

แผนแม่บท

เพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔

ไปพลางก่อน (ตุลาคม ๒๕๖๖ – พฤษภาคม ๒๕๖๗)

สภาเกษตรกรแห่งชาติ

แผนแม่บท

เพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔

สภาเกษตรกรแห่งชาติ

บทสรุปผู้บริหาร

สรุปสาระสำคัญของแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

ภาคการเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยประชากรในชนบทส่วนใหญ่ ๕.๗๑๕ ล้านครัวเรือน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรมีมูลค่ากว่า ๑.๔ ล้านล้านบาท อยู่ในลำดับที่ ๓ รองจากสาขาอุตสาหกรรมและสาขาการขายส่งขายปลีก การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการโดยฝ่ายราชการเป็นหลักภายใต้คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ โดยแผนพัฒนาการเกษตรดังกล่าวจะกำหนดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วมอบหมายให้หน่วยงานระดับกรมนำไปปฏิบัติ แต่จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการคุ้มครองและรักษาประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิต การแปรรูปและการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุดรวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกร เพื่อวางแผนเกษตรกรรมและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร จึงตราพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ขึ้น ซึ่งตามมาตรา ๔๑ กำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเชื่อมโยงกับแผนแม่บทระดับจังหวัด ทั้งนี้ จากการระดมความคิดเห็นของเกษตรกร เพื่อรวบรวมข้อมูลปัญหาความต้องการและแนวทางพัฒนาแก้ไขปัญหาจากระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เชื่อมโยงกับข้อเสนอของคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติจากล่างขึ้นบน จึงเสนอแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐-พ.ศ. ๒๕๖๔) ในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า มุ่งสร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงทรัพยากรในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทรัพยากรดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การรักษาสมดุลระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การจัด Zoning สำหรับพื้นที่เพาะปลูก เพาะเลี้ยงฟาร์มปศุสัตว์ แหล่งทุน ตลอดจนเครื่องจักรอุปกรณ์ในการประกอบธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมแปรรูป ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานความต้องการที่สำคัญของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรด้านการจัดการฟาร์ม การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรยากจนให้สามารถยกระดับรายได้และสนับสนุนให้เกษตรกร รายย่อยรวมตัวในรูปกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้บริการธุรกิจแก่สมาชิก ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเสนอดำเนินการใน ๒ ลักษณะ ได้แก่ ๑) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ในการใช้ข้อมูลร่วมวางแผนพัฒนาพื้นที่ และ ๒) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้า รวมถึงสร้างโอกาสการตลาดผลผลิตของเกษตรกร และการประกอบอาชีพเกษตรได้อย่างมั่นคง โดยสนับสนุนการจัดตั้งตลาดกลางท้องถิ่น เชื่อมโยงตลาดในระดับจังหวัด และระดับประเทศ และออกกฎหมายที่เอื้อต่อเกษตรกร ตลอดจนเสนอให้เกษตรกรซึ่งรู้และเข้าใจสภาพปัญหาของพื้นที่ดี ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของภาครัฐ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมติดตามผล โดยคาดหวังว่า เมื่อหน่วยงานภาครัฐดำเนินการตามข้อเสนอแนวทางพัฒนามาตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมแล้วจะเกิดประโยชน์แก่เกษตรกร จึงกำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

วิสัยทัศน์

“องค์กรเกษตรกรเครือข่ายเข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานและการจัดการทั่วถึง เกษตรกรพึ่งตนเองได้”

ทั้งนี้ เป้าหมายของแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ๒๕๖๔ คือ

๑. กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเป้าหมายสามารถเพิ่มกิจกรรม/ปริมาณธุรกิจให้บริการสมาชิกได้ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ของปริมาณธุรกิจเดิม

๒. จำนวนเกษตรกรที่มีรายได้อยู่ใต้เส้นความยากจน ลดลงไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓๐ และสัดส่วนช่องว่างระหว่างเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดเทียบกับเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดลดลง

๓. พื้นที่การเกษตรที่รับน้ำจากชลประทานมีไม่ต่ำกว่า ๓๗.๓๑ ล้านไร่ หรือเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน ร้อยละ ๒๐ เป็นร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่การเกษตรทั้งประเทศ นอกจากนี้มีการเสริมแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรจากแหล่งน้ำบาดาล และสระน้ำในไร่นา รวมทั้งพื้นที่ดินได้รับการปรับปรุงคุณภาพให้เหมาะทำการเกษตร

๔. ร้อยละ ๗๐ ของเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิต และการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้

๕. ร้อยละ ๖๐ ของเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่ถูกต้อง รวดเร็ว ครอบคลุมเพื่อประกอบการตัดสินใจ ตลอดจนมีโอกาสดำเนินการสวัสดิการเกษตรกร การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่ดินและได้รับผลตอบแทนจากการขายผลผลิตที่เป็นธรรม

เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนด จึงกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการพัฒนาการเกษตรไว้ ๔ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร

กลยุทธ์ที่ ๑ การพัฒนาศักยภาพการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและยุวเกษตรกร ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการพัฒนา :

ประการแรก ได้แก่ มุ่งพัฒนาสหกรณ์ภาคการเกษตร และกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีผลการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ดีหรือผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มอาชีพ โดยดำเนินการ ร้อยละ ๑๐ ของจำนวนกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรดังกล่าว ซึ่งมีศักยภาพและความพร้อมด้านบุคลากร เงินทุน เครื่องมืออุปกรณ์ ที่จะขยายผลเพื่อให้องค์กรเกษตรกรสามารถสร้างความเข้มแข็งตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานการพัฒนาตนเอง และการเชื่อมโยงเครือข่ายสร้างความเข้มแข็ง ดำเนินกิจกรรมรวมกลุ่มแปรรูป และการตลาดตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒

ประการที่สอง ในส่วนของกลุ่มยุทธศาสตร์ที่กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการอยู่เดิม มีกลุ่มยุทธศาสตร์อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุงจำนวนมาก ประกอบกับปัจจุบันบุตรหลานเกษตรกรสนใจประกอบอาชีพอื่นไม่สืบทอดอาชีพเกษตรกรรม จึงมุ่งพัฒนากลุ่มยุทธศาสตร์ดังกล่าว จำนวน ๒๕๔๓ กลุ่ม ให้เข้มแข็ง ปลุกฝังให้เยาวชนรักและเชื่อมั่นอาชีพเกษตรกรรมรวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าอาชีพเกษตรกรรมสามารถสร้างรายได้ และผลตอบแทนเพียงพอต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยการสนับสนุนของภาคีภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ประสานให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัด จัดการเรียนรู้ “ด้านสหกรณ์” และ “แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยการถ่ายทอดทั้งภาคทฤษฎี และฝึกปฏิบัติ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มของ “สหกรณ์นักเรียน” โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ และภาคเอกชน ปรากฏยุทธศาสตร์ในพื้นที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรม

ประการที่สาม พัฒนาเยาวชนที่ไม่ได้ศึกษาต่อและสนใจด้านการเกษตร ศึกษาดูงาน และฝึกปฏิบัติจากเกษตรกรสัมมาชีพต้นแบบ ตลอดจนประสานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จัดฝึกอบรมทักษะอาชีพที่เยาวชนสนใจ เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพ เช่น ช่อมเครื่องจักรกล การเกษตร ช่อมรถจักรยานยนต์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒ การสนับสนุนส่งเสริมการให้การศึกษา อบรม ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี ด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกรและยุทธศาสตร์

แนวทางการพัฒนา :

ประการแรก เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารโดยการบูรณาการร่วมของหน่วยงาน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตร รวมทั้งถ่ายทอดความรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) แก่เกษตรกรเพื่อให้สามารถสืบค้น เข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วทั่วถึงเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สอง เกษตรกรได้รับโอกาสในการพัฒนาระดับความรู้เพื่อประกอบอาชีพในด้านการจัดการฟาร์ม ด้านการดำเนินธุรกิจในกลุ่ม การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การประกอบอุตสาหกรรมแปรรูปและอาชีพเสริม จัดให้มีหลักสูตรพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นที่ ๑ พื้นฐานการเกษตรจนถึงขั้นสูงสุด จึงจะถือว่าเป็น Smart Farmers สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สามารถแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์

ประการที่สาม สนับสนุนเยาวชนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรเพิ่มขึ้น โดยมีข้อเสนอให้ปรับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษา มุ่งให้เยาวชนเป็นเจ้าของฟาร์มและสนับสนุนเยาวชนเข้าสู่ภาคการเกษตร

ประการที่สี่ ปรับเปลี่ยนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้ภาครัฐมีบทบาทเพียงทำหน้าที่สนับสนุนและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนั้นควรพัฒนาศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลให้เป็นแหล่งบริการข้อมูลด้านการเกษตรครบถ้วนทันสมัย

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๑ การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และการแก้ไขปัญหาดินและที่ดิน โดยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรให้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดิน เพื่อประกอบเกษตรกรรมของตนเองอย่างทั่วถึง

แนวทางการพัฒนา :

เสนอร่างพระราชบัญญัติ จำนวน ๔ ฉบับ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากร เป็นการอนุญาตให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ การครอบครองและใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ พระราชบัญญัติธนาคารที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกินอยู่อาศัย พระราชบัญญัติภาษีที่ดินอัตราภาษีก้าวหน้า เพื่อกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมไม่ให้กระจุกตัว และนำที่ดินไปใช้ประโยชน์เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น และพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และผู้เสียหาย เป็นค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากนั้นเสนอพระราชบัญญัติสถาบันพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน รวมทั้งยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อวิถีกฎหมายเกษตรกรรม สมดุลระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม ความปลอดภัยในระบบการผลิต การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมขั้นดีของประเทศอย่างจริงจังในรูปแบบของการออกกฎหมายเป็นการเฉพาะ นอกจากนั้นส่งเสริมให้เกษตรกรมีสิทธิในที่ดินทำกินตามรูปแบบที่เหมาะสม โดยศึกษาชุมชนต้นแบบที่สามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แล้วจัดทำโครงการต้นแบบ นำร่องขยายผลต่อไป

กลยุทธ์ที่ ๒ การพัฒนาแหล่งน้ำและจัดระบบชลประทานเพื่อเกษตรกรรม

แนวทางการพัฒนา :

เพื่อให้มีพื้นที่ในการรับน้ำชลประทานทำการเกษตรเพิ่มขึ้น จากปัจจุบันร้อยละ ๒๐ เป็นร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่การเกษตรทั่วประเทศหรือจากมีพื้นที่เกษตรในเขตชลประทาน จำนวน ๒๙.๗๘ ล้านไร่ เป็นสิ้นปีงบประมาณ ๒๕๖๔ มีพื้นที่เกษตรในเขตชลประทาน จำนวน ๓๗.๓๑ ล้านไร่ โดยมีข้อเสนอให้เร่งดำเนินการพัฒนาพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพสร้างให้เป็นพื้นที่ชลประทานใหม่ โดยการก่อสร้างพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำขนาดต่างๆ รวมทั้งโครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในหมู่บ้านและชุมชน พร้อมระบบส่งน้ำเพื่อการเกษตร สระน้ำในไร่นา ทั้งนี้ เสนอให้ขยายเพิ่มขนาดสระเก็บน้ำขนาดเล็กในไร่นาจากเดิมขนาด ๑,๒๖๐ ม^๓ เพิ่มขนาดเป็น ๒,๕๐๐ ม^๓ เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม รวมทั้งพัฒนาการใช้น้ำใต้ดินอย่างเหมาะสม เป็นแหล่งน้ำเสริมทำการเกษตร นอกจากนั้นให้มีการปรับปรุง ซ่อมแซม แหล่งน้ำชลประทานที่มีอยู่เดิม ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาชุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติเดิมให้สามารถกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ในส่วนของการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำให้มีการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งในพื้นที่ชลประทานและแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อการวางแผนการใช้น้ำและบำรุงรักษาแหล่งน้ำ ส่งเสริมให้มีการจัดรูปที่ดินในเขตพื้นที่ชลประทาน ท้ายที่สุดให้บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบริหารจัดการน้ำแบบเบ็ดเสร็จเป็นวาระแห่งชาติ

กลยุทธ์ที่ ๓ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการเกษตร

แนวทางการพัฒนา :

สร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยผลักดันให้เกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการออกกฎหมายภาคประชาชน ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดทำแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐ และเขตอนุรักษ์ให้เกิดความชัดเจน พัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพและสมดุล เช่น บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้มีความชัดเจนด้วยการตรวจสอบ ทบสวนพื้นที่ป่ากร้างที่สมควรให้ประชาชนใช้ประโยชน์เป็นที่ดินทำกิน สนับสนุน พรบ. ธนาคารต้นไม้ (ฉบับสภาเกษตรกรแห่งชาติ) การวางระบบคุ้มครอง ป้องกัน บรรเทาปัญหาผลกระทบที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ โดยรัฐจัดให้มีกองทุนช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะ และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กำหนดให้มีการเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม มุ่งให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับภาระเสียภาษี หามาตรการลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย เผาป่า เผาตอซัง อย่างจริงจัง และสร้างแรงจูงใจเป็นค่าตอบแทนแก่เกษตรกรที่ลดการเผาตอซัง ส่งเสริมการทำวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็ม พื้นฟูคุณภาพน้ำ พื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกบุกรุก

กลยุทธ์ที่ ๔ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรและการเพิ่มสิทธิและบทบาท ของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำกินและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบ เกษตร

แนวทางการพัฒนา :

เสนอร่างพระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการเกษตรกร พ.ศ. ... เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสได้รับสวัสดิการ เช่น หลักประกันรายได้ การคุ้มครองสุขภาพ บำเหน็จ บำนาญยามชราภาพ ตลอดจนสวัสดิการอื่น นอกจากนั้น เสนอให้เกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่ดิน โดยให้เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าไม่มีเอกสารสิทธิ์ร่วมกับ อบต. และหน่วยงานราชการที่ดูแลพื้นที่ป่าไม่ร่วมกันพิจารณา สํารวจพื้นที่จำแนกเขตที่เกษตรกรอยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และพื้นที่ป่าให้ชัดเจนแล้วให้ชุมชนช่วยกันกำหนดเขตพื้นที่อยู่อาศัยที่ดินทำกิน และเขตป่าอนุรักษ์ รวมทั้งเขตป่าเศรษฐกิจใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยให้ชุมชนช่วยดูแลรักษาป่าไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่ม สามารถปรับปรุงพื้นที่เพื่อทำการเกษตรได้ เช่น ก่อสร้างสระเก็บน้ำ ทั้งนี้ ให้เกษตรกรมีสิทธิทำกิน (สท.) สามารถทำกินได้ยั่งยืนนอกจากนั้น เสนอพระราชบัญญัติการส่งเสริมคุ้มครองและพัฒนาระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. ... เพื่อให้มีการพัฒนาระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ผู้บริโภค ผู้ประกอบการ ป้องกันการผูกขาดปัจจัยการผลิต เงินทุน เทคโนโลยีและการตลาด ตลอดจนเสนอให้มีการพัฒนาเกษตรกรยากจนตามแนวเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมุ่งเป้าหมายอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน มีรายได้สูงกว่าเส้นความยากจน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๑ การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตทางเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด

แนวทางการพัฒนา :

ประการแรก การพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรม เชื่อมโยงตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด เพื่อยกระดับการทำการเกษตรในปัจจุบัน จากส่วนใหญ่ผลิตแล้วขายผลผลิตในรูปแบบวัตถุดิบที่ได้ราคาต่ำ มีรายได้น้อย ให้เป็นเกษตรกรที่สามารถแปรรูปผลผลิตเพิ่มมูลค่าแล้วจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ได้ราคาสูงขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น ให้เกษตรกรเป็น “ผู้ประกอบการเกษตรอุตสาหกรรม” โดยจัดทำโครงการนำร่อง พัฒนาเกษตรอุตสาหกรรมสำหรับพืชเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลังโรงงาน อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร เน้นทำระบบการผลิตแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต

ประการที่สอง เสนอให้มีการประกันความเสี่ยงในการผลิตและราคาผลผลิต โดยจัดให้มีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับการชดเชย เยียวยา บรรเทาความเสียหายจากความเสียหาย ประการต่างๆ ในขั้นตอนที่เกิดขึ้นระหว่างการผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด โดยปรับปรุงประสิทธิภาพของมาตรการที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ “การประกันภัยพืชผลเกษตร” สำหรับการจัดให้มี “กองทุนรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร” อาจจัดตั้งเป็นกองทุนรวมสำหรับทุกสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรหรือแยกเป็นกองทุนเฉพาะรายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร โดยเบื้องต้นภาครัฐให้การสนับสนุนเงินทุนเป็นหลัก และมีมาตรการจูงใจให้ภาคธุรกิจเกษตร รวมถึงเกษตรกร/องค์กรเกษตรกรร่วมสมทบเงินทุนดังกล่าวในสัดส่วนที่เหมาะสม

ประการที่สาม เสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรและเครือข่าย โดยจัดตั้งและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการตลาดจากระดับพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล สู่ระดับอำเภอ จังหวัด และภูมิภาคครอบคลุมทั้งประเทศ ระดับหมู่บ้านจัดเป็น “ตลาดชุมชน” ระดับตำบลจัดตั้ง “ตลาดกลางเกษตรกรประจำตำบล” ระดับจังหวัดจัดตั้งเป็น “ตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัด” ระดับภูมิภาคจัดตั้งเป็น “ศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรประจำภูมิภาค” ทั้งนี้ ในระยะแรกดำเนินโครงการนำร่องใน ๒ ภูมิภาคก่อน

ประการที่สี่ เสนอให้มีการจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตร และศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในตลาดประเทศเป้าหมาย โดยจัดทำโครงการนำร่อง ทดลองจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตรที่มีศักยภาพ พร้อมจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรของประเทศไทย เช่น ยางพารา อ้อย มันสำปะหลังโรงงาน และข้าว ทั้งนี้ ควรพัฒนาต่อยอดองค์กรเกษตรกรในประเทศไปสู่การจัดการส่งออก/ศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในต่างประเทศในอนาคต โดยการบริหารและการลงทุนในบริษัทมาจาก ๓ ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน และองค์กรเกษตรกร ในเบื้องต้นภาครัฐควรถือหุ้นรายใหญ่ และจูงใจให้ภาคเอกชนสามารถนำเงินลงทุนในบริษัทไปหักลดหย่อนภาษีได้ ทั้งนี้ มีเงื่อนไขให้องค์กรเกษตรกรเพิ่มทุนในกิจการดังกล่าว

**กลยุทธ์ที่ ๒ การค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิปัญญา พันธุกรรมพืชและสัตว์
ท้องถิ่น นวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย
และพัฒนา เพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรมและเกษตรอุตสาหกรรม**

แนวทางการพัฒนา :

การปกป้อง ค้ำครอง และรักษาภูมิปัญญา พันธุกรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น โดยจัดทำ
ฐานข้อมูล รวบรวมภูมิปัญญาพันธุกรรมพืชและสัตว์ จัดตั้งหน่วยงานถาวรขึ้นทำหน้าที่เฝ้าระวังและ
พิทักษ์ภูมิปัญญาไทย พันธุกรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น ประการต่อมา ได้แก่ พัฒนาการผลิต และสร้าง
มูลค่าเพิ่ม โดยส่งเสริมการพัฒนายาแผนไทยและยาจากสมุนไพร เร่งสร้างวงจรความร่วมมือ
การผลิตวัตถุดิบสมุนไพรจากต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ และ
เอกชนในการผลิตวัตถุดิบพืชสมุนไพรเพื่ออุตสาหกรรม นอกจากนั้นส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย
ด้านการเกษตร โดยเสนอให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้นเพียงพอต่อความต้องการของหน่วยงาน
ในการศึกษา วิจัยและพัฒนา โดยชุมชนมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
ท้องถิ่น เช่น ราษฎรเกษตร การวิจัยเชิงนโยบายแบบบูรณาการ เช่น แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสินค้า
เกษตรแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และการตลาด แผนงานวิจัยเชิงนโยบาย
การใช้พื้นที่เพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ในประเทศให้เกิดสัดส่วนของผลสัมฤทธิ์สูงสุด ซึ่งต้องบูรณาการ
การทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน เป็นผลงานวิจัยที่สามารถนำไปเป็นนโยบายกำหนด
แนวทางการพัฒนาและเพิ่มความสามารถการแข่งขันด้านการเกษตรกับประเทศอื่นได้ ท้ายที่สุด
พัฒนาระบบการศึกษาและเรียนรู้สำหรับเกษตรกร โดยสร้างระบบการเรียนรู้ของเกษตรกรผ่านระบบ
ปฏิบัติจริง ทั้งการผลิตและธุรกิจตลาด ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการวิจัยและนวัตกรรมของเกษตรกรเอง
กำหนดให้หน่วยงานเจ้าของผลงานวิจัย ถ่ายทอดสู่เกษตรกรผ่านสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร
วิสาหกิจชุมชน องค์กรเกษตรกร หรือสภาเกษตรกรแห่งชาติ

**กลยุทธ์ที่ ๓ การสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร เชื่อมโยงและพัฒนาความ
ร่วมมือในด้านการผลิตทางเกษตรกรรม การแปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อการยังชีพ
ระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกรกับภาครัฐและเอกชน**

แนวทางการพัฒนา :

ประการที่หนึ่ง การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้า
เกษตร โดยมุ่งให้เกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียวกันรวมกลุ่มระดมความคิดเห็น และ
ดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหาตามลักษณะเฉพาะของสินค้าแต่ละชนิดซึ่งแตกต่างกัน ตั้งแต่การผลิต
การดูแลรักษา การแปรรูป และการตลาด โดยนําร่องสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร
รายชนิดสินค้าชนิดเดียวกันในระดับอำเภอ ดำเนินกิจกรรม/ธุรกิจให้บริการสมาชิกด้านสินเชื่อ
รวมซื้อ รวมขาย การแปรรูป และตลาด เมื่อเข้มแข็งแล้วส่งเสริมให้มีการเลือกผู้แทนตั้งเป็นกรรมการ
กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้านั้นๆ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศเพื่อวางแผน
พัฒนาการผลิต และการดำเนินธุรกิจขยายผลให้บริการแก่สมาชิกองค์กรต่อไป

ประการที่สอง ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในการ
ใช้ข้อมูลร่วมวางแผนพัฒนาพื้นที่ โดยมุ่งพัฒนาสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรเชิงพื้นที่โดยเฉพาะ
พื้นที่ห่างไกล พื้นที่ความมั่นคงให้เกษตรกรมีโอกาสรวมกลุ่มพัฒนาตนเองตามศักยภาพภูมิสังคม และ
การมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ดำเนินการตามแนวทางของมูลนิธิปิดทองหลังพระ ตั้งแต่การให้ชุมชน

มีส่วนร่วมสำรวจข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน แหล่งน้ำ สภาพดิน ฯลฯ แล้วนำข้อมูลเสนอชาวบ้านแสดงความคิดเห็น สรุปสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาพัฒนาการเกษตร พร้อมกำหนดกิจกรรมร่วมกันดำเนินการมีดินน้ำ มีที่ดิน มีดีเกษตร มีต่อนุรักษ์สภาพแวดล้อม และมีมีการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร

ประการที่สาม เสนอให้สร้างความเป็นเอกภาพของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร โดยให้แก้ไขเชิงโครงสร้าง แก้ไขกฎหมาย คำสั่ง กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดให้มีองค์กรเกษตรกรประเภทเดียว

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๑ การเสนอแนะแนวทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

แนวทางการพัฒนา :

ประการแรก ได้แก่ พัฒนาศักยภาพเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยยรณรงค์ให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนค่านิยมไปสู่การขยัน ประหยัด ละเอียด อดออม ขยันงาน ประเพณีเรียบง่าย และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มุ่งส่งเสริมเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ ไร่นาสวนผสม นอกจากนี้องค์กรเกษตรกรรณรงค์ส่งเสริมการออมเงินตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ วัยสูงอายุ ประการที่สอง ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ โดยควรมององค์กรที่มีวัตถุประสงค์แก้ไขปัญหานี้เช่นเดียวกัน เช่น ควรมองกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรกับกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการช่วยเหลือแก้ปัญหาหนี้สินแก่เกษตรกร ประการที่สาม เพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุน แก้ไขปัญหานี้ นอกกรอบ โดยประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรผู้มีหนี้สินทราบและสามารถยื่นเรื่องเสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบช่วยแก้ไขปัญหานี้ ปรับปรุงหลักเกณฑ์เงื่อนไขการให้เงินกู้แก่กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ประสงค์จะกู้เงินลงทุน ประกอบธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม โดยผ่อนปรนหลักประกันเงินกู้ที่มุ่งใช้ซื้อสังหาริมทรัพย์ เปลี่ยนเป็นพิจารณาความเป็นไปได้ของแผนดำเนินธุรกิจ สามารถใช้เครื่องจักรที่ลงทุนเป็นหลักประกันเงินกู้ได้ ประการที่สี่สร้างโอกาสไม่กลับไปมีภาระหนี้สิน มุ่งให้เกษตรกรมีทางเลือกปรับปรุงพัฒนาการประกอบอาชีพเกษตรของตน โดยภาครัฐสนับสนุนข้อมูลผลการประกอบการเกษตรที่เกษตรกรต้นแบบ/ปราชญ์เกษตร ดำเนินการประสบความสำเร็จให้เป็นทางเลือกแก่เกษตรกรที่สนใจ รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มผลิตหรือจัดหาปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย อาหารสัตว์ สารชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพื่อให้เกษตรกรเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเอง ควบคุมต้นทุนการผลิตได้

กลยุทธ์ที่ ๒ การปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่
ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจรและลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้ง
กองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

แนวทางการพัฒนา :

ประการแรก ปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่มีอยู่เดิมเพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงกองทุน และได้รับการช่วยเหลือที่ครอบคลุมความต้องการด้านต่างๆ มากขึ้น โดยรวบรวมจัดทำฐานข้อมูลกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน จำแนกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ขอบเขตการให้ความช่วยเหลือ อาทิ กองทุนจัดจัดหาปัจจัยการผลิต กองทุนเพื่อสนับสนุนการแปรรูปและการตลาด แล้ววิเคราะห์เสนอแนวทางปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการกองทุน หรือควรควมรวมกองทุนที่มีวัตถุประสงค์/ขอบเขตการให้ความช่วยเหลือคล้ายคลึงหรือซ้ำซ้อนกัน เช่น การให้บริการเทคนิควิชาการควบคู่กับการให้เงินทุน ทบทวนปรับปรุงขั้นตอนวิธีการยื่นเรื่องขอรับการช่วยเหลือ ทั้งนี้ แต่ละกองทุนควรเน้นการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร และเสนอขอรับการสนับสนุนเงินทุนในลักษณะของแผนงาน/โครงการของกลุ่มองค์กรแทนการเสนอขอสนับสนุนเงินทุนรายบุคคลเพื่อใช้ในกิจการของเกษตรกรแต่ละรายไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น การสนับสนุนสินเชื่อแก่กลุ่ม/องค์กร ที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอุตสาหกรรม/โครงการ ๑ ตำบล ๑ SME เกษตรที่ดำเนินการครบวงจรตั้งแต่การผลิต แปรรูป จนถึงการตลาด

ประการที่สอง ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเงินทุนขนาดย่อมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนยกระดับเป็น “กองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรรม” ในแต่ละชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ให้เกษตรกรและคนในชุมชนชนบทสามารถบริหารจัดการกองทุน โดยพัฒนาเงื่อนไขความพร้อมของบุคลากรและระบบการทำงานของแหล่งทุนขนาดย่อมต่างๆ ในชุมชนชนบท อาทิ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อสร้างความพร้อม จากนั้นพัฒนารูปแบบโครงสร้างการจัดการองค์กร ขอบเขตการดำเนินงาน ระบบการบริหารจัดการการกำกับดูแล รวมถึงพัฒนาความพร้อมของเกษตรกรและคนในชุมชนที่จะบริหารกองทุน จากนั้นตรากฎหมายรองรับการจัดตั้งและการดำเนินงานของกองทุน ทั้งนี้ ควรดำเนินการทดลองจัดตั้งภูมิภาคละ ๑ แห่ง ก่อนแล้วขั้นต่อไปเผยแพร่ขยายผล

ในส่วนของกระบวนการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมสู่การปฏิบัตินั้น มีการดำเนินการ ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑) การผลักดันแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมให้เป็นนโยบาย โดยตาม พ.ร.บ. สภาเกษตรกรแห่งชาติ มาตรา ๔๒ ระบุว่า เมื่อสภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทแล้วให้เสนอนายกรัฐมนตรีพิจารณา เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป ซึ่งแต่ละกระทรวงสามารถกำหนดเป็นนโยบายมอบหมายหน่วยงานระดับกรมและหน่วยงานในสังกัดดำเนินการต่อไป นอกจากนั้นสภาเกษตรกรแห่งชาติ จะนำเสนอแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมนี้ต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนกระทรวงที่เกี่ยวข้องขอให้พิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศ

๒) กลไกการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมสู่การปฏิบัติ โดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดตั้งคณะกรรมการบูรณาการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ส่วนกลาง ระดับกระทรวง เพื่อร่วมกันจัดทำแผน โครงการ และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนตามกลยุทธ์ภายใต้แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ก่อนมอบหมายให้หน่วยงานในพื้นที่ดำเนินการ ส่วนระดับจังหวัดใช้กลไกคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด พิจารณาให้หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบ รับดำเนินโครงการจากแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด นอกจากนั้นให้เครือข่ายสภาเกษตรกรระดับตำบลประสานเสนอโครงการจากแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมตำบล ขอรับการสนับสนุนจาก อบต. และเทศบาล

๓) การติดตามและการตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม โดยแต่งตั้งคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับกระทรวงเพื่อกำหนดกรอบแนวทางการติดตามตรวจสอบ ส่วนในระดับจังหวัดให้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการ ตามแผนแม่บทฯ ในจังหวัด แล้วรวบรวมเป็นรายงานผลการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานแต่ละโครงการในภาพรวมของประเทศเพื่อเสนอนายกรัฐมนตรีต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
ส่วนที่ ๑ : บทนำ	๑
• หลักการและเหตุผล	๑
• วัตถุประสงค์	๑
• กรอบการดำเนินงาน	๒
• การเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐที่เกี่ยวข้อง กับภาคการเกษตร	๓
• การเชื่อมโยงและขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ.๒๕๖๐ - พ.ศ.๒๕๖๔)	๑๕
• กรอบแนวคิดการพัฒนาการเกษตร	๑๗
ส่วนที่ ๒ : การวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและการประเมินสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศ	๒๑
• การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ	๒๑
• การเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่สำคัญกับภาคการเกษตร	๕๘
• การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศที่สำคัญกับภาคการเกษตร	๖๑
ส่วนที่ ๓ : ทิศทางการพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)	๖๕
ส่วนที่ ๔ : ยุทธศาสตร์พัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)	๗๓
• ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็ง ขององค์กรเกษตรกร	๗๓
• ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิต ทางการเกษตร	๘๓
• ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษา เสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร	๑๐๙
• ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร และการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร	๑๒๙
ส่วนที่ ๕ : การนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล	๑๓๗
• การผลักดันแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมให้เป็นนโยบาย	๑๓๗
• กลไกการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมสู่การปฏิบัติ	๑๓๘
• การติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม	๑๓๙
• ขั้นตอนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์	๑๔๐

ส่วนที่ ๑ บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๑ (๔) กำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ เสนอแผนแม่บทต่อคณะรัฐมนตรี นอกจากนั้น มาตรา ๔๑ ยังกำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ จัดทำแผนแม่บทโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเชื่อมโยงกับแผนแม่บทระดับจังหวัด และต้องมีสาระสำคัญอย่างน้อย ๑๑ เรื่อง เช่น การพัฒนาศักยภาพ การส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตทางเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด การพัฒนาแหล่งน้ำและจัดระบบชลประทานเพื่อเกษตรกรรม การเสนอแนวทางการเข้าถึงแหล่งทุน และการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร เชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือในการผลิตทางเกษตรกรรม การแปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อการยังชีพระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกรกับภาครัฐและภาคเอกชน เป็นต้น

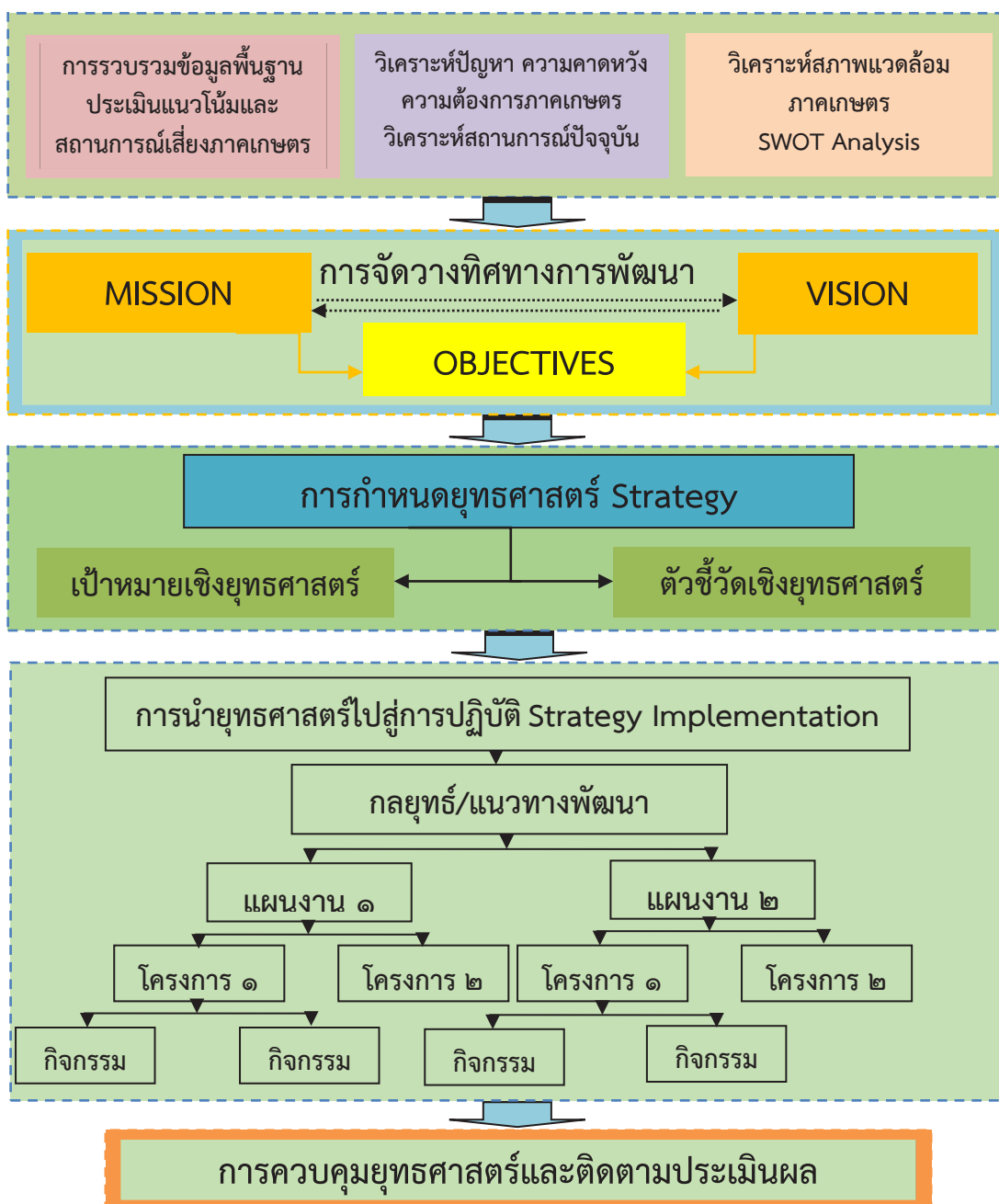
ในการนี้ สภาเกษตรกรแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมจากล่างสู่บน โดยให้มีการจัดประชุมระดมความคิดเห็นเกษตรกรและผู้แทนหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับตำบล เพื่อได้ข้อมูลปัญหาความต้องการ และข้อเสนอแนวทางพัฒนาแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรรวมทั้งโครงการในระดับตำบล จากนั้นประมวลข้อมูลจากแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมตำบลต่างๆ เป็นแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมระดับอำเภอ จนถึงแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดตามลำดับ ทั้งนี้ ในส่วนของการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับชาตินี้ สภาเกษตรกรแห่งชาติได้ประมวลข้อมูลจากแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด ร่วมกับข้อเสนอของคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ แล้วเสนอเข้าที่ประชุมคณะทำงานจัดเตรียมข้อมูลแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม จากนั้นนำเสนอต่อคณะกรรมการด้านยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนแผนพัฒนาเกษตรกรรมและงบประมาณ และที่ประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ ขั้นตอนต่อมาได้จัดประชุมประชาพิจารณ์ ร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม รับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนเกษตรกรและคณะผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายสภาเกษตรกรระดับตำบล ระดับอำเภอ สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปราชญ์เกษตร ภาคเอกชน สมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ ตลอดจนพนักงานสภาเกษตรกร

๑.๒ วัตถุประสงค์

เพื่อทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเชื่อมโยงแผนแม่บทระดับจังหวัด และสอดคล้องตามสาระสำคัญภายใต้พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓

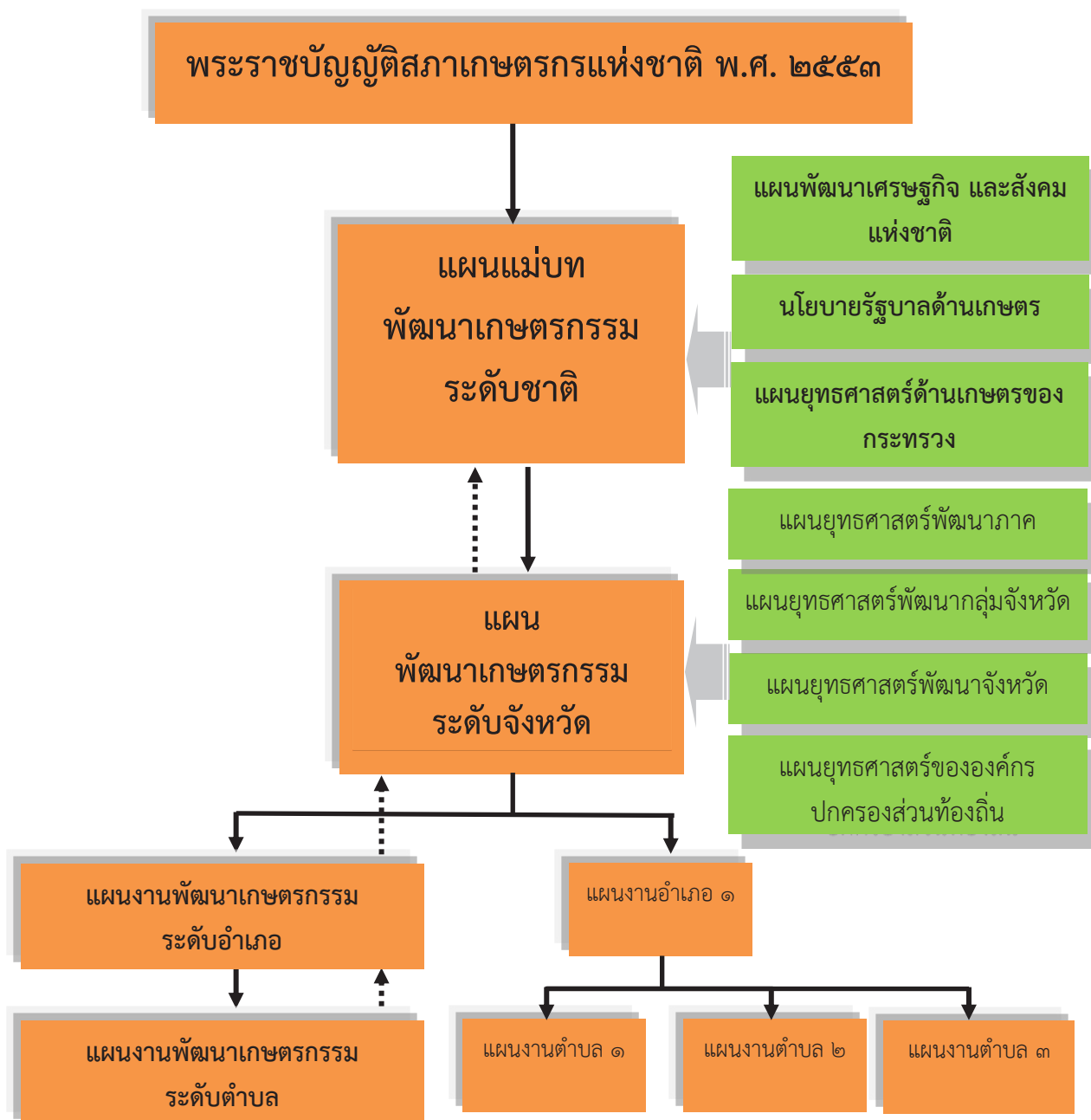
๑.๓ กรอบการดำเนินงาน

ในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ได้ยึดกรอบการดำเนินงานตามกระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ๕ ขั้นตอน คือ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและบริบท การกำหนดทิศทางการพัฒนา การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา การนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ การควบคุมยุทธศาสตร์และติดตามประเมินผล

๑.๔ การเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร

ในการจัดทำแผนจะต้องมีการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ และแผนในแต่ละระดับตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรมของ สภาเกษตรกรแห่งชาติ ที่ได้กำหนดพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ให้การจัดทำ แผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรม จะต้องมีความเชื่อมโยง และสอดคล้องกับแผนแม่บทในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และในระดับประเทศ ซึ่งสามารถสรุปความเชื่อมโยงของแผนใน แต่ละระดับ ได้ดังนี้

การจัดทำแผนครั้งนี้ ยึดการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ โดยเชื่อมโยงกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๗๙) ซึ่งรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ริเริ่มจัดทำ ยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาว ๒๐ ปี เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่ชัดเจน เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๖๔) ตลอดจนแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๖๔) อีกทั้ง เชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญของแผนฉบับต่างๆ ดังนี้

๑.๔.๑) กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๗๙)

ยุทธศาสตร์ชาติกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๗๙) วางเป้าหมายให้ไทยเป็นประเทศที่มีรายได้สูงระดับ ๑๒,๗๓๕ เหรียญ สหรัฐฯ ต่อคนต่อปี จึงต้องมุ่งเน้นยกระดับผลิตภาพและการใช้นวัตกรรม ในการเพิ่มความสามารถ ในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในสาขาอุตสาหกรรมเกษตร และบริการ การสร้างความ มั่นคงปลอดภัยด้านอาหาร ซึ่งมีแนวทางที่เกี่ยวกับภาคการเกษตร ดังนี้

๑.๑) พัฒนาภาคการผลิตและบริการ ด้วยการเสริมสร้างฐานการผลิตภาคเกษตร ให้เข้มแข็งและยั่งยืน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร พัฒนาสินค้าเกษตรและ อาหารที่มีศักยภาพในการแข่งขันเพื่อสร้างรายได้ และความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ และ ส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้ปรับไปสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ รวมกลุ่มเกษตรกรในการพัฒนาอาชีพที่เข้มแข็ง

๑.๒) พัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน ด้านการพัฒนางานวิสาหกิจขนาด กลางและขนาดย่อมสู่สากล พัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสถาบันเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน และกลุ่มประชาชน เกษตรกรในชุมชนให้เป็นฐานรากสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งให้สามารถพึ่งพาตนเอง

๑.๓) การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิจัยและ นวัตกรรม มุ่งใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้าและบริการ และการ พัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน

พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ โดยเริ่ม พัฒนาตั้งแต่ในครรภ์และต่อเนื่องไปตลอดช่วงชีวิต วัยเรียนมีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ วัยรุ่น/นักศึกษาให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพที่สอดคล้องตามความ ต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถอยู่และร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม และวัยแรงงาน ให้มีการพัฒนาระดับสมรรถนะฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่อง มีการทำงานตามหลักการ ทำงานที่มีคุณค่า เพื่อสร้างผลิตภาพเพิ่มให้กับประเทศ มีความรู้ความเข้าใจทางการเงิน เพื่อให้สามารถ จัดการการเงินของตนเองและครอบครัว วัยผู้สูงอายุให้อยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความสุข มีรายได้พอเพียง ในการดำรงชีวิต มีงานที่เหมาะสมตามศักยภาพของประสบการณ์ มีหลักประกันทางสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาค และเท่าเทียมกันทางสังคม

ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งกระจายโอกาสการพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้ทั่วถึง ปรับเปลี่ยนจากสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำไปสู่สังคมเสมอภาคและเป็นธรรม เป็นสังคมที่คนอยู่กันได้อย่างมีความสุขอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีแนวทางการสร้างความมั่นคงปลอดภัย และการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึงเป็นธรรม ทั้งในด้านการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส อาทิ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การปฏิรูปที่ดิน การถือครองที่ดิน และการได้รับบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง การสร้างหลักประกันทางรายได้ให้กับแรงงานนอกระบบที่มีรายได้น้อย การจัดรูปแบบสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสมตามกลุ่มเป้าหมายที่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน โดยมีแนวทางร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายอย่างเหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๔.๑) จัดระบบอนุรักษ์ พื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดำเนินการปกป้องรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอย่างเข้มงวด เร่งรัดการปลูกไม้โดยเลียนแบบระบบธรรมชาติ ส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ มีระบบการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้บนพื้นฐานให้คนและชุมชนสามารถอยู่กับป่าได้นำระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ

๔.๒) วางระบบการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพทั้ง ๒๕ ลุ่มน้ำ เน้นการปรับระบบการบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ ให้มีแหล่งเก็บกักน้ำต้นทุน และแหล่งชะลอน้ำที่เพียงพอ เพื่อขีดความสามารถในการเก็บกักน้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ และการผันน้ำโดยชุดลอกร่องน้ำและแหล่งน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง ควบคู่กับการกำหนดพื้นที่รับน้ำองการพัฒนาคลังข้อมูลระบบพยากรณ์ การปรับปรุงองค์กรและกฎหมาย รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

๑.๔.๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – พ.ศ. ๒๕๖๔)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ยิ่ยวิสัยทัศน์ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มาเป็นกรอบวิสัยทัศน์ของประเทศไทย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ดังนี้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ทั้งนี้ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๑๐ ยุทธศาสตร์ โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

แนวทางการพัฒนา

๑.๑) เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้น้อยต่ำสุด ให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ ได้แก่ สร้างโอกาสการมีที่ดินทำกินของตนเองและยกระดับรายได้ โดยรัฐเข้าไปสนับสนุนการมีที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนในรูปแบบที่ครบวงจร ตั้งแต่การจัดสรรที่ดินอย่างมีเงื่อนไข เพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือให้แก่กลุ่มคนจนในภาคเกษตรที่ไร้ที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะความชำนาญ การจัดสรรเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพอย่างทั่วถึง การขยาย

โอกาสในการเข้าถึงข่าวสาร สารสนเทศและองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ และการสนับสนุนด้านการตลาด ตลอดจนส่งเสริมทักษะการบริหารเงิน เพื่อให้สามารถจัดการรายได้ เงินทุน และหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒) เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดิน และทรัพยากรภายในชุมชน โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนา

๒.๑) การบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวม ด้านการพัฒนาภาคการเกษตร ได้แก่

๒.๑.๑) เสริมสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยพัฒนาและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จัดระบบการปลูกพืชให้สอดคล้องปริมาณน้ำที่ทำได้ คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพและขยายโอกาสเข้าถึงพื้นที่ทำกินของเกษตรกรให้มากขึ้น

๒.๑.๒) สร้างและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมการวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และผลิตภัณฑ์เกษตรรูปแบบใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และความหลากหลายของสินค้า รวมทั้งพัฒนารูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อปรับระบบการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

๒.๑.๓) ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ โดยส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตร และอาหารให้ได้คุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัย และขับเคลื่อนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง

๒.๑.๔) เสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมเกษตร โดยเสริมสร้างศักยภาพของสถาบันเกษตรกร และการรวมกลุ่มให้เป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมเกษตร ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตพืช ปศุสัตว์ และทำการประมงให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่และความต้องการของตลาด (Zoning) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร และใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรชีวภาพ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง

๒.๑.๕) ส่งเสริมและเร่งขยายผลแนวคิดทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการเกษตร ส่งเสริมขยายผลและพัฒนาการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ควบคุมการใช้สารเคมีการเกษตรที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด

๒.๑.๖) พัฒนาปัจจัยสนับสนุนในการบริหารจัดการภาคเกษตร และสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยพัฒนาฐานข้อมูลด้านอุปสงค์และอุปทานด้านการเกษตรให้มีความแม่นยำสามารถนำมาใช้วางแผนด้านการเกษตร ผลิตเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือดำเนินนโยบายบัณฑิตคืนถิ่น การจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติ เพื่อสร้างเกษตรกรที่มีความรู้

ความสามารถในการยกระดับการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ ตลอดจนปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรให้ทันสมัย

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน **แนวทางการพัฒนา**

๓.๑) การรักษา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความสมดุลการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดิน และแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐ ปกป้องทรัพยากรทางทะเลและป้องกันการค้ามนุษย์

๓.๒) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคงสมดุล และยั่งยืน โดยเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำของแหล่งน้ำต้นทุน และระบบการกระจายน้ำให้ดีขึ้น ด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง และขนาดเล็ก ใช้ทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน และการจัดการฝายโดยชุมชน เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและการจัดสรรน้ำต่อหน่วยในภาคการผลิตให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงขึ้น โดยปรับเปลี่ยนชนิด วิธีการ หรือรูปแบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่เก็บกัก และศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งความต้องการของตลาด

๓.๓) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤต และลุ่มน้ำสำคัญอย่างครบวงจร โดยลดการเกิดน้ำเสียจากแหล่งกำเนิด

๓.๔) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการผลิตภาคการเกษตรไปสู่เกษตรกรรมที่ยั่งยืน

๓.๕) พัฒนาระบบบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาคัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทบทวนแก้ไขกฎหมาย โดยเฉพาะร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนเพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชน วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยบนพื้นที่ต้นน้ำหรือพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

แนวทางการพัฒนา

๔.๑) เร่งส่งเสริมการลงทุน วิจัยและพัฒนา และผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม โดยเร่งรัดการถ่ายทอดผลงานวิจัยและพัฒนา และเทคโนโลยีสู่เกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

๔.๒) ด้านการบริหารจัดการ สนับสนุนให้มีการทำวิจัยที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของพื้นที่เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ด้านการพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนา

๕.๑) การพัฒนาภาคเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กระจายตัวอย่างทั่วถึง

๕.๑.๑) ภาคเหนือ พัฒนาให้เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง โดยพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร และสร้างมูลค่าเพิ่มภายใต้แนวคิดเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ สร้างความสมดุลแก่ระบบนิเวศน์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๕.๑.๒) **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** พัฒนาให้หลุดพ้นจากความยากจนสู่เป้าหมายการพึ่งตนเอง โดยเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๕.๑.๓) **ภาคกลาง** พัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำ โดยพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรให้มีความทันสมัย เป็นสากล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ภาคกลางเป็นฐานการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพปลอดภัยและได้มาตรฐานโลก สนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหารของประเทศ

๕.๑.๔) **ภาคใต้** พัฒนาเป็นฐานการสร้างรายได้ที่หลากหลาย โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการเกษตรให้เติบโตเต็มศักยภาพของห่วงโซ่มูลค่า เพื่อสร้างรายได้ให้กับพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งวางระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำของภาค

๑.๔.๓) แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน” ซึ่งประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

แนวทางการพัฒนา

๑.๑) ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำการเกษตรให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน กลุ่มเกษตรกร องค์กร เครือข่ายเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

๑.๒) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้วยการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร โดยสร้างต้นแบบเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เหมาะสมผลสำเร็จ และประชาสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่รับรู้ ปลุกฝังค่านิยมทำการเกษตร บรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นทางเลือกให้แก่เยาวชนตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นไป สร้างระบบสวัสดิการให้แก่เกษตรกร ปรับโครงสร้างหนี้สินเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และเป็นแผนระยะยาว

๑.๓) ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยการเร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๔ ให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ต่อปี และพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค

๑.๔) พัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) ด้วยการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย การทำเกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงดิน การผลิตพันธุ์ดี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เคมีอย่างถูกต้องตามค่าวิเคราะห์ดิน การป้องกันกำจัดศัตรูพืชตามหลักวิชาการ การวางแผนการผลิต การบริหารจัดการสินค้าเกษตร การบริหารจัดการต้นทุน รวมถึงการให้ความรู้เน้นความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการตลาด

๑.๕) สร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยสร้างต้นแบบการผลิตสินค้าเกษตรมาตรฐานตลอดห่วงโซ่อุปทานที่ประสบผลสำเร็จในแต่ละชนิดสินค้า สนับสนุนความร่วมมือระหว่างเกษตรกรรายใหญ่กับเกษตรกรรายย่อยให้เกิดการพัฒนาการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตรผ่านการส่งเสริมในรูปแบบเครือข่าย วิสาหกิจ และถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน รวมถึงอำนวยความสะดวกด้านการเกษตรเชิงพาณิชย์ การพัฒนาเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็ง พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็งสามารถต่อยอดเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร รวมทั้งเชื่อมโยงและบูรณาการจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน แนวทางการพัฒนา

๒.๑) ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด โดยพัฒนากระบวนการก่อนเก็บเกี่ยว เพื่อลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล พัฒนาระบบการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อรักษาคุณภาพสินค้าเกษตร ลดการสูญเสียระหว่างเก็บเกี่ยว พัฒนาองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตร

๒.๒) ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร โดยถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานการเกษตร ส่งเสริมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรทำการเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (Cluster) เครือข่ายวิสาหกิจ และเกษตรกรพันธมิตรกับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนและพัฒนาสถานที่ พื้นที่ หรือศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์ให้เป็นแหล่งรวบรวม คัดแยกคุณภาพ และกระจายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดผู้บริโภคระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ชุมชน จังหวัด/ข้ามจังหวัด และประเทศ

๒.๓) เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ด้วยการส่งเสริมการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ เอกลักษณ์ และมูลค่าสูงตามความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร สร้างมูลค่าสินค้าเกษตรด้วยแนวคิดสร้างสรรค์หรือเกษตรประณีต ตลอดโซ่อุปทาน โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการผลิต

๒.๔) จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร โดยสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพในอาเซียน ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหารและส่งออกสินค้าเกษตร อาหารและผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการสินค้าเกษตร หรือตลาดสินค้าเกษตร เพื่อเป็นศูนย์กลางซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรตั้งแต่ระดับพื้นที่เชื่อมโยงกับระบบตลาดในระดับต่างๆ รวมทั้งสร้าง ปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการตลาดของสถาบันการเกษตร

๒.๕) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรหรือภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุน หรือดำเนินการในรูปแบบ PPP (Public Private Partnership) โดยการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวก

๒.๖) สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร ด้วยการสร้างระบบประกันภัยพืชผลทางการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

แนวทางการพัฒนา

๓.๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการตลาดในเชิงบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ศาสตร์ด้านต่างๆ มาสนับสนุน เช่น กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเพิ่มมูลค่า และการสร้างคุณค่าสินค้า รวมทั้งให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยด้านเศรษฐกิจการเกษตร เพื่อนำผลวิจัยมาแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ สร้างนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการระดับท้องถิ่น และสนับสนุนการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับเอกชน เกษตรกรรุ่นใหม่ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

๓.๒) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตร และเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยการสนับสนุนและการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตร เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาด และความต้องการผลผลิตทางการเกษตรกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างทั่วถึงและทันเหตุการณ์ บริหารช่องทางการสื่อสารเพื่อให้เกษตรกรและผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ต้องการเป็นปัจจุบันได้ง่าย และสะดวกรวดเร็ว อาทิ การจัดทำเป็น Application เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ การขายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ผ่านระบบอีคอมเมิร์ซ

๓.๓) ส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ ด้วยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานระดับจังหวัด ภูมิภาค และสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อรวบรวมผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร โดยจัดหาสถานที่เหมาะสมเพื่อเผยแพร่และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรปราชญ์ชาวบ้าน หรือชุมชนต้นแบบในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาเองมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๔.๑) ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร ด้วยการปรับปรุง ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร อาทิ ดิน น้ำ ทรัพยากรทางทะเล ส่งเสริมการอนุรักษ์ พันธุกรรมพืชและสัตว์ทั้งในแหล่งอนุรักษ์และแหล่งที่อยู่ตามธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ตลอดจนสนับสนุนการทำประมงอย่างยั่งยืน

๔.๒) ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งสู่การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ จัดระบบการจัดการของเสียจากฟาร์มเกษตร สนับสนุนการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำเกษตรแบบยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการลดปริมาณการใช้สารเคมีการเกษตรและส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษ

๔.๓) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ด้วยการเพิ่มปริมาณน้ำ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยพัฒนาระบบการจัดการน้ำตามสภาพของพื้นที่อย่างทั่วถึง และครอบคลุมพื้นที่การเกษตร เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำตลอดลุ่มน้ำ ทั้งแหล่งน้ำต้นทุน สร้างแก้มลิง ระบบส่งน้ำแบบท่อ การใช้น้ำชลประทาน ลดอัตราสูญเสียการใช้น้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มและปรับปรุงแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา และแหล่งน้ำชุมชน

๔.๔) บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร ด้วยการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสมของชนิดพืช ปศุสัตว์ ประมงให้สอดคล้องกับลักษณะดิน น้ำ อากาศ อุณหภูมิ ส่งเสริมการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สนับสนุนที่ดินเพื่อทำการเกษตรแก่เกษตรกรที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนการออกกฎหมายคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อแก้ปัญหาและลดความสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกร

๑.๔.๔) นโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังนี้

นโยบายรัฐบาลข้อ ๓ การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ โดยมุ่งแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและการรุกล้ำเขตป่าสงวน โดยการกระจายสิทธิการถือครองให้แก่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่ได้รุกล้ำ และออกมาตรการป้องกันการเปลี่ยนมือไปอยู่ในครอบครองของผู้ที่มีใช้เกษตรกร

นโยบายรัฐบาลข้อ ๖ การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งดูแลเกษตรกรให้มีรายได้เหมาะสมด้วยวิธีต่างๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง การช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อย ตลอดจนใช้กลไกตลาดดูแลราคาสินค้าเกษตรประเภทที่ราคาต่ำผิดปกติให้สูงขึ้นตามสมควร แก้ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนให้ลดลงโดยเร็วไม่กระทบต่อพืชผล ส่วนภาวะภัยแล้งรัฐบาลจะเร่งดำเนินการจัดสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กให้กระจายครอบคลุมทั่วพื้นที่เพาะปลูกให้มากที่สุด นอกจากนั้นดำเนินการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการ เช่น แบ่งเขตปลูกพืชผลแต่ละชนิด ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป ส่งเสริมการวิจัย แปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

๑.๔.๕ ข้อเสนอประเด็นการปฏิรูปภาคเกษตรของสภาปฏิรูปแห่งชาติ

ประเด็นการปฏิรูปภาคเกษตรของคณะกรรมการปฏิรูปการเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งมีประเด็นหลักในการปฏิรูปภาคเกษตร ดังนี้

๑. การปฏิรูปด้านเกษตรกร

จุดมุ่งเน้นที่สำคัญของการปฏิรูปด้านเกษตรกรมี ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การพัฒนาและมุ่งสร้างสมรรถนะที่ดี และความสามารถทางการแข่งขันแก่เกษตรกรที่สมัครใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเปลี่ยนสภาพการรับรู้ที่มีต่ออาชีพเกษตรกร ประการที่สอง คือ มีระบบรองรับสำหรับเกษตรกรที่ต้องการออกจากอาชีพเกษตรกร ได้แก่ การช่วยเหลือด้านรายได้และสวัสดิการแก่เกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรให้มีทักษะ ความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี การบริหารจัดการ การประกอบการและการเงิน การส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดสินค้า

๒. การปฏิรูปด้านระบบ

ภาครัฐควรสนับสนุนการปฏิรูปด้านระบบในมิติต่างๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างยั่งยืน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการเกษตร และช่วยให้สามารถปรับตัวต่อสิ่งที่มีผลต่อเกษตรกรรมในอนาคต ได้แก่ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยอำนวยความสะดวก ระบบความปลอดภัย/มาตรฐานสินค้า การวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมทางด้านเกษตรกรรม ระบบเครือข่าย ห่วงโซ่มูลค่าและเครือข่ายวิสาหกิจระดับกลุ่มสินค้าเกษตร และระดับชุมชน

๓. การปฏิรูปด้านกลไกและการบริหารจัดการ

การมีกลไกของภาครัฐในการผลักดันการปฏิรูปด้านการบริหารจัดการ/กลไก และเพิ่มความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการยกระดับรายได้และเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ กลไกทางกฎหมาย กฎ ระเบียบ กำหนดแผนยุทธศาสตร์ เป้าหมายระยะยาวสำหรับสินค้าเกษตรรายสาขา ยุทธศาสตร์/นโยบายพลังงานทางเลือกที่ชัดเจนและต่อเนื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์และโซนนึงพื้นที่ การส่งเสริมและพัฒนากิจการของเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร การส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกรต่างๆ ในระดับชุมชน

๔. การปฏิรูปด้านการบริหารความเสี่ยงของเกษตรกร

การบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติในการผลิตของเกษตรกร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรเทาความเสียหายให้แก่เกษตรกร ได้แก่ การประกันภัยพืชผล

ข้อเสนอปฏิรูปและแนวทางดำเนินงาน มีดังนี้

๑) การสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติรายได้และสวัสดิการเกษตรกร พ.ศ.... โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำขึ้น

๒) การปฏิรูปโครงสร้างภาคเกษตรทั้งระบบ โดยเฉพาะปรับโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยอำนวยความสะดวกทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ระบบชลประทาน การจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การจัดหาปัจจัยการผลิต การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อทดแทน แรงงานเกษตร การส่งเสริมระบบโลจิสติกส์ทางด้านสินค้าเกษตร จัดตั้งบริษัทเงินทุนเพื่อการเกษตร ป่าไม้และประมง

๓) การปฏิรูประบบข้อมูล Digital Agriculture Economy เป็นการผสมผสานระหว่างระบบฐานข้อมูล ระบบการสื่อสาร และระบบโทรคมนาคม เพื่อยกระดับความสามารถในการคาดการณ์ผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

๔) การปฏิรูประบบความปลอดภัย/มาตรฐานสินค้า โดยกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ตลอดห่วงโซ่ของการผลิตอาหาร โดยให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการสร้างระบบการตรวจรับรองและการตรวจสอบมาตรฐาน รัฐบาลควรมีงบประมาณสนับสนุนค่าธรรมเนียมใบรับรองมาตรฐานสำหรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ส่งเสริมการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการดูแลมาตรฐานสินค้าเกษตรด้านต่างๆ กำหนดมาตรฐานในด้านความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม กำหนดมาตรฐานในด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยเน้นหลักการลงทุนภาคเกษตรอย่างรับผิดชอบ และประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นเรื่องความปลอดภัยและมาตรฐาน

๕) การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ เป้าหมายระยะยาวสำหรับสินค้าเกษตรรายสาขา โดยกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ และมีการประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาในมิติต่างๆ อาทิ การตลาด เทคโนโลยีการผลิตและการเงิน เพื่อวัตถุประสงค์การแปรรูปสินค้าเกษตรไปสู่อุตสาหกรรม จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อให้สามารถบริหารจัดการสินค้าด้วยข้อมูลตลอดห่วงโซ่คุณค่า การกำหนดโซนนิ่งพื้นที่ โดยพิจารณาอุปสงค์เทียบกับอุปทาน จัดตั้งกองทุนพัฒนาสินค้าเกษตรและเกษตรกรรายสาขา เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์/นโยบายการพัฒนาพลังงานทางเลือกที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

๖) เสนอร่างพระราชบัญญัติปาล์มและปาล์มน้ำมัน พ.ศ....

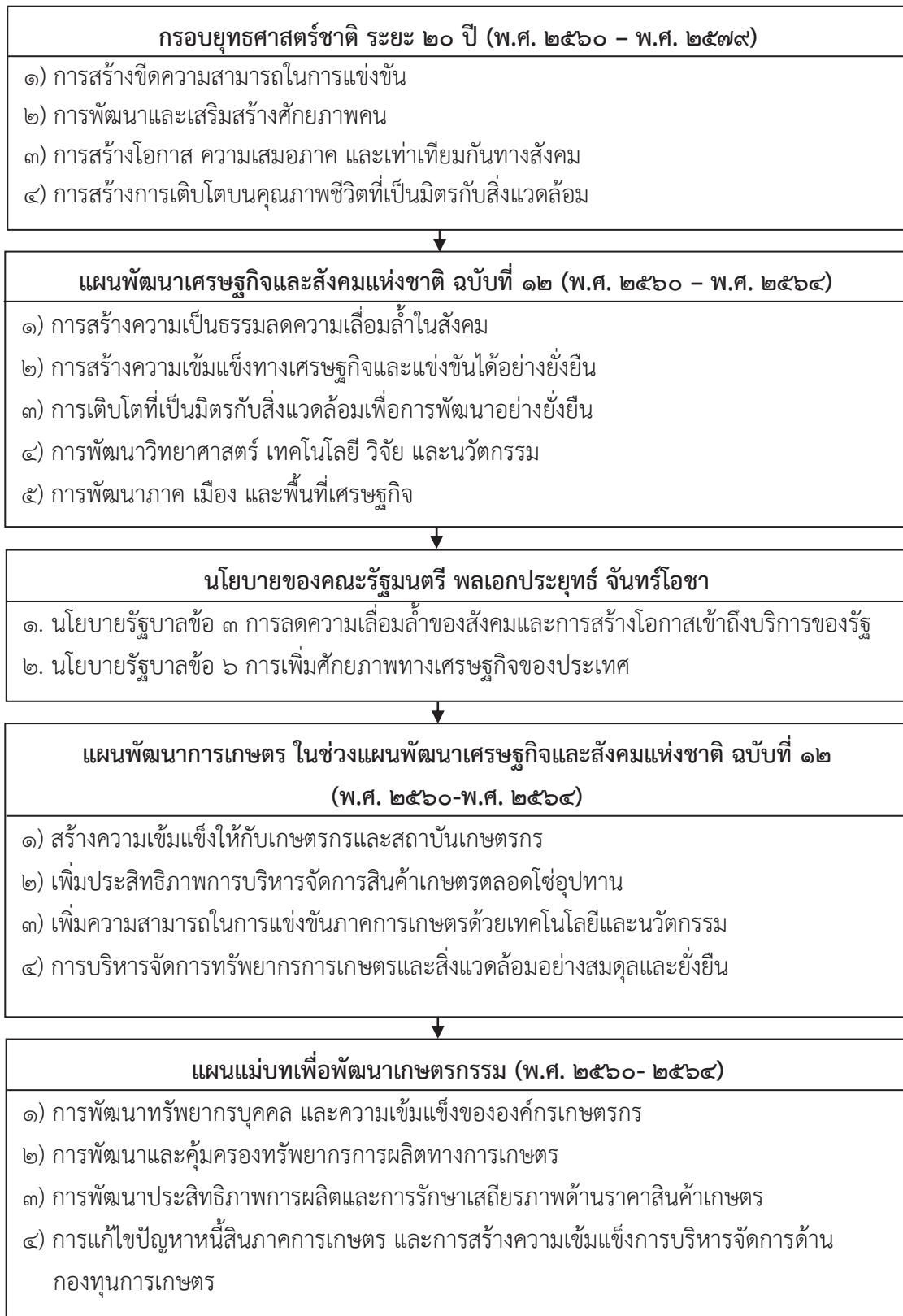
๗) เสนอร่างพระราชบัญญัติมันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง พ.ศ....

๘) เสนอร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเนื้อโค กระบือ พ.ศ... เพื่อการจัดตั้งองค์กรกลางรับผิดชอบดูแลการบริหารจัดการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการผลิตเนื้อโค กระบือ ของประเทศ

๙) การร่างพระราชบัญญัติสมาพันธ์สหกรณ์ เพื่อการเกษตรและวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.... จะทำให้มีกฎหมายใหม่ที่เน้นเรื่องการรวมกลุ่มของเกษตรกรโดยเฉพาะ รวมทั้งให้ความสำคัญ เรื่องการส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริหารจัดการรวมกลุ่มของเกษตรกร ซึ่งเป็นแหล่งที่มาและพลัง ต่อรองการสนับสนุนด้านต่างๆ ของหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษา โดยเป็นศูนย์รวมของการช่วยเหลือ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะและกระบวนการผลิตใหม่ๆ รวมทั้งนวัตกรรมด้านสินค้าและการบริการของเกษตรกร โดยให้การรวมกลุ่มของเกษตรกรสามารถทำได้หลายรูปแบบตาม ความต้องการและความยืดหยุ่นในการปรับตัวของเกษตรกร นอกจากนี้ควรมีการพิจารณาจัดตั้ง สถาบันการเงิน เพื่อให้บริการด้านแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะแก่สหกรณ์เพื่อการเกษตรและวิสาหกิจ ชุมชน

ผังการเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร

๑.๕ การเชื่อมโยงและขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐- พ.ศ.๒๕๖๔)

ในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ.๒๕๖๐- พ.ศ.๒๕๖๔) สภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้ดำเนินงานโดยยึดกรอบการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ โดยเน้นการให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน และมีการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ในทุกระดับ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ขั้นตอนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๖ สภาเกษตรกรแห่งชาติได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการจัดทำแผนแม่บท และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนแม่บทระดับจังหวัดจำนวน ๘ ครั้ง ทั่วประเทศ

ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ สภาเกษตรกรทุกจังหวัดได้ดำเนินการการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ระดับจังหวัดตามคู่มือ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อได้มาซึ่งแผนที่ตรงตามความต้องการและสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นตอนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ คณะกรรมการสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๑๓ คณะ จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย รวมทั้งดำเนินการสังเคราะห์แผนแม่บททั้ง ๗๗ จังหวัด

ขั้นตอนที่ ๔ ขั้นตอนจัดทำร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

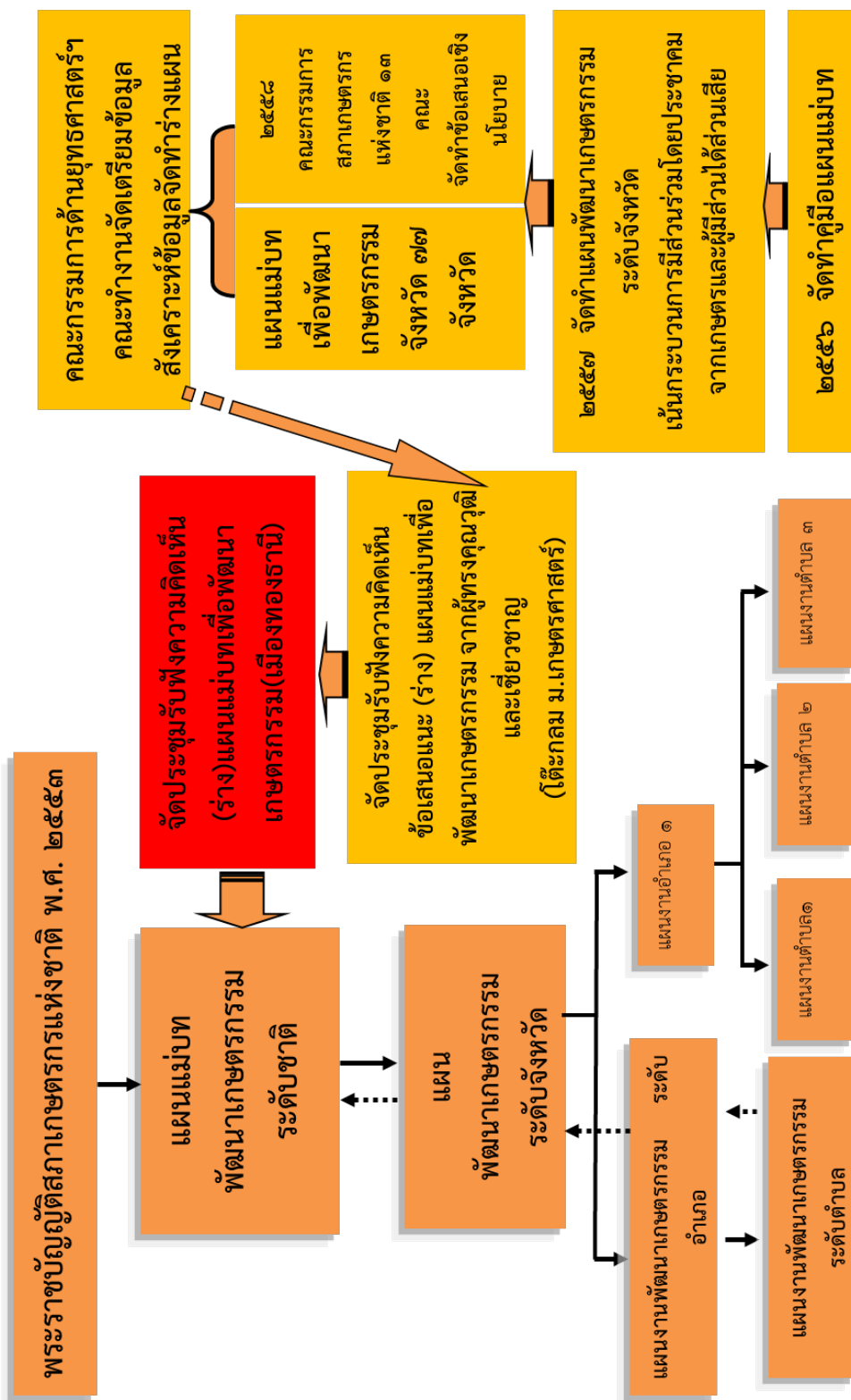
ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ คณะกรรมการด้านยุทธศาสตร์ฯ และคณะทำงานจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจัดทำร่างแผน

ขั้นตอนที่ ๕ ขั้นตอนประชุมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ (ร่าง) แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

- จัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ (ร่าง) แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม จากผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ (ไต่ถาม ม.เกษตรศาสตร์)
- เวทีรับฟังข้อคิดเห็นในการปรับปรุงร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) โครงการสานพลังประชารัฐ สร้างเศรษฐกิจฐานราก ขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมและภาคเกษตรกรรมสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน วันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ ฮอลล์ ๙ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม ศูนย์แสดงสินค้า และการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

ขั้นตอนที่ ๖ ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) ฉบับสมบูรณ์

นำข้อมูลจากข้อเสนอแนะในขั้นตอนที่ ๕ มาปรับปรุงแผนเพื่อให้แผนฉบับสมบูรณ์ และนำเสนอที่ประชุมเพื่อยืนยันความสมบูรณ์ของแผน

ภาพที่ ๑.๑ การเชื่อมโยงและขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

๑.๖ กรอบแนวคิดการพัฒนาการเกษตร

จากการรวบรวมข้อมูลและการระดมความคิดเห็นเกษตรกรในการจัดทำแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบล ระดับอำเภอ แล้วประมวลเป็นแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด จากนั้นรวบรวมข้อเสนอจากคณะกรรมการประจำสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้ข้อมูลปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนวทางพัฒนาแก้ไขปัญหาภาคการเกษตร ตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมฉบับแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) โดยมีกรอบแนวคิดมุ่งการพัฒนาตามข้อเสนอของเกษตรกร ดังนี้

๑.๖.๑ สร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงทรัพยากรในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ให้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินทำกิน การปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพดิน มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเครื่องจักรอุปกรณ์ในการดำเนินธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งทรัพยากรดังกล่าวเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการประกอบอาชีพการเกษตรให้ประสบผล

๑.๖.๒ พัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่าย โดยพัฒนาความรู้เกษตรกรรายคน ให้ได้รับข้อมูลที่เพียงพอประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพในการจัดการฟาร์มเพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต ส่วนเกษตรกรยากจนให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพยกระดับรายได้ นอกจากนี้ สนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยรวมตัวในรูปกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้บริการธุรกิจแก่เกษตรกรสมาชิก ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายจากกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เป็นเครือข่ายระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อดำเนินธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมแปรรูป เกิดประโยชน์แก่สมาชิก ทั้งนี้ ต้องพัฒนาศักยภาพของผู้นำกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรด้านการจัดการธุรกิจ และสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรสมาชิกในการร่วมดำเนินกิจกรรมกับกลุ่ม/องค์กร อย่างต่อเนื่องควบคู่กันไป โดยแบ่งการสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ในการใช้ข้อมูลร่วมวางแผนพัฒนาพื้นที่ โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมสำรวจข้อมูลฐานะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของครัวเรือน ประกอบกับข้อมูลสภาพพื้นที่แหล่งน้ำ คุณภาพดิน ป่าไม้ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ทำอยู่เดิมในพื้นที่ เพื่อประมวลผลอย่างง่ายชี้แจงแก่ที่ประชุมเกษตรกร เพื่อทราบศักยภาพของกลุ่ม/องค์กร ก่อนร่วมกันตัดสินใจกำหนดกิจกรรมการเกษตรที่ประสงค์ดำเนินการร่วมกัน โดยยึดแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เช่น มิติดิน มิติน้ำ มิติเกษตรกรรมและมิติการรวมกลุ่ม เป็นต้น

๒) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้า บนพื้นฐานหลักคิดว่าเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียวกัน จะเข้าใจปัญหาการผลิต การดูแลรักษา การแปรรูป และการตลาดสินค้าชนิดนั้นๆ ดีกว่าผู้อื่น เพื่อมารวมกลุ่มกันสามารถปรึกษากันในการคิดวางแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาการผลิตได้อย่างครบวงจร จึงเสนอแนวทาง การรวมกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้า (สินค้าชนิดเดียวกัน) ภายในอำเภอ แล้วจึงเลือกผู้แทนกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร

ในอำเภอเดียวกัน ขึ้นเป็นคณะกรรมการกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้านั้นๆ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติ

๓) สร้างโอกาสด้านการตลาดผลผลิตของเกษตรกร โดยสนับสนุนการจัดตั้งตลาดกลางเกษตรกรประจำตำบลเชื่อมโยงตลาดกลางเกษตรกรในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ ตลอดจนสนับสนุนให้กลุ่ม/องค์กรเกษตรกร มีศักยภาพส่งออกสินค้าเกษตรไปต่างประเทศ รวมทั้งจัดตั้งบริษัทการส่งออกสินค้าเกษตร และศูนย์กระจายสินค้าส่งออกไปต่างประเทศที่เป็นของเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร และบริหารโดยเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อขยายช่องทางการตลาดของเกษตรกร ตลอดจนจัดตั้งกองทุนประกันความเสี่ยงผลผลิตและราคาด้วย

๔) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร การพัฒนาภาคการเกษตรที่ผ่านมา ภาครัฐมีหน้าที่หลักในการส่งเสริม แนะนำ วางแผน ดำเนินการ และติดตามผล ซึ่งบางโครงการไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและศักยภาพพื้นที่ จึงเสนอแนวคิดให้เกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งรู้เข้าใจปัญหาและสภาพพื้นที่ดี เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและร่วมติดตามผล โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูล เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตร มีส่วนร่วมเสนอแนวทาง/โครงการพัฒนาแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนมีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่และติดตามแก้ไขปัญหา ซึ่งการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ นี้ จะทำให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาตรงตามความต้องการของเกษตรกร

๕) การสร้างความร่วมมือของภาคีภาคส่วนต่างๆ สนับสนุนเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการพื้นฐานในการประกอบอาชีพการเกษตรตั้งแต่ที่ดินทำกิน ปัจจัยการผลิต เงินทุน องค์ความรู้การผลิต การแปรรูปและการตลาด ในขณะที่เมื่อมีการรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ต้องดำเนินการบริหารจัดการองค์กรที่เข้มแข็งในการดำเนินธุรกิจ รวมซื้อ แปรรูป และรวมขายเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรสมาชิก ซึ่งการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งการประกอบอาชีพของตัวเกษตรกรเองต้องการภาคีร่วมสนับสนุนหลายด้าน เช่น หน่วยงาน/องค์กรที่สนับสนุนด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยีใหม่ๆ การสนับสนุนด้านเงินทุน เครื่องจักรกลการเกษตร และการตลาด เป็นต้น ในส่วนขององค์กรเกษตรกรก็เช่นกัน ต้องการการสนับสนุนจากภาคีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายสร้างความเข้มแข็งของธุรกิจ ดังนั้น แนวคิดการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรภาคส่วนต่างๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ราษฎร์เกษตร, พ่อค้าภาคเอกชน, ขมรม, สมาคม, และกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรอื่น จึงมีความจำเป็น

๖) การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและมุ่งสู่เกษตรอุตสาหกรรม การผลิตทางการเกษตรที่ผ่านมาเกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรจำหน่ายในรูปวัตถุดิบทางการเกษตรเป็นหลัก ในขณะที่ปลายปี ๒๕๕๘ จะมีการรวมกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สินค้าเกษตรบางชนิดไทยได้เปรียบด้านคุณภาพ มาตรฐานสินค้า แต่สินค้าเกษตรบางชนิดไม่สามารถแข่งขันได้ด้านต้นทุนการผลิต ผลผลิตต่อหน่วย และคุณภาพสินค้า ดังนั้น ไทยควรจะปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อขายในรูปวัตถุดิบเป็นการแปรรูปเพิ่มมูลค่าในรูปแบบเกษตรอุตสาหกรรม ที่เกษตรกรมีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการ นอกจากนั้นควรมุ่งพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน

ให้ได้มาตรฐาน เช่น GAP, Q, GMP และสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น เนื่องจากปัจจุบันผู้บริโภคใส่ใจ การบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้น

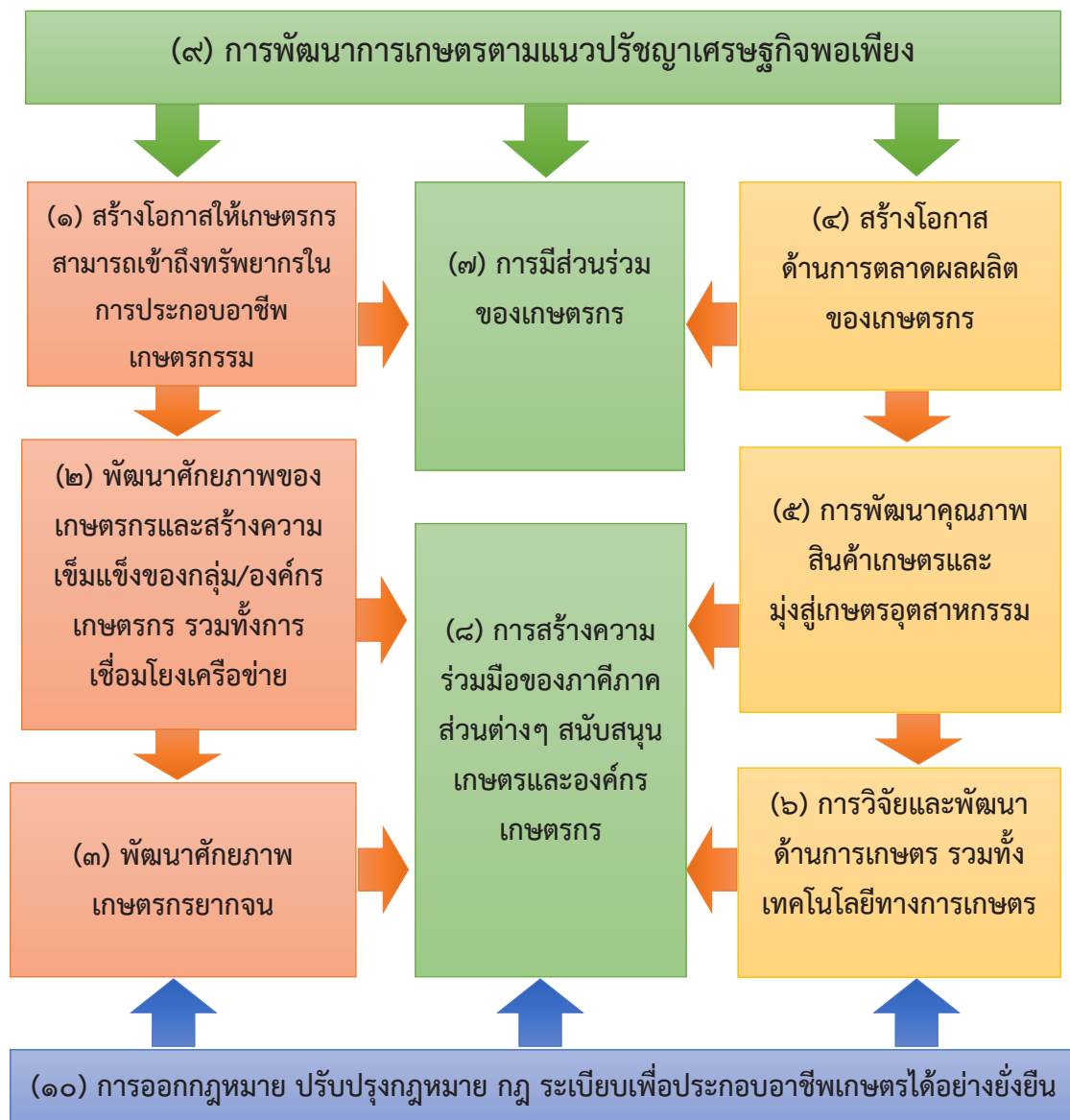
๓) การพัฒนาการเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำการผลิต ที่ผ่านมามุ่งการผลิตสินค้าเกษตรเชิงเดี่ยว ดำเนินการผลิตเพื่อขายสร้างรายได้เป็นหลัก ก่อให้เกิดปัญหา การทำลายทรัพยากรการผลิต เช่น คุณภาพดินและคุณภาพน้ำเพื่อการเกษตรเสื่อมโทรม ใช้สารเคมี เกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ต้นทุนการผลิตสูง ขายได้ไม่คุ้มต้นทุน เกิดภาระหนี้สิน โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ควรมุ่งเน้นให้เกษตรกรตระหนักเห็นความสำคัญของการทำการเกษตร ในรูปแบบรักษาสสมดุลของทรัพยากรการเกษตร มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เช่น รูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน ไร่นาสวนผสม วนเกษตรและเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ตลอดจนสนับสนุนการจัดอบรมเผยแพร่ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมุ่งคัดเลือกกรรมการหรือ ผู้นำกลุ่มขององค์กรเกษตรกรที่มีศักยภาพและความพร้อมในระดับหนึ่งแล้ว เพื่อให้การเผยแพร่ขยาย ผลแก่เกษตรกรสมาชิกรายอื่นบรรลุผล เนื่องจากกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่มีความพร้อมเบื้องต้นสามารถ สนับสนุนธุรกิจ เช่น การรวมกลุ่มแปรรูปตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ ๒ ได้คล่องตัวกว่า

๔) การออกกฎหมาย ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรได้ อย่างยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้เข้มแข็ง มีบางเรื่องดำเนินการด้วยการสนับสนุน ส่งเสริม ให้คำแนะนำ แต่หลายประเด็นต้องปรับโครงสร้างด้านกฎหมาย ด้วยการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนบางประเด็นต้องออกกฎหมาย ใหม่ให้เอื้อต่อเกษตรกร เช่น พ.ร.บ. การจัดสวัสดิการเกษตรกร พ.ร.บ.สถาบันพัฒนาเกษตรกรรม ยั่งยืน พ.ร.บ.การส่งเสริมคุ้มครองและพัฒนาระบบเกษตรแบบพันธะสัญญาที่เป็นธรรม พ.ร.บ. สิทธิ ชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากร และการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เป็นต้น

๕) การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรายจน จากข้อมูลการเพาะปลูกปี ๒๕๕๔/๕๕ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด จำนวน ๕.๙๑ ล้านครัวเรือน ในจำนวนนี้มีครัวเรือนเกษตรกร ยากจน ซึ่งมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความจน โดยมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าปีละ ๒๙,๐๖๔ บาท ถึง ๑.๖๘ ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ ๒๘ แสดงให้เห็นปัญหาการกระจายรายได้ และยังมี จำนวนเกษตรกรรายย่อยอ่อนแอทางเศรษฐกิจอีกจำนวนมาก เกษตรยากจนซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ ห่างไกล จึงเป็นเป้าหมายหลักที่ควรได้รับการพัฒนา ยกระดับรายได้ สนับสนุนการประกอบอาชีพ เกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถ “อยู่รอด” พ้นความยากจนก่อน มีอาหารกินตลอดปี ขั้นต่อไป “พอเพียง” ใช้หนี้หมดมีรายได้สม่ำเสมอ ชีวิตสบายขึ้น และขั้นสุดท้าย “ยั่งยืน” มีเงินออม พัฒนาดินเองด้วยลำแข้งมีภูมิคุ้มกันภัยคุกคามจากภายนอก ซึ่งจะมีผลต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจภาคการเกษตรโดยรวม

๑๐) การวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร รวมทั้งเทคโนโลยีทางการเกษตร งานวิจัยและพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถด้านการแข่งขันของประเทศ จะเห็นว่าประเทศที่พัฒนาแล้วตั้งงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาไว้ประมาณ ร้อยละ ๕-๗ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ แต่งบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยโดยเฉพาะ ด้านการเกษตรมีต่ำกว่าร้อยละ ๐.๕ ซึ่งถือว่าน้อยมาก ดังนั้น ภาครัฐสมควรให้ความสำคัญจัดสรร งบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งการวิจัยและพัฒนา

ตามความต้องการในพื้นที่ ให้เกษตรกร/องค์กรเกษตรมีส่วนร่วมปฏิบัติเรียนรู้จากงานวิจัยควบคู่ไปด้วย งานวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรเกษตรที่มีอยู่ในพื้นที่ งานวิจัยเพื่อให้ได้นวัตกรรมใหม่ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้การบูรณาการหน่วยงานจัดตั้งสถาบันวิจัย ด้านการเกษตรเป็นรายภาค เพื่อเน้นวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรเฉพาะเรื่องหรือแต่ละชนิด ตามสภาพภูมิสังคม โดยวิจัยเป็นระบบครบวงจร ตั้งแต่เทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป การตลาด อีกทั้งควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานวิจัยผ่านสื่อ IT ไปยังหมู่บ้าน ตำบล ให้เกษตรกร สามารถเข้าถึงได้ง่าย ตลอดจนควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยี ด้านการเกษตรทันสมัยให้เกษตรกรนำไปใช้ได้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและการประเมินสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนา ภาคการเกษตรของประเทศ

๒.๑ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ

การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการภายใต้ประเด็นต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาด้านการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศ ใน ๔ ด้าน

- ๑) ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและองค์กรในภาคเกษตร
- ๒) ด้านการพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร
- ๓) ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร
- ๔) การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร

โดยสภาพปัญหาและความต้องการแต่ละด้าน มีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

๒.๑.๑ ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและองค์กรในภาคเกษตร

๑) การพัฒนาศักยภาพการส่งเสริมและการสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร
องค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและยูเอชเอตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย การปฏิบัติตามคุณสมบัติ ๓ ลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันบน ๒ เงื่อนไข คือ การใช้ความรู้และคุณธรรม เพื่อลดความเสี่ยงในด้านต่างๆ เช่น ด้านราคาสินค้าผลผลิต และปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ด้านความเพียงพอของน้ำ ภัยธรรมชาติ โรคและแมลงศัตรูพืช การขาดแคลนแรงงาน และความเสี่ยงด้านหนี้สิน โดยการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องยึดหลักความประหยัด ความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต การชวนช่วยหาความรู้ ตลอดจนการลด ละ เลิก อบายมุข เพื่อให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพ และอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

ตามแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ กำหนดเป้าหมายในการพัฒนา คือ ครึ่งเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า ๑ ใน ๔ (หรือร้อยละ ๒๕ ของครึ่งเรือนเกษตรกรทั้งหมด) ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยในการดำเนินการตามแผนนั้น ได้มีการส่งเสริมหลายโครงการ เช่น โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ผ่านหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น ผลการดำเนินงานตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านโครงการต่างๆ ข้างต้นของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สิ้นสุด ณ สิ้นปี ๒๕๕๓

พบว่า มีการเปิดศูนย์ฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เกษตรกรที่สนใจได้ จำนวน ๙,๑๖๕ ศูนย์ โดยสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรทั่วไป เกษตรกรอาสา และนักเรียน นักศึกษาที่สนใจ จำนวน ๑,๓๐๔,๕๑๔ ราย อย่างไรก็ตามจากข้อมูลการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเหล่านี้ได้นำแนวคิดไปปฏิบัติหรือไม่ และปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ดำเนินการ เกี่ยวกับการขับเคลื่อนและแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละ หน่วยงานมีบทบาทความรับผิดชอบด้านใด (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๕) ดังนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน โดยส่งเสริมความรู้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจ พอเพียง และโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนกรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการข้าวกรมพัฒนาที่ดิน สปก. กรมวิชาการ กรมหม่อนไหม ดำเนินการศูนย์เรียนรู้สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ

อย่างไรก็ตามจากผลการประเมินการดำเนินโครงการถ่ายทอดความรู้ในการ พัฒนาการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีขอบเขตประเมินผลการดำเนินโครงการเฉพาะ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๕๕) พบว่า มีการนำ ความรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินชีวิตทั้งหมดเพียงร้อยละ ๒๔ ใช้บางส่วน ร้อยละ ๗๔ และไม่ได้นำไปปรับใช้ ร้อยละ ๒ โดยความรู้ที่นำไปปรับใช้ได้ดี คือ การผลิตอาหาร สำหรับบริโภคเอง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดรายจ่ายสินค้าบริโภค รวมกลุ่มทำกิจกรรมปุ๋ยหมัก และ น้ำหมักชีวภาพ ส่วนความรู้ที่นำไปปรับใช้บางส่วน คือ การทำบัญชี ส่วนการลด ละ เลิก อบายมุขนั้น มากกว่าร้อยละ ๘๐ ยังลดไม่ได้

นอกจากนี้ การประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนปีงบประมาณ ๒๕๕๔ โดยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๕ ซึ่งประเมินผลการดำเนินงานโครงการของหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๘ หน่วยงาน และ หน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อีกจำนวน ๙ หน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรม/โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยในภาพรวม พบว่า ร้อยละ ๗๕ มีการนำความรู้ จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพ (แต่อาจจะไม่ได้ปฏิบัติตามทุกข้อ) โดยมากกว่าร้อยละ ๔๐ กล่าวว่า ความรู้ที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้สม่ำเสมอ คือ การลดต้นทุนโดย การทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และมากกว่าร้อยละ ๖๙ ได้นำหลักการตัดสินใจซื้อสิ่งของที่จำเป็น และการ ใช้พลังงานอย่างประหยัดมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ส่วนนักเรียน นักศึกษาที่ผ่านการอบรม พบว่า มากกว่าร้อยละ ๙๒ ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยพบว่ามีนักเรียน ร้อยละ ๘๐ ปฏิบัติตามไม่ยุ่งกับอบายมุขและมากกว่าร้อยละ ๕๐ นำของใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ และ หมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

จากการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและการสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและยุวเกษตรกรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบปัญหาดังนี้

๑.๑) การจัดฝึกอบรมโครงการต่างๆตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของหน่วยงานภาครัฐเน้นเรื่องการประกอบอาชีพเกษตรตามภารกิจของหน่วยงาน โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายเฉพาะตัวเกษตรกร มิได้มุ่งเน้นคัดเลือกโดยพิจารณาจากกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเป็นหลัก ส่งผลให้ขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และขยายผลการดำเนินกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดผลเป็นรูปธรรม แต่ส่งเสริมให้เกษตรกรรายคนที่ผ่านมาการฝึกอบรมแล้ว ไปขยายผลตั้งกลุ่มตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงภายหลังซึ่งไม่ค่อยประสบผล

๑.๒) วิธีการดำรงชีวิต และการผลิตของเกษตรกรทั่วไปในชนบท เปลี่ยนจากวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการดำรงชีวิตแบบแข่งขัน มุ่งสร้างรายได้และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยความมุ่งมั่น นโยบายดำเนินการที่ชัดเจน

๑.๓) กลุ่ม/องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร มีการขยายผลดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้น้อยและขาดความเข้มแข็ง บางกลุ่ม/องค์กรไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ต่อเนื่อง เกิดจาก

๑.๓.๑) ปัญหาด้านบุคลากร ได้แก่ ขาดผู้นำกลุ่ม/องค์กรที่น่าเชื่อถือและมีความรู้ความสามารถ

- กรรมการและพนักงานขาดประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่ม/องค์กร
- สมาชิกกลุ่มบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมรวมกลุ่มแบบหลวม ๆ

๑.๓.๒) ปัญหาด้านกฎ ระเบียบ ได้แก่ สมาชิกขาดระเบียบวินัย กฎ ระเบียบที่กำหนดไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๓.๓) ปัญหาด้านการดำเนินกิจกรรมและธุรกิจร่วมกัน ได้แก่ ขาดทิศทางการขับเคลื่อนงานของกลุ่ม/องค์กรที่ชัดเจน ขาดการกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินธุรกิจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม/องค์กร ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่มีความต่อเนื่อง รวมทั้งไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมพลังดำเนินธุรกิจ หรือเชื่อมโยงการสนับสนุน ข้อยาขระหว่างกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเครือข่าย

๑.๓.๔) การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการไม่ต่อเนื่อง ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมและธุรกิจของกลุ่ม/องค์กร พึ่งพาการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานราชการเป็นหลัก ยังไม่สามารถบริหารจัดการด้วยตัวเอง เมื่อหน่วยงานราชการสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินกิจกรรม/ธุรกิจชะลอ หรือหยุดดำเนินการ

๑.๓.๕) ปัญหาขาดเงินทุน เครื่องจักรกลอุปกรณ์ ดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ได้แก่ องค์กรเกษตรกรขนาดเล็กที่จัดตั้งใหม่ หรือกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่จะขยายปริมาณธุรกิจยังขาดเงินทุน และเครื่องจักรกลอุปกรณ์ เพื่อดำเนินกิจกรรมหรือธุรกิจร่วมกันของกลุ่ม เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การแปรรูปข้าว

๑.๓.๖) ปัญหาด้านการตลาดผลผลิต ได้แก่ การดำเนินการผลิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมักเป็นเกษตรกรรายย่อย หรือกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรขนาดเล็ก ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอในการแปรรูปสร้างมูลค่า หรือจัดส่งแหล่งตลาดประจำ นอกจากนั้นคุณภาพผลผลิตจากเกษตรกรแต่ละรายอาจไม่สม่ำเสมอ จึงไม่มีแหล่งตลาดรับซื้อแน่นอน ขายได้ราคาต่ำ และขาดการแปรรูปเพิ่มมูลค่า

๑.๔) ภาคเกษตรของไทยประสบปัญหาแรงงานสืบทอดอาชีพเกษตรกร

เนื่องจากแรงงานเกษตรมีอายุเฉลี่ยมากกว่า ๕๐ ปี แต่เยาวชนไม่เห็นความสำคัญของการ สืบทอดอาชีพเกษตรกร เนื่องจากงานหนัก รายได้น้อยและมีความเสี่ยง ปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยมีผู้สูงอายุร้อยละ ๑๐ หรือประมาณ ๘ ล้านคน และในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่าผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๐ หรือมีจำนวนประมาณ ๑๘ ล้านคน

๒) การสนับสนุนส่งเสริมการให้การศึกษา อบรม ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกรและยุวเกษตรกร

การเกษตรในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านของประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูงและรายได้เกษตรกรมีอัตราเฉลี่ยต่ำ เนื่องจากเกษตรกร ขาดองค์ความรู้ด้านการจัดการผลิต ขาดข้อมูลเชิงลึกในหลายด้านโดยเฉพาะการตลาดสำหรับการ วางแผนการผลิต รวมทั้งความรู้ในการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นเรื่องคุณภาพ มีความปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาเกษตรกรและการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในปัจจุบัน มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร และโครงการที่ลงสู่เกษตรกร ด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถพัฒนาอาชีพให้มีรายได้มีฐานะที่มั่นคง ยั่งยืนได้จากการดำเนินงานด้านการสนับสนุนส่งเสริมการให้การศึกษา อบรม ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกรและยุวเกษตรกรพบปัญหา ดังนี้

๒.๑) ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาการผลิต จากข้อมูลการสำรวจผู้นำเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดทั่วประเทศ ๑,๗๐๙ คน พบว่า เกษตรกรไม่มีความรู้เรื่อง การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ การเพาะปลูกส่วนมากปลูกตามกระแส โดยไม่มีการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาก่อนผลิตพืชชนิดไหนราคาแพงก็มักจะปลูกพืชชนิดนั้น ทำให้ผลผลิตมีมากเกินไป ความต้องการ และราคาจะตกต่ำในเวลาต่อมา นอกจากนี้ในการเตรียมดินก่อนปลูก การคัดเลือกพันธุ์ การบำรุงดูแลก่อนให้ผลผลิตและการใช้เทคโนโลยีการผลิตต่าง ๆ ก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ ที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ ขายได้ในราคาที่ต่ำ

๒.๒) ขาดความรู้ทางการตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่ม ความรู้ทางด้านการตลาดเกษตรกรก็ไม่มีข้อมูลการขึ้นลงของราคาในตลาด จึงไม่สามารถวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคต เพื่อวางแผนการผลิตได้ รวมทั้งขาดความรู้เพื่อการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่ม นอกจากนี้ในการแสวงหาความรู้จากเจ้าหน้าที่เกษตรกรสะท้อนว่า การให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐทางด้านการผลิตและการจำหน่ายมีน้อย นักวิชาการมีมากแต่เข้าไม่ถึงเกษตรกรส่วนใหญ่ และวิธีการถ่ายทอดความรู้เน้นวิชาการมากเกินไปเกษตรกรบางส่วนไม่เข้าใจและไม่เชื่อฟังนักวิชาการ สอดคล้องกับข้อมูลจากการรับฟังความคิดเห็นเกษตรกรในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดของสภาเกษตรกรจังหวัดทั้ง ๗๗ จังหวัด พบว่า ๑ ใน ๑๐ ปัญหาลำดับแรกๆ ของเกษตรกร คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารหารจัดการที่เป็นระบบ

๒.๓) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ในด้านเทคโนโลยีมีการพัฒนาและก้าวหน้าเร็วมาก สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกษตรกรควรจะต้องทราบ แต่ไม่เคยได้รับการถ่ายทอดจากภาครัฐ ส่วนใหญ่จะทราบจากพ่อค้าที่โฆษณาขายสินค้า จนบางครั้งนำไปสู่การหลอกลวง ฉ้อโกง ทั้งนี้ เพราะเกษตรกรไม่ทราบและตามไม่ทัน เช่น การจำหน่ายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ยปลอม หรือ

ข้อควรปฏิบัติในการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในระบบการผลิต การใช้ปุ๋ยคอกที่ถูกต้องจะต้องนำมาผ่านกระบวนการหมักก่อนที่จะนำไปใช้ สิ่งเหล่านี้เกษตรกรไม่อาจทราบได้หากภาครัฐไม่มีการถ่ายทอดความรู้และประชาสัมพันธ์ อีกทั้งในการผลิตทางวิชาการก็มีกระบวนการที่ซับซ้อน สร้างความลำบากให้กับเกษตรกร เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จจะต้องใช้หลักการจัดการระบบนิเวศใช้สารชีวภัณฑ์ และจุลินทรีย์ ที่มีประโยชน์ในการจัดระบบการผลิตพืชภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อมีขั้นตอนยุ่งยากและประโยชน์ที่ได้ไม่แตกต่างจากการผลิตรูปแบบเดิม จึงปรับเปลี่ยนได้ยาก รวมทั้งเกษตรกรไม่ทราบและไม่ตระหนักถึงโทษที่เกิดจากการใช้สารเคมี ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย และต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

๒.๔) ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาอีกประการหนึ่งที่สำคัญของเกษตรกรในการทำการเกษตร คือ การขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการวางแผนการผลิตที่เป็นระบบเพื่อจัดสรร และใช้ทรัพยากรการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด ลดต้นทุนการผลิตให้ได้มากที่สุด เพื่อให้มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดี นอกจากนี้เมื่อมีรายได้จากการขายผลผลิต ก็ไม่มีการวางแผนการบริหารการใช้รายได้ที่เหมาะสม ไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้รายได้ที่อาจจะเกิดจากความฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็น อันเนื่องมาจากสภาวะสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยมและความฟุ้งเฟ้อ จนทำให้เกษตรกรจำนวนมากหลงเดินทางผิดไปตามกระแสจนกลายเป็นปัญหา ก่อให้เกิดปัญหานี้สินที่พอกพูนไม่มีวันจบสิ้น ซึ่งการจะดำรงชีวิตให้อยู่รอดภายใต้สังคมในปัจจุบัน แนวทางหนึ่งที่ควรยึดถือคือการพึ่งตนเอง รู้จักความพอประมาณ และไม่ประมาทตามแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง รู้จักความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ คำนึงถึงหลักเหตุผลและการประมาณตนเอง

๒.๕) เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ประกอบอาชีพเกษตร คำนิยมในการทำการเกษตรลดลง เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ชอบอาชีพทำการเกษตร และเกษตรกรก็ไม่อยากให้ลูกหลานทำการเกษตร เพราะเห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นงานที่หนัก ราคาผลผลิตแต่ละปีก็ไม่แน่นอน อีกทั้งต้องพึ่งพาธรรมชาติที่มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา ทำให้แรงงานในวัยทำงานด้านการเกษตรลดน้อยลง ที่เหลืออยู่จึงเป็นแรงงานภาคเกษตรรุ่นเดิมที่มีอายุเฉลี่ยสูงขึ้นเรื่อยๆ หากสถานการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไปจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตที่ลดลงได้ในอนาคต เนื่องจากปัญหาสุขภาพแรงงานที่มีอายุมากขึ้นทุกปี และมีข้อจำกัดในเรื่องการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ข้อมูลจากการสำมะโนการเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๖ ทว่าราชอาณาจักร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้ถือครองทำการเกษตรส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๓๕ ปีขึ้นไป และผู้ถือครองในช่วงอายุ ๓๕-๔๔ ปี มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ ๒๖.๘ ในปี ๒๕๔๖ เป็นร้อยละ ๑๘.๔ ในปี ๒๕๕๖ ส่วนในกลุ่มผู้สูงอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๑๓.๑ เป็นร้อยละ ๑๘.๕ สำหรับในด้านการศึกษาในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา พบว่า ผู้ถือครองทำการเกษตรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น กล่าวคือ ผู้ถือครองที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นจาก ร้อยละ ๙.๓ เป็นร้อยละ ๑๖.๕ และระดับ ปวช./ปวส. และปริญญาตรีก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ร้อยละ ๑.๖ เป็นร้อยละ ๒.๖ และร้อยละ ๑.๒ เป็นร้อยละ ๒.๕ ตามลำดับ ในขณะที่สัดส่วนของผู้ถือครองที่สำเร็จระดับประถมศึกษาลดลง ร้อยละ ๗๐.๔ เป็นร้อยละ ๖๔.๘ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีการศึกษาก็ลดลงเช่นเดียวกัน ร้อยละ ๔.๘ เป็นร้อยละ ๓.๓ ซึ่งระบบการศึกษาของประเทศไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ก็มีส่วนในการส่งเสริมให้เยาวชนไม่สืบทอดอาชีพการเกษตร นอกจากนี้เนื้อหาไม่มุ่งจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนเพื่อไปใช้ในการทำเกษตรกรรมเองแล้ว การสร้างความรู้ในระดับอุดมศึกษาก็เป็นไปเพื่อรับใช้ธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่มากกว่าสร้างความรู้สำหรับการพัฒนาการเกษตรของตนเอง

ในเวทีรับฟังข้อคิดเห็นในการปรับปรุงร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐-พ.ศ. ๒๕๖๔) โครงการสานพลังประชารัฐ สร้างเศรษฐกิจฐานราก ขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมและภาคเกษตรกรรมสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน วันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ ฮอลล์ ๙ อาคารอิมแพ็คฟอรัม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ได้เสนอปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและองค์กรในภาคเกษตรเพิ่ม ดังนี้

- ควรมีการสร้างรูปแบบที่ชัดเจนระหว่างบุคลากรและเจ้าหน้าที่ของสภาเกษตรกับสมาชิกสภาเกษตรกรในมิติของความเชื่อมโยงและเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ
- ควรมีการกำหนดมาตรฐานความรู้และคุณวุฒิในการเป็นสมาชิก
- การสร้างความเข้มแข็งด้านขนส่ง (ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ) การจัดการความรู้ควรเป็นสหวิชาไม่ใช่ระบบคิดเชิงเดี่ยว กระบวนการผลิต (สัญญาก่อนการผลิตในการกำหนดโควตาการผลิต ความต้องการปริมาณการผลิต) สิทธิที่ดิน เพื่อเข้าสู่ระบบทุน
- ควรมีการแก้ไขยุทธศาสตร์ในร่างรัฐธรรมนูญดังนี้
 - o ควรมีกองทุนเกษตรกรระดับชาติ
 - o ปรับปรุงระบบเก็บภาษี
 - o ผลักดันให้มีวันเกษตรกรแห่งชาติ
 - o จัดทำบัตรเกษตรกร, โรงเรียนเกษตรกร
 - o ผลักดันแผนชุมชน เกษตรกรเป็นเจ้าของตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ
 - o วิทย์ชุมชนของเกษตรกร เรียนรู้ผ่านสื่อ
- ปรับทัศนคติในการรวมกลุ่มของเกษตร เพื่อให้เกิดความมั่นคงกับเกษตรกร มีแผนการศึกษาที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเกษตร
- ควรกำหนดขอบเขตและหน้าที่ของสภาเกษตรกรที่ต้องชัดเจน ลดความเป็นตัวตนและการจัดการองค์กร พัฒนางค์กรสร้างความซื่อสัตย์ การศึกษาควรเริ่มตั้งแต่เด็ก มีกระบวนการพัฒนาเยาวชนเกษตรกร ที่เป็นระบบ การสร้างองค์กรต้นแบบกระบวนการจัดการความรู้ต้องชัดเจน ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- บรรจุง่องค์ความรู้ภาคเกษตรเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียน ให้โรงเรียนช่วยผลิตเยาวชนเกษตรกร
- การสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่นในอาชีพความเป็นเกษตรกร มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ความรู้เกษตรกรในเรื่องของพื้นที่ การผลิต ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง สสำรวจความต้องการของเกษตรกรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าถึงตอบสนองตรงตามความต้องการของเกษตรกร จัดตั้ง สร้างศูนย์เรียนรู้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการแลกเปลี่ยนหรือเพิ่มความรู้ให้ให้เกษตรกร

- สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร กระบวนการให้มีความรู้แก่เกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน น้ำ แรงงาน และเงินทุน และในการดำเนินงานควรมีกระบวนการควบคุมติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิด
- ควรมีการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับทั้งบุคลากรภาครัฐและตัวเกษตรกร และยุวเกษตรกร และการพัฒนาต้องครบทุกสมรรถนะ ตั้งแต่ด้านความรู้การเกษตร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และบริบทของชุมชนของตนเอง ด้านทักษะที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาภาคเกษตร และทัศนคติที่มีต่ออาชีพการเกษตร
- ควรมีระบบพัฒนายุวเกษตรกรที่มีความชัดเจน มีการบรรจุไว้ในแผนแต่ละจังหวัด มีกระบวนการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ อาจจะมีการจัดค่ายยุวเกษตรกรประจำปีระดับประเทศ ปรับเปลี่ยนชื่อเป็น ยุวสภาเกษตรกร มีการกำหนดคุณสมบัติ กระบวนการขั้นตอนในการดำเนินงานที่ชัดเจน
- ควรใช้วิจัยเป็นฐานในการขับเคลื่อน เกษตรกรต้องคิดอย่างเป็นระบบ รู้ปัญหาที่แท้จริงของตนเอง ร่วมกันคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและแก้ปัญหา ร่วมกัน
- พัฒนาข้อมูลระดับหมู่บ้าน เครือข่ายระดับหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ คู่มือ ๑ : ๑๐
- สร้างทายาทเกษตรกร เช่น คู่มือด้านการศึกษา การเรียนเกษตรมาเป็นเกษตรกร
- จัดตั้งสถาบันศาสตร์เกษตรกรแห่งประเทศไทย (เกษตรอินทรีย์ ศาสตร์ว่าด้วยงานวิจัยและค้นคว้า ศาสตร์แห่งพระราชาวาด้วยเศรษฐกิจพอเพียง)
- สร้างกระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การเป็นสมาชิกสภาเกษตรกร
- สถาบันการศึกษาในทุกพื้นที่ เช่น สถาบันอาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม ให้ความรู้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่
- ให้ภาครัฐทบทวนนโยบายการอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่เกษตรเฉพาะพื้นที่ชายแดน ให้ขยายไปยังพื้นที่จังหวัดชายแดนต่อเนื่อง (จังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดชายแดน) เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร

๒.๑.๒ ด้านการพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร

๑) การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และการแก้ไขปัญหาดินและที่ดิน โดยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรให้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมของตนเองอย่างทั่วถึง

๑.๑) เกษตรกรไม่มีที่ดินทำการเกษตร หรือมีแต่ไม่เพียงพอ

จากเดิมที่ดินเป็นของรัฐ แล้วจัดสรรให้ตามระบบศักดินา เกษตรกรมีที่ดินจากมรดกตกทอดของครอบครัวเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินจะบุกรุกที่ดินของรัฐเพื่อทำเกษตรกรรม ที่ดินถูกใช้ทำการเกษตรเพื่อนำผลผลิตกินใช้ในครัวเรือน ต่อมาระบบทุนนิยมส่งผลให้เกิดการผลิตเพื่อขาย มีระบบกรรมสิทธิ์แบบรายคนเกิดปัญหาความยากจน เกิดปัญหาการสูญเสียที่ดินของเกษตรกร ที่ดินกระจุกตัวเป็นของรัฐและนายทุน ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐและการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม

ข้อมูลการออกเอกสารสิทธิที่ดินทั่วประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีการออกเอกสารสิทธิจำนวน ๓๓,๐๘๒,๓๐๓ แปลง แบ่งเป็น โฉนดที่ดิน จำนวน ๒๘,๔๗๕,๐๔๖ แปลงพื้นที่ ๑๐๒.๒๑ ล้านไร่ น.ส.๓ ก จำนวน ๓,๓๙๑,๕๒๓ แปลงพื้นที่ ๑๗.๔๑ ล้านไร่ น.ส. ๓ จำนวน ๑,๐๗๖,๒๒๓ แปลง พื้นที่ ๙.๘๘ ล้านไร่ ใบจอง จำนวน ๑๓๙,๕๑๑ แปลงพื้นที่ ๑.๒๔ ล้านไร่

สัดส่วนการถือครองที่ดินในประเทศไทยจำแนกตามขนาดการถือครองปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้ถือครองที่ดินน้อยกว่า ๑ ไร่ มีสัดส่วนถึง ร้อยละ ๕๐.๑๗ และผู้ถือครองที่ดินระหว่าง ๑-๕ ไร่ มีสัดส่วน ร้อยละ ๒๑.๙ ผู้ถือครองที่ดิน ร้อยละ ๗๒.๐๗ เป็นผู้ที่มิที่ดินไม่เกิน ๕ ไร่ ในขณะที่ผู้ถือครองที่ดิน ตั้งแต่ ๕๐ ไร่ขึ้นไป มีสัดส่วน เพียงร้อยละ ๑.๓๓ โดยสรุปสัดส่วนการถือครองที่ดินของนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา กลุ่มที่มีที่ดินมากที่สุด ๒๐% แรก ถือครองที่ดินต่างจากกลุ่มที่มีที่ดินน้อยสุดถึง ๖๐๐ กว่าเท่า โดยผู้ที่ถือครองที่ดินสูงสุด มีที่ดินในครอบครองถึง ๖๓๐,๐๐๐ ไร่ หากจำแนกผู้ถือครองที่ดิน โดยนำสัดส่วนการถือครองที่ดินของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล มาหาค่าเฉลี่ย ยังพบตัวเลขกลุ่มผู้ที่ถือครองมากที่สุด ๑๐% ถือครองที่ดินถึง ๘๐% ของที่ดินมีโฉนดทั้งหมด ส่วนประชาชนกลุ่มที่เหลืออีก ๙๐% กลับถือครองที่ดินเพียง ๒๐% ของที่ดินมีโฉนดทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินเป็นอย่างมาก

ข้อมูลจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๗ ระบุปัจจุบันที่ดินของประเทศไทยที่มีเอกสารสิทธิตามกฎหมายครอบครองโดยประชาชนทั่วไปมี ๑๓๐ ล้านไร่ ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของคนส่วนน้อย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่ดินร้อยละ ๑๐ เป็นของผู้ถือครองที่ดินมากกว่า ๑๐๐ ไร่ ร้อยละ ๙๐ เป็นผู้ถือครองที่ดินน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑ ไร่ คราวเรือนใน ภาคเกษตรมากกว่าร้อยละ ๔๐ ไม่มีที่ดินเลยหรือถือครองที่ดินน้อยกว่า ๑๐ ไร่ ที่ดินรกร้างว่างเปล่าถึง ๔๘ ล้านไร่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ผู้ถือครองที่ดิน ๕๐ รายแรก จาก ๑.๔๖ ล้านราย ถือครองที่ดิน ร้อยละ ๑๐ ของที่ดินในกรุงเทพมหานคร

ข้อมูลจากการขึ้นทะเบียนคนจนในปี ๒๕๔๗ พบว่า ผู้ที่มาลงทะเบียนเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินรวม ๑,๓๐๓,๓๖๐ ราย และมีผู้ที่มีที่ดินทำกิน แต่ไม่พอเพียง จำนวน ๑,๖๕๑,๙๒๒ ราย รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒,๙๕๕,๒๘๒ ราย เป็นผู้เช่าที่ดิน ๖๗๘,๐๗๗ ราย ยืมผู้อื่น ๓๑๔,๐๙๐ ราย และเป็นผู้รับจ้างทำการเกษตร จำนวน ๓๑๑,๑๙๓ ราย

๑.๒) เกษตรกรไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นมี ๔ แนวทาง คือ

๑.๒.๑) ชื่อจากเอกชนโดยทั่วไปโดยรัฐออกเอกสารสิทธิ คือ น.ส.๓ หรือโฉนดที่ดินให้เนื่องจากมีหลักฐานแสดงการครอบครอง

๑.๒.๒) รัฐอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์โดยการเช่า เช่น ที่ราชพัสดุ ที่สาธารณประโยชน์

๑.๒.๓) การเป็นสมาชิกของโครงการจัดที่ดินของรัฐภายใต้ประมวลกฎหมายที่ดินพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ และพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘

๑.๒.๔) รัฐอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์ในช่วงเวลาที่กำหนดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ เช่น โครงการออกหนังสืออนุญาตให้สิทธิทำกินชั่วคราว (สทก.)

จากรายงานการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๒ ร้อยละ ๕๓.๕๑ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และรองลงมา (ร้อยละ ๓๕.๒๙) เป็นพื้นที่ป่าไม้ โดยมีพื้นที่ชุมชน ร้อยละ ๔.๗๑ และมีพื้นที่ทิ้งร้างร้อยละ ๒.๘๖ (สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน. ๒๕๕๖) แต่เมื่อพิจารณาการถือครองที่ดินของครัวเรือนที่ทำการเกษตรในประเทศไทยพบว่า ในปี ๒๕๕๙ มีครัวเรือนที่ถือครองที่ดินระหว่าง ๑๐-๑๙ ไร่ มากที่สุด (๑,๐๑๓,๙๑๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๙๑) และมีครัวเรือนที่ทำการเกษตรที่มีที่ดินมากกว่า ๔๐ ไร่ จำนวน ๔๐๒,๑๔๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๘ ในขณะที่มีครัวเรือนที่ทำการเกษตรที่ไม่มีที่ดินเลย ๗๘๙,๕๙๙ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔๒

ที่ดินทิ้งร้างเกิดจากการซื้อขายที่ดินและการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ประเทศไทยมีพื้นที่ที่ใช้การเกษตร ๑๓๒.๕ ล้านไร่ มูลค่าเพิ่มของการเกษตร ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีประมาณ ๖๑๙,๓๕๐ ล้านบาท การประมาณการขึ้นสูงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินอยู่ที่ระดับร้อยละ ๗๐.๕ และหากสามารถทำให้ที่ดินใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๕ มูลค่าเพิ่มทางเกษตรจะสูงถึง ๗๔๖,๗๓๔.๐๓ ล้านบาท หรือทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้อีก ๑๒๗,๓๘๔.๐๓ ล้านบาทต่อปี

ประชาชนที่ขาดโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรที่ดิน เนื่องจากราคาที่ดินสูง ซึ่งจากการประเมินราคาที่ดินทั่วประเทศของกรมธนารักษ์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ พบว่า ราคาที่ดินในภูมิภาคเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๖.๕ ต่อปี ส่วนราคาที่ดินในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๕ ต่อปี สาเหตุที่ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้นเกิดจากปัญหาการกระจุกตัวของ การถือครองที่ดิน การกักตุนที่ดินไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อเก็งกำไรเกิดปัญหาราคาที่ดินแพง ทำให้เกษตรกรไม่สามารถซื้อที่ดินมาครอบครองได้ แต่เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตจึงได้หักล้างบางเช่าทำกินในที่ดินของรัฐเอกชน หรือป่าสงวนเพื่อใช้เป็นที่ทำกินปัญหาคนไร้ที่ทำกินบุกรุกพื้นที่ป่าหรือพื้นที่รกร้างของรัฐ เอกชน หรือ ป่าสงวน โดยข้อมูลเมื่อ ปี ๒๕๕๓ มีผู้อยู่อาศัยในป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเนื้อที่ ๖.๔ ล้านไร่ จำนวน ๔๕๐,๐๐๐ ราย อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งมีเนื้อที่ ๒,๒๔๓,๙๔๓ ไร่ จำนวน ๑๘๕,๙๑๖ ราย และอาศัยอยู่ในที่ราชพัสดุซึ่งเนื้อที่ ๒,๑๒๐,๑๙๖ ไร่ จำนวน ๑๖๑,๙๓๒ ราย ในปี ๒๕๓๕ กระทรวงมหาดไทยได้สำรวจ พบว่า มีประชาชนเข้าทำกินและอยู่อาศัยในเขตป่าไม้ทั้งเขตป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร จำนวน ๕.๓ ล้านคน ในพื้นที่ ๓๗.๖ ล้านไร่

นโยบายเป็นปัญหาด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน เพราะระบบกฎหมายเปิดโอกาสให้มีการถือครองที่ดินของเอกชนโดยเสรี มีการเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ในอัตราที่ต่ำ ส่งผลให้ระบบภาษีที่มีอยู่ไม่เป็นภาระแก่ผู้ถือครองที่ดินจำนวนมาก ทำให้มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไร และการซื้อที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิในราคาต่ำก่อนนำไปออกเอกสารสิทธิ โดยกระบวนการที่มีขอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งการขอรับสิทธิในที่ดินซึ่งรัฐจัดสรรให้เกษตรกร โดยที่ไม่มีสิทธิไม่มีกระบวนการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างจริงจัง ทำให้มีที่ดินถูกทิ้งร้างเป็นจำนวนมาก และมีการโอนสิทธิในที่ดินที่ได้รับการจัดสรรจากการปฏิรูปที่ดินโดยมีขอบด้วยกฎหมาย กฎหมายผังเมืองมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่าย และการจำกัดกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ไม่สามารถบังคับได้จริง ส่งผลให้เกิดความสูญเปล่า เช่น การเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมเป็นหมู่บ้านจัดสรรทำให้การลงทุนใน

ระบบชลประทานเกิดการสูญเสียการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้มีการออกเอกสารสิทธิที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งความล่าช้าของกลไกการแก้ไขปัญหาในการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน

๑.๓) เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในระดับนโยบาย

มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ และ/หรือมีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน จำนวนทั้งสิ้น ๒๑ หน่วยงานโดยมีลักษณะงานแบ่งได้เป็น ๘ กลุ่ม ได้แก่ ๑) งานทะเบียนที่ดินออกเอกสารสิทธิ ประเมินราคาที่ดินและโรงเรือน ๒) การสำรวจที่ดิน จำแนกที่ดิน อนุรักษ์ดินและน้ำ คั่นคว่ำทดลองเกี่ยวกับดิน น้ำและพืช ๓) การควบคุมการใช้ที่ดิน ๔) การจัดที่ดินทำกิน ๕) การสำรวจการถือครองที่ดิน ๖) การจัดที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย ๗) กำกับดูแลธุรกิจเกี่ยวกับที่ดิน และ ๘) การจัดรูปที่ดิน ซึ่งการควบคุมการใช้ที่ดิน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึง ๘ หน่วยงาน การจัดที่ดินทำกิน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๖ หน่วยงาน แสดงว่าการบริหารจัดการที่ดินใช้หน่วยงานของรัฐเป็นหลัก จนแต่ละภารกิจมีหลายหน่วยงาน จะมีเพียงงานจัดรูปที่ดิน และการจัดที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยเท่านั้นที่ไม่มีหน่วยงานซ้ำซ้อน

กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและป่าไม้ให้อำนาจรัฐในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนทำให้เกิดข้อพิพาทและความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ราชพัสดุมีการบุกรุกครอบครองจำนวน ๒.๑ ล้านไร่ และที่สาธารณะประโยชน์ ๑.๑๕ ล้านไร่ อื่นๆ จำนวน ๐.๔๘ ล้านไร่ ในพื้นที่ ๘.๕ ล้านไร่ รวม ๑๑.๗๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓.๖๖ ของพื้นที่ประเทศปัญหาที่มีจำนวนมากที่สุด คือ การประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย จำนวน ๒๖๒ กรณีปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินในที่สาธารณะประโยชน์ จำนวน ๑๑๙ กรณี ปัญหาที่อยู่อาศัยจำนวน ๑๐๒กรณีนโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน จำนวน ๕๘ กรณี การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน จำนวน ๔๘ กรณี การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร จำนวน ๔๐ กรณี การออกเอกสารสิทธิที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำนวน ๒๒ กรณี

ข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรนำไปสู่การจับกุมฟ้องร้องต่อศาลบางคดีราษฎรถูกตัดสินจำคุกและต้องจ่ายค่าปรับที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสียหายและมีรายงานถึงคดีความในกระบวนการยุติธรรมว่ามีผู้ถูกดำเนินคดี ทั้งหมด ๓๖๑ ราย ๑๔๓ คดี เป็นคดีแพ่ง ๑๔๐ ราย ๘๗ คดี คดีอาญา ๒๒๑ ราย ๕๖ คดี คดีที่อยู่ในชั้นบังคับคดี (ถูกไล่ที่หรือถอนสิ่งปลูกสร้างจำคุกและชำระค่าเสียหาย) ๑๑๙ ราย ๑๙ คดีได้แก่ คดีอาญา ๘๐ ราย ๑๐ คดี คดีแพ่ง ๓๙ ราย ๙ คดี ถูกจำคุก ๒๒ ราย ๓ คดี อยู่ในระหว่างพักโทษ ๑ คดี ๑ ราย เสียชีวิตระหว่างคดีอยู่ในชั้นศาล ๕ ราย และเสียชีวิตระหว่างถูกจำคุก ๑ ราย ผลของการต่อสู้คดีทำให้ประชาชนโดยเฉพาะคนยากจนได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้ตามปกติ

๑.๔) สภาพดินทำการเกษตรเสื่อมโทรม

ศูนย์ฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมตามโครงการพระราชดำริ ระบุ ประเทศไทยมีพื้นที่ถือครองด้านการเกษตรประมาณ ๑๘๒ ล้านไร่ จากทั้งหมด ๓๒๑ ล้านไร่ แบ่งเป็น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๗๗ ล้านไร่ ภาคกลาง ๒๗ ล้านไร่ ภาคเหนือ ๓๖ ล้านไร่ ภาคตะวันออก ๑๔ ล้านไร่ และภาคใต้ ๒๘ ล้านไร่ จากการสำรวจของกรมพัฒนาที่ดินในปี ๒๕๔๙ พบว่า ในพื้นที่ที่ถือครองด้านการเกษตร ๑๘๒ ล้านไร่ เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรมกว่า ๑๓๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๕ ที่ดินมีสภาพเสื่อมโทรม

ดินเสื่อมโทรม คือ ดินที่มีสภาพแปรเปลี่ยนไปจากเดิม และอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร คุณสมบัติของดินไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช เช่นสมบัติทางเคมีของดินมีสภาพเป็นกรดจัด เค็มจัด ทางด้านกายภาพของดินสูญเสียโครงสร้างทำให้เกิดอัดตัวแน่น ขาดความโปร่งพรุน ความอุดมสมบูรณ์ หรือปริมาณธาตุอาหารพืชลดลงและอยู่ในสภาวะไม่สมดุล กิจกรรมของจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์เกิดขึ้นยาก ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ สาเหตุที่ก่อให้เกิดสภาพดินเสื่อมโทรม เกิดจากการชะล้าง พังทลายของดิน และการใช้ที่ดินโดยไม่ถูกต้อง ขาดการบำรุงรักษาโดยสาเหตุสำคัญ คือ สภาพทางนิเวศเปลี่ยนแปลงไปจากการหักล้างถางป่า เผาป่า เผาตอซัง เพื่อทำการเกษตรการทำลายสมดุลของระบบนิเวศ ทำให้ดินขาดสิ่งปกคลุม การสะสมของอินทรีย์วัตถุมีน้อย อุณหภูมิของหน้าดินสูงขึ้น การละลายตัวของวัสดุอินทรีย์ต่างๆ เป็นไปรวดเร็ว เมื่อกระทบกับความแรงของฝนก็ทำให้น้ำดินอัดตัวเป็นแผ่นแข็ง การไหลซึมของน้ำลงสู่ดินชั้นล่างเป็นไปโดยยาก จึงทำให้การไหลพาชะล้าง สูญเสียหน้าดิน และเกิดภาวะวิกฤตดินแล้งน้ำท่วมตามมา

การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ถูกต้องและเหมาะสม การทำการเกษตรโดยเพาะปลูกพืชใดพืชหนึ่งซ้ำซากติดต่อกันเป็นเวลานานโดยไม่มีการปรับปรุงดินบำรุงดิน เป็นสาเหตุให้ความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาดินเสื่อมโทรมในประเทศไทย ปรากฏอยู่ในสภาพดิน ๓ ประเภท คือ ดินทราย ดินลูกรังกับดินตื้น และสภาพดินเหมืองแร่

การแก้ไขฟื้นฟูดินเสื่อมโทรม ต้องทำทั้งระบบโดยเริ่มในพื้นที่เกษตรก่อนและขยายวงออกไปให้เต็มพื้นที่ของหมู่บ้านตำบลอำเภอจังหวัดและภาค เมื่อทำได้ในบริเวณกว้างก็จะทำให้ความชื้นกลับคืนมา ฝนก็จะตกตามฤดูกาล เน้นที่สมดุลในระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยน้อมนำการทำเกษตรตามแนวพระราชดำริ คือ การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกป่าทั้งป่าเศรษฐกิจและป่าธรรมชาติการรักษาระบบทางน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ลดการใช้สารเคมี ไม่ปล่อยมลภาวะสู่อากาศ ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำนาในบริเวณที่ลุ่มต่ำให้มีน้ำเพียงพอ ปลูกไม้ยืนต้นบริเวณหัวไร่ปลายนา เพื่อใช้เป็นที่ย่อยสลาย เป็นต้น

๒) การพัฒนาแหล่งน้ำและจัดระบบชลประทานเพื่อเกษตรกรรม

ประการแรก โดยข้อเท็จจริงปริมาณฝนตกในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือในแต่ละปีมีปริมาณมากเพียงพอ ที่จะทำให้ปริมาณน้ำตามธรรมชาติ น้ำผิวดินเพียงพอต่อการทำการเกษตร สาเหตุหลักของปัญหายุ่งยากของทั้งสองภาค จึงมิได้อยู่ที่ประเด็นมีฝนตกน้อย หรือมีปริมาณน้ำต้นทุนน้อยไม่เพียงพอ แต่เป็นเพราะขาดโครงสร้างพื้นฐานทางการชลประทานเพื่อการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งอย่างเพียงพอ และขาดการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ สิ่งที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำชลประทานที่ก่อสร้างไว้เดิมเป็นระยะเวลานาน ประตูกักเก็บน้ำ คู คลองส่งน้ำชำรุดควรซ่อมแซมเพื่อสามารถใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นแหล่งน้ำธรรมชาติ ห้วย หนอง คลอง บึง ที่ดินเงินกักเก็บน้ำได้ปริมาณน้อย ควรขยาย ขุดลอก เพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร

การขยายพื้นที่ชลประทานที่ผ่านมาเป็นไปอย่างล่าช้า ข้อมูลกรมชลประทาน ปี ๒๕๕๐ มีพื้นที่ชลประทาน เพิ่มขึ้น ๑๔๙,๘๙๓ ไร่ ส่วนในปี ๒๕๕๓ มีจำนวนพื้นที่ชลประทานที่เพิ่มขึ้น ๖๒๐,๙๕๗ ไร่ จะเห็นได้ว่าระยะเวลา ๔ ปีที่ผ่านมาพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น จำนวน ๑,๒๐๐,๐๐๐ ไร่ หรือเฉลี่ยปีละ ๓๐๐,๐๐๐ ไร่ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการพัฒนาด้านการเกษตร เนื่องจาก

การก่อสร้างเขื่อน กักเก็บน้ำขนาดใหญ่ ถูกกระแสนต่อต้านเรื่องการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ของประเทศซึ่งเหลืออยู่น้อย และอุปสรรคด้านงบประมาณ

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ของโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงฤดูกาล และช่วงระยะเวลาของแต่ละฤดูกาล มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสภาวะฝนทิ้งช่วงในระยะเวลาที่ยาวนานมากขึ้น

ประการที่สาม นอกเหนือจากความเป็นไปได้ที่จะเพิ่มปริมาณน้ำบนดินภายใต้แผนงานเพิ่มพื้นที่ชลประทานของกรมชลประทานข้างต้น มีข้อมูลจากกรมทรัพยากรน้ำบาดาลชี้ว่าปัจจุบันมีการนำแหล่งน้ำบาดาลซึ่งมีปริมาณมากกว่าน้ำบนดินถึงประมาณ ๒๔ เท่า ขึ้นมาใช้เพียงร้อยละ ๑๑ เท่านั้น

ประการที่สี่ เกษตรกรขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การใช้ฐานข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการวางแผนการผลิต

ประการที่ห้า มีหน่วยงานรับผิดชอบด้านน้ำมากเกินไปและขาดการบูรณาการ เช่น เนื่องจากน้ำมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมชลประทาน สำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน)

๓) การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการเกษตร

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างมากต่อการเกษตร ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานหลักในการทำการเกษตร ที่ผ่านมามีการใช้มากกว่าการสร้างทดแทนหรือใช้มากกว่าที่ธรรมชาติจะฟื้นตัวได้ทัน จนทำให้เสื่อมโทรมหรือสูญสลายไป ยากต่อการที่จะให้กลับคืนเป็นเช่นเดิมได้ในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุหลายประการทั้งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาประเทศ การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จนก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการทำการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นดินที่เสื่อมสภาพ น้ำเน่าเสีย เกิดภัยธรรมชาติ อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง นอกจากนี้การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยการเพิ่มพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและขยายพื้นที่ที่เป็นการบุกรุกพื้นที่ป่า การใช้สารเคมีปริมาณมากทั้งปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชก็มีส่วนเป็นสารตกค้างทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดินและทำลายความหลากหลายทางชีวภาพในที่สุด รวมทั้งการไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างจริงจังเพื่อช่วยสร้างความสมดุลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ลดมลพิษ จึงส่งผลกระทบให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง นอกจากนี้เครื่องมือที่จะเป็นกลไกต่างๆ ในการควบคุมดูแล ทั้งกฎระเบียบและการบังคับใช้กฎหมาย ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความย่อหย่อนของผู้ที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้แนวโน้มปัญหาจะรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๓.๑) ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำ ก่อกำเนิดชีวิตพืชและสัตว์ และเป็นที่พักพิงให้ประโยชน์แก่มนุษย์ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยที่ผ่านมาถูกทำลายเป็นจำนวนมากถึงประมาณ ๖๙ ล้านไร่ โดยลดลงจาก ๑๗๑ ล้านไร่ ในปี ๒๕๐๔ หรือคิดเป็น ร้อยละ ๕๓.๓ เหลือ ๑๐๗.๖ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๒ หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖

และ ๑๐๒ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๗ หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕๗ ของพื้นที่ประเทศ อันมีสาเหตุสำคัญ มาจากการบุกรุกพื้นที่ป่า การลักลอบตัดต้นไม้ที่ผิดกฎหมาย และการเกิดไฟป่า ที่ยังคงเป็นปัญหา สำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ จากข้อมูลสถิติการทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการ ป่าไม้ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่า มีการบุกรุกแผ้วถางป่า เป็นพื้นที่ ๒๒,๖๗๖ ไร่ ถูกจับกุมดำเนินคดี ๔,๖๓๓ คดี นอกจากนี้สถิติของกรมป่าไม้ ยังพบว่ามี การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ในรอบปี ๒๕๕๒ (ตุลาคม ๒๕๕๑-กันยายน ๒๕๕๒) เป็นพื้นที่ ๑๙,๖๐๕ ไร่ มูลค่าความเสียหายรวมทั้งสิ้น ๑,๓๑๙ ล้านบาท (ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ๒๕๕๒, กรมป่าไม้ ๒๕๕๓ก., กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ๒๕๕๓., กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ๒๕๕๓ ก.) จากพื้นที่ป่าที่ลดลงอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบต่อความสมดุลระบบนิเวศ และความหลากหลายทาง ชีวภาพ แหล่งต้นน้ำลำธารลดลงเป็นเหตุให้เกิดภัยพิบัติ อุทกภัย ภัยแล้ง วาตภัย ดินโคลนถล่ม กระทบต่อการทำการเกษตร ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานทดแทน

๓.๒) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นที่ป่าชายเลนเป็นแหล่งผลิตอินทรีย์ และธาตุอาหารที่สำคัญของสัตว์น้ำ เป็นที่อยู่อาศัยและอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ป้องกันการกัดเซาะ ชายฝั่งปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทยข้อมูลจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ปี ๒๕๕๒ มีประมาณ ๑.๕๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕ ของพื้นที่ประเทศ ลดลงจากปี ๒๕๔๓ ที่มีจำนวน ๑.๕๗ ล้านไร่ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการพัฒนา การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การท่องเที่ยว การก่อสร้างโรงงานอาหารสำเร็จรูปจากสัตว์น้ำ การทำเหมืองแร่ การทำนาเกลือและบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ และ การทำประมงโดยขาดการควบคุมอย่างเหมาะสม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอัน ได้แก่ ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ในอนาคตมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศอย่างรุนแรง ทั้งจากปัญหาชายฝั่งถูกกัดเซาะ และแนวโน้มการเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยตรง ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ค่าใช้จ่ายในการ ออกทำประมงในทะเลแต่ละเที่ยวสูงขึ้นเนื่องจากต้องเพิ่มระยะเวลาในการทำประมงเพื่อให้ได้สัตว์น้ำ ในปริมาณเท่าเดิม ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองน้ำมันเชื้อเพลิงมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างชาวประมงที่ทำการประมงด้วยเครื่องมือที่ต่างกัน เช่นประมงพื้นบ้านกับประมงพาณิชย์ ส่วนสถานการณ์ในภาพรวมของแนวปะการังอยู่ในสภาพดีปานกลาง จากการสำรวจของ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พบว่า แนวปะการังด้านทะเลอันดามันมีความอุดมสมบูรณ์ มากกว่าแนวปะการังด้านฝั่งอ่าวไทย สถานการณ์ปัญหาปะการังเสื่อมโทรมส่วนใหญ่เกิดจากปัญหา การท่องเที่ยว และน้ำเสียรวมถึงปริมาณตะกอนที่ไหลลงมาจากฝั่ง ส่วนปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ทะเลยังเกิดขึ้นในทุกจังหวัดชายฝั่งทะเล จากข้อมูลรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม ปี ๒๕๕๓ พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ที่สูญเสียจากการกัดเซาะชายฝั่งไปแล้วประมาณ ๑๑,๓๐๐ ไร่ โดยในพื้นที่ อ่าวไทยตอนบนมีอัตราการกัดเซาะรุนแรงระดับวิกฤติโดยบางแห่งมีอัตราการกัดเซาะมากกว่า ๕ เมตรต่อปี มีทั้งสิ้น ๑๓ จังหวัด คือ จันทบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพฯ สมุทรสาคร เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส ระยะทางรวม ๒๐๗ กิโลเมตร (ร้อยละ ๑๒) สำหรับชายฝั่งทะเลอันดามัน มีพื้นที่วิกฤติที่มีอัตราการกัดเซาะมากกว่า ๕ เมตรต่อปี ใน ๕ จังหวัด คือ ระนอง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล รวมระยะทางรวม ๒๓ กิโลเมตร (ร้อยละ ๒)

๓.๓) ทรัพยากรดิน ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช สัตว์ และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ รวมทั้งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศไทย เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้เพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งหากขาดการจัดการที่ดีจะส่งผลให้ดินเสื่อมโทรมก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบการผลิต จากการประเมินพื้นที่เสื่อมโทรมของดินในประเทศไทยในปี ๒๕๕๐ ของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า มีพื้นที่เสื่อมโทรมแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ คือ ๑) พื้นที่เสื่อมโทรมระดับคุณธรรมชาติ มีเนื้อที่ ๑๕๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๗.๒๙ ของพื้นที่ประเทศ ๒) พื้นที่เสื่อมโทรมระดับเผ่าละวัง มีเนื้อที่ ๑๓๒.๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๑.๔๗ ของพื้นที่ประเทศ ๓) พื้นที่เสื่อมโทรมระดับรุนแรง มีเนื้อที่ ๓๕.๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๑.๑๘ ของพื้นที่ประเทศ ๔) พื้นที่เสื่อมโทรมระดับวิกฤติ มีเนื้อที่ ๐.๑๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๐.๐๖ ของพื้นที่ประเทศ สาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ดินเสื่อมโทรมนอกจากการเสื่อมโทรมตามธรรมชาติแล้ว ยังเกิดจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุหลักทำให้ไม่อาจใช้ประโยชน์จากดินได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งการตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า ถางป่า การเพาะปลูกและเตรียมดินอย่างไม่ถูกวิธี หรือการปลูกพืชบางชนิดที่ทำให้ดินเสื่อมเร็ว การเผาป่าไม้ หรือต่อข้าวในนา เมื่อดินเสื่อมมากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการทำเกษตรกรรมก็เพิ่มสูงขึ้นตาม จากการสำมะโนการเกษตรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี ๒๕๕๖ พบว่า มีการใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย ๕๗.๓ กก./ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๓๖ และ ๒๕๔๖ ที่มีอัตราการใช้เฉลี่ย ๓๓.๙ และ ๔๑.๘ กก./ไร่ ตามลำดับ นอกจากนี้การใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ก็เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดการสะสมและการแพร่กระจายของความเค็มในพื้นที่การเกษตร ปัจจุบันมีการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมในพื้นที่น้ำจืด ๙๙,๖๖๗ ไร่

๓.๔) ทรัพยากรน้ำ น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสิ่งมีชีวิตทุกชนิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยน้ำ นอกจากนี้น้ำยังเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการปัจจุบันคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำต่างๆ ทั่วประเทศทั้งแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดินและแหล่งน้ำทะเล กำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากการปนเปื้อนของสารพิษต่างๆ ที่มาจากบ้านเรือนแหล่งพักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรม และสารเคมี ยาปราบศัตรูพืชในภาคเกษตรกรรม โดยมีผลทำให้แหล่งน้ำเสื่อมคุณภาพและเน่าเสียจนเกิดผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษแจ้งว่าคุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลักต่างๆ มีแนวโน้มลดลงตลอดเวลา บางพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมเกินมาตรฐานการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภคของแหล่งน้ำประเภท ๔ คือ มี DO ต่ำกว่า ๒ มิลลิกรัม/ลิตร ค่า BOD มากกว่า ๔ มิลลิกรัม/ลิตร และค่ารวมแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์ม สูงกว่า ๒๐,๐๐๐ เอ็มพีเอ็น/๑๐๐ มิลลิลิตร ส่วนคุณภาพของแหล่งน้ำใต้ดิน ก็มีปัญหามาจากการปนเปื้อนของน้ำเสียจากกองขยะและสารเคมีจากการเกษตรที่เป็นพิษตกค้างด้วยเช่นกัน จากรายงานสถิติรายปีประเทศไทย ปี ๒๕๕๗ ปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศ ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๗๓,๓๕๕ ตัน/วัน เพิ่มขึ้นจาก ปี ๒๕๕๕ ที่มีจำนวน ๔๓,๔๓๓ ตัน/วัน และปี ๒๕๕๔ จำนวน ๔๓,๗๙๙ ตัน/วัน และขยะทั่วประเทศได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลประมาณ ๕.๙๗ ล้านตันต่อวันหรือเพียงร้อยละ ๔๐ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศนอกจากนี้มีการนำขยะชุมชนกลับมาใช้ประโยชน์ ๓.๔๕ ล้านตัน หรือร้อยละ ๒๓ นอกจากนี้คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น อ่าวชลบุรี เกาะลอยหาดพัทยา บางแสน จังหวัดชลบุรี และจังหวัดภูเก็ต มีคุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรมกว่ามาตรฐาน

คุณภาพน้ำทะเลเพื่อการว่ายน้ำ มีค่ารวมแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์มสูงกว่า ๑๙,๐๐๐ เอ็มพีเอ็น/๑๐๐ มิลลิลิตร (ค่ามาตรฐาน ๑,๐๐๐ เอ็มพีเอ็น/๑๐๐ มิลลิลิตร)

๓.๕) ความหลากหลายทางชีวภาพ ในอดีตประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งชนิดพันธุ์และปริมาณ หรืออาจกล่าวได้ว่ามีความหลากหลายทางชีวภาพสูง แต่ในปัจจุบัน พบว่า ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคามอย่างต่อเนื่องจากสาเหตุสำคัญ คือ การทำลาย ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าและการเผาป่า การขุดหรือถมแหล่งน้ำตามธรรมชาติต่างๆ การเน่าเสียของแม่น้ำ ลำคลอง การปรับเปลี่ยนป่าชายเลนเป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้ง การเปลี่ยนพื้นที่ป่าพรุเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชสวน การใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างไม่เหมาะสม ไร้ขีดจำกัด และผิดกฎหมาย เช่น การลักลอบค้าสัตว์ป่า พืชป่า รวมถึงการล่าสัตว์ป่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ รวมถึงการแพร่ระบาดของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในอัตราที่สูงมาก โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่า มีการจับกุมการกระทำความผิดด้านสัตว์ป่ามากถึง ๔๑๕ คดี ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จับกุม ๔๑๖ คดี (ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ๒๕๕๓)

๓.๖) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน ระบบการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นมาตรฐาน ไม่ครอบคลุม และขาดการเชื่อมโยงกับข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายมีลักษณะของการบริหารจัดการทรัพยากรรายสาขา ขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ขาดความเป็นธรรม และไม่โปร่งใส นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจในการบริหารจัดการของภาครัฐ ในขณะที่เกิดช่องว่างทางนโยบายในการบูรณาการระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบกับความอ่อนแอของกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมและการบังคับใช้กฎหมาย และความไม่มีประสิทธิภาพของเครื่องมือกำกับและควบคุมในการบรรเทาผลกระทบของโครงการขนาดใหญ่ แม้โครงการพัฒนาเหล่านี้จะตอบสนองเป้าหมายทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมหลายประการ ดังเช่น กรณีปัญหามลพิษในพื้นที่มาบตาพุดและบริเวณใกล้เคียงจังหวัดระยองซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของอุตสาหกรรมโดยขาดการควบคุมการปล่อยมลพิษให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด ก่อให้เกิดมลพิษด้านอากาศเกินมาตรฐานคุณภาพอากาศในบางจุดตรวจวัด การปนเปื้อนโลหะหนักและสารอินทรีย์ระเหยง่ายของน้ำผิวดิน น้ำใต้ดินและน้ำทะเล ปัญหายยะและกากของเสียชุมชนการลักลอบทิ้งขยะอุตสาหกรรม และการเกิดอุบัติเหตุจากการรั่วไหลของสารเคมี ล้วนมีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรและการประมงทั้งสิ้น

๔) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร และการเพิ่มสิทธิและบทบาทของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำกิน และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบ การเกษตร

๔.๑) เกษตรกรขาดสวัสดิการและหลักประกันในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม

ในสถานการณ์ปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่อายุเฉลี่ยสูงกว่า ๕๐ ปีประสบปัญหา ความเสี่ยงทั้งด้านภัยธรรมชาติ ราคาผลผลิต รวมทั้งขาดสวัสดิการต่างๆ ทั้งด้านสุขภาพ ราคาขาย ผลผลิตที่ไม่เป็นธรรม และสวัสดิการยามชราภาพไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรได้ เมื่อเทียบกับ ผู้ประกอบอาชีพอื่น ที่ผ่านมาจากนโยบายของรัฐช่วยเหลือผลตอบแทนจากการขายผลผลิตบางชนิด สินค้าเกษตร แต่เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไม่ยั่งยืน

๔.๒) สัดส่วนความยากจนมีแนวโน้มสูงขึ้น

จากเอกสารการประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร แสดงว่า สัดส่วนความยากจน มีแนวโน้มสูงขึ้น จากครัวเรือนเกษตรกรยากจน ๑.๖๑๖ ล้านครัวเรือน ในปี ๒๕๔๙/๕๐ เพิ่มขึ้นเป็น ๑.๗๔๕ ล้านครัวเรือนในปี ๒๕๕๑/๕๒ หรือจากร้อยละ ๒๐.๐๙ ในปี ๒๕๔๙/๕๐ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๙.๗๖ ในปี ๒๕๕๑/๕๒ โดยคนจนส่วนใหญ่อยู่ใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๔๑.๘๙ รองลงมาคือภาคเหนือ ร้อยละ ๒๖.๘๑ ภาคกลางและ ภาคใต้ ร้อยละ ๑๓.๕๗ และ ๑๓.๐๘ ตามลำดับ ปัญหาของความยากจนส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาที่ดิน ทำกิน และที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นช่องว่างทางรายได้ระหว่างกลุ่มคนที่ร่ำรวยที่สุดเทียบกับ กลุ่มยากจนที่สุดในปี ๒๕๕๑/๕๒ ห่างกันถึง ๑๘ เท่า แสดงว่ายังมีการกระจายรายได้ที่ไม่ดี หรือ ครัวเรือนไม่มีความเท่าเทียมกันเรื่องรายได้ค่อนข้างสูง

๔.๓) ปัญหาการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่ดิน

จากข้อมูลสารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า แสดงขนาดพื้นที่ถือครอง ของเกษตรกร ปี ๒๕๕๑/๕๒ เทียบกับปี ๒๕๕๔/๕๕ มีขนาดพื้นที่ลดลงจาก ๒๕.๕๒ ไร่ ลดลงเหลือ ๒๔.๙๖ ไร่ ต่อครัวเรือนและผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เผยว่าปัญหาการสูญเสียที่ดินทำกินของเกษตรกรชาวนาส่วนใหญ่ เกิดจากความต้องการปลดหนี้จากสถาบันการเงินทั้งของรัฐและเอกชน รวมถึงเจ้าหนี้ในระบบ โดยจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปี ๒๕๕๖ ที่มาพบว่า จำนวนที่ดินเป็นของชาวนา กว่า ๗๑.๕๙ ล้านไร่ มีที่ดินกว่า ๒๙.๗๒ ล้านไร่ ที่ติดจำนองกับสถาบันการเงิน และอีกกว่า ๑๐๐,๐๐๐ ไร่ อยู่ในช่วงการขายฝาก ซึ่งในอนาคตอันใกล้จำนวนที่ดินในส่วนดังกล่าวก็มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ ช่องว่างระหว่างรายได้ของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรรวยที่สุดกับจนที่สุดแตกต่างกัน ๑๘.๐๓ เท่า กลุ่มคนยากจนไม่มีกำลังซื้อที่จะเป็นเจ้าของทรัพยากรที่ดิน นอกจากนั้นกลุ่มคนที่มีเงินทุน สามารถเข้าไปถือครองที่ดินได้อย่างไม่จำกัด รวมทั้งการขยายตัวของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ล้ำเข้าไปในพื้นที่การเกษตรเดิม ส่งผลกระทบสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ในการทำการเกษตร อีกทั้ง เกษตรกรต้องการใช้เงินไม่สามารถทนต่อการเสนอซื้อที่ดินในราคาสูง ดังนั้น ทรัพยากรที่ดิน

จึงกระจุกตัวอยู่ในการถือครองของทุนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง เกษตรกรมีเนื้อที่ถือครองลดลง ต้องเช่าที่ดินทำกินหรือเป็นเกษตรกรรับจ้างในภาคเกษตร

จากการสำรวจของมูลนิธิสถาบันที่ดินในปี ๒๕๕๕ พบว่า ที่ดินที่มีการออกเอกสารสิทธิ์อย่างถูกต้องตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ ล้านฉบับ มีเนื้อที่รวมกันกว่า ๑๒๗ ล้านไร่ ในจำนวนนี้มากกว่า ๗๐% ถูกครอบครองอยู่ในมือคนเพียง ๑๐% หรือประมาณ ๖ ล้านคน และพบว่า ส่วนหนึ่งถือครองที่ดินมากกว่ารายละ ๑๐๐ ไร่ ขณะที่คนอีก ๙๐% หรือประมาณ ๕๕ ล้านคน ครอบครองที่ดินเฉลี่ยไม่ถึงคนละ ๑ ไร่ นอกจากนั้นตามข้อมูลการบรรยายของนายโชติ ตราชู ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บรรยายในการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ ครั้งที่ ๒/๒๕๕๗ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๗ ว่าครัวเรือนชนบทไร้ที่ดินทำกินประมาณ ๔๕๑,๓๑๒ ครัวเรือน

๔.๔) มีราษฎรถือครองที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๖.๔ ล้านไร่

จากข้อมูลการบรรยายของ นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์ อธิบดีกรมป่าไม้ บรรยายในการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ ครั้งที่ ๒/๒๕๕๗ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๗ ว่า กรมป่าไม้ได้ดำเนินการจำแนกพื้นที่ลุ่มน้ำแล้ว ๔.๘ ล้านไร่ โดยในพื้นที่ลุ่มน้ำ ๓, ๔, ๕ ออกใบอนุญาตหนังสือสหก. แล้ว ๓.๓ แสนราย ๓.๑ ล้านไร่ ส่วนที่เหลือในพื้นที่ลุ่มน้ำ ๑, ๒ จำนวน ๑.๗ แสนราย ๑.๗ ล้านไร่ ดำเนินการพิสูจน์การครอบครองสิทธิ์ ควบคุมไม่ให้ขยายพื้นที่ ข้อมูลจากการบรรยายพิเศษของนายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์ อธิบดีกรมป่าไม้ ในการประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติครั้งที่ ๒/๒๕๕๗ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๗ นอกจากนั้น เกษตรกรซึ่งอยู่อาศัยทำกินอยู่ในพื้นที่สูงเขตภูเขาจำนวนมากไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ไม่สามารถขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับหน่วยงานราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร ทำให้ไม่สามารถรับการช่วยเหลือกรณีเกิดความเสียหายจากภัยพิบัติ หรือโครงการช่วยเหลือเกษตรกรตามนโยบายของรัฐได้

๔.๕) เกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญาไม่ได้รับความเป็นธรรม

เกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) โดยทั่วไปหมายถึงการทำสัญญาในการทำเกษตร หรือฟาร์มสัญญาที่มีความหมายถึงการเพาะปลูกพืช หรือการเลี้ยงปศุสัตว์ที่มีการทำสัญญาซื้อขายกัน ประกอบด้วย คู่สัญญา ๒ ฝ่าย คือ ผู้ผลิต ได้แก่ ฝ่ายฟาร์ม และคู่สัญญา อีกฝ่ายหนึ่งคือ ผู้ซื้อผลผลิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในรูปของบริษัท หรือโรงงานแปรรูปต่างๆ ในสัญญาส่วนใหญ่จะมีการกำหนดราคา ซื้อผลผลิต หรือวิธีการกำหนดราคาผลผลิต รวมถึงการกำหนดมาตรฐานและคุณภาพของผลผลิตที่จะรับซื้อไว้ด้วย นอกจากนี้ ข้อตกลงในสัญญาในหลายๆ กรณีจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยสนับสนุนการผลิตต่างๆ ตลอดจนค่าปรึกษาด้านเทคโนโลยีในการผลิตให้กับฝ่ายผู้ผลิตเพื่อความมั่นใจในมาตรฐานของผลผลิตให้เป็นไปตามสัญญา

เกษตรพันธสัญญาเป็นนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการด้านการผลิตและการตลาด เป็นการเชื่อมโยงการตลาดกับผู้ผลิตเข้าด้วยกันแบบบูรณาการ แม้ว่าเกษตรพันธสัญญามุ่งหมายให้บริษัท ผู้ประกอบการได้รับสินค้าเกษตรตามปริมาณ คุณภาพและราคา เพื่อนำไปดำเนินการแปรรูป หรือคัดแยกบรรจุภัณฑ์ จำหน่ายต่อไป ในอีกด้านหนึ่งเกษตรกรรายย่อยก็มุ่งหวังทำการผลิตสินค้าเกษตร ตามชนิด คุณภาพ และราคา ส่งขายให้กับบริษัท ผู้ประกอบการตามข้อตกลงโดยได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม ทั้งนี้เกษตรกรรายย่อยต้องพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และไม่สามารถนำไปจำหน่ายแก่ผู้ซื้อรายอื่น

ซึ่งให้ราคาสูงกว่า แต่ในความเป็นจริงเกษตรกรก็มีสถานะเป็นแรงงานรับจ้างโดยบริษัทไม่ต้องรับผิดชอบด้านสวัสดิการ และปัจจัยการผลิตที่จำเป็นรวมทั้งการให้สินเชื่อ การใช้เทคโนโลยี วัสดุผลิต และเวชภัณฑ์ถูกกำหนดโดยบริษัท ผู้ประกอบการ ซึ่งผูกขาดตลาดปัจจัยการผลิตแบบครบวงจร เกษตรกรบางรายต้องซื้อปัจจัยการผลิตตามข้อตกลงในราคาที่บวกกำไรและดอกเบี้ยซึ่งสูงเกินจริง ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต ส่วนราคาขายผลผลิตเมื่อถึงกำหนดเก็บเกี่ยวก็ขึ้นอยู่กับบริษัท หรือผู้ประกอบการแจ้ง หากเกิดโรคระบาด ภัยธรรมชาติหรือขาดทุนจากการผลิต เกษตรกรรายย่อย คู่สัญญาต้องรับผิดชอบซึ่งเป็น การผลักภาระความเสี่ยงทั้งหลายไปให้เกษตรกร และผลักปัญหา สิ่งแวดล้อมไปให้สังคม โดยไม่มีกลไกทางกฎหมายควบคุม

๔.๖) ปัญหาขาดข้อมูลข่าวสารองค์ความรู้ในการพิทักษ์สิทธิของตนเอง

การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่ผ่านมา หน่วยงานราชการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรตามภารกิจของหน่วยงาน แต่เกษตรกรยังขาดความรู้ด้านกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น องค์ความรู้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยคุณภาพปลอมปน การจ้างแรงงานต่างด้าวทำงานภาคเกษตร ความรู้กฎหมายที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ กฎหมาย ระเบียบ สัญญาเงินกู้ อัตราดอกเบี้ย หลักประกันเงินกู้ การชำระคืนเงินกู้ การคุ้มครองพันธุ์พืช และสิทธิในการได้รับการช่วยเหลือ เรื่อง การผลิตทางการเกษตรเสียหายจากภัยพิบัติ เป็นต้น

๔.๗) ขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในคณะกรรมการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคระดับจังหวัด คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) คณะกรรมการผังเมืองจังหวัด เป็นต้น

ในเวทีรับฟังข้อคิดเห็นในการปรับปรุงร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) โครงการสานพลังประชารัฐ สร้างเศรษฐกิจฐานราก ขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรและภาคเกษตรกรรมสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน วันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ ฮอลล์ ๙ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ได้เสนอปัญหาและความต้องการการพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรเพิ่มดังนี้

- ให้มีกฎหมายคุ้มครองที่ดินทำกินแก่เกษตรกร เช่น ธนาคารไม่ควรยึดที่ทำกินจากเกษตรกรเมื่อไม่สามารถใช้หนี้สินคืนได้ การประกาศควบคุมพื้นที่เกษตรกรรม ให้ใช้เพื่อการเกษตรโดยเฉพาะ สร้างแนวกันชนระหว่างพื้นที่เกษตรกรรมกับพื้นที่อุตสาหกรรม

- ภาครัฐควรออกกฎหมายคุ้มครองที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร และมีการบริหารจัดการที่ดินทำกินที่กว้างขวางเปล่า โดยเฉพาะที่อยู่ในการครอบครองของนายทุนใหญ่หรือนักการเมือง การออกกฎหมายใดๆ ควรมาจากเสียงของประชาชน

- ภาครัฐควรรับซื้อที่ดินแทนนายทุน และบริหารจัดการให้เกษตรกรเช่าหรือซื้อเพื่อทำกิน

- ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของอุทยานแห่งชาติ/พื้นที่ที่จะขอเวนคืนมาเป็นพื้นที่ของภาครัฐและพื้นที่ ทำกินของเกษตรกร ควรให้ภาครัฐดำเนินการสำรวจให้เสร็จสิ้นภายในเวลา ๑ ปี โดยให้สภาเกษตรกรเป็นคณะกรรมการร่วม และไม่ให้ความเหลื่อมล้ำในการพิจารณา

- ภาครัฐเข้ามาดูแลคุณภาพของดินอย่างจริงจัง โดยมีการวัดค่าปริมาณสารอาหารในดินอย่างต่อเนื่อง
- ขาดแคลนแหล่งน้ำ ขาดที่กักเก็บน้ำ เช่น ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีข้อเสนอแนะให้สร้างอ่างเก็บน้ำทุกอำเภอ เพื่อบรรจุน้ำสำหรับพื้นที่ทางการเกษตร
- การบริหารจัดการน้ำให้กระจายทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียม และตามความจำเป็นของแต่ละพื้นที่ โดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง, จัดสรรการใช้น้ำให้สมดุลระหว่างพื้นที่อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม
- การออกกฎหมายคุ้มครองน้ำเพื่อการเกษตร และแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- กำหนดให้เขต สปก. จัดสรรแหล่งน้ำให้เกษตรกรทุกแปลงและกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำในเขตปฏิรูป
- จัดให้มี พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืชและสัตว์ อย่างจริงจัง เพราะเมล็ดพันธุ์พืชราคาแพง นายทุนผูกขาดการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช
- ควบคุมการผลิตสินค้าทางการเกษตรของนายทุนใหญ่ เช่น การปลูกข้าวโพดของนายทุนใหญ่ ของชาติ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ และการตัดไม้ทำลายป่า ปรับกระบวนการคิดใหม่ในการ ทำเกษตรเป็นเกษตรแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับบริบทและดูแลสิ่งแวดล้อม
- ควรปรับวิธีคิดการยึดคืนพื้นที่ป่าสงวนจากพื้นที่ทำกินของเกษตรกร เป็น การสร้างกระบวนการอยู่ร่วมกันของภาคการผลิตทั้งที่ผลิตจากธรรมชาติ และตัวเกษตรกรผลิตเพื่อให้ชุมชนเห็นประโยชน์ร่วมกัน นำไปสู่การดูแลรักษาร่วมกัน
- การออกกฎหมายหรือมาตรการคุ้มครองเพื่อไม่ให้เกษตรกรเสียเปรียบนายทุนต่างชาติ เช่น ให้ภาครัฐเขียนสัญญากลางให้แก่เกษตรกรเพื่อป้องกันการเอาเปรียบของนายทุน
- การประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญและบทบาทของสภาเกษตรกรจังหวัด
- ในการกำหนดนโยบายใด ๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ควรให้ความสำคัญกับภาคเกษตรกรในการแสดงความคิดเห็น
- สร้างความมั่นคงทางรายได้ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้คนรุ่นใหม่หันมาให้ความสำคัญในอาชีพเกษตรกร
- ให้มีการเลือกตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติในระดับอำเภอ จังหวัด เช่นเดียวกับสภาท้องถิ่น เพื่อให้มีบทบาทขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม
- ภาครัฐให้สิทธิแก่เกษตรกรไม่ทั่วถึง
- ส่งเสริมอาชีพใหม่หรือการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ที่สร้างแรงจูงใจให้แก่เกษตรกร ทดแทนการปลูกข้าวโพด หรือมันสำปะหลัง
- ส่งเสริมแนวคิดในการบริหารจัดการที่ดีให้แก่เกษตรกร เช่น การบริหารจัดการรายได้ การศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อพัฒนากระบวนการผลิต กระบวนการตลาดสมัยใหม่ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเกษตร

๒.๑.๓ ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร

๑) การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตทางเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด

ในช่วงที่ผ่านมา ราคาผลผลิตการเกษตรชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจสำคัญ อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลังโรงงาน อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อยู่ในลักษณะที่ผันผวน ไม่มีเสถียรภาพ โดยเกษตรกรจะได้รับราคาผลผลิตสูงเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในช่วงที่ผลผลิตเริ่มออกสู่ตลาด และช่วงที่มีผลผลิตเข้าสู่ตลาดน้อย ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในมือเกษตรกรแล้ว หรือในปีที่ประสบภัยพิบัติ เช่น ประสบภัยแล้ง หรือน้ำท่วมผลผลิตเสียหาย ซึ่งหลังจากผลผลิตมีราคาเพิ่มสูงขึ้นไม่นาน ก็จะถูกแรงกดดันจากผู้บริโภค ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องใช้มาตรการควบคุมกำกับดูแลราคาจำหน่ายผลผลิตดังกล่าว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับราคาผลผลิตตกต่ำเกือบตลอดทั้งปี มีรายได้จากการขายผลผลิตน้อย ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว และการลงทุนทางการเกษตรรอบการผลิตใหม่ บางครั้งไม่คุ้มแม้กระทั่งต้นทุนการผลิต ซึ่งโดยทั่วไปมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ราคาผลผลิตการเกษตรชนิดต่างๆ มีความผันผวน ไม่มีเสถียรภาพ โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในภาวะการณ์ที่มีราคาตกต่ำ ประกอบด้วย

๑.๑) ปัจจุบันเกษตรกรอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบตลาด แต่เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรกรรายย่อย มีความรู้ไม่เท่าทันตลาด จึงถูกเอารัดเอาเปรียบกอบโกยผลประโยชน์ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม และขาดองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่จำเป็น อาทิ การตรวจวัดคุณภาพผลผลิต การจัดชั้นคุณภาพผลผลิต การตรวจวัดความชื้นและสิ่งเจือปนในผลผลิต รวมถึงความเข้าใจในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๑.๒) เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูง จากการต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากภายนอก ซึ่งมีราคาแพง และบางครั้งมีการปลอมปน คุณภาพไม่ดี โดยเกษตรกรมีการพึ่งตนเองน้อย รวมทั้งมีผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ค่อนข้างต่ำ ขาดการรวมกลุ่มเพื่อร่วมจัดหาปัจจัยการผลิต และใช้เครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักรกลการเกษตรร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนการผลิต

๑.๓) เกษตรกรยังขาดการวางแผนการผลิต จัดการผลิต และจัดการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทำให้มีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ราคาจึงตกต่ำ และจากการที่เกษตรกรโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง ส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่เก็บรักษาผลผลิตเพื่อรอเวลาจำหน่ายเมื่อได้ราคาดี ประกอบกับผลผลิตการเกษตรบางชนิดมีอายุสั้นขาดเทคโนโลยีในการเก็บรักษา และมีภาระต้องชำระค่าน้ำเงินกู้ยืมในการลงทุนทำการผลิต และเป็นค่าใช้จ่ายประการต่างๆ ในครอบครัว ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องรีบเร่งจำหน่ายผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว แม้จะได้รับราคาผลผลิตที่ค่อนข้างต่ำ

๑.๔) เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่ม หรือมีการรวมเป็นกลุ่ม/องค์กร แต่ไม่เข้มแข็ง ไม่มีพลังอำนาจในการต่อรองราคา เป็นพ่อค้าคนกลางที่เป็นผู้กำหนดราคา ทั้งปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิต เกษตรกรไม่สามารถบริหารจัดการการผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาดด้วยตนเองอย่างเบ็ดเสร็จครบวงจร ยังอยู่ในสถานะที่ยอมรับสภาพการณ์ดังกล่าว โดยยังพึ่งตนเองน้อย รอคอยพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอก โดยเฉพาะจากรัฐบาลเป็นหลัก

๑.๕) ผลผลิตมีคุณภาพไม่เป็นไปตามมาตรฐานความต้องการของผู้ซื้อ โดยอาจเกิดจากหลายสาเหตุ อาทิ ใช้พันธุ์คุณภาพต่ำ ขาดการดูแลเอาใจใส่ และการแนะนำช่วยเหลือ

โดยใกล้ชิดเหมาะสม ประสบโรคแมลงศัตรูพืชระบาด ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง น้ำท่วม ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มจะมีความแปรปรวนไม่แน่นอนมากขึ้น ปฏิกิริยาในพื้นที่ ไม่เหมาะสมทำให้ได้ผลผลิตไม่สมบูรณ์ รวมถึงอาจมีการเก็บเกี่ยว แปรรูป บรรจุหีบห่อ ขนส่ง เก็บรักษา โดยใช้เทคนิควิธีการที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

๑.๖) โดยทั่วไป เกษตรกรยังขายผลผลิตการเกษตรในรูปวัตถุดิบ หรือสินค้าเกษตรแปรรูปเบื้องต้นเป็นหลัก ซึ่งนอกจากจะมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการ และการจัดจำหน่าย ยังมีราคาต่ำกว่าสินค้าเกษตรที่มีการแปรรูปขั้นสูงขึ้น

๑.๗) เกษตรกรยังมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตจำกัด ขาดระบบการรวบรวมและกระจายผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล สร้างความเป็นธรรมทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยยังขาดระบบตลาดท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน/ตำบล ตลาดกลางระดับอำเภอ/จังหวัด และศูนย์กระจายผลผลิตและสินค้าเกษตรระดับภาค ที่จะมีการเชื่อมโยงการดำเนินงานเป็นเครือข่ายครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ และกับต่างประเทศ อย่างเข้มแข็ง

๑.๘) ผลผลิตการเกษตรของไทยหลายชนิดพึ่งตลาดต่างประเทศค่อนข้างมาก อาทิ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลังโรงงาน อ้อยโรงงาน และผลไม้ เช่น ทุเรียน ลำไย เป็นการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก ใช้บริโภคอุปโภคภายในประเทศน้อย และส่งออกกระจุกตัวเพียงไม่กี่ตลาด เช่น ยางพารา และมันสำปะหลังโรงงาน ส่งออกไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหลัก นอกจากนี้ สินค้าเกษตรบางชนิดมีสินค้าอื่นทดแทนได้ เช่น ยางพารา ทดแทนได้ด้วยยางสังเคราะห์ ช่วงระยะเวลาที่น้ำมันในตลาดโลกมีราคาต่ำลง จะจูงใจให้มีการผลิตและใช้ยางสังเคราะห์ แทนการใช้ยางพารา ขณะเดียวกันมีหลายประเทศที่สามารถผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียวกัน คุณภาพใกล้เคียงกัน หรือสูงกว่า และแข่งขันส่งออกในตลาดเดียวกันกับตลาดส่งออกของประเทศไทย โดยมีราคาส่งออกต่ำกว่า เนื่องจากมีต้นทุนต่ำกว่า มีผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่สูงกว่า เมื่อผนวกกับการขยายตัวของการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศผู้นำเข้า (ซึ่งนอกจากจะมีนโยบายเพิ่มการพึ่งตนเอง ด้วยการเพิ่มผลผลิตของตนเอง เพื่อลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนด้านปริมาณและราคา) มีทางเลือกในการนำเข้าสินค้าจากประเทศต่างๆ มากขึ้น และผลจากการที่ราคาส่งออกย้อนกลับเป็นปัจจัยกำหนดราคาซื้อขายผลผลิตภายในประเทศ จึงทำให้โอกาสในการจำหน่ายปริมาณ และราคาผลผลิตที่เกษตรกรจะได้รับ มีความผันผวน ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามการกำหนดของประเทศผู้นำเข้าค่อนข้างมาก ตั้งอยู่บนความเสี่ยง ขาดหลักประกันที่จะจำหน่าย และได้รับราคาที่เหมาะสมเป็นธรรม

๑.๙) นโยบาย แนวทาง มาตรการพัฒนาแก้ปัญหาทางการเกษตรของภาครัฐช่วงที่ผ่านมาเน้นแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ปลายเหตุ ไม่เบ็ดเสร็จครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด และดำเนินการไม่ต่อเนื่องจริงจัง ทำให้ปัญหายังคงอยู่ เป็นเพียงการระงับปัญหาไว้ชั่วคราว เมื่อถึงรอบก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาใหม่วนเวียนเป็นวัฏจักร และวิธีการแก้ปัญหาบางกรณีก็เป็นการสร้างปัญหาใหม่ เช่น มาตรการให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำกับองค์กรเกษตรกร เพื่อการรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรไปจำหน่ายให้ได้ราคาดี อาจจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวัง หากปราศจากมาตรการสนับสนุนที่จำเป็นอื่นๆ อาทิ การพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถ การบริหารจัดการขององค์กรเกษตรกร สินเชื่อเพื่อการส่งออก การจัดแบ่งตลาด หรือโควตา การส่งออกให้กับองค์กรเกษตรกร โดยมีความเป็นไปได้ที่องค์กรเกษตรกรอาจจะนำสินเชื่ออัตรา

ดอกเบี้ยต่ำไปใช้รวบรวมผลผลิตเท่าที่มั่นใจว่าจะมีตลาดรองรับ และนำเงินทุนสนับสนุนส่วนที่เหลือไปเป็นทุนหมุนเวียนดำเนินธุรกิจอย่างอื่น หรือฝากธนาคารรับกำไรจากส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

๒) การค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิปัญญาพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น นวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยและพัฒนา เพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม และเกษตรอุตสาหกรรม

๒.๑) การวิจัยและพัฒนาเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการค้นหาความรู้ เพื่อพัฒนางานด้านการเกษตร การกำหนดทิศทางในการพัฒนาทุกเรื่อง ทุกโครงการอย่างน้อยควรต้องมีผลการวิจัยรองรับแนวคิดนั้นๆ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการวิจัย คือ ไม่มีการบูรณาการวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างเป็นองค์รวม เพื่อเป็นข้อมูลของประเทศ ในการกำหนดนโยบายชาติ และแก้ปัญหาชาติหรือเพื่อการแข่งขันกับประเทศอื่น เช่น นโยบายในการส่งเสริมการปลูกพืชอาหารกับพืชพลังงานหรือ พืชเศรษฐกิจอื่นๆ ยังไม่มีการกำหนดนโยบายอย่างบูรณาการว่าประเทศไทยจะให้การส่งเสริมอย่างไร พืชอาหารจะมีกี่เปอร์เซ็นต์ พืชพลังงานกี่เปอร์เซ็นต์ หรือพืชเศรษฐกิจอื่นจำนวนเท่าใด นอกจากนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ได้ทำการศึกษาแล้วไม่ได้นำไปขยายผลสู่การพัฒนา หรือนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรจำนวนมากประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพจากองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติ เป็นนวัตกรรมใหม่และเป็นภูมิปัญญา แต่เกษตรกรเหล่านั้นไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรรายอื่น ทำให้องค์ความรู้บางอย่างสูญหายไปด้วย

๒.๒) บทบาทการวิจัยและพัฒนาภาคเกษตรที่ผ่านมาให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การลดต้นทุนด้านแรงงาน ผลผลิตการเกษตรที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน มาจากการลงทุนในเครื่องจักร ที่มาจากผลการวิจัย การลงทุนการวิจัยและพัฒนาภาคเกษตรที่ผ่านมา เทคโนโลยีส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงพันธุ์/การผสมพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ (productivity) ในระยะหลังเริ่มมีเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น พันธุ์ทนแล้งพันธุ์ทนน้ำท่วม ด้านทานศัตรู กระบวนการผลิตที่ลดการใช้สารเคมี ความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ช่วยให้งานวิจัย ด้านปรับปรุงพันธุ์ รุดหน้ามากขึ้น เช่น พันธุ์ที่มีธาตุอาหารเฉพาะ สร้างกลิ่นข้าว ข้าวชลิษฐ์ทนน้ำท่วม พืชพันธุ์ลูกผสมที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น แต่เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องงบประมาณด้านการวิจัยที่มีจำนวนน้อย จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า งบประมาณด้านการวิจัยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับ มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๔๘ กล่าวคือในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ (ปี ๒๕๔๔) จำนวน ๑,๔๓๓.๐๑ ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น ๒,๗๐๒.๐๓ ล้านบาท ในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) แต่เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนงบวิจัยด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร กลับมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๒๘ และ ๐.๓๐๖ ตามลำดับ ลดลงเป็นร้อยละ ๐.๐๒๔ และ ๐.๒๔๐ ในช่วงปีสุดท้ายของแผนฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ามีสัดส่วนน้อยมาก ควรที่รัฐจะต้องสนับสนุนให้มากขึ้น

๒.๓) ในด้านของการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ด้วยภูมิปัญญา (Traditional Knowledge) ซึ่งเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษไทย ประชากรไทยได้ใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวเพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมาช้านาน และด้วยคุณค่าและศักยภาพของภูมิปัญญาไทยนี้ ทำให้องค์กรหรือบริษัท

ต่างชาติให้ความสนใจในภูมิปัญญาดังกล่าว และประสงค์ที่จะเข้าถึงภูมิปัญญาเหล่านั้นเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น กรณี สิทธิบัตรสารออกฤทธิ์จากเปลือกน้อย สิทธิบัตรกวาวเครือ การจดเครื่องหมายการค้าในชื่อถาฮัตตุน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดกระแสเรียกร้องการคุ้มครองปกป้องภูมิปัญญาไทยขึ้น ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ประเทศไทยจึงเป็นจุดสนใจในการเข้ามาคิดค้น เรียนรู้ และแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มประเทศยุโรป อเมริกา และแม้กระทั่งเอเชีย คือ จีน ญี่ปุ่น มาตลอด โดยการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีมากมายหลายรูปแบบ เช่น การร่วมมือทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการเข้าถึงโดยผ่านบุคคลหรือชุมชนโดยตรงและโดยอ้อม การให้ทุนศึกษาวิจัย การสนับสนุนให้มีการนำผลงานไปแสดงในลักษณะต่าง ๆ (การจัดนิทรรศการ การสาธิต หรือการเสนอผลงานทางวิชาการ) และการว่าจ้าง เป็นต้น ซึ่งในอนาคตรูปแบบการเข้าถึงจะมีแนวโน้มที่หลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยประเทศไทยอาจจะตกอยู่ในสถานะที่เสียประโยชน์ได้สำหรับประชาชนคนไทยได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ปัจจุบันทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาได้ถูกพัฒนานำมาใช้โดยอุตสาหกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มากขึ้น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นตรงกันข้าม คือ ภูมิปัญญาดั้งเดิมกำลังจะสูญหาย

๒.๔) สมุนไพรเป็นภูมิปัญญาของคนไทยอีกชนิดหนึ่งมีมาเป็นเวลาช้านาน
การแพทย์แผนโบราณ ตำรับยาไทยและสมุนไพรไทยมีส่วนในการดูแลสุขภาพและเป็นวิถีของคนไทยมาจนถึงทุกวันนี้แม้การแพทย์สมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากก็ตาม สมุนไพรไทยก็ยังเป็นที่ต้องการมีการใช้มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปัจจุบันมีกระแสความต้องการสารธรรมชาติเข้ามาทดแทนการใช้สารเคมีในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว จากข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๕๐ องค์การอนามัยโลกประมาณการว่า ตลาดยาสมุนไพรของโลกมีมูลค่าปีละ กว่า ๖ หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ และในรอบ ๒๐ ปี ข้างหน้า โลกจะมีความต้องการสมุนไพรเป็นส่วนประกอบของยา อาหารเสริมและผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ต่อปี

๒.๕) การพัฒนาพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น

๒.๕.๑) พันธุ์กรรมพืชท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากบรรพบุรุษได้พัฒนาปรับปรุงพันธุ์มาจากพืชป่านำมาเพาะปลูก มีการคัดเลือกพันธุ์ที่มีลักษณะดีเอาไว้สืบทอดพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน พันธุ์พืชพื้นเมืองเหล่านี้จึงมีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น การพัฒนาระบบเกษตรกรรมกระแสหลักได้มีส่วนสำคัญในการทำลายพันธุ์พืชพื้นเมืองไปอย่างมากมาย เช่น กรณีข้าวในอดีตนั้นประเทศไทยมีพันธุ์ข้าวมากมายหลากหลายสายพันธุ์ที่มีความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นประมาณกันว่าไม่ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ สายพันธุ์ แต่น่าเสียดายที่พันธุ์ข้าวเหล่านี้กำลังสูญหายไปมาก เห็นได้จากที่ปัจจุบันเกษตรกรทั้งประเทศนิยมปลูกข้าวไม่กี่สายพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นข้าวพันธุ์ส่งเสริมจากทางราชการ ประเภทพันธุ์ กข. ต่างๆ ซึ่งพันธุ์ข้าวเหล่านี้ต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจึงจะให้ผลผลิตสูง ดังนั้นเกษตรกรจึงมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่นๆ อีก ที่ก่อให้เกิดการสูญเสียพันธุ์พืชพื้นเมือง เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชไร่ ซึ่งเป็นการปลูกพืชชนิดเดียวในพื้นที่กว้างใหญ่มีการกำจัดวัชพืชชนิดอื่นไม่ให้ขึ้นมาปะปน เป็นการทำลายพันธุ์พืชพื้นเมืองที่จะฟื้นฟูก่อนขึ้นมาใหม่ ในกรณีนี้รวมไปถึง

ไม้ผลหลายชนิดก็ได้สูญหายไปแล้วเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน มีการปลูกเหลือเพียงไม่กี่สายพันธุ์เท่านั้น เช่นทุเรียนที่ปลูกมาก คือ พันธุ์หมอนทอง ชะนี และก้านยาว นอกจากนี้ยังมีพืชผักพื้นเมืองหลายชนิดที่สูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย

๒.๕.๒) ด้านการพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์ ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการศึกษาและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ ซึ่งหมายถึงการคัดเลือกและการปรับปรุงพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสัตว์บก สัตว์น้ำและสัตว์ปีก เช่น โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ และปลา มีการนำเทคโนโลยีด้านการผสมเทียม การถ่ายฝากตัวอ่อน การโคลนนิ่ง พันธุ์วิศวกรรม เพื่อปรับปรุงพันธุ์สัตว์ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีการเพิ่มปริมาณสัตว์ด้วยการใช้ฮอร์โมนหรือสารกระตุ้นความสมบูรณ์พันธุ์และอัตราการเจริญเติบโตของสัตว์บางประเภท เช่น โค กระบือ และการนำเทคโนโลยีชีวภาพในด้านต่างๆ มาใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม อาหาร และการแพทย์ ปฏิบัติการต่างๆ ที่ได้กระทำไปแล้วนั้นส่งผลให้ผลผลิตด้านเกษตรกรรมเกี่ยวกับสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ให้ประเทศไทยมีผลผลิตเหล่านี้เพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคอย่างเพียงพอ ไม่ประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร และยังสามารถส่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศไทยได้อีกด้วย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการปรับปรุงพันธุ์สัตว์โดยการนำสัตว์พันธุ์ดีจากต่างประเทศซึ่งอ่อนแอไม่สามารถทนต่อสภาพอากาศของไทยมาผสมพันธุ์กับพันธุ์พื้นเมือง เพื่อให้ได้ลูกผสมที่มีลักษณะดีเหมือนกับพันธุ์ต่างประเทศที่แข็งแรง ทนทานต่อโรคและทนต่อสภาพภูมิอากาศของเมืองไทย และที่สำคัญ คือ ราคาต่ำ เกษตรกรที่มีทุนไม่มากนัก สามารถซื้อไปเลี้ยงได้ ตัวอย่างเช่น การผลิตโค ๓ สายเลือด โดยนำโคพันธุ์พื้นเมืองมาผสมพันธุ์กับโคพันธุ์ บราห์มันได้ลูกผสมแล้วนำลูกผสมที่ได้นี้ไปผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์โคนมหรือโคเนื้ออีกครั้งหนึ่ง จะได้ลูกผสม ๓ สายเลือดที่มีลักษณะดีเหมือนพันธุ์ต่างประเทศ แต่ทนทานต่อโรคและทนร้อนได้ดีเหมือนพันธุ์พื้นเมืองและมีราคาต่ำ ในขณะเดียวกันจากการปรับปรุงพันธุ์โดยใช้พ่อพันธุ์จากต่างประเทศเพื่อให้ผลผลิตสูงขึ้น ปัจจุบันจึงหาตัวพันธุ์พื้นเมืองแท้ได้ยาก สัตว์พื้นเมืองชนิดอื่นๆก็อยู่ในสถานะเช่นเดียวกันที่น่าห่วงคือไก่พื้นเมือง หรือไก่บ้านที่ยังนิยมเลี้ยงกันอยู่มากในชนบท เนื่องจากมีความทนทาน เลี้ยงง่ายและคุณภาพ เนื้อดี ปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลงเพราะถูกทดแทนด้วยระบบการเลี้ยงไก่แบบอุตสาหกรรม

๓) การสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร เชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือในด้านการผลิตทางเกษตรกรรม การแปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อการยังชีพ ระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกรกับภาครัฐและเอกชน

จากการสังเคราะห์ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาก็ได้รวบรวมประมวลจากแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด รวมทั้งข้อมูลจากการส่งเสริมของหน่วยงานในการส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งได้จัดทำสรุปสถานการณ์ปัญหา ในกรณีของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ริเริ่มจัดตั้งใหม่ หรือกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรขนาดเล็กที่มีปริมาณธุรกิจน้อยมักประสบปัญหา ดังนี้

๓.๑) กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรจัดตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์เฉพาะรองรับการถ่ายทอดความรู้ปัจจัยการผลิตสินเชื่อ หรืออื่น ๆ ตามภารกิจของหน่วยงาน

โดยทั่วไปการดำรงชีพของเกษตรกรมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การผลิต เตรียมเงินทุน ไถเตรียมดิน การซื้อปัจจัยการผลิต (พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย ยา อาหารสัตว์) การแปรรูปผลผลิต (แปรรูปผลผลิตเบื้องต้นในครัวเรือนเพื่อเพิ่มมูลค่า) และการขายผลผลิต

จากนั้นนำเงินที่ได้จากการขายผลผลิตชำระคืนหนี้เงินกู้ ซึ่งแต่ละขั้นตอนที่เกี่ยวข้องต้องการการสนับสนุนส่งเสริมจากหลายหน่วยงาน เนื่องจากการกิจของหน่วยงานแต่ละแห่งเป็นความรับผิดชอบหน้าที่เฉพาะด้าน (Function) ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมการเกษตรหลายอย่างในพื้นที่ เช่น ปลูกข้าว ปลูกไม้ผล เลี้ยงปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ จึงต้องการการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน

ทั้งนี้ การพัฒนากลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ผ่านมา หน่วยงานราชการ เช่น กรมต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมพัฒนาชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละกลุ่ม/องค์กร เพื่อเป็นกลุ่มเป้าหมายรองรับการให้การศึกษาอบรม สนับสนุนปัจจัยการผลิต สินเชื่อ ตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน กลุ่มผู้ผลิตไม้ผลคุณภาพ กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ภาคการเกษตร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มแปรรูปสินค้าเกษตร และกลุ่มพัฒนาอาชีพต่างๆ จึงเกิดกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรขึ้นมากมาย ขาดความเป็นเอกภาพในการรวมตัว

๓.๒) กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการสนับสนุนตามภารกิจของหน่วยงานเหล่านั้น ส่วนใหญ่เป็นองค์กรขนาดเล็กในระดับหมู่บ้านหรือตำบล

ปัญหาที่เกษตรกรประสบจึงขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และภูมิสังคม เช่น ขาดแคลนแหล่งน้ำ ปัจจัยการผลิตราคาสูง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์ และขายผลผลิตได้ราคาต่ำ เป็นต้น

๓.๓) ขาดการประสานภาคีเครือข่ายเข้ามีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พ่อค้าภาคเอกชน

๓.๔) ปัญหาการบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ ขาดผู้นำที่มีความสามารถ เสียสละ และเป็นธรรม คณะกรรมการกลุ่มและพนักงานขาดประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจของกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไม่ต่อเนื่อง เพราะขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิกในพื้นที่ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านและภาคเอกชน แยกเป็นประเด็นย่อย ได้ดังนี้

๓.๔.๑) เกษตรกรสมาชิก

เกษตรกรสมาชิก ขาดความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม/องค์กร รวมทั้งสมาชิกบางส่วนไม่ร่วมมือดำเนินกิจกรรมกลุ่ม/องค์กร หรืออุดหนุนธุรกิจของกลุ่ม/องค์กร เช่น ใช้บริการธุรกิจสินเชื่อกู้เงินจากกลุ่ม/องค์กร แต่ซื้อปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ยา อาหารสัตว์จากพ่อค้าแทนการซื้อจากกลุ่ม/องค์กร

๓.๔.๒) ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม/องค์กร

- ประธานกลุ่ม/องค์กร มีปัญหาขาดผู้นำองค์กรที่มีความสามารถ เสียสละเป็นธรรมในการบริหารจัดการกลุ่ม
- คณะกรรมการกลุ่ม/องค์กร ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่ม/องค์กร

๓.๔.๓) พนักงานเจ้าหน้าที่ของกลุ่ม/องค์กร

ในกรณีกลุ่ม/องค์กรขนาดเล็ก ปริมาณธุรกิจน้อย หรือกลุ่ม/องค์กรตั้งใหม่ ไม่สามารถจ่ายค่าตอบแทนสูงจึงไม่จูงใจพนักงานที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงาน หรือทำงาน ต่อเนื่องระยะยาว

๓.๔.๔) กฎ ระเบียบของกลุ่ม

กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่มีลักษณะเป็นกลุ่มอาชีพยังไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลส่วนใหญ่กำหนดระเบียบ หรือข้อบังคับของกลุ่มไว้ แต่ในการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับผู้นำกลุ่ม และกรรมการบางท่าน นอกจากนั้นยังขาดการตั้งผู้แทนสมาชิกเป็นกลไกเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยปฏิบัติงาน

๓.๔.๕) การวางแผนธุรกิจและสร้างความเข้มแข็งของธุรกิจ

คณะกรรมการ/พนักงานกลุ่ม/องค์กร ขาดการวางแผนดำเนินธุรกิจของกลุ่ม/องค์กร ประจำปีอย่างเป็นระบบ โดยวิเคราะห์ผลการดำเนินธุรกิจที่ผ่านมา แนวโน้มและ การสำรวจข้อมูลความต้องการรับบริการธุรกิจจากกลุ่ม/องค์กร การประชุมรับทราบข้อมูล ความ ต้องการรับบริการธุรกิจจากสมาชิก เพื่อเตรียมให้บริการธุรกิจสินเชื่อ จัดหาสินค้าตามชนิด/คุณภาพ ที่สมาชิกต้องการ การรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกเพื่อดำเนินการแปรรูปและหาตลาดจำหน่าย

๓.๔.๖) ความร่วมมือระหว่างกลุ่ม/องค์กรเครือข่ายกับภาคีภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ริเริ่มตั้งใหม่ หรือกลุ่ม/องค์กรขนาดเล็กที่มีปริมาณ ธุรกิจน้อย ย่อมมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนเป็นหลัก ยังขาด การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการพัฒนาธุรกิจ นอกจากนั้นยังขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายสู่การพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ ร่วมตั้งโรงงานแปรรูป ผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือตั้งโรงงานผลิตปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์พืช

๓.๔.๗) ขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ และเงินทุนขยายปริมาณธุรกิจ

กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ริเริ่มตั้งใหม่ หรือกลุ่ม/องค์กรขนาดเล็ก ส่วนใหญ่ ประสบปัญหาขาดแคลนเครื่องจักรกลอุปกรณ์ในการสนับสนุนให้บริการแก่สมาชิก ทั้งด้านการผลิต และการแปรรูป เช่น รถไถเดินตาม รถเกี่ยวข้าว เครื่องจักรกลในการสีข้าว ฉางเก็บข้าว เป็นต้น นอกจากนั้นยังขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจ และขยายปริมาณธุรกิจให้บริการแก่ สมาชิก เนื่องจากขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้และปริมาณการผลิตไม่คุ้มทุนกับการดำเนินธุรกิจ เฉพาะเพียงกลุ่ม/องค์กรเล็กๆ จึงควรมีแนวทางเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้คุ้มทุนกับปริมาณธุรกิจ

๔) ขาดความเป็นเอกภาพของกลุ่ม/องค์กรและขาดการเชื่อมโยงดำเนินธุรกิจของ เครือข่าย

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตร (สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง และสหกรณ์นิคม) โดยทั่วไปดำเนินธุรกิจรูปแบบสหกรณ์เนกประสงค์ดำเนินธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจซื้อ แปรรูป ธุรกิจตลาดและธุรกิจบริการ ส่วนการร่วมดำเนินการในรูปชุมนุมสหกรณ์มีเป็นจำนวนน้อย ใน ส่วนของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม/องค์กรขนาดเล็กรองลงไป ยังไม่มีกฎหมายการรวมตัว

เพื่อดำเนินธุรกิจระดับสูงขึ้นไปเช่นเดียวกับสหกรณ์ นอกจากนั้นในประเทศไทยยังมีวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มของเกษตรกรที่รวมตัวอีกหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. กลุ่มแปรรูปสินค้าเกษตร กลุ่มพัฒนาอาชีพต่างๆ ฯลฯ โดยแต่ละกลุ่มจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนา เป็นกลุ่มเป้าหมายที่แต่ละหน่วยงานมุ่งส่งเสริมตามภารกิจของหน่วยงาน รวมทั้งในส่วนของกลุ่ม อาชีพแต่ละอาชีพก็มีการแยกตั้งเป็นชมรม สมาคม เพื่อเสนอข้อเรียกร้องจากภาครัฐ แต่ยังคงขาด ความเป็นเอกภาพในการเชื่อมโยงธุรกิจ ในการร่วมมือกันลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิต ร่วมมือทางด้านการแปรรูปและการตลาดร่วมกับภาคเอกชนมุ่งเพื่อประโยชน์แก่เกษตรกรที่เป็น สมาชิก นอกจากนั้นยังส่งผลถึงการสนับสนุนงบประมาณและเครื่องจักรอุปกรณ์และกลุ่ม/องค์กร กระจายไม่เพียงพอแก่การพัฒนาให้เกิดผลการพัฒนาที่เด่นชัด เกษตรกรบางรายเป็นสมาชิก ๒-๓ กลุ่ม/องค์กรและกรรมการกลุ่ม/องค์กรบางท่านเป็นกรรมการ ๒-๓ กลุ่ม/องค์กร เช่นกันซึ่งเป็นการซ้ำซ้อน

๕) ผลการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรบางส่วนยังต้องพัฒนา

จากการสังเคราะห์ข้อมูลของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ได้จากกรมส่งเสริม สหกรณ์ พบว่า ในปี ๒๕๕๗ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ มีจำนวนสหกรณ์ภาคการเกษตร รวม ๓,๘๘๑ สหกรณ์ สมาชิก ๖.๖๐๑ ล้านราย แยกเป็น สหกรณ์การเกษตร ๓,๗๑๒ สหกรณ์ สมาชิก ๖.๓๙๗ ล้านราย สหกรณ์ประมง ๗๙ สหกรณ์ สมาชิก ๐.๐๑๕ ล้านราย และสหกรณ์นิคม ๙๐ สหกรณ์ สมาชิก ๐.๑๘๘ ล้านราย จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์การเกษตร ซึ่งกระจายตามอำเภอต่าง ๆ จัดเป็น สหกรณ์ชั้นปฐม เมื่อพิจารณาถึงการรวมตัวของสหกรณ์ภาคการเกษตรระดับปฐมเหล่านั้น เพื่อดำเนินการธุรกิจที่สูงขึ้นในรูปชุมนุมสหกรณ์ มีชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจำนวน ๙๘ สหกรณ์ ชุมชนสหกรณ์ประมง ๒ สหกรณ์ ยังไม่มีการรวมตัวในรูปชุมนุมสหกรณ์นิคม ในส่วนของการจัด มาตรฐานสหกรณ์ภาคการเกษตรประจำปี ๒๕๕๖ พบว่า สหกรณ์การเกษตรทั้งหมดจำนวน ๔,๔๔๒ สหกรณ์ นำมาจัดมาตรฐานจำนวน ๓,๑๓๐ สหกรณ์ ผ่านมาตรฐาน ๒,๒๐๔ สหกรณ์ หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๐ ส่วนสหกรณ์ประมงมีทั้งหมด ๑๐๓ สหกรณ์ นำมาจัดมาตรฐานจำนวน ๖๐ สหกรณ์ ผ่านมาตรฐาน ๓๓ สหกรณ์ หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๕ ส่วนสหกรณ์นิคมมีทั้งหมด ๙๕ สหกรณ์ นำมาจัด มาตรฐาน ๘๙ สหกรณ์ ผ่านมาตรฐาน ๕๙ สหกรณ์ หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๒๙ นอกจากนั้น ในด้านระดับการศึกษาของคณะกรรมการสหกรณ์ภาคการเกษตรจากจำนวนกรรมการสหกรณ์ การเกษตรทั้งหมด ๓๐,๐๔๗ คน มีผู้จบระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๓ จบระดับ มัธยม/ปวช. รองลงไปคิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘๙ จบปริญญาตรีร้อยละ ๗.๓๐ นอกจากนั้น จบอนุปริญญา/ปวส. ปริญญาโท และปริญญาเอกตามลำดับ ส่วนสหกรณ์ประมง และสหกรณ์นิคม ก็มีผู้จบระดับประถมศึกษามากที่สุด รองลงไปได้แก่ผู้จบระดับมัธยม/ปวช. เช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ในด้านของการจัดทำแผนกลยุทธ์ แยกตามประเภทสหกรณ์พบว่า สหกรณ์นิคมมีการจัดทำแผน กลยุทธ์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๗ รองลงมา ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๗๙ และน้อยที่สุดที่มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ ได้แก่ สหกรณ์ประมงคิดเป็นร้อยละ ๘.๖๔

ในส่วนของข้อมูลกลุ่มเกษตรกรในปี ๒๕๕๖ มีจำนวนกลุ่มเกษตรกรรวม ๔,๒๙๖ กลุ่ม มีสมาชิกรวม ๖๑๒,๗๙๘ ราย แยกเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนามากที่สุดจำนวน ๒,๑๒๒ กลุ่ม รองลงไป ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำสวน จำนวน ๗๙๗ กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์จำนวน ๗๐๕ กลุ่ม กลุ่ม เกษตร ทำไร่ จำนวน ๕๘๘ กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรอื่นๆ จำนวน ๔๕ กลุ่ม และกลุ่มเกษตรกรประมงจำนวน

๓๙ กลุ่ม ในการนี้ ผลการจัดมาตรฐานกลุ่มเกษตรกรประจำปี ๒๕๕๖ มีกลุ่มเกษตรกรที่นำมา จัดมาตรฐานทั้งหมด ๓,๘๓๑ กลุ่ม ผ่านมาตรฐานจำนวน ๓,๓๒๗ กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๘๔ โดยเฉลี่ยมีสัดส่วนจำนวนกรรมการต่อกลุ่มเกษตรกร ๖ คน

จากข้อมูลจำนวนวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้ว ณ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๘ จำแนกตามประเภทกิจการทั้งประเทศมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๐๑,๐๘๘ วิสาหกิจชุมชน และแยกเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนรวม ๕๕๓ เครือข่าย ในจำนวนนี้เป็นประเภทกิจการการผลิตสินค้าจำนวน ๑๘ สินค้า และให้บริการ ๖ กิจการ โดยในส่วนของกิจการผลิตสินค้าเกษตรนั้น ๕ อันดับแรก ที่มีการจดทะเบียนสูง ได้แก่ การผลิตพืช มีจำนวนการจดทะเบียนสูงสุดจำนวน ๒๐,๘๐๔ วิสาหกิจชุมชน ๑๑๑ เครือข่าย รองลงไป ได้แก่ การผลิตปศุสัตว์มีจำนวน ๑๒,๗๕๗ วิสาหกิจชุมชน ๓๕ เครือข่าย ส่วนรองลงไปอีก ๓ อันดับ ได้แก่ การแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เสื้อผ้า และการผลิตประมง จำนวน ๑๐,๑๘๑ วิสาหกิจชุมชน ๙,๒๖๕ วิสาหกิจชุมชน และ ๓,๐๖๔ วิสาหกิจชุมชนตามลำดับ

นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มอาชีพรวม ๕,๗๕๖ กลุ่ม ซึ่งเมื่อพิจารณาสถานะกลุ่มอาชีพเหล่านั้น พบว่า มีการดำเนินกิจกรรม ร้อยละ ๖๒.๘๘ แยกเป็น ดำเนินธุรกิจร้อยละ ๓๙.๘๘ และดำเนินธุรกิจเป็นครั้งคราว ร้อยละ ๒๓.๑๐ ส่วนกลุ่มอาชีพที่หยุดดำเนินการมีถึงร้อยละ ๒๔.๒๑ แจกเลิกกลุ่มแล้ว ร้อยละ ๒.๓๙ และติดตามไม่ได้ถึงร้อยละ ๑๐.๔๒

๖) เกษตรกรสังกัดหลายกลุ่ม/องค์กร ทำให้เสียเวลา ค่าใช้จ่าย

สืบเนื่องจากความหลากหลายของกลุ่มองค์กรที่มีในพื้นที่ ประกอบกับเกษตรกรรมแต่ละรายประกอบอาชีพเกษตรกรรมในฟาร์มหลากหลายชนิด ทั้งทำนา ปลูกไม้ผล เลี้ยงปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงสมัครเข้าสังกัดกลุ่มองค์กรมากกว่า ๑ กลุ่ม ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในการต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ

ในเวทีรับฟังข้อคิดเห็นในการปรับปรุงร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) โครงการสานพลังประชารัฐ สร้างเศรษฐกิจฐานราก ขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมและภาคเกษตรกรรมสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน วันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ ฮอลล์ ๙ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ได้เสนอปัญหาและความต้องการการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตรเพิ่มดังนี้

- ต้องพัฒนาสมรรถนะของเกษตรกรเพื่อรองรับการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรักษาเสถียรภาพในระดับราคาได้ด้วยตนเองโดยลดการพึ่งพิงจากภาครัฐ ดังนั้นเกษตรกรดังกล่าวจะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในเรื่องการลดต้นทุน การบริหารจัดการธุรกิจและที่สำคัญคือความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาดยุคใหม่

- ผลักดันให้แต่ละตำบล อำเภอมีนักการตลาดของสภาเกษตรกร ประจำ เพื่อให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งนักการตลาดดังกล่าวอยากให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่สามารถเชื่อมองค์ความรู้สู่เกษตรกรที่เป็นคนรุ่นเก่า เพราะคนรุ่นใหม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับที่สูง จึงสามารถเข้าถึงความรู้ เช่น ปริมาณการผลิตในตลาด หรือความต้องการของสินค้าเกษตรในตลาดในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนักการตลาดดังกล่าวจะเป็นคนเชื่อมโยงความรู้ในชุมชนแล้ว ยังสามารถเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ในระดับชุมชนถ่ายทอดเชื่อมโยง

สู่ฐานข้อมูลกลางของสภาเกษตรกรได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนการพัฒนาเกษตรกรรมของสภาเกษตรกรในภาพรวม

- ควรมีแนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน สามารถวิเคราะห์ร่วมกันถึงผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างไร ทำให้ไม่ต้องเป็นรูปแบบเกษตรอุตสาหกรรม

- ควรกำหนดนโยบายของภาครัฐเพื่อควบคุมอุปสงค์และอุปทาน เพื่อควบคุมพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตร

- ภาครัฐควรเปิดมุมมองในการสนับสนุนสหกรณ์การเกษตรของชุมชนมากขึ้น ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสหกรณ์ชุมชน เช่นการให้ชุมชนเข้าถึงเงินทุนที่มีราคาถูก เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม ที่มีความเป็นไปได้ในการอยู่รอดทำธุรกิจอย่างน้อยที่สุดในช่วงแรกของการจัดตั้งสหกรณ์ อย่างน้อยที่สุดก็น่าจะทำให้ชุมชนหลีกเลี่ยงจัดการก่อนหนี้สินนอกระบบ ที่เป็นหนี้สินที่มีต้นทุน ในการกู้ยืมสูงกว่าท้องตลาดได้ไม่มากนัก

- เห็นด้วยกับกลยุทธ์ในการส่งเสริมการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการเพิ่มผลผลิตและสร้างมาตรฐานของผลผลิตของสภาเกษตรกรชาติ

- ภาครัฐมุ่งเน้นสนับสนุนการวิจัยในการพัฒนานวัตกรรมเกษตรมากขึ้น หรือสกัดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการวิจัยในเรื่องของเครื่องมือเครื่องจักรสมัยใหม่ทางการเกษตร โดยเฉพาะกับผู้ผลิตภายในประเทศ ซึ่งวิธีการนี้ถือเป็นหัวใจหลักในการประสบความสำเร็จด้านการลดต้นทุนให้กับภาคการเกษตรที่ยั่งยืน

- การวิจัยควรเน้นการวิจัยที่เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ให้เกษตรกรได้วิจัยเพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการผลิตและราคาพืชผลทางการเกษตร หรือการเกษตรได้ด้วยตนเองในระยะยาว ซึ่งถือเป็นหลักประกันความสำเร็จในการลดการพึ่งพาเงินสนับสนุนจากภาครัฐในระยะยาว

- การวิจัยที่มุ่งค้นหาการเพิ่มมูลค่าเพิ่มภาคเกษตร ให้เกษตรกรได้รับรู้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าตนเองควรเข้าไปเป็นผู้ขายในห่วงโซ่อุปทานข้อใดจึงได้ประโยชน์สูงสุด มิใช่บริหารจัดการการผลิตตามความเชื่อแล้วว่าทำที่ถูกปลูกฝังกันมาอดีตเพียงอย่างเดียว

- ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดทำ พระราชบัญญัติในสินค้าเกษตรต่างๆ ชนิด เพื่อเป็นกฎหมายในการควบคุมมาตรฐานในการผลิตของสินค้าเกษตรทุกชนิด ป้องกันไม่ให้เกษตรกรผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ไร้มาตรฐานจนทำให้เกิดข้ออ้างในการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

- สนับสนุน ผลักดันการใช้กลยุทธ์ในการดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่มีความตั้งใจจะเป็นเกษตรกรและมียุคความรู้สูง เข้ามาเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ในระบบการเกษตรไทย ซึ่งคนรุ่นใหม่ที่ได้กล่าวในข้างต้นนั้นนอกจากจะต้องมียุคความรู้ในเรื่องของการผลิต การตลาด การบริหารจัดการองค์กรเหล่านั้น ยังต้องมีความรู้ที่เพิ่มเติมอย่างเช่น ความรู้ในเรื่องของกฎระเบียบการค้าระหว่างประเทศที่ทันสมัยและทันเวลา เนื่องจากในปัจจุบันมีนักธุรกิจที่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้ามาติดต่อซื้อการเกษตรโดยตรงกับเกษตรกรไทย ซึ่งจริงๆ แล้วคนรุ่นใหม่หรือเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเข้ามาทำธุรกิจที่กล่าวมาแล้วได้ และทำให้เกษตรกรมีโอกาสหลีกเลี่ยงจากการโดนกดราคาจากพ่อค้าคนกลางชาวต่างชาติ

- สภาเกษตรกรแห่งชาติควรจัดตั้งหน่วยงานที่ดูแลและแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมในเรื่องของราคาสินค้าเกษตรโดยตรง เช่นการจัดตั้งสหกรณ์ บริษัทยานเกษตร ตลาด แม้กระทั่งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในแต่ละชนิดที่ดำเนินงานโดยสภาเกษตรกรเอง ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของการประชุมที่มียุทธศาสตร์ทุนจากสภาเกษตรกรหรือตัวของเกษตรกรเองที่มีความต้องการลงทุน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากถ้าสภาเกษตรกรแห่งชาติมีองค์กรหรือสถาบันดังกล่าวเกิดขึ้นก็จะสามารถตรวจสอบราคาของพ่อค้าคนกลางที่เอาเปรียบในการกำหนดราคากับเกษตรกรได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีจุดแข็งคือหน่วยงานเป็นสภาเกษตรกรแห่งชาติที่อยู่ในทุกภูมิภาคทั้งตำบลและอำเภอ สะท้อนให้เห็นความเป็นไปได้สูงที่จะควบคุมห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรต่างๆ ชนิดได้ ภายใต้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แท้จริงในระดับชุมชนรากหญ้า ซึ่งในอนาคต องค์กรหรือสถาบันดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปแบบของบริษัทหรือบริษัทมหาชนเหมือนกับต้นแบบของบริษัทที่อยู่ในกำกับของรัฐบาลที่ดูแลการผลิตและราคาการเกษตรของประเทศอื่นๆ เช่นประเทศจีนหรือประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

- ควรส่งเสริมกระบวนการพัฒนาการผลิตทั้งระบบตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ อย่างต่อเนื่องและตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับบริบทชุมชน

- ในการจัดทำแผนยังไม่สะท้อนกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่แท้จริงของสภาเกษตรกร ควรจะมีการบรรจุลงในแผนและกระบวนการนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น โครงการ ๑ ตำบล ๑ SME

- ควรมีการจัดโซนนิ่งในพืชเศรษฐกิจสำคัญร่วมไปกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำของประเทศ อีกทั้งในช่วงแรกๆ ของการเริ่มปฏิรูปรัฐบาลควรมีกฎหมายที่เข้มงวดกับการเอาเปรียบหรือการกตราคาที่พ่อค้าคนกลางปฏิบัติต่อเกษตรกร และควรปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด

๒.๑.๔ ด้านการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร

๑) การเสนอแนะแนวทางการเข้าถึงแหล่งทุนและการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

๑.๑) เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (๒๕๕๗) ระบุว่า คราวเรือนภาคการเกษตรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจาก ๒.๐๔ แสนล้านบาทในปี ๒๕๔๒ เป็น ๔.๕๓ แสนล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินครัวเรือนภาคการเกษตรต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๐.๗๑ ในปี ๒๕๔๒ เป็นร้อยละ ๑.๑๐ ในปี ๒๕๕๕ โดยขนาดหนี้สินและทรัพย์สินทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน ในปี ๒๕๓๘/๒๕๓๙ ครัวเรือนเกษตรกร มีหนี้สิน ๒๔,๖๗๒ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น ๗๖,๖๙๗ บาทต่อครัวเรือนในปี ๒๕๕๔/๒๕๕๕ คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๑๕ ต่อปี ในขณะที่มูลค่าทรัพย์สินนั้น ในปี ๒๕๓๘/๒๕๓๙ ครัวเรือนเกษตรกรมีมูลค่าทรัพย์สินทางการเกษตร ๙๖๔,๓๗๒ บาทต่อครัวเรือน และเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๐๒๙,๒๐๘ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๕๔/๒๕๕๕ คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๓๔ ต่อปี แสดงว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีอัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินสูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ศึกษาพฤติกรรมการณ์เป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร ศึกษา ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรรูปแบบการเป็นหนี้ และความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน เกษตร รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะ เศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.๒๕๕๒ และ พ.ศ.๒๕๕๔ ผลการศึกษา พบว่า ประมาณ ๒ ใน ๓ ของครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้ แต่มีแนวโน้มที่ลดลงจากครัวเรือนเกษตรที่มีการเป็นหนี้ร้อยละ ๗๕.๒ ในปี ๒๕๕๒ เหลือร้อยละ ๗๒.๔ ในปี ๒๕๕๔ แต่มูลค่าหนี้สินของครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้กลับมี แนวโน้มเพิ่มขึ้น จากมูลค่าหนี้สินเฉลี่ย ๑๒๑,๙๖๕ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้น เป็น ๑๔๐,๔๐๔ บาทต่อครัวเรือนในปี ๒๕๕๔ ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๗.๓ ต่อปี สำหรับรูปแบบ การเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พบว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้มากกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นหนี้ในระบบ และมีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้ในระบบอย่างเดียว ร้อยละ ๘๖.๔ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๙๑.๐ ในปี ๒๕๕๔ โดยครัวเรือนเกษตรมากกว่าครึ่งกู้เงิน จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แสดงว่า จำนวนครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้ลดลง แต่ครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้มีมูลหนี้เพิ่มขึ้น

๑.๒) ปัญหาหนี้สินเกษตรกรเกิดจากค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง

ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโครงการวิจัยหนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรใน ชนบทไทย ในปี ๒๕๕๐ ของ ธ.ก.ส. กับผลการศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ปี ๒๕๕๗ ปรากฏผล ดังนี้

รายการ	ธ.ก.ส. (บาท)	สภาเกษตรกรแห่งชาติ (บาท)
รายได้การเกษตรเฉลี่ย	๑๔๐,๐๗๖	๑๐๐,๐๐๐ – ๒๐๐,๐๐๐
รายได้นอกการเกษตรเฉลี่ย	๖๐,๒๘๘	๕๐,๐๐๐ – ๑๕๐,๐๐๐
รวมรายได้	๒๐๐,๓๖๔	๒๕๐,๐๐๐
ค่าใช้จ่ายการเกษตรเฉลี่ย	๗๕,๐๔๓	๕๐,๐๐๐ – ๑๕๐,๐๐๐
ค่าใช้จ่ายนอกการเกษตรเฉลี่ย	๑๒๑,๐๓๐	-
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในและนอกภาคการเกษตร	๑๙๖,๐๗๓	๑๙๓,๒๔๗.๖๐

จากข้อมูลเกษตรกรมีรายได้ประมาณ ๒ แสนบาท และมีรายจ่ายที่ใกล้เคียงกัน โดยที่เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ รายได้ขึ้นอยู่กับราคาผลผลิต ภัยธรรมชาติ โรคระบาด จึงมีรายได้ไม่แน่นอน โดยข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของ ครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในระหว่างปี ๒๕๔๓ - ๒๕๕๔ ครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่อเดือนสูงขึ้น อย่างค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคเฉลี่ย ๙,๘๔๘ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๔๓ เพิ่มขึ้น เป็น ๑๗,๔๐๓ บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๕๔ โดยภาคกลางมากกว่าร้อยละ ๔๐.๐ ของหนี้สิน นำไปซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และที่ดิน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มากกว่าร้อยละ ๔๐ นำไปใช้จ่าย เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ส่วนครัวเรือนในภาคเหนือมี ส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อการเกษตรและ ทำธุรกิจที่ก่อให้เกิดรายได้

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ศึกษาพฤติกรรมการณ์เป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร ศึกษา ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตร รูปแบบการเป็นหนี้ และความสามารถในการชำระหนี้ของ ครัวเรือนเกษตร รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลการสำรวจ

ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.๒๕๕๒ และ พ.ศ.๒๕๕๔ ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือน เกษตรนำเงินกู้จำนวนกว่าครึ่งมาใช้ในการทำการเกษตร ส่วนเงินกู้ที่เหลือนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค ในครัวเรือน ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน ใช้ทำธุรกิจ และมีเพียงประมาณร้อยละ ๑ - ๒ ของมูลค่าหนี้สิน มาใช้เพื่อการศึกษา สำนักงานสถิติแห่งชาติ สรุป ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร มีเพียง ๕ ตัวแปร ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาคเขตการปกครอง จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ที่กำลังเรียนหนังสือ จำนวนสมาชิกที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ที่ทำงานหารายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

สถาบันคีนันแห่งเอเชียเมื่อ ๓ มีนาคม ๒๕๕๘ เสนอผลวิจัยจากโครงการ “คนไทย ก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” ว่าปัญหานี้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันเกิดจาก ๑) ระดับความรู้ทางการเงินน้อย ๒) ทักษะคิดต่อการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคล และ ๓) ความไม่สมดุลของการเข้าถึงแหล่งเงินและกลไกควบคุมดูแล โดยในกลุ่มเสี่ยง ๓ กลุ่ม คือ นักเรียน เกษตรกร และแรงงาน รายได้น้อยกับการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ขณะที่ประชาชนยังมีพฤติกรรมใช้จ่ายมากกว่า รายได้ของตนเอง จะทำให้เกิดภาระหนี้สินล้นพ้นตัวของหลายๆ ครัวเรือน โดยได้ระบุจำนวน เกษตรกรคิดเป็น ๒๒ - ๒๔% ของประชากรส่วนใหญ่ยากจน และมีความรู้ทางการเงินค่อนข้างต่ำ กลายเป็นอุปสรรคในการบริหารการเงิน อีกทั้งเกษตรกรส่วนมากยังนิยมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งราคา ผลผลิตค่อนข้างผันผวน จากข้อมูลมีเพียง ๒๐% ของเกษตรกรทั่วประเทศเท่านั้นที่ปลูกพืชมากกว่า หนึ่งชนิด หรือทำการเกษตรแบบผสมผสาน

๑.๓) ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่าในปี ๒๕๕๔ เกษตรกรเป็นหนี้ในระบบ ๑๓๕,๓๖๓ บาทต่อครัวเรือน หนี้ในระบบ ๕,๐๔๑ บาท ต่อครัวเรือน รวมหนี้สินทั้งหมด ๑๔๐,๔๐๔ บาท ต่อครัวเรือน โดยเมื่อหนี้สินรวมมาคำนวณเป็นอัตราร้อยละพบว่า เกษตรกรเป็นหนี้ ในระบบร้อยละ ๙๖.๔ เป็นหนี้ในระบบร้อยละ ๓.๖ นอกจากนั้นสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ระบุว่าจำนวนเกษตรกร ในปี ๒๕๕๕ มี ๒๔ ล้านคน เป็นหนี้ ๑๙ ล้านคน มูลหนี้ ๔๕๓,๓๓๙.๙๔ ล้านบาท หากนำมูลหนี้มาคำนวณตามอัตราร้อยละการเป็นหนี้ จะพบว่ามีเกษตรกรเป็นหนี้ในระบบ ๔๓๗,๐๑๙.๗ ล้านบาท เป็นหนี้ในระบบ ๑๖,๓๒๐.๒๔ ล้านบาท

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ระบุสถานการณ์หนี้ ครัวเรือนประชากรทั่วประเทศ ปี ๒๕๕๗ เป็นหนี้เฉลี่ยครัวเรือนละ ๒๑๙,๑๕๙ บาท เพิ่มขึ้น ๑๖.๑% เพิ่มสูงสุดนับแต่ ปี ๒๕๔๙ โดยเป็นหนี้ในระบบ ๔๙.๑% ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย สาเหตุมาจาก ค่าครองชีพที่สูงขึ้น การไม่มีวินัยทางการเงิน และการเข้าถึงแหล่งทุนเพราะการเข้มงวดในการปล่อย สินเชื่อของสถาบันการเงิน การแก้ไขปัญหาของรัฐโดยกระทรวงการคลังจาก ๓ โครงการ คือ ขึ้นทะเบียนคนยากจน ในปี ๒๕๔๗ ลูกหนี้ได้รับการช่วยเหลือ ๙๔,๐๐๐ ราย จากการขึ้นทะเบียน ๑.๗ ล้านราย มูลหนี้ ๑๓๕,๐๐๐ ล้านบาท โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน ปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓ ลูกหนี้ได้รับการช่วยเหลือ ๔๑๗,๐๐๐ ราย จากการขึ้นทะเบียน ๑.๒ ล้านราย มูลหนี้ ๑๒๓,๐๐๐ ล้านบาท และในปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖ ลูกหนี้ได้รับการช่วยเหลือ ๑๒๔,๐๐๐ ราย มูลหนี้ ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท ธนาคารออมสินได้จัดทำโครงการธนาคารประชาชน ในปี ๒๕๕๕ ให้กู้เงินรายละไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ ถึงปัจจุบันให้กู้ ๑.๐๓ ล้านราย วงเงิน ๑๐๓,๐๐๐ ล้านบาท ธ.ก.ส. ทำโครงการแก้ไขปัญหา หนี้ในระบบของเกษตรกรและบุคคลในครัวเรือน วงเงิน ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท รายละไม่เกิน

๑๐๐,๐๐๐ บาท ตั้งเป้าหมาย ๑๕๐,๐๐๐ ราย ต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากความจำเป็นไม่ใช่การเล่นพนันหรือจากความฟุ่มเฟือย ชำระคืนไม่เกิน ๑๐ ปี

๑.๔) การเข้าถึงแหล่งทุนของเกษตรกร

จากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี ๒๕๕๖ พบว่า มีการเข้าถึงแหล่งเงินที่เป็นทางการ ๘๘% มีเพียงประมาณ ๔.๒% ที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินที่เป็นทางการได้ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในชนบท สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี ๒๕๕๖ ระบุว่า สาเหตุที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนเนื่องจากประชาชนในชนบทอาจจะมีรายได้ไม่เพียงพอ มีความเสี่ยงทางการเงินสูง ซึ่งส่วนใหญ่จะไปหาแหล่งเงินทุนผ่านระบบสหกรณ์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจต่างๆ เช่น ธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กู้เงินนอกระบบหรือหยิบยืมจากญาติพี่น้อง

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ได้เสนอบทความยุทธศาสตร์ชาติในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ในทางเศรษฐกิจและการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดย ศาสตราจารย์ ดร. กำชัย จงจักรพันธ์ ระบุว่าสาเหตุที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน สาเหตุหนึ่งที่สำคัญ คือ ระบบกฎหมายไทยยังไม่ทันสมัยเพียงพอ มีการกำหนดหลักประกันด้วยทรัพย์สินเพียง ๒ ชนิด คือ จำน่า จำนอง หลักประกัน ๒ ชนิดนี้ เป็นประโยชน์ เพียงแต่ว่าเป็นประโยชน์ในวงจำกัด เพราะว่าถูกออกแบบ ถูกสร้างไว้นานมากกว่า ๘๐ ปี แล้ว จึงไม่สอดคล้องกับความทันสมัย การควบคุมกำกับดูแลเป็นเหตุทำให้มีปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

กองทุนสงเคราะห์เกษตรกรได้จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายช่วยเหลือหรือส่งเสริมเกษตรกรในการผลิต การตรวจสอบและรับรอง ผลผลิตเกษตรกรรมขั้นต้นหรือผลิตภัณฑ์อาหาร การรักษาสีคุณภาพของราคาผลผลิตเกษตรกรรมขั้นต้นหรือผลิตภัณฑ์อาหาร การดำเนินการที่จำเป็นและเร่งด่วนเพื่อป้องกันและขจัดภัยอันจะเป็นผลเสียหายแก่เกษตรกร การศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาการผลิต การแปรรูป หรือการตลาดซึ่งผลผลิตเกษตรกรรมขั้นต้น หรือผลิตภัณฑ์อาหาร โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการจากงบประมาณด้านการเงิน ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖ ปรากฏว่า กองทุนสงเคราะห์เกษตรกรมีรายได้จากการดำเนินงานรวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๑๙,๐๖๙,๖๗๘.๘๐ บาท โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารจำนวน ๑๗๓,๗๗๔,๘๕๖.๙๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๓๒ กองทุนสงเคราะห์เกษตรกรมีลูกหนี้ จำนวน ๗ หน่วยงาน ๒๔ โครงการ วงเงินค้างชำระ ๑,๖๔๖,๔๒๒,๖๕๗.๗๙ บาท โดยยอดเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๘ กองทุนมีเงินฝากธนาคารพาณิชย์ ๗,๖๙๑,๒๘๑,๑๔๔.๐๒ บาท แสดงถึงการให้สินเชื่อแก่องค์กรเกษตรกรของกองทุนยังมีข้อจำกัด

๑.๕) การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหนี้สินบางกองทุน ยังช่วยเหลือเกษตรกรได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ

๑.๕.๑) พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ.๒๕๔๒ กำหนดให้จัดตั้งกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของเกษตรกร ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถทำได้ในจำนวนจำกัด ทั้งการรับซื้อหนี้ในระบบของเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงิน เป็นหนี้สหกรณ์ และการฟื้นฟูอาชีพหลังการซื้อหนี้ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงจนสามารถชำระหนี้แก่กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร โดยจากข้อมูลของกองทุนฯ ที่ผ่านมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๖ สามารถช่วยเหลือเกษตรกรผู้เป็นหนี้ในระบบโดยการรับซื้อหนี้ได้จำนวน

รวมทั้งสิ้น ๒๔,๓๒๓ ราย จำนวน ๒๕,๐๒๖ บัญชีวงเงิน ๕,๐๒๙,๑๗๓,๓๗๔.๑๐ บาท พื้นที่ที่ดิน ๑๗,๑๙๙ แปลง ๑๒๒,๙๕๔.๙๓ ไร่ เนื่องจากข้อจำกัด ๒ ประการ คือ สภาพปัญหาการบริหารจัดการภายในของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนของรัฐบาลที่ไม่เพียงพอให้กองทุนฟื้นฟูพัฒนาเกษตรกรรมไปดำเนินการตามภารกิจ

๑.๕.๒) กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน (กขก.) ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ โดยอยู่ในความดูแลของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีโครงสร้างการบริหารงานโดยคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (ส่วนกลาง) แต่งตั้งคณะกรรมการการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนระดับจังหวัด (อชก.จังหวัด) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน อนุกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้จัดการ ธกส. และเกษตรกรและสหกรณ์จังหวัดเป็นเลขานุการ นอกจากนั้นแต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนระดับอำเภอ (อชก.อำเภอ) ซึ่งมีนายอำเภอ เป็นประธานอนุกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้จัดการ ธกส. สาขาและเกษตรอำเภอเป็นเลขานุการ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ อชก. ระดับจังหวัดและระดับอำเภอดังกล่าว เลขานุการคณะกรรมการไม่ได้มีหน้าที่ตามภารกิจงานในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรเป็นภารกิจหลักโดยตรง หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้นจึงเป็นงานภารกิจรอง การดำเนินการเชิงรุกยังไม่เข้าถึงหมู่บ้าน/ตำบล เช่น การประชาสัมพันธ์หลักเกณฑ์เงื่อนไขการเข้าถึงเงินกู้กองทุนหมุนเวียน ดังนั้น การช่วยเหลือเกษตรกรด้านหนี้สินจึงไม่ได้ขยายปริมาณช่วยเหลือได้ครอบคลุมทั่วถึง โดยตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๔ ถึงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘ ได้อนุมัติเบิกจ่ายเงินกู้ให้เกษตรกร และผู้ยากจน จำนวนทั้งสิ้น ๒๖,๙๒๐ ราย จำนวนเงินที่อนุมัติ ๔,๖๗๘,๐๒๕,๕๐๙.๗๒ บาท จำนวนที่ดินที่ช่วยเหลือเนื้อที่ ๒๖๗,๗๑๘ ไร่

๑.๕.๓) จัดอบรมชี้แจงแก่กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่เข้มแข็งและต้องการแปรรูปผลผลิตเกษตรกรรมขั้นต้นให้เข้าใจระเบียบเงื่อนไขการกู้เงิน และวิธีการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุน

๑.๖) เกษตรกรรายย่อยและองค์กรเกษตรกรที่ประสงค์จะกู้เงินติดปัญหาหลักประกันเงินกู้

เกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน หากประสงค์จะขอกู้เงินต้องใช้บุคคลค้ำประกันหรือค้ำประกันกลุ่ม ซึ่งควรจะขยายวงเงินกู้ให้พอเพียงกับแผนการประกอบอาชีพ เพื่อลดปัญหาต้องไปกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบเพื่อทำให้เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น ในส่วนของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่จะลงทุนเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อแปรรูปเพิ่มมูลค่า โดยมุ่งให้เกษตรกรได้เป็นเจ้าของกิจการโรงงานแปรรูปเอง ไม่สามารถขอกู้เงินได้หากไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เนื่องจากวงเงินลงทุนก่อสร้างโรงงานค่อนข้างสูง

๒) การปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจรและลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

๒.๑) กองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะมีวัตถุประสงค์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรเฉพาะเจาะจงเพียงบางด้าน ไม่ครอบคลุมความต้องการทั้งหมดของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งโดยทั่วไปจะมีปัญหาความต้องการหลายอย่าง ครอบคลุมตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้อย่างเบ็ดเสร็จ

๒.๒) กองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังมีปริมาณเงินทุนไม่มากเพียงพอที่จะให้การช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างเต็มที่ หากสามารถรวบรวมกองทุนที่มีขอบเขตการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน เป็นกองทุนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ย่อมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรได้มากขึ้น

๒.๓) เกษตรกรบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึงกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน จากหลายสาเหตุ อาทิ ไม่ทราบว่ามีการให้กองทุนช่วยเหลือ หรือมีเงื่อนไข ขั้นตอนวิธีการ ในการขอรับการช่วยเหลือจากกองทุนที่ค่อนข้างยุ่งยาก หรือขาดหลักประกันในการกู้ยืมเงินจากกองทุนต่างๆ หรือไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับการช่วยเหลือ

๒.๔) เกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาได้รับการอนุมัติความช่วยเหลือจากกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบันล่าช้า โดยมีสาเหตุประการหนึ่งจากการไม่ทราบรายละเอียดเงื่อนไขข้อกำหนดของกองทุนโดยชัดเจน ทำให้จัดเตรียมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ไปยื่นไม่ครบถ้วนในครั้งเดียว ประกอบกับกองทุนให้ความช่วยเหลือเกษตรกรอาจมีกระบวนการพิจารณา กลั่นกรองคำขอกู้ยืมเงินทุนหลายขั้นตอน เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดในการให้เงินทุน ที่จะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้เกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดความล่าช้า

๒.๕) เกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาได้รับการอนุมัติเงินทุนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยมีสาเหตุสำคัญจากการขาดหลักประกันในการกู้ยืมเงินทุน โดยเฉพาะหลักประกันที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ และการขาดองค์ความรู้เชิงเทคนิควิชาการในการจัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อขอกู้ยืมเงินทุน ประกอบกับโดยทั่วไปกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีปริมาณเงินทุนจำกัด ไม่สามารถให้การช่วยเหลือเกษตรกรแต่ละรายได้ตามที่ต้องการทั้งหมด และจากการที่เกษตรกรได้รับเงินทุนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรบางส่วนนำเงินกู้ดังกล่าว ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ไม่เกิดประโยชน์นอกเงย ที่จะก่อให้เกิดรายได้เพื่อการชำระหนี้คืนกองทุน นำไปสู่การก่อหนี้เพิ่ม เพื่อการชำระหนี้สิน การใช้จ่ายในการลงทุนทางการเกษตรรอบใหม่ และการใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้เป็นหนี้หลายทาง ทั้งหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ เกิดปัญหานี้สินล้นพ้นตัว

๒.๖) การนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ การขาดวินัยทางการเงิน การขาดความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงิน การมีหนี้สินล้นพ้นตัว มีหนี้สินหลายทาง รวมถึงการประสพภัยพิบัติ และราคาผลผลิตผลการเกษตรที่มีความผันผวน และตกต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรบางราย ผิดนัดชำระหนี้ ไม่สามารถชำระหนี้คืนกองทุน กระทบต่อสภาพคล่องของกองทุน และความสามารถในการให้ความช่วยเหลือของกองทุนในระยะยาว

๒.๗) เกษตรกรบางส่วนยังไม่มีกองทุนใดที่จะให้การช่วยเหลือ เมื่อประสบปัญหา ความเดือดร้อนต้องการเงินทุน

๒.๘) การให้ความช่วยเหลือของกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนเพียงประการเดียว ไม่มีมาตรการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในช่วงก่อนยื่นขอรับการช่วยเหลือจากกองทุน (เช่น การให้คำแนะนำ/ช่วยจัดทำแผนงานโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุน) และภายหลังให้การอนุมัติความช่วยเหลือด้านเงินทุนแล้ว (เช่น คำแนะนำในการวางแผนการผลิต การวางแผนใช้เงินทุนที่ได้รับ และการบริหารจัดการรายได้ผลตอบแทนที่ได้รับจากการผลิต) ทำให้ความสำเร็จในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรของแต่ละกองทุนขึ้นกับเกษตรกรเป็นสำคัญ ซึ่งหากเป็นเกษตรกรตามกรณี ข้อ ๑.๖ ข้างต้น นอกจากจะไม่สามารถให้การช่วยเหลือเกษตรกรได้ตามที่แต่ละกองทุนมุ่งหวัง ยังจะส่งผลกระทบต่อสถานะและขีดความสามารถในการให้ความช่วยเหลือของกองทุนด้วย

ในเวทีรับฟังความคิดเห็นในการปรับปรุงร่างแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) โครงการสานพลังประชารัฐ สร้างเศรษฐกิจฐานราก ขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมและภาคเกษตรกรรมสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน วันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ ฮอลล์ ๙ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ได้เสนอปัญหาและความต้องการการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการกองทุนการเกษตรเพิ่มเติมดังนี้

- ปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดในการแก้ปัญหาภาคการเกษตรทั้งระบบตั้งแต่ระดับตัวบุคคล ปรับเปลี่ยนกระบวนการการใช้ปัจจัยการผลิต การพัฒนาผลผลิต กระบวนการสร้างรายได้ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการหนี้สินของตนเองอย่างถูกวิธี ภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนที่การบริหารจัดการหรือการสนับสนุนที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างแท้จริง

- กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินต้องเกิดจากตัวเกษตรกรเอง ค้นหาต้นแบบเกษตรกรในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (ถอดองค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ ขยายความรู้)

- เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้เงินทุนเพื่อการเกษตรทั้งระบบตั้งแต่วัตถุประสงค์การใช้เงิน กระบวนการบริหารจัดการทุน ติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

- เพิ่มยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างรายได้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน และสร้างทางเลือกที่หลากหลายในการสร้างอาชีพให้เกษตรกร หลากหลายในประเภทของผลผลิต หลากหลายในกระบวนการผลิต หลากหลายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งสร้างทางเลือกในการต่อยอดองค์ความรู้และเชื่อมโยงไปในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว

- มีกำหนดทิศทางการพัฒนาเกษตรกรให้ชัดเจนว่าจะมีเป้าหมายในการพัฒนาภาคเกษตรที่เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเชิงทุนนิยม หรือการเพิ่มความเข้มแข็งให้ภาคเกษตรในเชิงของการสร้างความยั่งยืน หรือจะเป็นการพัฒนาแบบผสมผสาน และแบบผสมที่เป็นรูปแบบอย่างไรที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ ต้องมีความชัดเจน

- ส่งเสริมและสร้างอำนาจต่อรองทางปัจจัยการผลิตโดยให้เกษตรกรในรูปแบบต่างๆ และเป็นกระบวนการที่นำพาเกษตรกรไปสู่การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มรายได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สิน

- สร้างเอกภาพให้กับองค์กรทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาคเกษตร อาทิ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนากระบวนการผลิต องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนเงินทุนและปัจจัยการผลิตต่างๆ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาหนี้สิน จะต้องบูรณาการในการแก้ปัญหาร่วมกัน
- สร้างความเป็นธรรมในการส่งเสริมทางการตลาดสินค้าเกษตรและมาตรการทางภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ
- สร้างอำนาจต่อรองทางด้านราคาสินค้าภาคการเกษตร
- สร้างความร่วมมือขององค์กรทางการเกษตรเพื่อแก้ปัญหาภาคเกษตรร่วมกัน ทั้งในส่วนของ การแก้ไขปัญหาหนี้สินและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาคเกษตร
- ปรับรูปแบบการพัฒนาและแก้ปัญหาภาคเกษตรโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ออกกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาภาคการเกษตรที่แท้จริง
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ระบบตลาดทั้งระบบเพื่อสร้างสมดุลในการผลิตทางการเกษตร รวมทั้งเพิ่มผลิตภาพทางการเกษตรที่ต้องอาศัยฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม
- ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบระบบสหกรณ์
- แก่ระเบียบและปรับระบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน
- ส่งเสริมกระบวนการขับเคลื่อนสภาเกษตรกรตามกรอบของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ให้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและการบูรณาการการบริหารจัดการของสภาเกษตรกรในทุกกระดับ รวมทั้งการจัดทำยุทธศาสตร์ที่ตรงประเด็นและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง
- ปรับปรุงแก้ไขเงื่อนไขและกฎระเบียบในการเข้าถึงแหล่งทุนในรูปแบบต่าง ๆ
- ตรวจสอบปัญหาและสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหนี้สินของภาคเกษตรเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกจุดและขณะเดียวกันภาครัฐต้องมีความจริงจังในการแก้ปัญหา อย่างแท้จริง
- สร้างเกษตรกรต้นแบบ โดยสภาเกษตรกรเป็นพี่เลี้ยง โดยกระบวนการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ สร้างมาตรฐานเกษตรกรต้นแบบ ออกแบบกระบวนการพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัย และดำเนินการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ควบคุมติดตามวัดประเมินผลเทียบมาตรฐานประกาศเป็นเกษตรกรต้นแบบเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับชุมชน
- ภาครัฐจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน และการดำเนินแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ควรยกปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้เป็นวาระแห่งชาติ
- นำโครงการพระราชดำริเป็นต้นแบบมาปรับแก้และนำไปใช้ และให้ยกเลิกนโยบายการให้บัตรสินเชื่อแก่เกษตรกร อันจะเป็นการเพิ่มภาระหนี้สิน และขัดแย้งกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่สำคัญกับภาคการเกษตร ดังนี้

๒.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า เนื่องจากสินค้าเกษตรของไทยพึ่งพาการส่งออกไปยังต่างประเทศเป็นหลัก ได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อยและน้ำตาล ผลไม้ ไข่เนื้อ กุ้งและปลาทะเล เป็นต้น ประเทศนำเข้าสินค้าเกษตรจากไทยที่สำคัญ ได้แก่ จีน ประเทศกลุ่มสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และอเมริกา เป็นต้น แต่ในช่วง ๒ ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจของประเทศผู้นำเข้าชะลอตัวลง ส่งผลต่อการใช้จ่ายเพื่ออุปโภคและบริโภคชะลอตัวลงด้วย ประกอบกับประเทศจีนเองในปัจจุบันได้เพิ่มพื้นที่ปลูกยางพาราในประเทศ รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านของไทยมีการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น ทำให้การนำเข้าวัตถุดิบสินค้าเกษตรจากไทยลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตลาดสินค้าเกษตรของไทย นักเศรษฐศาสตร์ของ IMF คาดการณ์ว่า เศรษฐกิจของจีนยังมีความเสี่ยงกับการขยายตัวได้เพียงร้อยละ ๖ ในระยะ ๒ ปีข้างหน้า ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤตเศรษฐกิจของจีน หรือเศรษฐกิจของสหรัฐที่ยังมีปัญหาดุลการค้าและดุลการคลังในระดับสูง

๒.๒.๒ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย ปัจจุบันความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคมากขึ้น เช่น การพัฒนาโครงข่ายถนนตาม East-West Economic Corridor เชื่อมโยงประเทศเวียดนาม ลาว ไทย และพม่า หรือ North-South Economic Corridor เชื่อมโยงจากกรุงเทพถึงนครคุนหมิงในประเทศจีนตอนใต้ รวมทั้งรถไฟความเร็วสูงและรถไฟรางคู่ หรือการซื้อไฟฟ้าพลังน้ำจากประเทศลาว เป็นต้น ในอนาคตความเชื่อมโยงของระบบโครงสร้างพื้นฐานภายในอนุภูมิภาคจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งเส้นทางคมนาคมทางบก โครงข่ายโทรคมนาคม และโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าและพลังงาน นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน ตลอดจนความพยายามส่งเสริมการพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อลดความแตกต่างทางด้านรายได้กับประเทศไทย ในอนาคตประเทศเพื่อนบ้านของไทยมีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว หรือแม้กระทั่งประเทศพม่าถ้าดำเนินการตามแผนไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นและเปิดโอกาสการค้าการลงทุนมากขึ้น ก็จะเป็นแหล่งดึงดูดเงินลงทุนสู่ภูมิภาค และเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะขยายความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจด้านตะวันตกไปสู่ประเทศอินเดีย ภูมิภาคนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นภูมิภาคที่มีความเจริญเติบโตมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และการสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจะเป็นการเตรียมการที่สำคัญสำหรับอนาคต

การรวมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งจะมีผลปลายปี ๒๕๕๘ โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า แรงงาน เงินทุนระหว่างประเทศสมาชิกเสรียิ่งขึ้น ภาคเกษตรไทยต้องปรับตัว เนื่องจากสินค้าเกษตรบางชนิดไทยได้เปรียบประเทศเพื่อนบ้าน แต่สินค้าเกษตรบางชนิดต้องพัฒนาคุณภาพ ลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ในขณะนี้สินค้าเกษตรบางชนิดที่ไม่มีศักยภาพการแข่งขันต้องปรับเปลี่ยนไปผลิตสินค้าเกษตรชนิดอื่นที่มีศักยภาพ นอกจากนั้นควรมุ่งร่วมมือเป็นหุ้นส่วนทางการผลิต การแปรรูป และการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๒.๓ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเข้าสู่สังคมดิจิทัล ในช่วงที่ผ่านมาเทคโนโลยี IT (Information Technology) ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนทุกคนอย่างกว้างขวาง เทคโนโลยีสำคัญ ๓ กลุ่มที่จะมีบทบาทมากขึ้น ในด้านการเกษตร

กลุ่มแรก เทคโนโลยีนาโน มีอิทธิพลต่อการเกษตรในการส่งออกสินค้าเกษตร นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั่วไป เพราะเป็นวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีขนาดเล็ก 10^{-9} เท่า โดยมีความเกี่ยวข้องและครอบคลุมในทุกสาขาวิชาทางด้านการเกษตร สำหรับประเทศไทยแล้วมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรที่จะเร่งให้มีการพัฒนาทางด้านนาโนเทคโนโลยีชีวภาพทางด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหาร และมีความหลากหลายทางชีวภาพ กอปรกับเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายการพัฒนา การใช้เทคโนโลยีนาโนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารไทยในอนาคต การเพิ่มความปลอดภัยในระหว่างการผลิต และการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและอาหาร (Food Safety) โดยการพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจจับสารเคมี ปนเปื้อนหรือตกค้าง การใช้นาโนเทคโนโลยีในการเฝ้าระวังการป้องกันสิ่งแวดล้อมต่างๆ ระหว่างการเพาะปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์สามารถตรวจวัดอุณหภูมิความชื้น ความเป็นกรด ต่างของดิน ความเค็มของดิน ปริมาณสารอาหารในดิน การเพิ่มมูลค่าของสินค้าทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหาร รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรให้มีคุณค่าทางอุตสาหกรรม เช่น การสกัดแยกโคตินและโคโธซานจากเปลือกกัญ เพื่อนำมาใช้เป็นวัสดุดิบในการสร้างวัสดุส่วนผสมยาหรือสารออกฤทธิ์ เร่งประสิทธิภาพในการทำงานของสารในการพัฒนาวิธีผลิตปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และสารปรับสภาพดินทำให้การใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชมีปริมาณลดน้อยลงมาก จึงเป็นการลดมลภาวะของดินในระยะยาว

กลุ่มที่สอง เทคโนโลยีชีวภาพกลายเป็นความสำคัญสำหรับการปรับปรุงพันธุ์พืช และสัตว์ให้มีคุณสมบัติได้ตามที่ต้องการ เพื่อการเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งเพื่อการเปลี่ยนวัตถุดิบที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดมูลค่าสูงสุด เพื่อเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในตลาดโลก เช่น ข้าว ที่ต้องมีการเร่งผลิตให้ได้พันธุ์ที่สามารถให้ผลผลิตต่อพื้นที่สูงขึ้น ทนทานต่อสภาพแวดล้อม ที่ไม่เหมาะสมและมีความต้านทานต่อโรค ซึ่งหากประเทศไทยไม่สามารถแข่งขันในจุดนี้ได้แล้ว ผลเสียก็จะมาตกอยู่กับภาคการเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การพัฒนาพันธุ์พืชที่มีความต้านทานต่อศัตรูพืช โรคพืช สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมของภูมิประเทศ การพัฒนาผลไม้ให้สุกก่อนเข้ากักปฏิกิริยา เพื่อลดความเสียหายในระหว่างการขนส่ง การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อใช้ในการขยายพันธุ์พืชให้ได้จำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว การปรับปรุงพันธุ์สัตว์ให้มีลักษณะที่ดี การขยายพันธุ์โคนมที่ให้น้ำนมสูงโดยการปฏิสนธิในหลอดแก้ว และการย้ายฝากตัวอ่อน การพัฒนาชุดตรวจวินิจฉัยโรคในกึ่งเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค การนำจุลินทรีย์มาเปลี่ยนวัตถุดิบด้านการเกษตรที่มีราคาถูกเป็นพลังงานทดแทน การใช้เทคโนโลยีดีเอ็นเอตรวจสอบพันธุ์พืชและสัตว์เศรษฐกิจ และการนำเอาจุลินทรีย์เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี และลดการใช้สารเคมี

กลุ่มที่สาม เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม เช่น การจัดทำระบบข้อมูลเพื่อการเกษตรและพยากรณ์ผลผลิตด้านการเกษตร นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม การประดิษฐ์หุ่นยนต์เพื่อใช้ทำงานบ้าน และหุ่นยนต์เพื่องานอุตสาหกรรมที่ต้องเสี่ยงภัย และเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น โรงงาน สารเคมี โรงผลิตและควบคุมการจ่ายไฟฟ้า รวมถึงงานที่ต้องทำซ้ำๆ เช่น โรงงานประกอบรถยนต์ และโรงงานแบตเตอรี่ ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ และ

การสื่อสารเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการผลิตและควบคุมคุณภาพสินค้า การส่งสินค้าตามใบสั่งสินค้า การควบคุมวัสดุคงคลัง และการคิดราคาค่าต้นทุนสินค้า

๒.๒.๔ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและแนวโน้มการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ประเทศไทยจะเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น แม้ในระยะแรกจะยังไม่อยู่ในสถานการณ์รุนแรงเท่าประเทศอเมริกาหรือญี่ปุ่น ทั้งนี้ ประชากรสูงอายุของไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากประมาณ ๗ ล้านคน ในปัจจุบัน เป็น ๑๖ ล้านคนในปี ๒๐๒๗ และจำนวนประชากรวัยเด็กอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี ที่มีจำนวน ๑๔.๕ ล้านคน และจะลดลงเหลือ ๑๐ ล้านคนในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า แนวโน้มดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อปัญหาการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะในภาคเกษตรและภาคบริการ ซึ่งจะเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากขึ้น ปัจจุบันเริ่มมีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนมาก โดยกระทรวงแรงงานประมาณการว่ามีจำนวนถึง ๒.๖ ล้านคน แยกเป็นแรงงานถูกกฎหมาย ๐.๘ ล้านคน และแรงงานหลบหนีเข้าเมือง ๑.๘ ล้านคน หากต่อไปประเทศเพื่อนบ้านมีการยกระดับทางเศรษฐกิจดีขึ้น และสถานการณ์สงบ แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านจะกลับไปทำงานในประเทศของตน ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานเพิ่มขึ้น เช่น แรงงานกรีดยาง แรงงานประมง ฯลฯ นอกจากนั้นในประเทศไทยเองคนในวัยแรงงานจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้นเนื่องจากสัดส่วนคนในวัยแรงงานมีน้อยลงและผู้สูงอายุมีอายุเฉลี่ยยืนยาวขึ้น ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องเตรียมการรองรับกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งด้านการสร้างระบบสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการออมที่พอเพียงหลังเกษียณ การให้บริการสาธารณสุขที่ดี และการสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานหรือทำประโยชน์แก่สังคมได้มากขึ้น ตลอดจนเตรียมการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีทดแทนการขาดแคลนแรงงาน

๒.๒.๕ ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน แนวโน้มประชากรโลกเพิ่มขึ้น ทำให้มีความต้องการอาหารและพลังงานเพิ่มขึ้นด้วย มีการคาดการณ์ว่าปริมาณน้ำมันของโลกอาจจะหมดไปภายใน ๕๐-๖๐ ปี ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำมันของประเทศแถบเอเชียเอง จะเพิ่มขึ้นอีกไม่ต่ำกว่า ๒ เท่า ใน ๒๐ ปีข้างหน้า ดังนั้นปัญหาของราคาน้ำมันแพงจะเป็นปัญหาสำคัญต่อไปในระยะยาว จนกว่าเทคโนโลยีทดแทนอื่นๆ จะมีราคาและความสามารถในการทดแทนน้ำมันได้ แหล่งพลังงานอื่นๆ เช่น ก๊าซธรรมชาติในภูมิภาคที่ประเทศไทยจะพึ่งพาได้ก็อาจจะจะมีปริมาณสำรองอยู่ได้อีกประมาณ ๒๐ ปี นอกจากนี้ หลายประเทศเริ่มมีการทำสัญญาเพื่อจัดจางแหล่งพลังงานเพิ่มมากขึ้น การมีนโยบายเพื่อสร้างประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ความมั่นคงของพลังงาน และการพัฒนาพลังงานที่สอดคล้องสิ่งแวดล้อม จึงเป็นนโยบายระยะยาวที่ทุกประเทศให้ความสนใจ และจะมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต นโยบายและมาตรการดังกล่าวนอกจากการพัฒนาพลังงานโดยตรงยังเกี่ยวข้องกับการโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารความต้องการใช้พลังงาน ซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวของการดำเนินธุรกิจและพฤติกรรมของประชาชน ประเทศที่มีประสิทธิภาพและความมั่นคงของพลังงานจึงจะมีขีดความสามารถในการแข่งขันและมีภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์และแรงกดดันจากข้อจำกัดด้านพลังงานในอนาคต

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย บรรยายพิเศษในที่ประชุมสภาเกษตรกรแห่งชาติ ครั้งที่ ๓/๒๕๕๗ วันที่ ๓๐ มิถุนายน - ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ว่า สืบเนื่องจากจำนวนประชากรโลกเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีถึง ๗,๐๐๐ ล้านคน และในอีก ๓๐ ปีข้างหน้าจะเพิ่มขึ้นเป็น ๙,๓๐๐ ล้านคน ความต้องการอาหารเพื่อบริโภคเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรโลก เมื่ออาหารไม่เพียงพอเกิดการขาดแคลน อาจเกิดการแย่งชิงอาหารได้ ในขณะที่

การเติบโตของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น จีน อินเดีย มีความต้องการใช้น้ำมันเป็นพลังงานมากขึ้น ในขณะที่น้ำมันดิบจากฟอสซิลมีจำนวนจำกัด จึงมีแนวคิดการใช้พืชพลังงานทดแทน เช่น น้ำมันปาล์ม ผลิตไบโอดีเซล และอ้อยผลิตแก๊สโซฮอล์ เป็นต้น จึงเป็นเรื่องท้าทายในการสร้างความสมดุลระหว่าง พืชอาหารและพืชพลังงาน

๒.๒.๖ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตธนาคารโลกคาดการณ์ว่าในอีก ๒๐ - ๑๐๐ ปี ข้างหน้า ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจะยังคงเผชิญกับภาวะโลกร้อน และความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ อันเนื่องมาจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะจากภาคพลังงาน ขนส่ง อุตสาหกรรม และภาคการเกษตรส่งผลให้ภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดพายุหรือภัยพิบัติต่างๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งผลกระทบด้านอื่นๆ เช่น ระดับน้ำทะเลจะสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายฝั่ง การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศส่งผลโดยตรงถึงภาคเกษตร นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อธุรกิจ เช่น ราคา หุ่นของ บริษัทในอุตสาหกรรมอาหาร การประกอบกิจการของธุรกิจประกันภัย พันธบัตรของประเทศที่มีความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพภูมิศาสตร์ เป็นต้น ในอนาคตประชาชนที่ให้ความสำคัญกับเรื่องภาวะโลกร้อนและความแปรปรวนของสภาพภูมิศาสตร์จะมีมากขึ้น จนส่งผลให้การผลิตสินค้า บริการ และการให้สินเชื่อของธนาคาร จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก นโยบายของประเทศต่าง ๆ ที่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจะเข้มข้นยิ่งขึ้น

ภูมิอากาศโลกเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิสูงขึ้นตลอด ๓๐ ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติบ่อยและรุนแรงขึ้น น้ำจากทะเล แหล่งน้ำต่างๆ ระเหยมากขึ้น น้ำกักเก็บแห้ง เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ วัชพืชแมลงศัตรูพืชเปลี่ยนแปลง ภาคเกษตรต้องเตรียมเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำ ปรับเปลี่ยนผลิตพืชผลการเกษตรที่ใช้น้ำน้อย และใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งปรับวิธีการป้องกันกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืชซึ่งจะมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไป

๒.๒.๗ การเปลี่ยนแปลงกฎ กติกา การค้าใหม่ของโลกเน้น เรื่องมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี ประเทศไทยมีรายได้จากการส่งออกสินค้าเกษตร ไปยังประเทศนำเข้าสินค้าเกษตร ซึ่งที่ผ่านมาหลายประเทศผู้นำเข้ายังมีมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เช่น ด้านสุขอนามัยพืช สิ่งแวดล้อม การใช้แรงงานเด็ก มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน เป็นต้น ซึ่งภาคเกษตรของไทยต้องปรับตัว ได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรตามมาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหาร หลีกเลี่ยงการใช้แรงงานผิดกฎหมายการผลิตสินค้าเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๒.๓ การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศที่สำคัญกับภาคการเกษตร มีดังนี้

๒.๓.๑ ดินเสื่อมโทรม

ดินเสื่อมโทรม คือ ดินที่มีคุณสมบัติของดินไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช เช่น เป็นกรดจัด เค็มจัด เกิดการอัดตัวแน่น ขาดความโปร่งพรุน ปริมาณธาตุอาหารพืชลดลง สาเหตุที่ก่อให้เกิดดินเสื่อมโทรม เกิดจากการชะล้างพังทลายของดิน และการใช้ที่ดินโดยไม่ถูกต้อง ขาดการบำรุงรักษา สาเหตุที่สำคัญ คือ หักล้าง ถางป่า เผาตอซัง ทำลายระบบสมดุลของระบบนิเวศทำให้ดินขาดสิ่งปกคลุม การสะสมของอินทรีย์วัตถุมีน้อย เมื่อกระทบความแรงของฝนทำให้หน้าดินอัดตัวเป็นแผ่นแข็ง น้ำไหลซึมสู่ดินชั้นล่างยากทำให้เกิดการชะล้างสูญเสียหน้าดิน นอกจากนั้นการใช้ดิน

ไม่ถูกต้อง ปลุกพืชชนิดเดียวติดต่อกันนาน โดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาดินเสื่อมโทรมของประเทศไทยปรากฏอยู่ในดิน ๓ ประเภท คือ ดินทราย ดินลูกรังกับดินตื้น และสภาพดินเหมืองแร่

๒.๓.๒ ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้อุณหภูมิโลกร้อนขึ้น ปริมาณฝนจากมรสุมน้อยลง มีแนวโน้มขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรรุนแรงขึ้น จากข้อมูลสารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี ๒๕๕๗ ประเทศไทยมีพื้นที่การเกษตร ๑๔๙ ล้านไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ชลประทานแล้ว ๒๙.๖ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่การเกษตร ขณะนี้มีพื้นที่นอกเขตชลประทานประมาณ ๑๑๙ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่การเกษตร ซึ่งยังต้องเสี่ยงต่อภัยพิบัติ ได้แก่ อุทกภัยและภัยแล้ง ทั้งนี้ ผลการขยายพื้นที่ชลประทานที่ผ่านมา ปี ๒๕๕๐ – ปี ๒๕๕๓ เพิ่มพื้นที่ชลประทานเฉลี่ยปีละ ๓๐๐,๐๐๐ ไร่ ซึ่งล่าช้าไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร

๒.๓.๓ เกษตรกรขาดโอกาสในการถือครองที่ดินทำกิน

จากการสำรวจของมูลนิธิสถาบันที่ดินในปี ๒๕๕๔ พบว่า ที่ดินที่มีการออกเอกสารสิทธิ์อย่างถูกต้องตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว มีเนื้อที่รวมกันกว่า ๑๒๗ ล้านไร่ ในจำนวนนี้มากกว่า ๗๐% ถูกครอบครองในมือคนเพียง ๑๐% หรือ ๖ ล้านคน และพบว่าส่วนหนึ่งถือครองที่ดินมากกว่ารายละ ๑๐๐ ไร่ ขณะที่คนอีกประมาณ ๙๐% หรือ ๕๕ ล้านคน ครอบครองที่ดินเฉลี่ยคนละไม่ถึง ๑ ไร่ นอกจากนี้ข้อมูลของกรมป่าไม้ ระบุว่า มีครัวเรือนชนบทไร้ที่ดินทำกินประมาณ ๔๕๑,๓๑๒ ครัวเรือน รวมทั้งมีราษฎรถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๖.๔ ล้านไร่ ปัญหาที่ดินทำกินเป็นปัญหาหลักอย่างหนึ่งของเกษตรกร เป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจน หากเกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่ดินทำกิน จะทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาแหล่งน้ำ ปรับปรุงบำรุงดิน ดำเนินกิจกรรมในฟาร์มได้อย่างมั่นคง

๒.๓.๔ กฎระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร

เกษตรกรขาดโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการผลิต เช่น ที่ดินทำกินและขาดสวัสดิการเพื่อให้มีรายได้สะสมหลังอายุ ๖๐ ปี สามารถใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับอาชีพอื่น รวมทั้งเกษตรกรบางส่วนที่เข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา ต้องแบกรับภาระต้นทุนและความเสี่ยงในกรณีเกิดภัยพิบัติ ความเสียหาย ตลอดจนราคาขายสินค้าที่ไม่เป็นธรรมโดยผู้ประกอบการคู่สัญญาไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยง จึงควรมีการออกกฎหมาย เช่น กฎหมายให้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรูปแบบที่เหมาะสม หรือสิทธิทำกินในที่ดินที่พอเพียงแก่การประกอบอาชีพ กฎหมายสวัสดิการเกษตรกร พระราชบัญญัติเกษตรพันธสัญญาและพระราชบัญญัติสถาบันพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นต้น

๒.๓.๕ แหล่งตลาดจำหน่ายผลผลิต

เกษตรกรส่วนใหญ่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตจำหน่ายแก่พ่อค้าคนกลาง ที่รับซื้อผลผลิตชนิดนั้นๆ เช่น ข้าวเปลือกจำหน่ายลานตากที่รวบรวมผลผลิตในพื้นที่หรือโรงสี ซึ่งเกษตรกรต้องรับภาระค่าขนส่งสินค้าจากฟาร์ม สินค้าเกษตรบางชนิดเกษตรกรต้องขนส่งไปขายในตัวเมือง อำเภอ หรือจังหวัด มีส่วนน้อยที่พ่อค้ามารับซื้อถึงหน้าฟาร์ม นอกจากนั้นส่วนหนึ่งเกษตรกรขายให้แก่ผู้ประกอบการโดยตรงในกรณีเกษตรระบบพันธสัญญา สภาพโดยทั่วไปยังขาดตลาดกลางท้องถิ่นในระดับอำเภอ เชื่อมโยงตลาดกลางในระดับจังหวัด และระดับภาค เพื่อให้เกิดการแข่งขันเสรี

นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงขององค์กรเกษตรกรในการจัดการด้านการตลาดโดยรวมผลผลิตจากท้องถิ่น ภูมิภาค จนสามารถส่งออกได้ด้วยศักยภาพของกลุ่ม/องค์กรเอง

๒.๓.๖ ความหลากหลายทางชีวภาพ

จากการที่ป่าไม้ถูกทำลายประมาณ ๖๓ ล้านไร่ หรือ ๒๐% ในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา จากข้อมูลสารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรปี ๒๕๐๔ ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ ๑๗๑ ล้านไร่ ลดลงเหลือเพียง ๑๐๒.๑๒ ล้านไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ นอกจากนั้นพื้นที่ชายฝั่งป่าชายเลนถูกบุกรุกเพื่อการเลี้ยงกุ้ง การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม ระบบนิเวศถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชและสัตว์น้ำลดลง บางชนิดเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

๒.๓.๗ ความยากจน

จากข้อมูลผลการประเมินตามเป้าหมายในแผนพัฒนาการเกษตร ฉบับที่ ๑๐ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร การเพาะปลูกปี ๒๕๕๔/๕๕ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด จำนวน ๕.๙๑ ล้านครัวเรือน ซึ่งในจำนวนนี้มีครัวเรือนเกษตรกรยากจน (มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนโดยมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าปีละ ๒๙,๐๖๔ บาท) รวมทั้งสิ้น ๑.๖๘ ล้านครัวเรือน แสดงว่า การกระจายรายได้และยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรยากจนยังไม่บรรลุผล สาเหตุที่เกษตรกรยากจนเกิดจากปัญหาหนี้สิน ไม่มีที่ดินทำกิน ขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการผลิต เช่น แหล่งน้ำ เงินทุน และการตลาด เป็นต้น

๒.๓.๘ การทำเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการพัฒนาที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยดำเนินโครงการส่งเสริมจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านข้าว ดิน ปศุสัตว์ และประมงตามภารกิจของหน่วยงาน นอกจากนั้น สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินโครงการศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน โดยจำนวนเกษตรกรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรดังกล่าว รวมแล้วประมาณ ๑ ใน ๔ ของครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศ แต่การนำความรู้ไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องยังไม่ปรากฏผลเด่นชัด

๒.๓.๙ ประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ต้นทุนการผลิตและผลผลิตเฉลี่ยสินค้าเกษตรของไทย หลายชนิดยังคงต้องพัฒนาเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจและการคลังของประเทศในปัจจุบัน รัฐบาลไม่มีนโยบายอุดหนุนราคาสินค้าเกษตร เช่น โครงการรับจำนำและประกันราคา ดังนั้นเกษตรกรต้องปรับวิธีการผลิตเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต รวมทั้งพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร เช่น การผลิตให้ได้มาตรฐาน GAP, Q และมาตรฐานอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาด นอกจากนั้น เกษตรกรสามารถรวมตัวเป็นองค์กรเกษตรกรที่เข้มแข็ง เพื่อดำเนินธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง	
การเปลี่ยนแปลงภายนอก (ระดับโลก)	การเปลี่ยนแปลงภายใน (ในประเทศ)
๑) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศ คู่ค้า	๑) ดินเสื่อมโทรม
๒) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย	๒) ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
๓) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเข้าสู่ สังคมดิจิทัล	๓) เกษตรกรขาดโอกาสในการถือครองที่ดินทำกิน
๔) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและแนวโน้มการขาด แคลนแรงงานภาคเกษตร	๔) กฎระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร
๕) ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน	๕) แหล่งตลาดจำหน่ายผลผลิต
๖) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	๖) ความหลากหลายทางชีวภาพ
๗) การเปลี่ยนแปลงกฎ กติกา การค้าใหม่ของ โลก เน้นเรื่องมาตรการกีดกันทางการค้าที่ ไม่ใช่ภาษี	๗) ความยากจน
	๘) การทำเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง
	๙) ประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ส่วนที่ ๓

ทิศทางการพัฒนาเกษตรกรรม

(พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

วิสัยทัศน์

“องค์กรเกษตรกรเครือข่ายเข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานและการจัดการทั่วถึง
เกษตรกรพึ่งตนเองได้”

พันธกิจ

๑. สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ในการดำเนินกิจกรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำเนินธุรกิจให้บริการตามความต้องการของสมาชิก รวมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรเกษตรกรที่เข้มแข็ง
๒. ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ยากจน/ยากจนปานกลาง มีความสามารถในการจัดการฟาร์ม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๓. ส่งเสริมให้มีการจัดระบบน้ำเพื่อการเกษตรอย่างพอเพียง ปรับปรุงบำรุงดิน และสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างทั่วถึง ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
๔. ส่งเสริมการวิจัยและการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรภูมิปัญญาตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิต และสร้างมูลค่าเพิ่ม
๕. สร้างกลไกและผลักดันให้เกิดแหล่งตลาดสินค้าเกษตรในภูมิภาค เชื่อมโยงตลาดระดับจังหวัด อำเภอ โดยมุ่งสร้างศักยภาพด้านการจำหน่ายในประเทศและการส่งออก รวมทั้งเกษตรอุตสาหกรรม
๖. ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบในการเพิ่มสิทธิให้เกษตรกรได้รับสวัสดิการเกษตรกรโอกาสเข้าถึงและคุ้มครองสิทธิในที่ดินทำกิน ได้รับข้อมูลข่าวสารองค์ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อประกอบการตัดสินใจ และเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญาได้รับความเป็นธรรม

วัตถุประสงค์

๑. กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรสามารถพัฒนาดำเนินกิจกรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำเนินธุรกิจอเนกประสงค์ เช่น ธุรกิจสินเชื่อ รวมซื้อ แปรรูป รวมขาย และกิจกรรมแนะนำงานฟาร์ม ให้บริการตามความต้องการของสมาชิก
๒. เกษตรกรยากจนที่มีรายได้อยู่ใต้เส้นความจน มีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ
๓. มีทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรทั่วถึงและเพียงพอ คุณภาพดินได้รับการปรับปรุงเหมาะสมแก่การเกษตร ตลอดจนมีโอกาสเข้าถึงเครื่องจักรอุปกรณ์แปรรูป
๔. เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญทางเศรษฐกิจ สามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิต รวมทั้งมีการขยายปริมาณแปรรูป และเกษตรอุตสาหกรรมเพิ่มมูลค่า
๕. เพิ่มสิทธิให้เกษตรกรได้รับสวัสดิการเกษตรกร โอกาสเข้าถึงและคุ้มครองสิทธิที่ดินทำกิน รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งการมีกองทุนรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร

เป้าหมาย เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ๒๕๖๔

๑. กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเป้าหมายสามารถเพิ่มกิจกรรม/ปริมาณธุรกิจให้บริการสมาชิกได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ของปริมาณธุรกิจเดิม
๒. จำนวนเกษตรกรที่มีรายได้อยู่ใต้เส้นความยากจน ลดลงไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓๐ และสัดส่วนช่องว่างระหว่างเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดเทียบกับเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดลดลง
๓. พื้นที่การเกษตรที่รับน้ำจากชลประทานมีไม่ต่ำกว่า ๓๗.๓๑ ล้านไร่ หรือเพิ่มขึ้นจากปัจจุบันร้อยละ ๒๐ เป็นร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่การเกษตรทั้งประเทศ นอกจากนั้นมีการเสริมแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรจากแหล่งน้ำบาดาลและสระน้ำในไร่นา รวมทั้งพื้นที่ดินได้รับการปรับปรุงคุณภาพให้เหมาะทำการเกษตร
๔. ร้อยละ ๗๐ ของเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิต และการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้
๕. ร้อยละ ๖๐ ของเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่ถูกต้อง รวดเร็ว ครอบคลุม เพื่อประกอบการตัดสินใจ ตลอดจนมีโอกาสได้รับสวัสดิการเกษตรกร การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่ดินและได้รับผลตอบแทนจากการขายผลผลิตที่เป็นธรรม

เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนด จึงกำหนดยุทธศาสตร์ และ กลยุทธ์ในการพัฒนาการเกษตร ไว้ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร

กลยุทธ์ที่ ๑.๑ : การพัฒนาศักยภาพการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและยุวเกษตรกร ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมาย

- องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร สามารถสร้างความเข้มแข็งตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานการพัฒนาตนเอง
- ยุวเกษตรกรสามารถพัฒนาความเข้มแข็งโดยการสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่

ตัวชี้วัด

- ร้อยละ ๗๐ ของจำนวนกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรเป้าหมาย ที่เข้าร่วมโครงการ สามารถสนับสนุนให้เกษตรกรสมาชิกดำเนินกิจกรรม/ธุรกิจ ของกลุ่ม ร่วมกันตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ร้อยละ ๗๐ ของกลุ่มยุวเกษตรกรเป้าหมาย สามารถบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่ม ด้านการเกษตรและด้านการสหกรณ์อย่างน้อย ๓ กิจกรรม ให้บริการสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยประสานหน่วยงานและภาคีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้การสนับสนุน

กลยุทธ์ที่ ๑.๒ : การสนับสนุนส่งเสริมการให้การศึกษา อบรม ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี ด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกรและยุวเกษตรกร

เป้าหมาย

- เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- มีการวางแผนการผลิต และบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรตามหลักการ ที่ถูกต้องและเหมาะสม

ตัวชี้วัด

- เกษตรกรมีช่องทางในการรับรู้ข่าวสารที่รวดเร็วและทั่วถึงเพิ่มมากขึ้น
- เกษตรกรได้รับโอกาสในการพัฒนาระดับความรู้เพื่อการประกอบอาชีพ
- สนับสนุนเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๒.๑ : การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และการแก้ไขปัญหาดินและที่ดิน โดยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรให้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมของตนเองอย่างทั่วถึง

เป้าหมาย

- เกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ได้รับการคุ้มครองสิทธิทำกิน และได้รับความช่วยเหลือตามนโยบายรัฐ
- เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่ดินโดยมีสิทธิทำกินในรูปแบบที่เหมาะสม
- เกษตรกรมีการบริหารจัดการที่ดินที่เหมาะสม

ตัวชี้วัด

- เกษตรกรมีที่ดินทำกินโดยมีสิทธิทำกินและการบริหารจัดการที่เหมาะสม ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐

กลยุทธ์ที่ ๒.๒ : การพัฒนาแหล่งน้ำและจัดระบบชลประทานเพื่อเกษตรกรรม

เป้าหมาย

- ขยายพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน
- รูปแบบ วิธีการ ในการดำเนินการให้มีอ่างน้ำขนาดต่างๆ ต้องเป็นการผสมผสานทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร คณะกรรมการลุ่มน้ำ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บูรณาการความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยยึดถือความสำเร็จตามเป้าหมายในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ
- ให้การบริหารจัดการน้ำเป็นวาระแห่งชาติ และ/หรือจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างเบ็ดเสร็จ

ตัวชี้วัด

- มีพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๙.๙๕ ของจำนวนเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั่วประเทศ ๑๔๙.๒๔ ล้านไร่ หรือคิดเป็นพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน จำนวน ๒๙.๗๘ ล้านไร่ ข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี ๒๕๕๗ เพิ่มเป็นร้อยละ ๒๕ ของเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั่วประเทศ หรือมีพื้นที่ในเขตชลประทานเป็นจำนวน ๓๗.๓๑ ล้านไร่
- มีหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเบ็ดเสร็จโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

กลยุทธ์ที่ ๒.๓ : การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการเกษตร

เป้าหมาย

- เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ให้เกิดความเสียหายเพิ่มมากขึ้น
- ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เสียหายให้ฟื้นคืนสภาพเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

ตัวชี้วัด

- พื้นที่ป่าไม้โดยเฉพาะผืนป่าต้นน้ำลำธารไม่ถูกทำลายเพิ่มขึ้น
- มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ และเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนไม่น้อยกว่าปีละ ๕,๐๐๐ ไร่
- ลดการเน่าเสียของน้ำในแม่น้ำลำคลองและชายฝั่งทะเล คุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลองอยู่ในเกณฑ์ที่ดีใช้ในการอุปโภคได้
- จัดการกำจัดขยะตามหลักสุขาภิบาลให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ และนำกลับไปใช้ใหม่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๒.๔ : การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร และการเพิ่มสิทธิและบทบาทของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำกิน และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบ การเกษตร

เป้าหมาย

- เพิ่มโอกาสของเกษตรกรในการได้รับสวัสดิการ เข้าถึงทรัพยากรที่ดินทำกิน การเกษตรแบบพันธะสัญญาได้รับการคุ้มครอง และความรู้ในการพิทักษ์สิทธิ
- เกษตรกรยากจนได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัด

- มีการตราพระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการ พ.ศ. และพระราชบัญญัติการส่งเสริมคุ้มครองและพัฒนาระบบการเกษตรแบบพันธะสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ. เพื่อประโยชน์ของเกษตรกร
- มีรูปแบบตัวอย่าง (Model) การดำเนินการในพื้นที่นำร่องให้เกษตรกรในพื้นที่ภูเขาสูงสามารถทำกินในที่ดิน และร่วมกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลรักษาป่าไม้ เพื่อนำแนวทางดำเนินการไปขยายผลต่อไป
- ร้อยละ ๗๐ ของเกษตรกรยากจนที่เข้าร่วมโครงการมีการปรับปรุงกิจกรรมเกษตรในฟาร์มที่ทำอยู่เดิม ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืนและตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๓.๑ : การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตทางเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด

เป้าหมาย

- เกษตรกรสามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและคุณภาพความปลอดภัยของผลผลิต และสามารถกระจายการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดเสถียรภาพเชิงปริมาณ มีผลผลิตในตลาดเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไปในแต่ละช่วงระยะเวลา
- เกษตรกรสามารถแปรรูปผลผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และมีช่องทางการตลาด จำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปในระดับราคาที่สูงขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปรับเปลี่ยนจากการทำการเกษตรที่ขายผลผลิตในรูปวัตถุดิบที่ได้ราคาต่ำ เป็นการทำการเกษตรอุตสาหกรรมที่มีการเชื่อมโยงตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด อย่างครบวงจร

ตัวชี้วัด

- ต้นทุนการผลิตที่ลดลง ผลิตรายการผลผลิต และคุณภาพความปลอดภัยของผลผลิตที่เพิ่มขึ้น
- สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีศักยภาพ อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ลำไย ลำไยสุก ฝรั่ง กล้วย ทุเรียน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้รับการพัฒนาสู่ระบบเกษตรอุตสาหกรรมที่มีการดำเนินงานเชื่อมโยงเป็นระบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด

กลยุทธ์ที่ ๓.๒ : การค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิปัญญาพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่นนวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม และเกษตรอุตสาหกรรม

เป้าหมาย

- คุ้มครองและรักษาภูมิปัญญาทางการเกษตร พันธุ์กรรมพืชและพันธุ์กรรมสัตว์ท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นสมบัติของประเทศไทยตลอดไป ป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติฉวยโอกาสนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์
- ทบทวนทิศทางการวิจัยด้านการเกษตรให้สามารถตอบสนองความได้เปรียบในการผลิตเพื่อการแข่งขันของสินค้าเกษตรไทยสู่ตลาดโลก
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มคุณภาพประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม

ตัวชี้วัด

- มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น
- ร้อยละของผลงานวิจัยภาครัฐด้านการเกษตร ถูกนำไปสู่การปฏิบัติจริงบังเกิดผลเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์ที่ ๓.๓ : การสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร เชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือในด้านการผลิตทางเกษตรกรรม การแปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อการยังชีพ ระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกรกับภาครัฐและเอกชน

เป้าหมาย

- กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง สามารถดำเนินกิจกรรมพัฒนาแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรสมาชิกต่อเนื่องในแนวราบร่วมกับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ
- มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายสินค้าเกษตรในแนวตั้งจากระดับหมู่บ้านสู่อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ

ตัวชี้วัด

- มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้าเกษตรระดับหมู่บ้าน หรือตำบล หรืออำเภอ ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ของเป้าหมาย
- มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมจัดทำแผน และร่วมดำเนินการตามแผนธุรกิจเชื่อมโยงสูงขึ้นระดับจังหวัดได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ของเป้าหมาย
- มีการจัดตั้งคณะกรรมการรายชนิดสินค้าเกษตรเชื่อมโยงจากระดับจังหวัดสู่ระดับประเทศอย่างน้อย ๕ ชนิดสินค้าเกษตร และมีการร่วมดำเนินธุรกิจ/กิจกรรมพัฒนาแก้ไขปัญหาในระดับประเทศอย่างน้อย ๔ ชนิดสินค้าเกษตร
- ในพื้นที่เป้าหมายหมู่บ้านห่างไกล พื้นที่เขตความมั่นคงเกษตรสามารถรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ของจำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย แล้วกลุ่ม/องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจ/กิจกรรมให้บริการ ช่วยให้จำนวนเกษตรกรไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๔.๑ : การเสนอแนะแนวทางการเข้าถึงแหล่งทุนและการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

เป้าหมาย

- เกษตรกรรายย่อยสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยพึ่งพาตนเอง
- เกษตรกรและกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุน

ตัวชี้วัด

- เกษตรกรรายย่อยมีหนี้สินนอกระบบลดลงและเข้าร่วมกลุ่มในองค์กรเกษตรกร ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ องค์กรเกษตรกรเข้าถึงแหล่งทุนเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

กลยุทธ์ที่ ๔.๒ : การปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจรและลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

เป้าหมาย

- เกษตรกรมีกองทุนให้ความช่วยเหลือตามความต้องการอย่างเบ็ดเสร็จครบวงจร และมีเงื่อนไขขั้นตอน วิธีการ ที่เอื้ออำนวยให้เกษตรกรเข้าถึงกองทุนดังกล่าว โดยสะดวก รวดเร็ว อย่างทั่วถึง

ตัวชี้วัด

- มีกองทุนที่สามารถให้การช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในรายสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจสูง อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน มันสำปะหลังโรงงาน และอ้อยโรงงาน

ส่วนที่ ๔ ยุทธศาสตร์พัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

วิสัยทัศน์ “องค์กรเกษตรกรเครือข่ายเข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานและการจัดการทั่วถึง เกษตรกรพึ่งตนเองได้”

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๑.๑ : การพัฒนาศักยภาพการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กร เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และยุวเกษตรกร ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	- องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรสามารถสร้างความเข้มแข็งตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานการพัฒนาตนเอง - ยุวเกษตรกรสามารถพัฒนาความเข้มแข็งโดยการสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่	- ร้อยละ ๗๐ ของจำนวนกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ สามารถสนับสนุนให้เกษตรกรสมาชิกดำเนินกิจกรรม/ธุรกิจ ของกลุ่มร่วมกันตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - ร้อยละ ๗๐ ของกลุ่มยุวเกษตรกรเป้าหมาย สามารถบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่มด้านการเกษตรและด้านการสหกรณ์อย่างน้อย ๓ กิจกรรม ให้บริการสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยประสานหน่วยงานและภาคีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้การสนับสนุน	โครงการที่ ๑ : โครงการสร้างความเข้มแข็งบนฐานการพัฒนาตนเองของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเชื่อมโยงเครือข่าย โครงการที่ ๒ : โครงการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มยุวเกษตรกร โดยการสนับสนุนของภาคีภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่	สหช./สหช./สภจ./สภจ./สภ.กษ./กสส./กตส./กสก./ปศ./ปม./พด./อปท./ภาคเอกชน/สถาบันการศึกษาในพื้นที่ สหช./สหช./สภจ./สภจ./ศธ./หน่วยงานในสังกัด กษ./ปราชญ์เกษตร/อปท./ภาคเอกชน

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๑.๒ : การสนับสนุนส่งเสริมการให้การศึกษาอบรมถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม และการจัดการเกษตรกรรมและเกษตรกร	- เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - มีการวางแผนการผลิต และบริหารจัดการจัดการผลผลิตทางการเกษตรตามหลักการที่ถูกต้องและเหมาะสม	- เกษตรกรมีช่องทางในการรับรู้ข่าวสารที่รวดเร็วและทั่วถึงเพิ่มมากขึ้น - เกษตรกรได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพ - สนับสนุนเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น	โครงการที่ ๑ : โครงการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบด้านการจัดการฟาร์ม และสร้างทายาทสืบทอดอาชีพเกษตรกร โครงการที่ ๒ : โครงการ Smart Agriculture (เป็นการพัฒนาเพื่อเข้าสู่การเกษตรแห่งอนาคตอย่างชาญฉลาด รู้เท่าทันและมีความพร้อม (ซึ่งกินความหมายในมิติกว้างกว่า) คลอบคลุมทุกด้านของการเกษตร) โดยทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยีทุน และทุกด้านของการเกษตรทั้งที่มาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาปัจจุบันและภูมิปัญญาสมัยใหม่ เป้าหมายเพื่อสร้างเกษตรกรที่ทันต่อยุคสมัยตอบสนองทันต่อความต้องการของความเปลี่ยนแปลงและมีความมั่นคง	ส.ป.กษ./หน่วยงานในสังกัด กษ./ศร./อปท./ฟาร์ม เอกชน/ ธ.ก.ส./ปราชญ์ เกษตร

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๑.๑ : การพัฒนาศักยภาพการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร องค์กร
เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและยูเอชเอตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. การสร้างความเข้มแข็งบนพื้นฐานการพัฒนาตนเองของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
และการเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งนี้จากข้อมูลสารสนเทศสหกรณ์ ข้อมูลสารสนเทศของกลุ่มเกษตรกรส่งเสริมสหกรณ์ และข้อมูลระบบสารสนเทศ
ชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตร จึงมุ่งดำเนินการกลุ่มเป้าหมาย สหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีผลการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ที่ดี หรือผ่านเกณฑ์
มาตรฐาน รวมทั้งวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มอาชีพ โดยกำหนดเป้าหมายดำเนินการร้อยละ ๑๐ ของจำนวนกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรดังกล่าว หรือจำนวน ๔,๕๘๗
กลุ่ม/องค์กรฯ ละ ๓๐ ราย รวมเกษตรกร ๑๓๗,๖๑๐ ราย โดยมุ่งใช้ศักยภาพความพร้อมด้านบุคลากร การดำเนินธุรกิจสินเชื่อ รวมซื้อ แปรรูป รวมขาย
ของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ที่มีผลการดำเนินงานดีเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรสมาชิกดำเนินการทำเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่การถ่ายทอด
องค์ความรู้แก่เกษตรกร/พนักงาน สร้างความเข้าใจการร่วมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิก กำหนดกฎ ระเบียบของกลุ่ม การร่วมกำหนดกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจ
พอเพียง การแปรรูปและการรวมขายผลผลิต

วิธีดำเนินงาน

- ๑) ให้มีกลไกคณะกรรมการสนับสนุนความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด เพื่อ
 - พิจารณาคัดเลือกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ
 - กำหนดแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรบน พื้นฐานการพัฒนาตนเอง
 - ๒) ถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม/องค์กรและกรรมการกลุ่ม/องค์กร โดย
 - นำเกษตรกรสมาชิกศึกษาดูงานของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ, ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาดูงานเกษตรกรที่บริหาร
 - นำเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ เช่น เกษตรประณีต เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ฯ
 - นำกรรมการและพนักงานของกลุ่ม/องค์กร ศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่ม/องค์กร ที่ประสบผลสำเร็จมุ่งให้บริการธุรกิจ/กิจกรรมร่วมกัน
- ผลิตปัจจัยการผลิต ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก เช่น ร่วมกันผลิตเมล็ดพันธุ์ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ แปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่ม

๓) ใช้ข้อมูลการสำรวจรายได้-รายจ่าย ของครัวเรือนเกษตรกร นำไปเสนอสมาชิกเพื่อหารือร่วมกันในการกำหนดแผนและกิจกรรมที่จะดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การปรับปรุงโครงสร้างขนาดเล็ก

๔) เสนอแผนและกิจการที่จะดำเนินการของสมาชิกให้กลุ่ม/องค์กร เป้าหมายซึ่งมีศักยภาพและความพร้อมสนับสนุนขยายผลการดำเนินงานธุรกิจ สินเชื่อ, องค์กรความรู้, เครือข่ายการอุปกรณืในการแปรรูป การรวมซื้อและรวมขาย เป็นต้น.

๕) ให้มีคณะทำงานพัฒนาการค้าเป็นธุรกิจของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในจังหวัด ประกอบด้วยประธานและผู้จัดการกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ ผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการธุรกิจองค์กร, ปราชญ์เกษตรและผู้แทนสภาเกษตรกร จังหวัด เพื่อทำหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการค้าเป็นธุรกิจของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเป้าหมาย กำหนดแนวทางการพัฒนาธุรกิจ แล้วให้คำแนะนำ นิเทศ แก่คณะกรรมการและฝ่ายจัดการของกลุ่ม/องค์กร เพื่อจัดทำแผนดำเนินธุรกิจ แล้วดำเนินการตามความต้องการของสมาชิกโดยพัฒนาไปสู่รูปแบบ อนาคตประสงค์ทั้งด้านสินเชื่อ รวมซื้อ รวมขาย แปรรูปและบริการ

นอกจากนี้ให้คณะกรรมการสนับสนุนความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัดพิจารณาสนับสนุนให้กลุ่ม/องค์กรเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรที่ดำเนินธุรกิจ/กิจกรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เข้มแข็งระดับหนึ่งแล้ว สามารถเชื่อมโยง เครือข่ายเพื่อร่วมกันดำเนินธุรกิจ/กิจกรรม ขยายปริมาณธุรกิจ/กิจกรรมให้บริการเกษตรกรสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เช่น ธุรกิจร่วมกันผลิตปัจจัยการผลิต รวมซื้อ แปรรูป รวมขาย รวมทั้งเชื่อมโยงซื้อขายสินค้าระหว่างกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร หรือกับพ่อค้าเอกชนภายนอก ตลอดจนร่วมกันหารื้อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดทำ ข้อเสนอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบช่วยดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหากลุ่ม/องค์กรเกษตรกร โดย

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ สภาเกษตรกรแห่งชาติ/สภาเกษตรกรจังหวัด/สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด

หน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมพัฒนาที่ดิน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมการค้าภายใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ่อค้าภาคเอกชน ปราชญ์เกษตร และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

๒. การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเยาวชนเกษตรกรโดยการสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ การพัฒนาของภาครัฐที่ผ่านมา จากข้อมูลพื้นฐานกลุ่มเยาวชนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร ในปี ๒๕๕๓ (ณ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) มีการจัดตั้งและพัฒนาเยาวชนเกษตรกรทั้งสิ้น ๕,๘๗๐ กลุ่ม สมาชิก ๑๖๔,๔๘๙ ราย ทั่วประเทศ สถานภาพของกลุ่มเยาวชนเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ที่ดี จำนวน ๓,๒๗๒ กลุ่ม ปานกลางจำนวน ๕๕ กลุ่ม และต้องปรับปรุงจำนวน ๒,๕๔๓ กลุ่ม โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๔, ๐.๙๔ และ ๔๓.๓๒ ตามลำดับ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าประเมิณสถานภาพกลุ่มเยาวชนเกษตรกรยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุงอีกจำนวนมาก เพื่อสร้างรากฐานของเกษตรกรที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

ปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ มีประชากรผู้สูงอายุ ๘ ล้านคน และในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่า จะมีผู้สูงอายุประมาณ ๑๘ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ ในส่วนของการเกษตรกร อายุเฉลี่ยของเกษตรกรปัจจุบันมากกว่า ๕๐ ปี ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ได้แก่ ขาดการสืบทอดอาชีพเกษตรกร บุตรหลานเกษตรกรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น เช่น รับราชการ โรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ห้างร้าน ลูกจ้างเอกชน ฯลฯ เนื่องจากอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่ทำงานหนัก รายได้น้อย ไม่แน่นอน และมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายสูง ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผลิต การดูแลรักษา และการจำหน่าย การปลูกฝังให้เยาวชนรักและเชื่อมั่นในอาชีพเกษตร เน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และปรับทัศนคติของกลุ่มเยาวชนเกษตรกร โดยสอดแทรกเนื้อหาสาระในหลักสูตรการศึกษา หรือการฝึกอบรมต่างๆ รวมทั้งควรต้องมุ่งถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และประสบการณ์ ในการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าอาชีพเกษตรกรสามารถสร้างรายได้ ผลตอบแทนเพียงพอกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้ โดยทุกภาคส่วนในพื้นที่ให้การสนับสนุน

วิธีดำเนินการ

๑) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดจัดการเรียนรู้ “ด้านการสหกรณ์” และ “แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยถ่ายทอดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ในการร่วมกันผลิตสินค้าเกษตร การแปรรูปและการตลาดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม รูปแบบ “สหกรณ์นักเรียน” การออมเงิน รวมกันซื้อ รวมกันผลิตและรวมกันขาย ทั้งนี้ ควรเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนเกษตรกรทั้ง ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑. กลุ่มเยาวชนเกษตรกรในโรงเรียน ๒. กลุ่มเยาวชนเกษตรกรนอกโรงเรียน

๒) ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาสร้างเสริมของกลุ่มเยาวชนเกษตรกรทั้งส่วนกลาง และระดับจังหวัด เพื่อดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเยาวชนเกษตรกรในจังหวัดอย่างเป็นระบบ

๓) คัดเลือกกลุ่มเยาวชนเกษตรกรที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จในพื้นที่ เพื่อเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ “ด้านการสหกรณ์” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้กลุ่มเยาวชนเกษตรกรเครือข่ายโรงเรียนใกล้เคียง

๔) กลุ่ม/องค์กรเกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หน่วยงานราชการและภาคเอกชน, ปรากฏเกษตรกร ร่วมกันสนับสนุนองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต, เงินทุน, เครื่องมืออุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

๕) นำเยาวชนเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งไม่ได้ศึกษาต่อและสนใจอาชีพ ด้านเกษตร ศึกษาและฝึกปฏิบัติอาชีพต่อจากศูนย์เรียนรู้แบบศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อนำความรู้กลับไปประกอบอาชีพ รวมทั้งจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะฝีมือนำไปประกอบอาชีพตามที่ยาวชนเกษตรกรสนใจ เช่น การซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร การซ่อมรถจักรยานยนต์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนกลุ่มเกษตรกรนอกโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ สภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด

หน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนที่ให้การเรียนการสอนแก่กลุ่มเกษตรกร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ สถาบันพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปราชญ์เกษตร กลุ่ม/ องค์กรเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่และผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๑.๒ : การสนับสนุน ส่งเสริมการให้การศึกษา อบรม ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี ด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกรและเกษตรกร

ในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดของทุกจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องของสภาเกษตรกรแห่งชาติได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุน ส่งเสริมการให้การศึกษา อบรมถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม และการจัดการแก่เกษตรกร และเกษตรกร ดังนี้

๑. ให้เกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร

วิธีดำเนินการ

๑) การบูรณาการข้อมูลร่วมด้านการเกษตร เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ โดยเป็นการประสานการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อร่วมกันพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการเกษตรทั้งหมด ทั้งในด้านอาหารและพลังงาน ตั้งแต่การผลิต การตลาดไปจนถึงการบริโภคให้มีความทันสมัย

ถูกต้อง สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้โดยง่าย เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนาแก้ไขปัญหา และเตือนภัย รวมทั้งพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ต สมาร์ทโฟน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนนโยบายด้านการเกษตรในระยะต่อไป ให้เกษตรกรเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

๒) ถ่ายทอดความรู้การใช้ IT แก่เกษตรกรเพื่อการศึกษาหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการผลิต การตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตและเครือข่าย

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสภาเกษตรกรแห่งชาติ

๒. การพัฒนาองค์ความรู้เกษตรกร

วิธีดำเนินการ

๑) สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรในรูปแบบของสหวิชา คิดเป็นระบบครอบคลุมการจัดการฟาร์มในทุกด้าน ตั้งแต่ศึกษาข้อมูลความต้องการของตลาดก่อนการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยมีเป้าหมายส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้น และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตแทนที่จะขายในรูปวัตถุดิบ

๒) ส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยการประกอบกรวิชาชีพชุมชนและอุตสาหกรรมแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ของตนเอง

๓) สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาระบบเกษตรจากการปฏิบัติจริงในไร่นา ตลอดจนการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรเพื่อให้เห็นตัวอย่างที่สามารถทำได้จริงและประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแรงจูงใจและเกิดความเชื่อมั่น นำข้อเท็จจริงความรู้ ที่ได้มาพิจารณาไตร่ตรองและปรับใช้ตามแนวทางของแต่ละคนอย่างเหมาะสมในรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกร พร้อมกับการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะกับการทำเกษตรกรรมรายย่อย ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความรู้ โดยเฉพาะการวิจัยของเกษตรกรเอง และอีกส่วนหนึ่งมาจากการเผยแพร่ความรู้ที่เกษตรกรบางท้องถิ่นค้นพบให้แพร่หลาย สามารถนำมาทดลองใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้

๔) ส่งเสริมการเรียนรู้ระบบรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการทำธุรกิจในระบบกลุ่ม

๕) ฝึกอบรมทักษะการทำอาชีพเสริม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เช่น การบำรุงและขยายพันธุ์พืชและสัตว์ การทำธุรกิจการแปรรูปผลผลิตการเกษตร การทำหรือซ่อมแซมปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น

๖) จัดให้มีหลักสูตรพัฒนาเกษตรกร โดยทำเป็นหลักสูตรการอบรมให้ความรู้ แบ่งออกเป็นชั้นในระดับต่างๆ ตั้งแต่ชั้นที่ ๑ พื้นฐานเกษตรกร โดยเกษตรกรทุกคนควรจะต้องได้รับการอบรมความรู้ในชั้นนี้ จนถึงขั้นสูงสุดผู้ผ่านขั้นสูงสุดนี้จึงจะถือว่า Smart Farmer คือ ผู้ที่มีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในสาขานั้นๆ มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ บนหลักการและเหตุผล รวมทั้งมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ฯลฯ

๗) สนับสนุนการทำบัญชีครัวเรือนเกษตรกร การรับรู้รายได้ รายจ่าย และหนี้สิน ประกอบการวางแผนเพื่อการบริหารจัดการที่ดี ควบคุมการใช้จ่ายและสร้างวินัยทางการเงินที่ดีในครอบครัว

๘) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ ซึ่งใช้ความรู้เทคโนโลยี และผลการศึกษาริยพัฒนาการจัดการฟาร์ม เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่เกษตรกรใกล้เคียง

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

๓. สนับสนุนเยาวชนเข้าสู่ภาคการเกษตร

วิธีดำเนินการ

๑) สนับสนุนเยาวชนและเกษตรกรรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมหรือผู้ประกอบการที่ประสงค์เข้าสู่ภาคการเกษตร รองรับปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร และทดแทนเกษตรกรที่อายุเพิ่มสูงขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจ สร้างหลักประกันความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรม เช่น นำที่ดินในเขต สปก. ที่ได้จากการเรียกคืน เนื่องจากการใช้ผิดวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ เงื่อนไขที่กำหนดมาให้เยาวชนที่ผ่านการพัฒนาเรียนรู้การทำการเกษตรและประสงค์ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การยกเว้นภาษีบางประเภท รวมทั้งสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน นอกจากนี้ให้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษามุ่งเน้นการปลูกฝังและสร้างแรงจูงใจให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรมทุกระดับชั้น

การจัดสรรที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้กับกลุ่มเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาเรียนรู้การทำเกษตร และต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคการเกษตรมากขึ้น การดำเนินการดังกล่าว ควรต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน ตลอดจนต้องมีการศึกษา กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ที่จะใช้ในการจัดสรรที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้กับเยาวชนที่จะเข้าสู่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมในอนาคตด้วย

๒) ปรับระบบการเรียนการสอนสถาบันการศึกษาในทุกพื้นที่ทั่วประเทศให้ความสำคัญด้านวิชาชีพการเกษตรให้มากที่สุดทุกระดับการศึกษา และสนับสนุนสถาบันการศึกษาทางการเกษตรให้พัฒนาการเรียนการสอน และการฝึกปฏิบัติจริงในฟาร์มที่บ้านตนเองหรือฟาร์มเกษตรกรอื่นได้ เพื่อสามารถพัฒนาแก้ปัญหา เรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรไปพร้อมกันด้วยในคราวเดียว นอกจากนี้การปรับปรุงหลักสูตรและครูผู้สอน ให้มุ่งเน้นการผลิตเยาวชนให้เป็นเกษตรกรเจ้าของฟาร์ม หรือเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร โดยมีเป้าหมายให้เยาวชนเติบโตเป็น “เกษตรกรคุณภาพ” ในอนาคต และให้ความสำคัญหลักสูตรแต่ละระดับชั้น ดังนี้

ระดับประถมศึกษา ให้ความสำคัญเรื่องการปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับมัธยมศึกษา ให้ความสำคัญเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางการเกษตรในระดับที่เข้มข้นเพิ่มมากขึ้น

ระดับอุดมศึกษา ให้ความสำคัญความรู้ด้านการประกอบธุรกิจการเกษตร หรือฟาร์มเกษตร

ทั้งนี้ ให้ Smart Farmers และปราชญ์เกษตรในพื้นที่ร่วมเป็นวิทยากรสอนเด็กชั้นประถมศึกษา นอกจากนั้นให้มีการนำเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เป็น Best Practice สอนเด็กนักเรียน

๓) สร้างความภาคภูมิใจและยกระดับความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรมผ่านการ ยกย่องเกษตรกรผู้ที่มีความรู้ มีผลงานเป็นที่ยอมรับ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ทางเกษตรที่เป็นประโยชน์ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับที่เหนือขึ้นไป

๔) ปลูกฝังค่านิยมให้เห็นว่าการทำการเกษตรมีความมั่นคง เป็นนายตัวเอง และชี้ให้เห็นว่าการเกษตรสามารถสืบทอดไปสู่ลูกหลานได้

หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานปศุสัตว์เพื่อเกษตรกรรม กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ปราชญ์เกษตร

๔. การจัดถ่ายทอดองค์ความรู้

วิธีดำเนินการ

๑) ปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร เพื่อให้บุคลากรภาครัฐทำหน้าที่ในการส่งเสริมและการสนับสนุนให้เกษตรกรได้กระทำในสิ่งที่ต้องการและมีความเป็นไปได้ โดยเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งภาครัฐควรมีบทบาทในฐานะองค์กรที่คอยสนับสนุนและสร้างเวทีเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

๒) พัฒนาระดับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ให้เป็นแหล่งบริการข้อมูลด้านการเกษตรที่ทันสมัย มีข้อมูลทางการเกษตรครบทุกด้าน มีบุคลากรพร้อมให้คำแนะนำ โดยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานให้การสนับสนุนข้อมูลความรู้ถ่ายทอดสู่เกษตรกร โดยดำเนินการเป็นโครงการนำร่องในปี ๒๕๖๐ พร้อมทั้งมีการประเมินผลก่อนขยายผลการดำเนินงานในระยะต่อไป เพื่อเกษตรกรสามารถเข้ารับการปรึกษาปัญหาด้านการเกษตร และขอคำแนะนำเกี่ยวกับการทำการเกษตรได้ทุกวันตลอดเวลา

หน่วยงานรับผิดชอบ

กรมส่งเสริมการเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

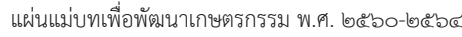
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๒.๑ : การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครองพื้นที่ เกษตรกรรม และการ แก้ไขปัญหาดินและที่ดิน โดยส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิเกษตรกรให้มี กรรมสิทธิ์หรือสิทธิใน ที่ดินเพื่อประกอบ เกษตรกรรมของตนเอง อย่างทั่วถึง	- เกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ได้รับการคุ้มครองสิทธิทำกิน และได้รับความช่วยเหลือตามนโยบายรัฐ - เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินมี โอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่ดินโดยมีสิทธิทำกินในรูปแบบที่เหมาะสม - เกษตรกรมีการบริหารจัดการ ที่ดินที่เหมาะสม	เกษตรกรมีที่ดินทำกินโดยมีสิทธิทำกินและการบริหารจัดการที่เหมาะสม ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐	โครงการที่ ๑ : โครงการองค์กรเกษตรกรจัดการที่ดิน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการที่ ๒ : โครงการพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อความยั่งยืน	สภช./สภช./สภจ./สภจ./สภ.ภช./กสส./กตส./กสก./ปศ./ปม./พด./อปท./ภาคเอกชน/สถาบันการศึกษาในพื้นที่ สภช./สภช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การความร่วมมือทวิภาคี ผู้แทนองค์กรเครือข่าย เกษตรกร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๒.๒ : การพัฒนาแหล่งน้ำและ จัดระบบชลประทานเพื่อ เกษตรกรรม	- ขยายพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน - รูปแบบ วิธีการ ในการดำเนินการให้มีอ่างน้ำขนาดต่างๆ ต้องเป็นการผสมผสานทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร คณะกรรมการลุ่มน้ำ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บูรณาการความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยยึดถือความสำเร็จตามเป้าหมายในพื้นที่เป็นสำคัญ - ให้การบริหารจัดการน้ำเป็นวาระแห่งชาติ และ/หรือจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างเบ็ดเสร็จ	- มีพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๙.๙๕ ของจำนวนเนื้อที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งประเทศ ๑๔๙.๒๔ ล้านไร่ หรือคิดเป็นพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน จำนวน ๒๙.๗๘ ล้านไร่ ข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี ๒๕๕๗ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕ ของเนื้อที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งประเทศ หรือมีพื้นที่ในเขตชลประทานเป็นจำนวน ๓๗.๓๑ ล้านไร่ - มีหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเบ็ดเสร็จโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร	โครงการ ๑ : โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำและส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม	-สภจ./สภจ. /ขป./สสจ./ปศจ./ปมจ./สภจ./พด./ทสจ./อปท./สสนก.

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๒.๓ : การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการเกษตร	- เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ให้เกิดความเสียหายเพิ่มมากขึ้น - ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เสียหายให้ฟื้นคืนสภาพเพื่อรักษาสสมดุลของระบบนิเวศ	- พื้นที่ป่าไม้โดยเฉพาะผืนป่าต้นน้ำลำธารไม่ถูกทำลายเพิ่มขึ้น - มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ และเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนไม่น้อยกว่าปีละ ๕,๐๐๐ ไร่ - ลดการเน่าเสียของน้ำในแม่น้ำลำคลองและชายฝั่งทะเล คุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลองอยู่ในเกณฑ์ที่ดีใช้ในการอุปโภคได้ - จัดการกำจัดขยะตามหลักสุขาภิบาลให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ และนำกลับไปใช้ใหม่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	โครงการที่ ๑ โครงการจัดทำแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐและเขตพื้นที่อนุรักษ์	- กรมป่าไม้ - กรมอุทยานแห่งชาติ - กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

- ୩୭ -

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๒.๑: การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่ดิน โดยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรให้เกษตรกรในพื้นที่เพื่อประกอบเกษตรกรรมของตนเองอย่างทั่วถึง

สภาเกษตรกรแห่งชาติเล็งเห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ปัญหาด้านที่ดินภาคเกษตรของประเทศ จึงร่วมกับ ๑๑ หน่วยงานองค์กร เสนอการปฏิรูปที่ดินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมเสนอให้กฎหมายด้านการเกษตรกรรมเกี่ยวกับที่ดินเพื่อช่วยเหลือเยียวยาและช่วยเหลือประชาชนในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้ลดจำนวนคดีและความรุนแรงลง กระบวนการพิสูจน์สิทธิที่ดิน เพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกับ อปท. พิสูจน์สิทธิรับรองการเข้าอยู่อาศัยและทำกินอย่างถูกต้องกฎหมาย การถือครองที่ดินไปสู่ประชาชนระดับล่าง โดยมีมาตรการการจำกัดการถือครองที่ดิน มาตรการทางภาษี มาตรการแทรกแซงราคาตลาด เพื่อป้องกันการผูกขาดที่ดิน ปฏิรูปการใช้ที่ดิน โดยกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม และให้การคุ้มครองพื้นที่เกษตรและเกษตรกรรายย่อยให้มีความมั่นคงเหมาะสม ปฏิรูประบบกรรมสิทธิ์ โดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับระบบการจัดการที่ดินและทรัพยากรโดยชุมชนควบคู่ไปกับระบบกรรมสิทธิ์ถือครองโดยปัจเจกและโดยรัฐ ให้มีสถาบันบริหารจัดการที่ดินเพื่อจัดระบบข้อมูลที่ดินให้เป็นสาธารณะเข้าถึงง่าย และมีหน่วยงานบริหารจัดการที่ดินทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น และปฏิรูปการบริหารจัดการที่ดิน ให้เป็นเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ

๑. กำหนดนโยบายการปฏิรูปที่ดิน โดยเสนอให้มี ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๔ ฉบับประกอบด้วย พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรที่ดิน พระราชบัญญัติธนาคารที่ดิน พระราชบัญญัติภาษีดินอัตราก้าวหน้า และพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ โดยมีสาระที่สำคัญ ดังนี้

๑) สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากร สิทธิชุมชนเป็นการอนุญาตให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ ครอบครอง และใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ เพื่อสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัย และการใช้ประโยชน์ในที่ดินของชุมชน ซึ่งชุมชนมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด

วิธีการดำเนินงาน

จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากร และจัดตั้งสำนักงานสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรขึ้นในสำนักงานรัฐมนตรี

- ส่งเสริมให้ประชาชนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนสามารถยื่นคำร้องขอรับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากรตามหลักเกณฑ์ โดยควบคุมตนเอง ห้ามมิให้แบ่งแยกโฉนด หรือโอนสิทธิไปยังผู้อื่น ยกเว้นการทอดทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยตรง
- ขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินของรัฐได้ และชุมชนจัดตั้งกองทุนที่ดินของชุมชน ซึ่งจะลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน
- ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและยั่งยืน

๒) ธนาคารที่ดิน การจัดตั้งธนาคารที่ดิน เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาภัยแล้งที่ยากจนจำนวนมากในประเทศไทย ที่ไม่มีที่ดินทำกินและไม่มีที่อยู่อาศัย โดยภาครัฐไม่สามารถช่วยเหลือได้

วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนช่วยเหลือคนจนให้มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย
- จัดตั้งธนาคารที่ดินเป็นองค์การมหาชน เพื่อให้กู้ยืมเงินซื้อที่ดิน ปล่อยเงินกู้แก่เกษตรกรรายย่อย หรือขยายการทำประโยชน์จัดหาที่ดินมาให้คนจนเช่า เช่าซื้อ หรือซื้อ ทั้งโดยการเวนคืน หรือโดยการจัดซื้อ เป็นต้น
- ที่ดินที่คนจนได้รับกรรมสิทธิ์ไปจากธนาคารที่ดิน ไม่สามารถแบ่งแยกให้เช่าช่วง หรือโอนไปยังผู้อื่น ยกเว้นได้รับความเห็นชอบจากธนาคารที่ดิน

- ที่มาของเงินทุน มาจากรัฐเป็นทุนประเดิม และเงินอุดหนุนที่รัฐจัดให้เป็นรายปี เงินอุดหนุนมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เก็บภาษีที่ดิน เงินอุดหนุนจากภาคเอกชน เงินค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงหรือรายได้อื่นๆ ของธนาคาร

- กิจกรรมของธนาคารบริหารจัดการโดยคณะกรรมการธนาคารที่ดิน รวม ๑๑ คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงทางด้านการบริหาร ด้านการเงินการคลัง ด้านการจัดการที่ดิน หรือวิทยาการอื่นที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อกิจการของธนาคาร ผู้แทนสถาบันเกษตรกร ๒ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ คน ที่มาจากการสรรหา ส่วนกรรมการในตำแหน่งจากภาครัฐ ๕ คน มาจากผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้แทนกระทรวงมหาดไทย และให้ผู้จัดการธนาคารเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการคลังรักษาการตาม พ.ร.บ.

๓) ภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า เพื่อการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมไม่ให้เกิดการถือครองที่ดินกระจุกตัว และการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

วิธีการดำเนินงาน

- ผู้เป็นเจ้าของที่ดินเกินกว่า ๕๐ ไร่ขึ้นไป ต้องเสียภาษีที่ดินที่ตนถือครองอยู่ในวันที่ ๑ มกราคมของแต่ละปี ในอัตราก้าวหน้า
- จัดตั้งคณะกรรมการภาษีที่ดิน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน ปลัดกระทรวงการคลัง อธิบดีกรมธนารักษ์ อธิบดีกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้แทนของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ คน ผู้แทนองค์กรชุมชน ๕ คน ซึ่งได้รับการสรรหาจากตัวแทนองค์กรชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ คน โดยประธานกรรมการแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นที่ประจักษ์ในการจัดการที่ดิน ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือ วิทยาการอื่นที่เป็นประโยชน์ เป็นกรรมการ และให้อธิการบดีกรมที่ดิน เป็นกรรมการและเลขานุการ
- ฐานภาษี การคำนวณมูลค่าของที่ดิน ให้ใช้ราคาประเมินทุนทรัพย์เป็นเกณฑ์และให้เป็นไปตามราคาประเมิน
- อัตรากาซีที่จัดเก็บขึ้นอยู่กับขนาดการถือครอง และประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในกรณีเป็นท่วางเปล่า ให้เพิ่มอัตรากาซีหนึ่งเท่า

ในทุกสามปี แต่จำนวนภาษีไม่เกินร้อยละหกของฐานภาษี

- เมื่อจัดตั้งธนาคารที่ดินแล้วให้จัดสรรเงินภาษีที่ดินที่จัดเก็บได้ร้อยละ ๕๐ นำส่งให้แก่ธนาคารที่ดินภายในเดือน มีนาคมของแต่ละปี

๔) กองทุนยุติธรรม กระทรวงไทยขาดความรู้เรื่องกฎหมาย ถูกเอาเปรียบหลอกลวงหรือละเมิดสิทธิจากคนที่มีสถานภาพเหนือกว่าทั้งด้านความรู้และฐานะ ในจำนวนผู้ต้องขัง ๒.๔ แสนคน มีจำนวน ๕๐,๐๐๐ คน ที่ต้องถูกขังอยู่ในเรือนจำ เนื่องจากไม่มีเงินประกันก่อนศาลจะตัดสิน กระบวนการยุติธรรมมีลักษณะที่เป็นแบบแผนเป็นทางการที่ซับซ้อน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต้องใช้ความรู้เทคนิคทางกฎหมายและค่าใช้จ่ายทุกขั้นตอน

วิธีการดำเนินงาน

- ยกระดับพิจารณาเบี่ยงกระทรวงเป็นพระราชบัญญัติเพื่อให้กองทุนยุติธรรมมีสถานะเป็นนิติบุคคลสามารถรับช่วงสิทธิไปเลยกับผู้สมควรรับผิดชอบ
- วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และสนับสนุนด้านการเงินแก่ประชาชน “ผู้ยากไร้” และผู้เสียหายเป็นค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น ค่าประกันตัว ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล ค่าพิสูจน์สิทธิ์ ค่าเดินทาง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกมากมายที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน
- คณะกรรมการกองทุนต้องมีสัดส่วนตัวแทนภาครัฐ นักวิชาการ และภาคประชาชนอย่างเท่าเทียมเพื่อให้การพิจารณาช่วยเหลือเป็นไป

อย่างโปร่งใส

- รายรับของกองทุน รัฐบาลจัดสรรให้เป็นค่าธรรมเนียมนา เงินสมทบจากคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เงินหรือทรัพย์สินที่จากการรับช่วงสิทธิเพื่อไต่ถามผู้กระทำผิดอาญาหรือผู้ก่อให้เกิดความเสียหายที่แท้จริง

๕) คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ เพื่อยกเลิกกฎระเบียบ ที่ซ้ำซ้อน ให้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการที่ดินบนพื้นฐานการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ สร้างความสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนายั่งยืน สร้างระบบธรรมาภิบาลของที่ดิน (Good Governance) รับรองระบบสิทธิที่ดินให้สอดคล้องกับแนวคิดในรัฐธรรมนูญและสภาพความเป็นจริงของสังคม เช่น สิทธิชุมชน แก้ปัญหานโยบายเกี่ยวกับที่ดินที่ซ้ำซ้อน ขัดแย้งกัน คำนึงถึงความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นต้น รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

๒. พระราชบัญญัติสถาบันพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

ร่างพระราชบัญญัติสถาบันพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ.... เพื่อวิถิเกษตรกรรมสมดุลระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม ความปลอดภัยในระบบการผลิต การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงเพื่อการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ใ้มีสู่การพึ่งตนเองของเกษตรกรชุมชน และสังคมไทย เกิดความผาสุกและความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติโดยรวมอย่างยั่งยืน

วิธีการดำเนินงาน

๑) ให้จัดตั้ง “สถาบันพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน” (พทย.) “Sustainable Agriculture Development Institute” (SADI) เป็นองค์การอิสระ มีวัตถุประสงค์ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากระบวนการที่ยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้การช่วยเหลือองค์กรเกษตรกร องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ศึกษาวิจัย ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่มีเกษตรกรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือทุกระดับ

๒) ให้มีคณะกรรมการสถาบันพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย ๑) นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ๒) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับคัดเลือก เป็นรองประธาน ๓) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒ คน ซึ่งได้รับเลือกจากนักวิชาการผู้มีความรู้ความสามารถและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ด้านเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์สุขภาพ การพัฒนาชุมชน หรือกฎหมาย ๖) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ คน ซึ่งได้รับเลือกจากเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานกว่าห้าปี ๗) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ คน ซึ่งได้รับเลือกจากบุคคลที่เป็นตัวแทนขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนางานด้านเกษตรกรรม

ยั่งยืน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และต่อเนื่องเป็นเวลานานพอสมควร ทำให้กรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี ติดต่อกันไม่เกินสองวาระ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายกำกับดูแลการดำเนินงาน การบริหารงาน ให้ความเห็นชอบแผนงานของสถาบัน จัดการประชุมสมัชชาเกษตรกรยั่งยืนแห่งชาติทุก ๒ ปี อนุมัติแผนการลงทุนแผนการเงินของสถาบัน ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับสถาบัน

๓) ให้มีสำนักงานของสถาบันเป็นหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม ลูกจ้างของสำนักงานต้องได้รับความคุ้มครองและประโยชน์ต่อไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน แต่ไม่ได้รับรองสิทธิประโยชน์ที่กฎหมายนี้กำหนดให้สำนักงานมีพนักงานและลูกจ้างตามความจำเป็นในการปฏิบัติงาน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถาบันโดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดมีรองผู้อำนวยการเป็นผู้ช่วย สำนักงานมีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษาข้อมูล รวมทั้งงานอื่นที่คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการมอบหมาย

๔) ให้สำนักงานเสนอแบบประมาณรายจ่ายตามมติของคณะกรรมการต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของคณะกรรมการและสำนักงานไว้ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี

๓๑

๓. ข้อเสนอยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อบริหารจัดการที่ดินที่เหมาะสมและสร้างการมีส่วนร่วม

ประชากรในภาคการเกษตรลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๔.๑๘ โดยคาดว่าในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ จะมีเกษตรกรร้อยละ ๓๖.๓๐ ของประชากรทั้งหมด และมีแรงงานในภาคเกษตรทั้งหมด ๑๗.๔๑ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๒ ของแรงงานทั้งหมด ภาคเกษตรกรรมจึงมีความสำคัญสูงต่อสังคมไทย สังคมที่มีเกษตรกรรมเป็นวิถีชีวิต เป็นฐานรองรับระบบเศรษฐกิจและสร้างคามมั่นคงทางอาหารของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อปฏิรูปภาคการเกษตร เนื่องจากการผลิตเชิงเดี่ยว ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณ์ที่ได้อาจมาจากเชื้อเพลิงฟอสซิล (Fossil fuel) ทำให้เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการเกษตรคิดเป็น ร้อยละ ๓๕ ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ในขณะที่เกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ต้องใช้อาหารสัตว์ และพันธุ์สัตว์สูงถึงร้อยละ ๙๐ ของต้นทุนการผลิตทั้งหมดเมื่อต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาหนี้สินที่ยากจะชำระคืนได้ ต้องสูญเสียที่ดินทำกิน ในขณะที่รัฐบาลมักใช้กลไกการสนับสนุนด้านราคาเป็นหลัก ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ปัญหาการตกค้างของสารเคมีจนถูกตีกลับจากต่างประเทศ และผู้บริโภคตระหนักในความปลอดภัย และไม่ปลอดภัย การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความเป็นธรรมมากขึ้น ตลอดจนทั่วโลกได้ปรับเปลี่ยนเพิ่มสัดส่วนของเกษตรกรรมยั่งยืนมากขึ้นตามลำดับของการปฏิรูปภาคเกษตรของไทยโดยข้อเสนอมี

๑) ยุทธศาสตร์การขยายผู้ผลิตผู้บริโภคและการตลาด โดยให้บทบาทภาคประชาชนเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก

วิธีการดำเนินงาน

- จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนระดับชาติ โดยให้มีตัวแทนขององค์กรเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างน้อยกิ่งหนึ่ง คณะกรรมการมีหน้าที่ในการอนุมัติแผนงาน โครงการ แผนปฏิบัติการ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จากการสนับสนุนงบประมาณของรัฐหรือแหล่งทุนอื่นๆ
- กำหนดเป้าหมายพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน และตลาดท้องถิ่น ตลาดเกษตรกร หรือตลาดอื่นๆ ที่สนับสนุนผลผลิตเพื่อสุขภาพและ

สิ่งแวดล้อม

- สนับสนุนให้ภาคประชาชนเป็นผู้ดำเนินงานมาตรฐานเกษตรกรรมยั่งยืน/เกษตรกรรมอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการผลิตเพื่อการบริโภคภายใน การบริโภคในท้องถิ่นและการส่งออก

๒) ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พื้นที่เกษตรยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

วิธีการดำเนินงาน

- กำหนดเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน/เกษตรอินทรีย์ รวมทั้งตลาดและการกระจายผลผลิตในระดับภูมิภาค และระดับจังหวัดหรือเขตการปกครอง การปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม เพื่อสร้างหลักประกันในการจัดสรรงบประมาณไปสู่พื้นที่ที่มีการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
- กำหนดให้มีกลไกในรูปแบบคณะกรรมการ คณะทำงานในระดับพื้นที่เพื่อพิจารณาแผนปฏิบัติการ งบประมาณในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งนี้ อย่างน้อยกิ่งหนึ่งของคณะกรรมการให้มีสัดส่วนขององค์กรเกษตรกร องค์กรสาธารณประโยชน์ และสถาบันวิชาการในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
- สร้างกลไกการทำงานอย่างสอดคล้องประสานกันระหว่างกลไกระดับชาติกับกลไกเชิงพื้นที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๓) ยุทธศาสตร์บริหารจัดการของภาครัฐที่เอื้ออำนวยและลดอุปสรรคเพื่อสนับสนุนเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย

วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนการแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานให้กับเกษตรกรรายย่อย เช่น การแก้ปัญหาพื้นฐานเรื่องที่ดินทำกิน การจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก การส่งเสริมและขยายผลการพึ่งพาตนเองด้านพลังงาน เพื่อขยายผลเกษตรกรรมยั่งยืนและเกษตรอินทรีย์
- ดำเนินการให้มีการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการผลิตเชิงเดี่ยวและผลที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการเกษตรของรัฐ เพื่อเริ่มต้นเกษตรกรรมยั่งยืน
- แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องของภาครัฐซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเกษตรกรรมอินทรีย์ เช่น การแก้ปัญหาการปนเปื้อนทางพันธุกรรมซึ่งเกิดขึ้นในหลายชนิดพืช การแก้ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือสารเคมีที่เป็นพิษภัยต่อแมลงที่มีประโยชน์และมีผลกระทบบต่อสิ่งแวดล้อม
- แก้ไขปัญหาข้อจำกัดของระเบียบราชการ ปรับปรุงมาตรการทางการเงินการคลัง และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ
- แก้ไขกฎหมายหรือระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย

๔) ยุทธศาสตร์สนับสนุนการจัดการความรู้ การวิจัย และการพัฒนานวัตกรรมแบบมีส่วนร่วม

วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนการวิจัย พัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อให้เกษตรกรสามารถเป็นนักปรับปรุงพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ (Farmer as Breeder)
- พัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน การควบคุมศัตรูพืช เครื่องจักรกลขนาดเล็ก และอื่นๆ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Technology Development)
- สนับสนุนบทบาทของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
- เสริมสร้างความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนขององค์กรเกษตรกร ชุมชนท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้าน เพื่อทำหน้าที่ทั้งในการถอดบทเรียนองค์ความรู้ ตลอดจนทำหน้าที่เผยแพร่ ฝึกอบรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนแก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป
- จัดฝึกอบรมถ่ายทอดทางเกษตรกร และเกษตรกรรุ่นใหม่

๕) ยุทธศาสตร์เพื่อจัดตั้งสถาบันเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อสนับสนุนบทบาทการทำงานของภาคประชาชน

โดยสถาบันดังกล่าวต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐราว ๗๐๐-๑,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี โดยเป็นสถาบันที่สามารถทำงานคู่ขนานกับภาครัฐซึ่งเป็นการเสริมพลังของกันและกัน คณะกรรมการบริหารของสถาบันซึ่งนอกจากมีหน่วยงานของรัฐแล้ว จะต้องมีการบริหารที่มาจากเกษตรกร ชุมชน องค์กรสาธารณะประโยชน์ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างน้อยกึ่งหนึ่ง สถาบันมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

วิธีการดำเนินงาน

- สนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อให้สามารถรู้เท่าทันและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลก ภูมิภาค และระดับประเทศ
- สนับสนุนการวิจัย การพัฒนา หรือสนับสนุนโครงการที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรม หรือสามารถใช้ประโยชน์เป็นต้นแบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาและขยายผลเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งในด้านการผลิต การตลาด และอื่นๆ
- สนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่างๆ ของภาครัฐ เอกชน องค์กรสาธารณะประโยชน์ ชุมชน และเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืน
- รวบรวมสถิติและข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนประเมินผลความคืบหน้าในการดำเนินการของโครงการและแผนงานต่างๆ
- เผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อสนับสนุนให้มีการขยายผลการผลิต การตลาด และขยายผลผู้บริโภคเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) กระทรวงพาณิชย์ (กรมการค้าภายใน) กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง กระทรวงยุติธรรม สำนักงานสถิติแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๒.๒ : การพัฒนาแหล่งน้ำและจัดระบบชลประทานเพื่อเกษตรกรรม

๑. การพัฒนาแหล่งน้ำชลประทานเดิม และแหล่งน้ำธรรมชาติเดิมให้สามารถเพิ่มปริมาณกักเก็บน้ำ

วิธีการดำเนินงาน

- การพัฒนาแหล่งน้ำและโครงการชลประทานเดิม แหล่งน้ำและโครงการชลประทานที่ก่อสร้างมานานและมีสภาพชำรุดทรุดโทรมเสียหายมาก ควรจะต้องถูกนำมาใช้ เพื่อดำเนินการซ่อมแซมปรับปรุงโครงการนั้นๆ ให้มีประสิทธิภาพดีเหมือนเดิมที่ออกแบบไว้ จะทำให้ได้มาชลประทานที่คุ้มค่าเสียหายน้อยลง กลับคืนมาใช้ในพื้นที่การเกษตรทำให้น้ำได้เพิ่มขึ้น แหล่งเก็บกักน้ำขนาดต่างๆ ที่ก่อสร้างมานานแล้วต้องนำมาศึกษาความคุ้มค่าในการที่จะดำเนินการขุดลอกเอาดินตะกอนเหนือระดับเก็บกักที่สามารถนำไปใช้งานได้ออกไป เพื่อที่สามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มมากขึ้น มาตรการนี้หากวิเคราะห์แล้วคุ้มค่าแล้วควรจะต้องเร่งดำเนินการโดยด่วน

- ให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลการส่งน้ำบำรุงรักษา ซ่อมแซมสนับสนุนให้เกษตรกรมีส่วนร่วมดูแลรักษาระบบชลประทานเพิ่มมากขึ้น โดยการปลูกจิตสำนึกของตัวเกษตรกรเอง รวมถึงการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนรวมและดูแลระบบการส่งน้ำและการบำรุงรักษา ให้เกษตรกรตระหนักตัวว่าระบบชลประทานนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการทำเกษตร หากรักษาระบบชลประทานให้มีสภาพดี มีอายุการใช้งานยาวนาน ก็หมายถึงการมีน้ำชลประทานให้ทำการเกษตรได้เพียงพอเพิ่มผลผลิตส่งผลให้รายได้จากการเกษตรสูงขึ้นตามมา

- สนับสนุนให้มีการขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีอยู่ในพื้นที่โดยชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น มีส่วนร่วมขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลองเดิมที่ต้นเขินให้สามารถขยายพื้นที่กักเก็บน้ำใช้เพื่อสาธารณประโยชน์โดยท้องถิ่นต้องมีการบำรุงรักษาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มประสิทธิภาพ ชุมชนร่วมกันจัดสรรน้ำเพื่อการทำการเกษตร การบริโภค และการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์ ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง เพื่อเร่งรัดการสร้างพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยมากขึ้น

๒. เพิ่มแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

วิธีการดำเนินงาน

- การก่อสร้างและพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำขนาดต่างๆ รวมทั้งโครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

(ก) ศึกษาความเหมาะสมของการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ขนาดใหญ่ในพื้นที่ พร้อมระบบส่งน้ำเพื่อการเกษตร ควรจะต้องนำพิจารณาศึกษาความเหมาะสมและเตรียมความพร้อมโครงการแหล่งต่างๆ หากได้รับอนุมัติจะสามารถดำเนินการได้โดยเร็ว

(๒) การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ขนาดกลาง ขนาดไม่เกิน ๑๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรหรือระบบการส่งน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้ข้อมูลเทคโนโลยี ต่างๆ เช่น GPS แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อให้ทราบข้อมูลที่ตั้งจริง ซึ่งนอกจากจะสามารถใช้เข้าเพื่อการเกษตรแล้วยังมีประโยชน์ที่ในภาคเหนือเพื่อเป็นการชะลอน้ำต้นทางเพื่อมิให้เกิดอุทกภัย ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อการกักเก็บน้ำในพื้นที่โดยการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดกลางมีความเป็นไปได้ที่จะสามารถก่อสร้างได้มากกว่าแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในมุมมองของงบประมาณและการสูญเสียป่าไม้มากกว่า

(๓) ในส่วนการก่อสร้างและพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็ก สบับสนุนให้มีการก่อสร้างแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็กในหมู่บ้าน/ชุมชน และในไร่นาของเกษตรกรเพื่อสำรองกักเก็บไว้ใช้สนับสนุนการทำเกษตรช่วงฝนทิ้งช่วงหรือเพื่อใช้ปลูกพืชใช้น้ำน้อย เลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น โดยกรณีพบปัญหาพื้นที่ดินไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ ควรพิจารณาใช้วัสดุรองพื้นที่เหมาะสม แล้วค้ำค่าแก่การลงทุน

- การพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลในกรณีที่มีขาดแคลนน้ำชลประทานเป็นช่วงๆ เมื่อเริ่มทำการเกษตรไปแล้วควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลที่ประเภทบ่อน้ำและบ่อน้ำแบบลึก เพื่อนำแหล่งน้ำบาดาลมาใช้เสริมเป็นครั้งคราวในช่วงฝนทิ้งช่วง เพื่อจะเป็นหลักประกันให้เกษตรกรมั่นใจว่าจะไม่เกิดความเสียหายต่อผลผลิตนอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกพืชใช้น้ำน้อยเพิ่มรายได้ด้วย โดยแนวทางการนี้ จะต้องศึกษาให้ชัดเจนถึง ว่ามีปริมาณแหล่งน้ำบาดาลที่สามารถจะนำมาใช้นี้ได้อย่างคุ้มค่า รวมทั้งมีคุณภาพน้ำเหมาะสมในการใช้งานหรือไม่เพียงใด

- การส่งน้ำแบบ pumping (สูบน้ำ) โดยปกติระบบการชลประทานในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นการส่งน้ำแบบ gravity โดยอาศัยแรงดึงดูดโลก ส่งน้ำจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ เพราะประหยัดพลังงานในการส่งน้ำ และค่าใช้จ่ายในการส่งน้ำไม่แพง แต่หากมีความจำเป็นต้องส่งน้ำ จากที่ต่ำไปสู่ที่สูง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เพื่อสนับสนุนการเกษตรในพื้นที่ที่สูงได้ จำเป็นต้องใช้มาตรการส่งน้ำแบบ pumping หากสนับสนุนให้มีการนำพลังงานแสงอาทิตย์ มาดำเนินการรวมกับระบบท่อมาใช้เสริมในกรณีที่ไม่มีความดันพื้นที่สูงนั้นได้ ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นนั้นบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่ามีปริมาณน้ำต้นทุนเพียงพอที่สามารถจะดำเนินการได้ เพียงแต่จะต้องพิจารณาถึงลักษณะการผลิตและผลผลิตการเกษตรที่ได้นั้น จะต้องให้ผลตอบแทนคุ้มค่าต่อต้นทุนการลำเลียงน้ำโดยวิธีดังกล่าวไปใช้งานด้วย

- การเพิ่มปริมาณน้ำโดยการปรับปรุงแหล่งเก็บน้ำเดิมที่มีอยู่และสร้างแหล่งเก็บกักน้ำใหม่ๆ พร้อมทั้งสร้างระบบแพร่กระจายน้ำเพื่อส่งลำเลียงน้ำไปพักตัวอยู่ในห้วย หนอง บึง และแหล่งน้ำขนาดเล็กตามธรรมชาติ รวมทั้งสระเก็บน้ำประจำแปลงการเกษตรของเกษตรกร เพื่อให้มีปริมาณน้ำใช้เกษตรกรและแก้ไขปัญหาพื้นที่แห้งแล้งซ้ำซากได้

๓. พัฒนาประสิทธิภาพการใช้น้ำและส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม

- การสนับสนุนและเผยแพร่องค์ความรู้ในการประหยัดและใช้น้ำอย่างคุ้มค่ากับผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ในวิธีการต่างๆ อย่างจริงจังให้ได้ผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ปลูกจิตสำนึกการใช้น้ำอย่างประหยัด เพราะหากปล่อยให้มีการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยต่อไปแล้วแม้จะสร้างแหล่งเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้นยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำได้ มาตรการการใช้น้ำอย่างประหยัดนี้อาจต้องมีการพิจารณาหาเทคโนโลยีการส่งน้ำที่มีการสูญเสียให้น้อยลงมาใช้งานบ้าง เช่น ระบบ Micro-irrigation ระบบสปริงเกอร์ ระบบน้ำหยดในพืชอายุสั้น ในด้านการทำนา เผยแพร่การทำนาแบบเปียกสลับแห้ง เพื่อแก้งัดดินโดยไม่ต้องใช้สารเคมี และการปลูกพืชใช้น้ำน้อยในช่วงฤดูแล้ง ฯลฯ

- ให้มีการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ชลประทาน และพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติ มีการวางแผนปลูก การเก็บเกี่ยว บำรุงรักษาซ่อมแซมระบบชลประทานร่วมกัน โดยเฉพาะการวางแผนปลูกร่วมกันตามแนวพื้นที่คลองส่งน้ำชลประทานแต่ละคลองส่งน้ำไม่พร้อมกันทำให้สามารถวางแผนการส่งน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เกษตรกรผู้ได้รับประโยชน์จากคลองส่งน้ำชลประทานควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบำรุงรักษา ซ่อมแซม ขุดลอก ทั้งร่วมแรง หรือ ทุนทรัพย์ที่จำเป็น

- การบูรณาการหน่วยงานเพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างเบ็ดเสร็จ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมชลประทาน มีหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารงานก่อสร้างของโครงการชลประทานขนาดใหญ่ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สนับสนุนเกี่ยวกับการก่อสร้างปรับปรุง ซ่อมแซมแหล่งน้ำ ในเขตปฏิรูปที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำ เสนอแนะการจัดทำนโยบาย แผนการบริหารจัดการ พัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟู และเสนอมาตรการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล มีหน้าที่ในการเสนอแนะ กฎระเบียบและมาตรฐานต่าง ๆ ในการบริหารจัดการน้ำบาดาล สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) ซึ่งมีหน้าที่ในการวิจัย พัฒนา บริการ และเผยแพร่ เทคโนโลยีด้านการจัดการทรัพยากรน้ำและการเกษตร หากได้มีการรวบรวมหน่วยงานที่รับผิดชอบน้ำเพื่อการเกษตรทั้งระบบจะทำให้ปัญหาการใช้น้ำเพื่อการเกษตรทุกปัญหาและทุกพื้นที่ ได้รับการแก้ไขจากผู้รับผิดชอบหน่วยงานเดียว และให้ถือว่าปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการเกษตรเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องให้ความสำคัญ

- ควรมีการสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้าง Buffer Zone สร้างแหล่งน้ำกั้นแนวเขตป่าไม้ หรือสร้างแหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำสามารถกักเก็บน้ำในฤดูฝนป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เศรษฐกิจ และสามารถใช้เพื่อการเกษตร อุปโภค บริโภคในฤดูแล้งได้เป็นลักษณะแก้มลิงขนาดใหญ่

๔. ส่งเสริมให้มีการจัดรูปที่ดินในเขตพื้นที่ชลประทาน เพื่อการพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกที่ต่อเนื่อง เมื่อมีระบบชลประทานหลักที่ได้จัดสร้างคลองส่งน้ำสายใหญ่และสายย่อยไว้แล้ว เพื่อให้นำชลประทานไปถึงหัวไร่ปลายนา ทั่วถึงทุกแปลง ควรสนับสนุนให้มีการจัดรูปที่ดินเพียงเจ้าของที่ดินทุกรายต้องสละที่ดินบางส่วน เพื่อใช้สำหรับการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ร่วมกัน คือ คูส่งน้ำ คูระบายน้ำ ถนนหรือทางลำเลียง โดยการพัฒนาที่ดินในไร่นาที่เกษตรกรรมมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินน้อยเหมาะสมอยู่แล้วให้สมบูรณ์ สามารถทำการเพาะปลูกได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ และกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำ ในเขตปฏิรูป

๕. สนับสนุนหรือนำไปใช้ในการเกษตรโดยเพิ่มขนาดของสระน้ำ จากเดิมขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ซึ่งไม่เพียงพอในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เป็น สระขนาด ๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร โดยให้เกษตรกรสมทบค่าใช้จ่ายในการขุดจาก เดิมสระละ ๒,๕๐๐ บาท เป็นพื้นที่ขาดแคลนนํ้า เพื่อการเกษตรควรสร้างอ่างเก็บน้ำทุกอำเภอ

๖. การบริหารจัดการน้ำให้กระจายทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียม และตามความจำเป็นของแต่ละพื้นที่ โดยการค้านี้ถึงประโชยณส่วนรวมให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นและสร้างความสมดุลระหว่างการใช้น้ำเพื่อ การเกษตร อุปโภคบริโภค และเพื่ออุตสาหกรรม

๗. การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะในเรื่องการจัดสรรน้ำให้กับเกษตรกร จะต้องให้ความสำคัญกับการ จัดสรรน้ำในไรนา และโอกาสของเกษตรกรในการนำน้ำชลประทานมาใช้ประโยชน์ ทั้งในเรื่องท่อส่งน้ำและบ่อเก็บน้ำที่เหมาะสมกับไรนา

๘. การส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชลประทาน ให้เป็นระบบการผลิตแบบอินทรีย์ และสนับสนุนเงินทุนในช่วงระยะ ปรับเปลี่ยนการผลิต จากแบบพึ่งพาสารเคมี มาสู่ระบบการผลิตแบบอินทรีย์ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ ในการปรับปรุงแบบการผลิตสู่การผลิตที่ยั่งยืน และ สอดคล้องกับทิศทางการของตลาดทั้งในประเทศ อีกทั้งนำไปสู่การดูแล และพัฒนาพื้นที่ชลประทาน ให้เป็นแหล่งน้ำที่มีการปนเปื้อนสารเคมี ลดลงในระยะยาว รวมถึงยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงให้ดีขึ้น

๙. ควรมีการจัดทำระบบข้อมูลทะเบียนเกษตรกรที่อยู่ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ที่สามารถใช้อ้างอิงเพื่อประกอบการจัดทำนโยบายของรัฐบาล ในการ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาลสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น

หน่วยงานรอง กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมป่าไม้

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๒.๓ : การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและ ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการเกษตร

จากการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางแก้ไขของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดของทุกจังหวัดทั่วประเทศโดยได้ดำเนินการจัดให้มีเวทีแสดงความคิดเห็นเพื่อมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่ระดับอำเภอจนถึงระดับจังหวัด ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ภาควิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน องค์กรเกษตรกรรมทั้งประชาชนทั่วไป โดยทุกเวทีกำหนดให้มีเกษตรกรในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ จากแผนแม่บทของทุกจังหวัดดังกล่าวรวมทั้งข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องของสภาเกษตรกรแห่งชาติได้นำมาประมวลสรุปเป็นแผนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการเกษตร ดังนี้

๑. สร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

๑) ผลักดันให้เกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ด้วยการ

๑.๑) ออกกฎหมาย พรบ. ภาครัฐประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความรู้กับประชาชนและเสนอแก้กฎหมายให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องผู้ละเมิดที่สร้างมลภาวะ ทำลายสิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม

๑.๒) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและโรงงานอุตสาหกรรม ในกระบวนการอนุญาตจัดตั้งโรงงานให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

๑.๓) ปรับปรุงโครงสร้างอำนาจให้เกษตรกรมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าไม้ แสวงหาแนวทางการจัดการให้คนกับป่าอยู่ด้วยกันแบบเกื้อกูล โดยไม่ต้องไล่คนออกจากป่า ช่วยเหลือให้เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่รอยต่อกับผืนป่าสามารถประกอบอาชีพ มีความมั่นใจด้านความมั่นคงในสิทธิที่ดินทำกินและมีรายได้เพียงพอ เพื่อใช้เป็นแนวร่วมดูแลไม่ให้มีการบุกรุกป่าเพิ่ม รวมทั้งสร้างความตระหนักให้เห็นประโยชน์ของป่าที่มีต่อชีวิต เช่น ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ทุกรูปแบบซึ่งล้วนมีเหตุมาจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้

๑.๔) ส่งเสริมการจัดการพื้นที่ช่วยฝังโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน

๑.๕) กำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือพื้นที่สัมปทานให้กับชุมชนตามความเหมาะสม เช่น เป็นจำนวนหุ้น หรืออัตราส่วนตามผลประกอบการ ฯลฯ

๒) จัดทำแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐและเขตพื้นที่อนุรักษ์ให้เกิดความชัดเจน ปรับปรุงระบบการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตอนุรักษ์ ให้เป็นมาตรฐานที่ยอมรับร่วมกัน สามารถติดตามตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าและการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ รวมทั้งประกาศเขตป่าและที่ดินสาธารณะทำแนวเขตแดนและสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนให้ชัดเจน

๓) ดำเนินการทวงคืนพื้นที่ที่ถูกบุกรุกไปแล้วทั้งหมดกลับคืนโดยเร็ว โดยดำเนินการก่อนเป็นลำดับแรกในพื้นที่ป่าบริเวณที่เป็นต้นน้ำลำธาร จัดให้มีแผนปฏิบัติการขอคืนพื้นที่ที่มีกำหนดเวลาแล้วเสร็จที่ใช้ชัดเจน ทำอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดระเบียบเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างเข้มงวดจริงจัง

หน่วยงานรับผิดชอบ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมควบคุมมลพิษ องค์การจัดการน้ำเสีย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. พัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการ

๑) บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้มีความชัดเจน มีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ด้วยการตรวจสอบทวนพื้นที่ป่ากร่างที่สมควรให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์เป็นที่ดินทำกิน

๒) การตัดไม้ที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกต้องตามกฎหมาย ปลุกขึ้นในที่ดินของตนเอง ควรมีแนวทางให้ตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกกฎหมาย ในแนวทางที่เหมาะสม สนับสนุน פרב.ธนาการต้นไม้ (ฉบับสภาเกษตรกรแห่งชาติ) รณรงค์ประชาชนพันธุ์เพื่อปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

๓) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของภาคเอกชนจัดตั้งบริษัทเพื่อปลูกไม้เศรษฐกิจ จัดให้มีกองทุนไม้เศรษฐกิจเพื่อการสนับสนุนกลุ่มผู้ปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่เขตส่งเสริม โดยรัฐร่วมมือกับบริษัทเอกชนในรูปแบบการทำสัญญาเพื่อการส่งเสริมการปลูกไม้ในเขตส่งเสริม ซึ่งบริษัทเอกชนจะทำสัญญาเช่าที่ดินกับเจ้าของที่ดินหรือเกษตรกรในเขตส่งเสริมเพื่อนำมาปลูกไม้เศรษฐกิจ เกษตรกรหรือเจ้าของที่ดินอาจรับงานปลูก ดูแลรักษาภายใต้คำแนะนำและ การจัดการโดยบริษัทเอกชนที่ทำสัญญากับรัฐ ผลผลิตที่ได้จะถูกนำส่งกลุ่มผู้ใช้วัตถุดิบไม้ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมไม้ประเภทต่างๆ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมไม่เพิ่มมากขึ้น และมีเสถียรภาพ ยุติการตัดไม้จากป่าธรรมชาติ รัฐจะมีภาษีรายได้ในภาคป่าไม้มากขึ้น สามารถนำกลับมาเป็นกองทุนสนับสนุนการปลูกไม้เศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

หน่วยงานรับผิดชอบ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. วางระบบคุ้มครอง ป้องกัน บรรเทาผลกระทบที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ

วิธีดำเนินการ

- ๑) บังคับใช้กฎหมายตาม พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ๒) รัฐต้องจัดให้มีกองทุนช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเสียหายเพราะผลกระทบจากมลภาวะ และการทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบการเสียภาษี เช่น ผู้ซื้อต้องจ่ายเพิ่มสำหรับบรรจุภัณฑ์ที่จะกลายเป็นขยะให้ต้องกำจัด ไม่สามารถสลายได้เองตามธรรมชาติ เป็นต้น และกำหนดโทษอย่างรุนแรงต่อผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษทำลายสิ่งแวดล้อม
- ๓) ควบคุมการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ การจัดการขยะชุมชนที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยกำหนดบทลงโทษ ที่รุนแรงและให้ชดเชยความเสียหายให้กับชุมชนและผู้ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสม
- ๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการด้านสัตว์น้ำ พัฒนาศักยภาพการผลิตสัตว์น้ำทั้งระบบ แก้ไขระเบียบการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ หรือนำมาเสียให้ได้รับการช่วยเหลือในอัตราที่เหมาะสม
- ๕) พื้นฟูทรัพยากรดินที่เสื่อมสภาพ ให้มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อการผลิตทางการเกษตร ด้วยการ
 - ๕.๑ น้อมนำแนวทางตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม โดยการ
 - สนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์และการเกษตรที่ปลอดภัย
 - ส่งเสริมการจัดตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในสถาบัน เกษตรกรให้แพร่หลายโดยรัฐให้การช่วยเหลืออุดหนุน
 - วัตถุประสงค์ปริมานสารอาหารในดินอย่างต่อเนื่อง

๕.๒ อนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์ถึงผลกระทบที่เกิดจากการเผาตอซัง เผาอ้อย เผาป่า ที่ก่อให้เกิดมลภาวะและหมอกควัน ห้ามมาตรการลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและสร้างแรงจูงใจเป็นค่าตอบแทนเกษตรกรที่ลดการเผาตอซัง เผาอ้อย

๕.๓ เร่งรัดพัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพดินเพื่อสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร โดยส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน แก้ไขปัญหาดินเค็ม ดินขาดอินทรีย์วัตถุ และการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม อาทิ การพัฒนาพันธุ์พืชทนเค็มที่ใช้ในการฟื้นฟูป่ารุ้งดิน การใช้น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน การปลูกหญ้าแฝกและการปลูกพืชคลุมดินเพื่อลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น

๕.๔ ส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็ม สนับสนุนการดำเนินงานของหมอดินอาสาและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการและภาคเอกชน ในการพัฒนาเทคโนโลยี ถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนาระบบการส่งเสริมและการจัดการ สร้างศูนย์การเรียนรู้และบ่มเพาะเกษตรกร เพื่อให้สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างได้ผล

๖) พื้นฟูคุณภาพน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร และป้องกันภัย ด้วยการ

๖.๑ ควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการรวมทั้งการสร้างที่อยู่อาศัยไม่ให้กีดขวางทางน้ำ

๖.๒ แก้ปัญหาน้ำเสียด้วยการกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลที่ทำลายคุณภาพน้ำ

๗) พื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๗.๑ จัดให้มีระบบการจัดการร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทั้งด้านการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นฟูทรัพยากรประมง

๗.๒ ส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน พื้นฟูแนวปะการัง อนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล และสาหร่ายทะเล

๗.๓ ส่งเสริมและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและป่าชายเลน สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับเกษตรกรและคนในชุมชนตระหนักถึงการใช้

ทรัพยากรร่วมกัน

๘) พื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกรุก

๘.๑ จัดให้มีระบบจัดการร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ทั้งด้านการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

๘.๒ ส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพทั้งชนิดพรรณไม้ และชนิดพันธุ์สัตว์ป่า

๘.๓ สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับเกษตรกรในชุมชนและเยาวชนให้ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

หน่วยงานรับผิดชอบ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการคลัง กรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมประมง กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมป่าไม้ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง องค์การจัดการน้ำเสีย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๒.๔ : การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร และการเพิ่มสิทธิและบทบาทของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำกิน และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพเกษตรกร

๑. ร่างพระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการเกษตรกร พ.ศ.....

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการประมง เพื่อการบริโภคภายในประเทศ และส่งออกต่างประเทศ เป็นครัวโลก สร้างความมั่นคงด้านอาหาร และมีรายได้เข้าประเทศ แต่เกษตรกรเองต้องแบกรับภาระที่เกิดจากภัยธรรมชาติ โรคแมลงและอุบัติภัยต่างๆ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่า เกษตรกรไทยขาดความมั่นคง ในชีวิต ไม่มีหลักประกันรายได้ ไม่มีการคุ้มครองสุขภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับล่าง แม้ในยามชราภาพพลภาพ หรือถึงแก่ความตายก็ไม่มีหลักประกันทดแทนแก่เกษตรกรเหล่านี้ ดังนั้น เพื่อให้มีการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การดำรงชีวิต การประกันรายได้ การจัดบำนาญได้ การจัดบำนาญได้ ตลอดจนสวัสดิการอื่นๆ พร้อมทั้งการเพิ่มกองทุนเพื่อการนี้ จึงเสนอร่างพระราชบัญญัติสาระสำคัญของพระราชบัญญัติ

วิธีการดำเนินงาน

๑) การจัดสวัสดิการเกษตรกร การจัดสวัสดิการเกษตรกรต้องจัดให้เพียงพอที่เป็นหลักประกันความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ ดูแลสุขภาพและฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของเกษตรกร

๑.๑) คณะกรรมการสวัสดิการเกษตรกร

คณะกรรมการสวัสดิการเกษตรกร มีหน้าที่ กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการจัดสวัสดิการเกษตรกร ออกระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารและการใช้จ่ายเงินกองทุน โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ออกระเบียบเกี่ยวกับกำกับการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการแก่เกษตรกร, และกำกับดูแลการจัดกองทุนเบื้องต้น

๑.๒) กองทุนสวัสดิการเกษตรกร

ให้จัดตั้งกองทุนขึ้น กองทุนหนึ่งในส่วนงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ เรียกว่า “กองทุนสวัสดิการเกษตรกร”

๑.๓) การบริหารกองทุนสวัสดิการเกษตรกร

คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการเกษตรกร มีหน้าที่ จัดทำแผนการใช้จ่ายเงินกองทุน บริหารกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด, ควบคุมการรับเงิน จ่ายเงิน เก็บรักษาเงิน การจัดทမ်းผลประโยชน์ และการจัดการกองทุน เป็นต้น

หน่วยงานรับผิดชอบ สภาเกษตรกรแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒. ให้เกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่ดิน

วิธีดำเนินงาน

๑) ให้เกษตรกรสามารถทำกินที่ดินและร่วมกับชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาป่าไม้

เนื่องจากในเขตพื้นที่ภูเขา เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดอื่นๆ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เกษตรกรทำกินอยู่บริเวณเขตป่าไม้มายาวนาน พื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน แต่เกษตรกรประสงค์ขอสิทธิทำกินประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ดังกล่าว และมีส่วนร่วมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาป่าไม้ด้วย ตามแนวทาง ดังนี้

๑.๑) ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาสิทธิที่ดินทำกินในบริเวณพื้นที่ป่าไม้ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านป่าไม้ หน่วยงานด้านการเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาค้นพื้นที่ที่แตกต่างกันในแต่ละจังหวัด

๑.๒) การสำรวจพื้นที่ทำกินของเกษตรกรรายแปลง และพื้นที่กันเขตเป็นป่าชุมชนและเขตป่าสงวน/ป่าอนุรักษ์ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานป่าไม้ เดินสำรวจพื้นที่ทำกินของเกษตรกรรายแปลง ใช้เครื่อง GPS จัปพิกัด จัดทำแผนที่ทำกินรายแปลง พร้อมสำรวจจัดทำพื้นที่เขตป่าชุมชนที่จะใช้ประโยชน์ร่วมกัน

๑.๓) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)/เทศบาลและหน่วยงานป่าไม้หารือกำหนด กฎ ระเบียบข้อบังคับให้เกษตรกรบุกรุกป่าเพิ่มจากเขตพื้นที่ซึ่งสำรวจไว้ และกำหนดวิธีการใช้ประโยชน์ รวมทั้งการร่วมดูแลรักษาป่าชุมชนร่วมกัน

๑.๔) หน่วยงานของรัฐออกเอกสารสิทธิ์ให้เกษตรกรมีสิทธิเข้าทำกินในเขตพื้นที่ป่าดังกล่าวได้ตามความเหมาะสม เช่น สิทธิทำกิน (สทก.)

๑.๕) หน่วยงานภาครัฐสามารถเข้าไปส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม เพื่อให้เกษตรกร มีรายได้พอเพียง ไม่บุกรุกป่าเพิ่ม และสามารถร่วมกันปรับปรุงสร้างระบบน้ำ เช่น ฝาย สระเก็บน้ำขนาดเล็ก สำหรับทำการเกษตร

๑.๖) การดูแลเกษตรกรใหม่ที่ทำกินในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จะต้องมีการคำนวณการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีความชัดเจนทั้งในระดับนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐและจัดที่ดินทำกินให้ผู้อยากไร้เป็นไปอย่างยั่งยืน

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต./เทศบาล สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ป่าไม้จังหวัด หัวหน้าเขตป่าสงวนแห่งชาติ หัวหน้าเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ/ หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และหน่วยงานป่าไม้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

หน่วยงานสนับสนุน สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด สถานีพัฒนาที่ดิน การค้าภายในจังหวัด ร่วมกับสภาเกษตรจังหวัดและสำนักงานสภาเกษตรจังหวัด

๒) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในที่ดินเพื่อกระจายและคุ้มครองสิทธิให้แก่เกษตรกร

๒.๑) กฎหมายที่ควรปรับปรุงเพื่อกระจายสิทธิในที่ดินให้แก่เกษตรกร เช่น พระราชบัญญัติการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๒๘ พระราชบัญญัติการหวงห้ามที่ดินในท้องที่ จำนวน ๔ ฉบับ คือ ประกาศทั่วไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ พ.ศ. ๒๔๘๓ และ พ.ศ. ๒๔๘๘ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ พระราชบัญญัติที่ดินทำกินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดิน พ.ศ. ๒๕๑๓ พระราชบัญญัติการเช่าที่ดิน พระราชบัญญัติที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๒๔ พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ.... ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๖

๒.๒) ออกกฎหมาย ระเบียบหรือคำสั่ง กำหนดเขตแดนถือครองที่ดินจำนวนที่เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่การเกษตรที่มีจำกัด เพื่อกระจายโอกาสให้เกษตรกรรายย่อยสามารถถือครองที่ดินได้โดยผู้ครอบครองต้องนำไปใช้ประโยชน์ หากปล่อยให้ร้างต้องเสียภาษีที่ดินอัตราสูง เพื่อหยุดยั้งการซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรราคาที่ดินลดลง

๒.๓) ให้ผู้แทนเกษตรกรรมมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการเกษตร เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคระดับจังหวัด คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) และ คณะกรรมการผังเมืองจังหวัด เป็นต้น

๓) แก้ไขกฎระเบียบให้เกษตรกรที่ทำอาชีพเกษตรกรรม มีสิทธิเท่าเทียมกันในการขึ้นทะเบียนเพื่อเข้าถึงแหล่งทุนและรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ปรับปรุงแก้ไขกฎ/ระเบียบ ของหน่วยงานราชการ เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากภาครัฐ ได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น สามารถรับการช่วยเหลือกรณีเกิดความเสียหายจากภัยพิบัติ และสามารถรับการช่วยเหลือโครงการตามนโยบายของรัฐ ในด้านราคาตลาดผลผลิต เป็นต้น โดยเป็นการทำการเกษตรที่อยู่ในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ หรือเป็นพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า พื้นที่ป่าไม้เปลี่ยนแปลงพื้นที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม

๔) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารองค์ความรู้ เพื่อให้เกษตรกรสามารถพิทักษ์สิทธิของตน

เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารองค์ความรู้เพื่อให้เกษตรกรรู้เท่าทันสามารถพิทักษ์สิทธิของตนเอง เช่น ความรู้ด้านการพิจารณาคุณภาพปัจจัยการผลิตเบื้องต้นก่อนตัดสินใจซื้อ ได้แก่ การตรวจดูฉลากสินค้า การรับรองมาตรฐานสินค้า สุ่มตรวจคุณภาพสินค้า เช่น ความสะอาดและคุณภาพของปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช ตลอดจนราคาสินค้าที่สูงกว่าปกติ การแจ้งร้องเรียนต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในจังหวัดและหน่วยงานที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ควรถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น

หน่วยงานรับผิดชอบ กรมปศุสัตว์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมธนารักษ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมวิชาการเกษตร คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

๓. ร่างพระราชบัญญัติการส่งเสริม คຸ່ມครอง และพัฒนาระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ.....มีดังนี้

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ผู้บริโภค ชุมชน และภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการ, ส่งเสริมการรวมกลุ่มและพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรที่จะเข้าสู่ระบบเกษตรแบบพันธสัญญา, ป้องกันการผูกขาดพันธุ์ ปัจจัยการผลิต เงินทุน เทคโนโลยีการผลิต และตลาดสินค้าทางการเกษตร

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการส่งเสริม คຸ່ມครอง และพัฒนาระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาที่เป็นธรรม พ.ศ.....มีดังนี้

- เสนอให้มีคณะกรรมการกำหนดนโยบาย และแนวทางการสร้างความเป็นธรรมแก่เกษตรกรในระบบพันธสัญญา มีหน้าที่ จัดทำนโยบายเสนอคณะรัฐมนตรี ปฏิรูปกฎหมายที่สร้างผลกระทบที่ไม่เป็นธรรม
- เสนอให้มีคณะกรรมการสัญญาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมทางการเกษตร เพื่อทำหน้าที่ ให้ความเห็นแก่รัฐมนตรีในเรื่องการตราพระราชบัญญัติ และการออกกฎหมายพระราชบัญญัตินี้ ศึกษารวบรวมจัดทำรายงานสถานการณ์ปัญหา ความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากสัญญาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมทางการเกษตร รวมถึงผลกระทบและแนวทางการแก้ไขหรือป้องกันเรื่องดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรี, กำหนดรูปแบบสัญญาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมทางการเกษตรที่เป็นธรรม, รวมทั้งดำเนินการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดการเอาเปรียบคู่สัญญาอย่างไม่เป็นธรรม
- เสนอให้มีสำนักงานกำหนดนโยบายและกำกับดูแลระบบการผลิตทางการเกษตรแบบพันธสัญญาให้เกิดความเป็นธรรม โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการฯ
- ส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรภายใต้ระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาจัดทำทะเบียนรวมกลุ่ม และจัดทำแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร

- ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาเกษตรกรในระดับจังหวัด และสำนักงานกำหนดนโยบายฯ มีบทบาทหน้าที่ กำหนดเขตพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินการผลิต, จัดทำทะเบียนกลุ่มเกษตรกร, ประสานให้เกิดการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการ โดยใช้แบบสัญญาที่กำหนด ทั้งนี้ผู้ประกอบการต้องร่วมรับผิดชอบความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการผลิตตามพันธสัญญา

หน่วยงานรับผิดชอบ สภาเกษตรกรแห่งชาติ

๔. ให้มีการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรายจกตามแนวเกษตรกรรมยั่งยืน

เกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน เป็นผู้ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต เช่น ที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ เงินทุน เครื่องมืออุปกรณ์ ดังนั้น เกษตรกรยากจน จำนวน ๑.๗๔๕ ล้านครัวเรือน ซึ่งอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของจำนวนเกษตรกรยากจนดังกล่าว ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดย

วิธีดำเนินการ

- ๑) จัดทำทะเบียนเกษตรกรรายจกในจังหวัด และให้เกษตรกรมีโอกาสร่วมสำรวจ ศักยภาพพื้นฐานสภาพเศรษฐกิจของตนเอง เพื่อรู้ว่ายืนอยู่จุดใดมีศักยภาพและปัญหาด้านการเกษตรอย่างไร
- ๒) เกษตรกรมีโอกาสร่วมองค์ความรู้ในการกำหนดแนวทางการผลิต การตลาดของตนเองในอนาคต โดยเฉพาะองค์ความรู้การผลิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนที่มีศักยภาพไปผลิตสินค้าเกษตรที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า
- ๓) การสร้างความเข้มแข็งร่วมกันดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เช่น การผลิตปัจจัยการผลิต รวมซื้อ แปรรูป รวมขายผลผลิต
- ๔) หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนสร้างโอกาสให้เกษตรกรโดยสนับสนุนปัจจัยการผลิต เครื่องจักรอุปกรณ์ แหล่งน้ำ ตลอดจนแหล่งตลาด โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมสหภาพเพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและเกิดความยั่งยืนในอนาคต

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หน่วยงานสนับสนุน สภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด องค์การเอกชนที่ดำเนินการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พ่อค้าเอกชนร่วมกับหน่วยงานราชการ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมการค้าภายใน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและหน่วยงานป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๕. หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้ตัวแทนเกษตรกรรมมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น คณะกรรมการผู้บูรณาการระดับจังหวัด คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) คณะกรรมการผังเมืองจังหวัด เป็นต้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาราคาสินค้าเกษตร

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๓.๑ : การสร้างความเป็น ธรรมด้านราคา ผลผลิตทาง เกษตรกรรม โดย คำนึงถึงการส่งเสริม ให้สินค้าเกษตร ได้รับผลตอบแทน สูงสุด	- เกษตรกรสามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และคุณภาพความปลอดภัยของผลผลิต และสามารถกระจายการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดเสถียรภาพเชิงปริมาณ มีผลผลิตในตลาดเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไปในแต่ละช่วงระยะเวลา - เกษตรกรสามารถแปรรูปผลผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และมีช่องทางการตลาดจำหน่ายผลผลิตได้เพิ่มขึ้นในระดับราคาที่สูงขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปรับเปลี่ยนจากการทำการเกษตรที่ขายผลผลิตในรูปวัตถุดิบที่ได้ราคาต่ำ เป็นการทำการเกษตรมูลค่าเพิ่มที่มีการเชื่อมโยงตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด อย่างครบวงจร	- ต้นทุนการผลิตที่ลดลง ผลิดภาพการผลิต และคุณภาพความปลอดภัยของผลผลิตที่เพิ่มขึ้น - สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ การเกษตรที่มีศักยภาพ อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลังโรงงาน อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้รับการพัฒนาสู่ระบบเกษตรอุตสาหกรรมที่มีการดำเนินงานเชื่อมโยงเป็นระบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด	โครงการที่ ๑ โครงการพัฒนา SME เกษตร	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงพาณิชย์/ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย/ กระทรวงการคลัง/ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร/ สภาเกษตรกรแห่งชาติ

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๓.๒ : การค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิ ปัญญาพันธกรรมพืช และสัตว์ท้องถิ่น นวัตกรรม เทคโนโลยีที่ เหมาะสม และการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ ที่ได้จากการ ค้นคว้าวิจัยและ พัฒนา เพื่อ ประโยชน์ทาง เกษตรกรรม และ เกษตรอุตสาหกรรม	• ค้นหาและรักษาภูมิปัญญาทาง การเกษตร พันธุกรรมพืชและ พันธุกรรมสัตว์ท้องถิ่นให้คงอยู่เป็น สมบัติของประเทศไทยตลอดไป ป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติฉวยโอกาส นำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ • ทบทวนทิศทางการวิจัยด้าน การเกษตรให้สามารถตอบสนองความ ได้เปรียบในการผลิตเพื่อการแข่งขัน ของสินค้าเกษตรไทยสู่ตลาดโลก • ถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร และเกษตรอุตสาหกรรม	• มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ เพิ่มขึ้น • ร้อยละของผลงานวิจัยภาครัฐด้าน การเกษตร ถูกนำไปสู่การปฏิบัติจริง เป็นรูปธรรม	โครงการ ๑ : โครงการสร้าง มูลค่าเพิ่มจากพันธุ์พันธุ์กรรม และภูมิปัญญาทางการเกษตร เพื่อพัฒนาภาคเกษตรและ อุตสาหกรรมเกษตร	-กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ -กระทรวงอุตสาหกรรม -กระทรวง -ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม -กระทรวงพาณิชย์ -กระทรวงมหาดไทย

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๓.๓ : การสร้างเครือข่าย องค์กรเกษตรกร เชื่อมโยงและพัฒนา ความร่วมมือในด้าน การผลิตทาง เกษตรกรรม การ แปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อ การยังชีพ ระหว่าง เครือข่ายองค์กร เกษตรกรกับภาครัฐ และเอกชน	- กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง สามารถดำเนินกิจกรรมพัฒนาแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรสมาชิกต่อเนื่องในแนวราบร่วมกับภาคส่วนต่างๆ - มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายสินค้าเกษตรในแนวตั้งจากระดับหมู่บ้านสู่อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ	- มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้าเกษตรระดับหมู่บ้าน หรือตำบล หรืออำเภอ ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ของเป้าหมาย - มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมจัดทำแผน และร่วมดำเนินการตามแผนธุรกิจเชื่อมโยงสูงซึ่งระดับจังหวัดได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ของเป้าหมาย - มีการจัดตั้งคณะกรรมการรายชนิดสินค้าเกษตรเชื่อมโยงจากระดับจังหวัดสู่ระดับประเทศอย่างน้อย ๕ ชนิดสินค้าเกษตร และมีการร่วมดำเนินธุรกิจ/กิจกรรมพัฒนาแก้ไขปัญหาระดับประเทศอย่างน้อย ๔ ชนิดสินค้าเกษตร - ในพื้นที่เป้าหมายหมู่บ้านห่างไกล พื้นที่เขตความมั่นคงเกษตรสามารถรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ ของจำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย แล้วกลุ่ม/องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจ/กิจกรรมให้บริการ ช่วยเหลือจำนวนเกษตรกรไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้	โครงการที่ ๑ : โครงการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้า โครงการที่ ๒ : โครงการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในการใช้ข้อมูลร่วมกันวางแผนพัฒนาพื้นที่	กระทรวงเกษตรกรและ สหกรณ์การเกษตรพหุวิสัย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม สภาเกษตรกรแห่งชาติ ภาคเอกชน กระทรวงเกษตรกรและ สหกรณ์การเกษตรพหุวิสัย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม สภาเกษตรกรแห่งชาติ ภาคเอกชน

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๓.๑ : การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตทางเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด

๑. การพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรม เชื่อมโยงตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด

ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ

ขั้นที่ ๑ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒) จัดทำโครงการนาร่อง การพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรม สำหรับพืชเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลังโรงงาน อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อยกระดับการผลิตทางการเกษตร สร้างเสถียรภาพราคาผลผลิตและผลิตภัณฑทางการเกษตร และรายได้ของเกษตรกร และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าและผลิตภัณฑทางการเกษตรของประเทศไทยในตลาดโลก

วิธีดำเนินงาน

การสร้างความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิต ควรพิจารณามาตรการหรือแนวทางเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเกษตรพันธสัญญาที่สามารถพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้กลายเป็นหุ้นส่วนธุรกิจ และได้รับความเป็นธรรม รวมทั้งมีการปรับปรุงรูปแบบการผลิตจากการผลิตเป็นวัตถุดิบเป็นการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพสูง หรือเป็นสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพและมีโอกาสทางการตลาด เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถต่อยอดการผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย เพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยตรงเพื่อแก้ไขปัญหาการผูกพ่อค้าคนกลางกดราคา

ดำเนินการปรับเปลี่ยนยกระดับการทำเกษตรของเกษตรกรในปัจจุบัน จากเกษตรกร ซึ่งโดยส่วนใหญ่ทำการผลิตแล้วขายผลผลิตในรูปแบบวัตถุดิบที่ได้ออกราคาต่ำ มีรายได้ต่ำ ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย และการลงทุนรอบการผลิตต่อไป ให้เป็นเกษตรกรที่ทำการผลิต แล้วสามารถแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า และจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ได้ราคาสูงขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการยกระดับเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรที่เป็น “ผู้ประกอบการเกษตรอุตสาหกรรม” ซึ่งมีการดำเนินงานเชื่อมโยงเป็นระบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต จนถึงการตลาด โดยมีวิธีดำเนินงานแต่ละรายสินค้าและผลิตภัณฑทางการเกษตร ดังนี้

(๑) จัดประชุมชี้แจงเกษตรกร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา/วิจัย สถาบันการเงิน และที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ให้มีความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาระดับภาคของการเกษตรของเกษตรกรในปัจจุบัน ให้เป็นการทำเกษตรอุตสาหกรรม

(๒) ศึกษา วิเคราะห์ กำหนดประเภทของการเกษตรที่มีศักยภาพความพร้อมเป็นกลุ่มพื้นที่ตามเขตการปกครอง หรือเป็นกลุ่มพื้นที่ตาม “ภูมิสังคม” โดยยึดหลักความเป็นจริงของภูมิประเทศในด้านพื้นที่ดิน ประกอบกับลักษณะทางสังคมวิทยา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศาสนา เป็นต้น อันเป็นการจัดการ “โซนนิ่งพื้นที่” นั่นเอง

(๓) เกษตรกร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบัน การศึกษา/วิจัย สถาบันการเงิน และที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ร่วมวางแผนการผลิต การแปรรูป และการตลาด ในกิจการเกษตรที่ได้เห็นชอบร่วมกัน ก่อนจะลงมือทำการผลิต เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการลงทุนและรายได้ผลตอบแทนที่จะได้รับ ตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นลงมือทำการผลิต ไม่รอจนได้ผลผลิตแล้ว จึงไปตลาดดังเช่นในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งมีผลกระทบต่อราคาผลผลิตตกต่ำ หรือไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ประกอบด้วย

- การวางแผนกำหนดชนิดและปริมาณผลผลิตทั้งหมดที่จะต้องทำการผลิตตามความต้องการของตลาด โดยมีแผนปฏิบัติงานในรายละเอียด อาทิ ชนิดพันธุ์ที่จะปลูก จำนวนพื้นที่ปลูก ระยะเวลาเริ่มต้นการปลูก ช่วงระยะเวลาที่จะเก็บเกี่ยวและปริมาณผลผลิตที่จะเก็บเกี่ยวในแต่ละช่วงระยะเวลา เพื่อมีผลผลิตกระจายสู่การแปรรูปและตลาดอย่างเหมาะสมมาเสมอ จุลรวมผลผลิต การจัดระบบขนส่งผลผลิตไปตลาด/โรงงานแปรรูป เป็นต้น
- การวางแผนกำหนดแนวทางการผลิตที่จะได้รับการผลิต จะกระจ่ายผลผลิตไปสู่ช่องทางใด อย่างไร จะได้รับราคาและรายได้ผลตอบแทนเท่าใด ซึ่งอาจประกอบด้วย (๑) จะแปรรูปผลผลิตด้วยกลุ่ม/องค์กรของตนเอง เป็นอะไร เท่าใด จำหน่ายที่ใด อย่างไร และ (๒) จะรวบรวมผลผลิตส่งไปตลาด/โรงงานแปรรูปใด เท่าใด อย่างไร ราคาเท่าใด เป็นต้น

(๔) ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรแต่ละราย อาทิ จัดแบ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพ และกลุ่มผู้ผลิตรายพืชดังกล่าว และร่วมจัดหาปัจจัยการผลิต ใช้เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการเกษตรร่วมกัน เช่น รถเกี่ยวเกี่ยว เครื่องอบลดความชื้น และอื่นๆ

(๕) เน้นทำการผลิตใน “ระบบแปลงใหญ่” ที่ควรเป็นพื้นที่ติดต่อกัน เพื่อสามารถจัดระบบสนับสนุนการผลิตด้านต่างๆ ได้ง่าย สามารถเพิ่มผลผลิตทางการผลิต และลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีปริมาณผลผลิตเหมาะสม พอเพียงต่อการแปรรูป และความต้องการของตลาด

(๖) ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา/วิจัย สถาบันการเงิน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ บูรณาการความร่วมมือให้การสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร เพื่อให้ช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการ และพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืนในระยะยาว อาทิ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การจัดทำแปลงสาธิต การจัดตั้งและบริหารจัดการงานกลุ่มผู้ผลิต การวางแผนการผลิต การวางแผนการผลิต การกระจายสู่ตลาดอย่างเหมาะสม มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อาทิ การศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาพันธุ์ การพัฒนาระบบชลประทาน ระบบการขนส่ง ระบบประกันความเสี่ยงภัยในการผลิต การจัดให้มีฐานข้อมูลที่ถูกต้องเป็นเอกภาพเป็นที่ยอมรับ และการสร้างการรับรู้ที่เท่าทันต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดให้กับเกษตรกร

กระทรวงพาณิชย์ สนับสนุนข้อมูลข่าวสารความต้องการของตลาด ร่วมให้คำแนะนำการวางแผนการผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิตให้กระจายออกสู่ตลาด สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ช่วยจัดหาพัฒนาตลาดให้เกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ช่วยพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการตลาด และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อาทิ สืบเชื้อเพื่อการส่งออก ระบบประกันความเสี่ยงภัยในการส่งออก และการจัดให้มีการประกวด คุมราคาปัจจัยการผลิต

กระทรวงอุตสาหกรรม สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง อาทิ เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ โรงงานแปรรูป

กระทรวงมหาดไทย สนับสนุนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่โดยรวม และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เช่น การควบคุมอัตราค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร และการจัดหาตลาดให้กับเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร

กระทรวงการคลัง และหน่วยงานในกำกับดูแล เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารออมสิน สนับสนุนเงินลงทุนปลดดอกเบี้ย หรืออัตราดอกเบี้ยเหมาะสม ในการจัดหาเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ โรงงานแปรรูป และเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน โดยมีเงื่อนไขผ่อนชำระหนี้คืนในระยะยาว และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง

สภาเกษตรกรแห่งชาติ สนับสนุนข้อมูลในส่วนของเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร การคัดเลือกพื้นที่นำร่องโครงการ การประสานงาน และการติดตามการดำเนินงานโครงการ

ข้อที่ ๒ (ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔) ขยายผลการดำเนินการในแต่ละรายสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร ที่อยู่ในเป้าหมายการดำเนินการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

๒. การประกันความเสี่ยงในการผลิตและราคาผลผลิต

ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ

จัดให้มีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับการชดเชย เยียวยา บรรเทาความเสียหาย จากความเสี่ยงภัยการต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในระหว่างขั้นตอนการผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด อาทิ ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ภัยพิบัติต่างๆ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง โรคแมลงศัตรูพืชระบาด และความเสี่ยงจากความไม่เสถียรภาพของราคาผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร เป็นต้น

วิธีดำเนินงาน

(๑) ศึกษา วิเคราะห์ เสนอแนะแนวทาง มาตรการ รูปแบบ วิธีการที่เหมาะสม ในการช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับการชดเชย เยียวยา บรรเทาความเสียหาย จากความเสี่ยงภัยการต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในระหว่างขั้นตอนการผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด อย่างเหมาะสมเพียงพอ โดยมีมาตรการที่สมควรจะพิจารณาดำเนินการ เช่น การจัดให้มีกองทุนรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร และการประกันภัยการผลิตทางการเกษตร

(๒) จัดให้มีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับการชดเชย เยียวยา บรรเทาความเสียหาย จากความเสี่ยงภัยการต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในระหว่างขั้นตอนการผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด โดยในเบื้องต้นควรเริ่มจากการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของมาตรการที่มีการดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบัน ได้แก่ “การประกันภัยพืชผลเกษตร” ที่เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ (โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) และภาคเอกชน (บริษัทประกันภัย) เพื่อให้มีเงื่อนไข ขั้นตอน วิธีการ ที่คล่องตัว เอื้ออำนวย เป็นธรรม เกิดประโยชน์กับเกษตรกรอย่างแท้จริง รวมทั้งพิจารณาขยายขอบเขตการทำประกันภัยพืชผลเกษตร ให้ครอบคลุมรายพืชผลเกษตรมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(๓) สำหรับการจัดให้มี “กองทุนรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร” อาจจัดตั้งเป็นกองทุนรวมสำหรับทุกรายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร หรือแยกเป็นกองทุนเฉพาะแต่ละรายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร ตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยในเบื้องต้นภาครัฐควรเป็นผู้ให้การสนับสนุนเงินทุนเป็นหลัก และมีมาตรการจูงใจให้ภาคธุรกิจการเกษตร รวมถึงเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ร่วมสหทบเงินทุนเข้ากองทุนดังกล่าวในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยมีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการร่วม ๓ ฝ่าย ประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยอาจมีจำนวนฝ่ายละเท่า ๆ กัน เพื่อป้องกันการครอบงำจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยให้กรรมการที่มาจากในแต่ละฝ่ายคัดเลือกกันเองภายในกลุ่มของตน

๓. การจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตร และเครือข่าย ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ

ขั้นที่ ๑ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒) จัดทำโครงการนำร่อง เพื่อทดลองจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตร และเครือข่าย จำนวน ๒ ภูมิภาค จากทั้งหมด ๔ ภูมิภาค (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้) เพื่อช่วยให้เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย มีช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่ผลผลิตการเกษตรล้นตลาด โดยมีการจัดตั้งและดำเนินงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการตลาด จากกระดับพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล สู่ระดับอำเภอ จังหวัด และภูมิภาค ครอบคลุมทั่วประเทศ

วิธีดำเนินงาน

- (๑) ระดับหมู่บ้าน จัดตั้งเป็น “ตลาดชุมชน” เพื่อเป็นสถานที่ให้เกษตรกรนำผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตนไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในชุมชน
- (๒) ระดับตำบล จัดตั้งเป็น “ตลาดกลางเกษตรกรประจำตำบล” เชื่อมโยงการดำเนินงานกับตลาดชุมชนในระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นสถานที่ให้เกษตรกรนำผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตนไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคและพ่อค้าในพื้นที่ ขณะเดียวกันเป็นสถานที่ซึ่งเกษตรกร พ่อค้า และผู้ประกอบการในพื้นที่ สามารถซื้อผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตร และสินค้าที่เกี่ยวข้อง จากตำบล จังหวัด และภูมิภาคอื่น
- (๓) ระดับจังหวัด จัดตั้งเป็น “ตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัด” เชื่อมโยงการดำเนินงานกับตลาดกลางเกษตรกรประจำตำบลในจังหวัด เน้นการขายส่ง โดยรวบรวมผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และสินค้าที่เกี่ยวข้อง จากตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัด เพื่อกระจายไปสู่ศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรประจำภูมิภาคต่างๆ (โดยเฉพาะในภูมิภาคอื่น) และรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร และสินค้าที่เกี่ยวข้องจากศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรประจำภูมิภาค (โดยเฉพาะจากภูมิภาคอื่น) เพื่อกระจายภายในจังหวัด ผ่านกลไกตลาดกลางเกษตรกรประจำตำบล
- (๔) ระดับภูมิภาค จัดตั้งเป็น “ศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรประจำภูมิภาค” จำนวน ๔ ภูมิภาค (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้) ดำเนินการเชื่อมโยงกับตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัด เน้นการขายส่ง โดยรวบรวมผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร และสินค้าที่เกี่ยวข้อง จากตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัดภายในภูมิภาค เพื่อกระจายไปยังศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรภูมิภาคอื่น และขณะเดียวกันรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร และสินค้าที่เกี่ยวข้อง จากศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรภูมิภาคอื่น เพื่อกระจายผ่านกลไกตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัด และตลาดกลางเกษตรกรประจำตำบล ในภูมิภาคของตน

การบริหารงาน

(๑) จัดให้มีการวางแผนการตลาด โดยสอดคล้องกับการวางแผนการผลิต มีการวางแผนจัดการขนส่งผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร และสินค้าที่เกี่ยวข้อง อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีต้นทุนค่าขนส่งต่ำ และมีการวางแผนจัดส่งเสริมการขาย ของตลาดกลางเกษตรกระจายประจำตำบล ตลาดกลางเกษตรกรประจำจังหวัด และศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรประจำภูมิภาค อย่างเหมาะสม

(๒) บริหารงานในรูปแบบ “คณะกรรมการ” โดยมีผู้แทนเกษตรกร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมเป็นกรรมการในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยอาจมีจำนวนฝ่ายละเท่าๆ กัน

ส่วนกลาง มีนายกรัฐมนตรี หรือผู้ได้รับมอบหมาย ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ

ระดับภูมิภาค มีผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีศูนย์กระจายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรประจำภูมิภาคตั้งอยู่ ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ

ระดับจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นๆ ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ

ระดับตำบล มีปลัด อบต. หรือ นายก อบต. ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ

(๓) องค์การตลาด กระทรวงมหาดไทย และองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุน

ขั้นที่ ๒ (ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔) ขยายผลการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรและเครือข่าย ให้ครอบคลุมทั้ง ๔ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและเฉียงเหนือ และภาคใต้

๔. การจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตรและศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในตลาดต่างประเทศเป้าหมาย

ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ

ขั้นที่ ๑ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒) จัดทำโครงการนำร่อง ทดลองจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตรที่มีศักยภาพ พร้อมการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรของไทย โดยเฉพาะผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรที่ต้องพึ่งพิงตลาดต่างประเทศค่อนข้างมาก อาทิ ยางพารา อ้อย มันสำปะหลังโรงงาน และข้าว เพื่อเป็นกลไกผลักดันการส่งออกสินค้าเกษตรของประเทศไทย

วิธีดำเนินการ

(๑) ศึกษา วิเคราะห์ เสนอแนะรูปแบบ วิธีดำเนินงาน และแนวทางในการดำเนินการทดลองจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตรที่มีศักยภาพ พร้อมการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรของประเทศไทย

(๒) ประชุมหารือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร เพื่อกำหนดชนิดผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรที่จะทดลองจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตร ดังกล่าว และประเทศที่จะไปทดลองจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตร รวมทั้งการกำหนดรูปแบบ ของบริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตร และศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในตลาดต่างประเทศ

(๓) ทั้งนี้ บริษัทจัดการส่งออกสินค้าเกษตรรายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์เกษตรและศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในตลาดต่างประเทศเป้าหมายที่จะจัดตั้งขึ้น ควรเป็นภาคต่อของการพัฒนาองค์กรเกษตรกรในประเทศ โดยจัดตั้งเป็นบริษัทจัดการส่งออก/ศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในต่างประเทศ ซึ่งจะสามารถพัฒนาต่อไปในอนาคตเป็นบริษัทจัดการส่งออก/ศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในต่างประเทศ ที่เป็นของเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร บริหารงานโดยเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร เพื่อผลประโยชน์ของเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร โดยจัดให้มีการบริหารงานในรูปคณะกรรมการที่มาจากผู้แทน ๓ ฝ่าย ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร อย่างเหมาะสม โดยอาจให้มีจำนวนผู้แทนฝ่ายละเท่าๆ กัน รวมทั้งมีเงินลงทุนจากทั้ง ๓ ฝ่าย ดังกล่าว อย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการครอบงำการดำเนินงานของบริษัทจัดการส่งออก/ศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในต่างประเทศที่จะจัดตั้งขึ้น โดยในเบื้องต้นภาครัฐควรเป็นผู้ลงทุนถือหุ้นรายใหญ่ และจูงใจให้ภาคธุรกิจการเกษตร ภาคเอกชนสามารถนำเงินลงทุนในบริษัทจัดการส่งออก/ศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในต่างประเทศ ไปหักลดหย่อนภาษีได้ และมีเงื่อนไขเอื้ออำนวยสนับสนุนให้องค์กรเกษตรกรเพิ่มทุนในกิจการดังกล่าว

(๔) จัดให้มีมาตรการสนับสนุนการดำเนินงานของบริษัทจัดการส่งออก/ศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในต่างประเทศดังกล่าว อาทิ การประกันคุณภาพผลผลิต/ระบบตรวจสอบย้อนกลับ ระบบรวบรวมขนส่งผลผลิตและผลิตรวมศูนย์การเกษตร สินเชื่อเพื่อการส่งออก การประกันความเสี่ยงในการส่งออก การจัดให้มีฐานข้อมูลที่ถูกต้องเป็นเอกภาพเป็นที่ยอมรับ และการพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจ/องค์กรธุรกิจ รวมถึงการสร้างการรับรู้ที่เท่าทันต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดให้กับเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ (ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔) ขยายผลการจัดตั้งบริษัทจัดการส่งออกผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีศักยภาพ และการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเกษตรในประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของผลผลิตและผลิตภัณฑ์การเกษตรของประเทศไทย เป็นการเพิ่มเติม

๕. หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์

หน่วยงานร่วมดำเนินการ ได้แก่ กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม สำนักงานนายกรัฐมนตรี สภาเกษตรกรแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๓.๒: การค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิปัญญาพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยและพัฒนา เพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม และเกษตรอุตสาหกรรม

จากการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการแก้ไขปัญหของเกษตรกร รวมทั้งข้อ ngạiในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดของทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยดำเนินการจัดให้มีเวทีแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการบูรณาการในระดับตำบล ระดับอำเภอ จนถึงระดับจังหวัดได้มีส่วนร่วม รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ การองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ภาคเอกชน ประชาชนบ้านองค์กรเกษตรกรรม รวมทั้งประชาชนทั่วไป โดยทุกเวทีกำหนดให้มีเกษตรกรเข้าร่วมในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ซึ่งจากแผนแม่บทของทุกจังหวัดดังกล่าวรวมทั้งข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ได้นำมาประมวลสรุปเป็นแผนแม่บทในการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาภูมิปัญญา พันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม และเกษตรอุตสาหกรรม ดังนี้

๑. ปกป้อง คัดกรองและรักษาภูมิปัญญา พันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น

วิธีดำเนินการ

(๑) กำหนดกลยุทธ์และดำเนินการเพื่อปกป้องภูมิปัญญาไทย พันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่นให้ทันต่อสถานการณ์ จัดทำฐานข้อมูลรวบรวมภูมิปัญญาพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ โดยจัดตั้งหน่วยงานการขึ้นทำหน้าที่เฝ้าระวังและพิทักษ์ภูมิปัญญาไทย พันธุ์กรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น รวมทั้งให้ความรู้คนไทยด้านภูมิปัญญา/ลิขสิทธิ์/สิทธิบัตร มากยิ่งขึ้นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระยะยาว

(๒) พิจารณาทบทวนกฎหมาย ข้อบังคับที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ได้จริงตรงตามสถานการณ์ปัจจุบัน และเหมาะสมกับลักษณะพิเศษของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมและกระตุ้นคนไทยให้มีจิตสำนึกปกป้องและคุ้มครองภูมิปัญญาของชาติ โดยชี้ให้เห็นผลเสียของการละเลยในอดีต จนหลายภูมิปัญญาถูกต่างชาติขโมยไป

(๓) สนับสนุนการคุ้มครอง และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ด้วยการกำหนดให้แจ้งสิทธิบัตรและภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร

หน่วยงานรับผิดชอบ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การสวนพฤกษศาสตร์ กรมทรัพยากรทางปัญญา กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

๒. พัฒนาการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม

วิธีดำเนินการ

- (๑) ส่งเสริมการพัฒนาขยายแผนไทยและยาจากสมุนไพรให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์และการแสดงสรรพคุณได้สอดคล้องกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาไทย
- (๒) เร่งสร้างวงจรความร่วมมือในการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรจากต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและเอกชนในการผลิตวัตถุดิบพืชสมุนไพรเพื่ออุตสาหกรรมในระบบตลาดข้อตกลง พร้อมเร่งพัฒนาความรู้และทักษะของกลุ่มเกษตรกร ถ่ายทอดความรู้ สัมปสนกับผู้ปลูกสมุนไพรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานแปลง GAP หรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- (๓) ผลักดันให้เกิดการใช้สมุนไพรเป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชนในการดูแลสุขภาพร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าจำหน่ายสู่ระดับสากลโดยจัดสร้างเป็นศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร โดยองค์การเภสัชกรรม กำหนดให้เป็นสถานที่ที่บริษัทส่งเสริมการท่องเที่ยวต่างเข้าเยี่ยมชม
- (๔) ส่งเสริม สัมปสนการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดผลงานเชิงพาณิชย์มากขึ้น และสนับสนุนให้สถาบันเกษตรกร องค์กรเกษตรกร ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ พัฒนาและผลิตพันธุ์กรรมพืชและพันธุ์กรรมสัตว์
- (๕) กำหนดให้หน่วยงานเจ้าของผลงานวิจัย นำผลงานวิจัยที่ผ่านการรับรองแล้วว่ามีประสิทธิภาพ ทำการผลิตเพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรในราคาที่เป็นธรรม หรือเผยแพร่ให้องค์กรเกษตรกรรมผลิตใช้เองหรือผลิตจำหน่ายเกษตรกรสมาชิก เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือการแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น
- (๖) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์พืชและสัตว์ การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้

หน่วยงานรับผิดชอบ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การสวนพฤกษศาสตร์ กรมทรัพยากรทางปัญญา กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมพัฒนามาตรการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร มหาวิทยาลัยของรัฐ

๓. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยด้านการเกษตร ด้วยการจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้น เพียงพอต่อความต้องการของหน่วยงานในการศึกษา วิจัย และพัฒนา โดยชุมชนมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญในเรื่องต่างๆ ดังนี้ เป็นลำดับต้น

วิธีดำเนินการ

(๑) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในท้องถิ่น เช่น ปราชญ์เกษตร เกษตรกรดีเด่น เกษตรกรต้นแบบ หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประดิษฐ์ คิดค้นนวัตกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ทางด้านการเกษตร ให้มีการทดลองวิจัยต่อยอดหรือสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อการเผยแพร่ ถ่ายทอด และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในท้องถิ่นหรือผู้ที่สนใจ

(๒) สนับสนุนการศึกษาวิจัยให้เกิดความชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีจำกัด เพื่อกำหนดเขตให้เกิดการใช้พื้นที่เพาะปลูกอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกำหนดได้ว่าปริมาณพืชเศรษฐกิจ ที่ผลิตแต่ละชนิดในปีการผลิตมีจำนวนเท่าใด จะแปรรูปและทำการค้าขายอย่างไร ให้ความชัดเจนมากขึ้น

(๓) วิจัยเชิงนโยบายแบบบูรณาการเพื่อสร้างฐานข้อมูลนำมาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหา และเพื่อให้เกิดการแข่งขันกับต่างประเทศได้ ยกตัวอย่างเช่น แผนงานวิจัยเพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรครบวงจรตั้งแต่การผลิต แปรรูป บรรจุภัณฑ์และการตลาดแผนงานวิจัยพัฒนาการขนส่งสินค้าเกษตรที่มีโอกาสเน่าเสียสูง แผนงานวิจัยพัฒนาการตลาดส่งเสริมการขายการบริโภคสินค้าเกษตร แผนงานวิจัยเชิงนโยบายการใช้พื้นที่เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ในประเทศให้เกิดสัดส่วนและผลสัมฤทธิ์สูงสุดหรือแผนงานวิจัยเพื่อเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรรายย่อยในการพัฒนาสู่สหกรณ์การเกษตรที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น แผนงานวิจัยเหล่านี้ต้องบูรณาการทำงานร่วมกันของหลายกระทรวง หลายหน่วยงาน จากนักวิจัยที่เป็นกลาง มีองค์ความรู้ ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ไม่มีอิทธิพลของพ่อค้า นักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องเป็นแผนงานที่ต่อเนื่องเป็นกระบวนการและมีข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เป็นนโยบายชาติได้ เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการแข่งขันกับประเทศอื่นได้ การพยากรณ์อนาคตของราคาสินค้าเกษตรเพื่อการผลิตได้ เป็นข้อมูลที่สามารถนำภาคเอกชนนำไปใช้เพื่อการแข่งขันกับประเทศอื่นได้

- (๔) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- (๕) สนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมพลังงานทดแทนจากผลผลิตภาคการเกษตรและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชพลังงานทดแทนที่ให้ผลผลิตสูง ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น ผลิตพลังงานได้มากขึ้นในปริมาณพืชที่เท่ากัน อาทิ มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน และพืชพลังงานทดแทนชนิดอื่นในขนาดที่ไม่ได้ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหาร เช่นสาหร่าย เป็นต้น รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่มูลค่าเกษตรและอาหารเพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและพลังงานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน
- (๖) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางตลาดสินค้าเกษตรในภูมิภาคอาเซียนและตลาดโลก เกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหารในระดับสากล ปรับปรุงนโยบายและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกสินค้า พัฒนาคูณภาพและการผลิตผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- (๗) ส่งเสริมการวิจัยเครื่องจักรกลการเกษตร เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่า ลดต้นทุนการใช้แรงงาน และลดการสูญเสียผลผลิตในกระบวนการปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง ตลอดจนการเก็บรักษาในยุ้งฉาง รวมทั้งการวิจัยนวัตกรรมเครื่องจักร เครื่องมือเพื่อใช้ในการแปรรูปขั้นต้นในฟาร์ม การขนส่งและการเกษตรอุตสาหกรรม
- (๘) สร้างแรงจูงใจของนักวิจัยในระบบราชการให้มีเงินค่าตอบแทนพิเศษในการวิจัยเช่นเดียวกับการเงินประจำตำแหน่งผู้บริหาร
- (๙) สนับสนุนให้มีการพัฒนางานวิจัยพันธุ์กรรมพืช งานวิจัยพันธุ์กรรมสัตว์ สัตว์น้ำและจุลินทรีย์ โดยการดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms : GMOs) ในระดับการทดลองที่ควบคุมได้ โดยต้องตรวจสอบความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอนที่ทำการวิจัยและพัฒนา และสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสู่สังคมโดยอาศัยข้อเท็จจริงบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

หน่วยงานรับผิดชอบ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร มหาวิทยาลัยของรัฐ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

๔. ระบบการศึกษาและเรียนรู้สำหรับเกษตรกร

วิธีดำเนินการ

(๑) สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาระบบเกษตรจากการปฏิบัติจริงในไร่ นา เรียนรู้ระบบรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการทำธุรกิจในระบบตลาด จัดให้เกิดโรงเรียนเกษตรกรเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางเลือก โดยเพิ่มการเรียนรู้ผ่านเวทีชาวบ้านในลักษณะการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา ให้กระจายไปตามท้องถิ่นที่มีการทำเกษตรรายย่อยอยู่มาก ในขณะเดียวกันควรสร้างความรู้ใหม่ที่เหมาะกับการทำเกษตรกรรมรายย่อย ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยของเกษตรกรเอง และอีกส่วนหนึ่งมาจากการเผยแพร่ความรู้ที่เกษตรกรบางท้องถิ่นพบให้แพร่หลาย สามารถนำมาทดลองใช้ในท้องถิ่นอื่นๆ ได้

(๒) มีกิจกรรมทักษะการทำอาชีพเสริม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เช่น การบำรุงและขยายพันธุ์พืชและสัตว์ การทำธุรกิจการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำหรือซ่อมปัจจัยการผลิตเอง เป็นต้น

(๓) กำหนดให้หน่วยงานเจ้าของงานวิจัยนำผลงานวิจัย และผลงานประดิษฐ์คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาขยายผลถ่ายทอดสู่เกษตรกร หรือภาคการผลิต รวมทั้งขยายผลงานวิจัยด้านเครื่องจักรกลการเกษตรไปดำเนินการต่ออย่างเป็นรูปธรรม ผ่านสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน องค์กรเกษตรกร หรือสภาเกษตรกรแห่งชาติ

(๔) การสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้เข้าถึงข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้ เช่น ระบบการติดตามราคา การวิเคราะห์ต้นทุน และการวางแผนการผลิต เป็นต้น

(๕) นอกจากนั้น เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากการผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ควรสนับสนุนการทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว

หน่วยงานรับผิดชอบ

กรมส่งเสริมสหกรณ์ สภาเกษตรกรแห่งชาติ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร มหาวิทยาลัยของรัฐ

แนวทางพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๓.๓ : การสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร เชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือในด้านการผลิตทางเกษตรกรรม การแปรรูป การตลาด และการบริโภคเพื่อการยังชีพ ระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกรกับภาครัฐและเอกชน

๑. การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้า

วิธีดำเนินการ

๑) พัฒนาการจัดการของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรจากเดิมมุ่งเน้นดำเนินธุรกิจสินค้าให้เงินกู้แก่สมาชิกเป็นหลัก เปลี่ยนเป็นการให้บริการธุรกิจแบบเอกชนประสงค์ ทั้งสินเชื่อ รวมซื้อ แปรรูป รวมขายและธุรกิจบริการแก่สมาชิกครบวงจรเพื่อสามารถสนองความต้องการของสมาชิกซึ่งกรรมการ พนักงานของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรได้รับความรู้ในการจัดการธุรกิจขององค์กร

๒) ดำเนินการสร้างความรู้ความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรโดยให้เกษตรกรที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน รวมกลุ่มระดมความคิดเห็นในการพัฒนาแก้ไขปัญหาตามลักษณะเฉพาะของสินค้าแต่ละชนิดซึ่งแตกต่างกัน ตั้งแต่การผลิต, การดูแลรักษา, การแปรรูปและการตลาด

๒.๑) ดำเนินการนำร่องสร้างความเข้มแข็งกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้าเกษตรชนิดเดียวกัน อย่างน้อย ๒ กลุ่ม/องค์กรขึ้นไปในแต่ละอำเภอนำร่อง โดยส่งเสริมให้เกษตรกรสมาชิกกลุ่มจัดทำแผนการผลิต และแผนความต้องการสนับสนุนปัจจัยการผลิต สินค้าเพื่อ องค์ความรู้การตลาด จากกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ตนสังกัด โดยกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรดำเนินธุรกิจให้การสนับสนุนสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต ฯลฯ ตามความต้องการของสมาชิก

๒.๒) ดำเนินการสร้างความรู้ความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ในระดับอำเภอ โดยให้กรรมการของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในแต่ละอำเภอ พิจารณาเลือกผู้แทนเป็นกรรมการรายชนิดสินค้าระดับอำเภอ เพื่อรวบรวมแผนการผลิตและแผนความต้องการสนับสนุนจากกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรย่อยภายในอำเภอ เป็นแผนการผลิตความต้องการระดับอำเภอ โดยคณะกรรมการระดับอำเภอนำหน้าทำที่ประสานแหล่งตลาด ชนิด และปริมาณความต้องการสินค้าจากนั้นกรรมการหารือวางแผนพัฒนาการผลิตของสมาชิกกลุ่มองค์กร ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด หรือกรณีสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรระดับจังหวัด ดำเนินการในแนวทางเดียวกันระดับอำเภอ

๒.๓) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรระดับประเทศ โดยให้กรรมการของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในระดับจังหวัดพิจารณาเลือกผู้แทนเป็นกรรมการรายชนิดสินค้าระดับประเทศเพื่อวางแผนการผลิต แผนการให้บริการธุรกิจรวมซื้อ แปรรูป และรวมขาย เชื่อมโยงกับกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรรายชนิดสินค้าระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก สภาเกษตรกรแห่งชาติ/สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ/สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด

หน่วยงานสนับสนุน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมปศุสัตว์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน

๒. การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในการใช้ข้อมูลร่วมวางแผนพัฒนาพื้นที่

การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรในการใช้ข้อมูลร่วมวางแผนพัฒนาพื้นที่ เป็นการมุ่งพัฒนาให้เกษตรกรในพื้นที่ห่างไกล พื้นที่ความมั่นคง ได้มีโอกาสพัฒนาตามศักยภาพภูมิสังคมแต่ละพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ดำเนินการตามแนวทางมูลนิธิปิดทองหลังพระ ตั้งแต่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมสำรวจข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน แหล่งน้ำ สภาพดิน ฯลฯ แล้วนำข้อมูลเสนอให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น สรุปปัญหาและแนวทางการพัฒนาแก้ไข พร้อมร่วมกันกำหนดกิจกรรมดำเนินการ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ “อยู่รอด” ให้ชาวบ้านพ้นความอดอยากก่อน มีอาหารกินตลอดปี ขึ้นต่อไป “พอเพียง” ใช้หนี้หมด มีรายได้สม่ำเสมอ ชีวิตพอสบายขึ้น และ “ยั่งยืน” มีเงินออม พัฒนาตนเองด้วยลำแข้ง มีภูมิคุ้มกันภัยคุกคามจากภายนอก ซึ่งการจะดำเนินกิจกรรมร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จนั้น ในพื้นที่เป้าหมายควรมีการรวมกลุ่ม เลือกผู้นำ/กรรมการ กำหนด กฎ ระเบียบ การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร และติดต่อบริษัทประกันสุขภาพภาคส่วนต่างๆ

วิธีดำเนินการ

๑) ขนตรียมความพร้อมบุคลากรและคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

- โดยคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมายดำเนินการในพื้นที่ห่างไกล, พื้นที่ความมั่นคง ที่มีความพร้อมจะเข้าร่วมโครงการ แล้วส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง กลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เพื่อร่วมดำเนินกิจกรรม
- ภายหลังความรู้อาการและการพัฒนาของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรด้านการจัดการธุรกิจการแบบแผนประสงค์ให้บริการแก่สมาชิกครบวงจรตั้งแต่ธุรกิจสินเชื่อ รวมซื้อ แปรรูป ระบาย และธุรกิจบริการ อย่างเป็นระบบครบวงจร

- นำเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย สมาชิกเกษตรกร และพนักงานสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ศึกษาดูงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือโครงการปิดทองหลังพระในพื้นที่เพื่อเพิ่มความรู้ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ ปรับปรุงดิน อาชีพปฐดิน การศึกษาล้างแวล้อมรวมทั้งการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม/องค์กรที่ประสบผลสำเร็จ

- ดำเนินการสำรวจข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย พร้อมสรุปประมวลผลการวิเคราะห์อย่างง่ายนำเสนอที่ประชุมเกษตรกรในหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางดำเนินกิจกรรมพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่

- เกษตรกรร่วมกันดำเนินกิจกรรมพัฒนาการเกษตรตามที่กำหนดร่วมกัน โดยประสานการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ราชภัฏและภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษา

๒) ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่

มีการพัฒนาமிติหน้า โดยสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร มิติดิน โดยปรับปรุงดิน มิติเกษตร ได้แก่ การปลูกพืช เลี้ยงปศุสัตว์ และสัตว์น้ำตามศักยภาพ มิติอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ได้แก่ ทำการเกษตร GAP มิติอนุรักษ์ป่า ได้แก่ ปลูกป่า ดูแลรักษาป่า รวมทั้งมีจิตสำนึกความเข้มแข็งขององค์กร โดยพัฒนาผู้นำที่เข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กร

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก สภาเกษตรกรแห่งชาติ สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ สภาเกษตรกรจังหวัด สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด
หน่วยงานสนับสนุน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมการค้าภายใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมประมง กรมปศุสัตว์ ราชบัณฑิตยสถานและภาคเอกชน

๓. การสร้างความเป็นเอกภาพของกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร มีข้อเสนอเชิงโครงสร้างให้แก่กฎหมาย คำสั่ง ประกาศ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดให้มีองค์กรเกษตรกรประเภทเดียว ตั้งแต่ระดับตำบล ระดับจังหวัดเชื่อมโยงกันเพื่อความเข้มแข็งเป็นเอกภาพ โดย

วิธีดำเนินการ

- ๑) ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ การรวมองค์กรเกษตรกรให้เป็นเอกภาพ
- ๒) กำหนดแนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่รวมเป็นเอกภาพแล้วร่วมกับหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และเครือข่ายอย่าง

เป็นทางการ

ประโยชน์จากการรวมองค์กรเป็นเอกภาพ มีดังนี้

- ๑) ทำให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินธุรกิจขององค์กร เนื่องจากองค์กรเกษตรกรเป็นองค์กรที่มุ่งบริการเกษตรกรสมาชิก ดังนั้น จำนวนสมาชิกจึงมีส่วนสำคัญกว่าเงินทุนในการสร้างความมั่นคงขององค์กร ส่วนปริมาณธุรกิจขององค์กรก็สามารถขยายปริมาณผลผลิต ปริมาณธุรกิจ รวมซื้อรวมขายที่เพิ่มขึ้น
- ๒) ลดความซ้ำซ้อนและประหยัดเวลาของเกษตรกรในการเป็นสมาชิกหลายองค์กรต้องเข้าร่วมประชุม รับการอบรมหลายกลุ่มองค์กร รวมทั้งบางรายที่เป็นกรรมการมากกว่า ๑ องค์กร ทำให้ประหยัดเวลา ลดความซ้ำซ้อน
- ๓) หน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนองค์กรเกษตรกร สามารถบูรณาการเข้าไปส่งเสริมกลุ่ม/องค์กรอย่างเป็นระบบ ประหยัดงบประมาณ เวลา และบุคลากรที่ลงไปสนับสนุน
- ๔) ลดความซ้ำซ้อนของการสนับสนุนงบประมาณแก่กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรลงสู่เกษตรกรสมาชิก และจำนวนกลุ่มที่เป็นเอกภาพช่วยให้สามารถสนับสนุนแต่ละกลุ่มได้ปริมาณเพิ่มขึ้น
- ๕) การรวมกลุ่มเป็นองค์กรเดียวทำให้ปริมาณธุรกิจสินเชื่อ รวมซื้อแปรรูปและรวมขายเพิ่มปริมาณขึ้น มีต้นทุนต่อหน่วยลดลงส่งผลให้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก กรมส่งเสริมสหกรณ์

หน่วยงานสนับสนุน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน กรมการข้าว และกรมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งดูแลรับผิดชอบกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร

**ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็ง
การบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร**

กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ข้อเสนอโครงการสำคัญ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กลยุทธ์ที่ ๔.๑ : การเสนอแนะแนวทางการเข้าถึงแหล่งทุนและการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร	- เกษตรกรรายย่อยสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยพึ่งพาตนเอง - เกษตรกรและกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุน	เกษตรกรรายย่อยมีหนี้สินนอกระบบลดลงและเข้าร่วมกลุ่มในองค์กรเกษตรกร ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ องค์กรเกษตรกรเข้าถึงแหล่งทุนเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐	โครงการที่ ๑ : โครงการสร้างทางเลือกใหม่ให้เกษตรกรไทยปลดหนี้	สภช./สภช./สภจ./สภจ./สภ.ภช./กสส./กตส./กสท./ปค./ปม./พค./อปท./ภาคเอกชน/สถาบันการศึกษาในพื้นที่
กลยุทธ์ที่ ๔.๒ : การปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่มีอยู่ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจรและลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว	เกษตรกรมีกองทุนให้ความช่วยเหลือตามความต้องการอย่างเบ็ดเสร็จครบวงจร และมีเงื่อนไขขั้นตอน วิธีการที่เอื้ออำนวยให้เกษตรกรเข้าถึงกองทุนดังกล่าว โดยสะดวก รวดเร็วอย่างทั่วถึง	มีกองทุนที่สามารถให้การช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในรายสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจสูง อาทิ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลังโรงงาน และอ้อยโรงงาน	โครงการที่ ๑ : โครงการปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนด้านการเกษตร	สภช./สภ.ภช./และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๔.๑ : การเสนอแนะแนวทางการเข้าถึงแหล่งทุนและการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร

๑. พัฒนาศักยภาพเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๑) ภาครัฐและสภาเกษตรกรแห่งชาติร่วมรณรงค์สร้างค่านิยมใหม่ของเกษตรกรไทย ภายใต้คำขวัญ “ขยัน ประหยัด คือคุณสมบัติของเกษตรกรไทย” โดยกำหนดนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนค่านิยม ที่คนคิด อันเป็นพฤติกรรมที่มีผลต่อการเกิดหนี้ของครัวเรือน เช่น ร่วมกับสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่งเสริมให้เกษตรกรลด-ละ-เลิก อบายมุข ส่งเสริมให้เกษตรกรจัดงานประเพณีแบบเรียบง่ายไม่ใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับองค์กรเกษตรกรในแต่ละจังหวัดเป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีที่สำคัญของเกษตรกร เช่น การอุปสมบทหมู่บุตร-หลานเกษตรกรประจำปี รายจังหวัด การจัดมงคลสมรสหมู่เกษตรกรประจำปีรายจังหวัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และทุกหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่มีการคัดเลือกเกษตรกรเพื่อมอบรางวัลในทุกระดับ ทุกราชวัล ขอให้ภาคคุณสมบัตินี้ขึ้น ประหยัดเป็นเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือก ตัดสิน เพื่อเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดจากเกษตรกรสู่เกษตรกร

(๒) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ใช้เครือข่ายสภาเกษตรกรระดับตำบลเป็นแกนนำในการดำเนินการรวมกลุ่ม โดยใช้ระบบสหกรณ์เป็นแนวทางดำเนินงาน ภาครัฐส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือผ่านกลุ่มของเกษตรกร โดยกำหนดทิศทาง ส่งเสริม สนับสนุน ด้านการเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ ไร่นาสวนผสม ให้สอดคล้องตามแผนชีวิตชุมชน (ระดับตำบล) ที่ประมวลผลมาจากบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุน ของเกษตรกรรายคนในชุมชน โดยให้ความสำคัญตามลำดับความเข้มแข็งของชุมชน

(๓) องค์กรเกษตรกร และสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกรให้มีแผนการออมเงิน โดยณรงค์ส่งเสริมการออมตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ แบบรายคนและครอบครัว จัดเป็นสัปดาห์ เดือน ปี แห่งการออมของเกษตรกรไทย กำหนดให้เกษตรกรที่มีการออมเงินตามแผนมีสิทธิที่เพิ่มขึ้นในการขอกู้เงินโดยใช้สัดส่วนการออมเป็นเงื่อนไข ภาครัฐกำหนดให้การออมของเกษตรกรเป็นส่วนสำคัญในการจัดสวัสดิการ การประกันภัย การชดเชยราคาส่วนต่าง ตามมาตรการช่วยเหลือ

(๔) สถานศึกษาของรัฐและเอกชนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ในท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมให้บุตร-หลานเกษตรกรศึกษาต่อด้านการเกษตร ทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ การ เพื่อสร้างโอกาสให้บุตร-หลานเกษตรกรเรียนรู้ได้อย่างมีความรู้ในด้านเกษตรกรรม เมื่อจบออกมาเป็นผู้สืบทอดอาชีพ ทดแทนเกษตรกรรุ่นพ่อแม่ โดยภาครัฐมีแนวทางส่งเสริมการให้ที่ดินทำกินสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่

๒. ปรับปรุงแก้ไข กฎ ระเบียบ โดยควรวบรวมองค์กรที่มีวัตถุประสงค์แก้ไขปัญหานี้ขึ้นเช่นเดียวกัน

ควรวรรวมกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กับกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการช่วยเหลือแก่เกษตรกรให้แกเกษตรกร ทั้งแก้ไขปัญหานี้ในระบบจากสถาบันการเงิน, สหกรณ์ภาคการเกษตร และหนี้สินเกษตรกร โดยปรับปรุงภารกิจงาน และการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๓. เพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนแก้ไขปัญหานี้ขึ้น

วิธีการดำเนินงาน

๓.๑) ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้ถึงพื้นที่เพื่อให้เกษตรกรและผู้ยากจนที่เป็นหนี้ในระบบ ซึ่งอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะสูญเสียที่ดินทำกิน สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ยังไม่ได้ถึงหมู่บ้าน ชุมชน ทำให้ผู้เป็นหนี้ที่ต้องการความช่วยเหลือไม่ทราบข้อมูลและสมัครประชาชนผู้มีหนี้ให้เกษตรกรตระหนักถึงผลกระทบจากการกู้เงินในระบบ ก่อนตัดสินใจกู้

๓.๒) ควรเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย และกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ที่จะดำเนินธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม โดย

(๑) ปรับปรุงหลักเกณฑ์เงื่อนไขการกู้เงิน ผ่อนปรนหลักประกันเงินกู้ โดยเกษตรกรรายย่อยสามารถใช้บุคคลค่าประกัน หรือกลุ่มค่าประกันในวงเงินที่สูงขึ้น ทั้งนี้ ให้เกษตรกรผู้กู้จัดทำประกันภัยพิบัติความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และประกันหนี้เสียเพื่อไม่เป็นการแบกผู้ค้ำประกัน เช่น เสียชีวิต ทพพลภาพ โดยพิจารณาจากแผนการผลิตและประวัติการชำระหนี้เป็นหลักมากกว่าหลักประกัน

(๒) ปรับปรุงหลักเกณฑ์เงื่อนไขการกู้เงินแก่กลุ่ม/องค์กรเกษตรกรที่ประสงค์จะกู้เงินลงทุนประกอบธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม โดยผ่อนปรนหลักประกันเงินกู้ไม่ใช้หลักทรัพย์ กรณีวงเงินที่สูง เปลี่ยนเป็นพิจารณาความเป็นธุรกิจ สามารถใช้เครื่องจักรกลที่จะลงทุนเป็นหลักประกันเงินกู้ได้ โดยภาครัฐควรสนับสนุนเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยในเบื้องต้น และองค์กรการลงทุนตามกำลังความสามารถ จากนั้นเมื่อผลการดำเนินงานมีกำไร จึงผ่อนชำระคืนเงินกู้แก่ภาครัฐระยะยาว

(๓) ควรให้ความสำคัญการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน โดยเฉพาะระบบวิเคราะห์และประมวลผล ในการสนับสนุนทุน และเงินทุนแก่เกษตรกร เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งทุน

(๔) ผลักดันสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ของรัฐ ให้การสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรที่มีศักยภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรที่มีศักยภาพ มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนที่เหมาะสมได้มากขึ้น

๔. สร้างโอกาสการไม่กลับไปมีภาระหนี้สิน

ภาครัฐสร้างความหลากหลายทางเลือกให้กับเกษตรกรที่เข้าถึงแหล่งทุน ในลักษณะของตัวอย่างผลสำเร็จจากการประกอบอาชีพเกษตร โดยมีข้อมูลทั้งระบบครบวงจรในการผลิตพืช/สัตว์แต่ละชนิด และการผลิตแบบผสมผสาน โดยเน้นเป็นข้อมูลผลการประกอบอาชีพของเกษตรกรต้นแบบ/ปรมาจารย์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จที่อยู่ในพื้นที่ ให้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจสำหรับเกษตรกรโดยข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยความรู้ในการผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ผ่านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลาด เมื่อเกษตรกรตัดสินใจ ให้มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร เพื่อร่วมกันผลิตหรือจัดหาปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย อาหารสัตว์ สารชีวภัณฑ์ที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้เกษตรกรเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเอง ควบคุมต้นทุนการผลิตได้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์) กระทรวงพาณิชย์ (กรมการค้าภายใน) กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน กรมประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการพัฒนาภายใต้กลยุทธ์ที่ ๔.๒ : การปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่มีอยู่ให้สามารถรองรับการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างครบวงจรและลดการซ้ำซ้อน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

๑. การปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนที่มีอยู่เดิม เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงกองทุน และได้รับการช่วยเหลือที่ครอบคลุมความต้องการด้านต่างๆ มากขึ้น

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

(๑) มอบหมายผู้รับผิดชอบดำเนินการรวบรวมจัดทำฐานข้อมูลกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์/ขอบเขตของการให้ความช่วยเหลือ อาทิ กองทุนเพื่อการจัดหาปัจจัยการผลิต กองทุนเพื่อสนับสนุนการแปรรูปและการตลาด และกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาวิจัยทางการเกษตร เป็นต้น

(๒) ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ เพื่อเสนอแนะรูปแบบแนวทางการปรับปรุงการบริหารจัดการของแต่ละกองทุน และแนวทางการรวมกองทุนที่มีวัตถุประสงค์/ขอบเขตการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรคล้ายคลึงกันหรือซ้ำซ้อนกัน เพื่อเพิ่มขนาดกองทุนให้ใหญ่ขึ้น สามารถให้การช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง และครอบคลุมความต้องการด้านต่างๆ ของเกษตรกรแต่ละรายมากขึ้น

(๓) ประชุมหารือผู้รับผิดชอบกำกับดูแลของแต่ละกองทุน และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงเกษตรกร เพื่อพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับรูปแบบแนวทางการบริหารจัดการของกองทุน และแนวทางการรวมกองทุนที่มีวัตถุประสงค์/ขอบเขตการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรคล้ายคลึงกันหรือซ้ำซ้อนกัน และวางแผนมอบหมายผู้รับผิดชอบดำเนินการ

(๔) ดำเนินการปรับปรุงการบริหารจัดการของกองทุน และควรรวมกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีวัตถุประสงค์/ขอบเขตการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรคล้ายคลึงกันหรือซ้ำซ้อนกัน ตามรูปแบบแนวทางที่ได้เห็นชอบร่วมกัน ซึ่งสมควรจะประกอบด้วย

- การขยายขอบเขตการให้บริการของกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรให้ครอบคลุมความต้องการการดำเนินงาน ของเกษตรกรอย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด

- การให้บริการด้านเทคนิควิชาการ ควบคู่ไปกับการให้เงินทุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือของกองทุน เช่น การช่วยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ ช่วยพัฒนาจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุน และการให้คำแนะนำ/องค์ความรู้ใน

การวางแผนการผลิต การวางแผนใช้เงินทุน และการบริหารจัดการรายได้ผลตอบแทนที่ได้รับจากการผลิต เพื่อช่วยให้เกษตรกรได้รับประโยชน์ตอบแทนคุ้มค่า การลงทุน ลดปัญหาการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ ผิดนัดการส่งชำระหนี้ ส่งชำระหนี้คืนกองทุนไม่ได้

- การพบทวนปรับปรุงขั้นตอนวิธีการยื่นเรื่องขอรับการช่วยเหลือ การพิจารณาอนุมัติความช่วยเหลือ และการเบิกจ่ายเงินทุนให้กับเกษตรกร ให้มีความคล่องตัวสะดวกรวดเร็วมากขึ้น รวมถึงการให้เกษตรกรเข้าร่วมในการบริหารจัดการกองทุน เป็นกรรมกรในคณะกรรมการบริหารกองทุน ร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างเหมาะสม

- การควมรวบรวมกองทุนเกี่ยวกับการเกษตรที่มีวัตถุประสงค์/ขอบเขตการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรคล้ายคลึงกันหรือซ้ำซ้อนกัน

- การจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกองทุน เพื่อให้เกษตรกรได้รับทราบ สามารถเข้าถึง ได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนในขอบเขตที่กว้างขวาง และอย่างทั่วถึงมากขึ้น

(๕) ทั้งนี้ แต่ละกองทุนควรเน้นการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในลักษณะที่สนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร และเสนอขอรับการสนับสนุนจากกองทุนในลักษณะที่เป็นแผนงาน/โครงการของกลุ่ม/องค์กร แทนการเสนอขอรับการสนับสนุนเงินทุน และพิจารณาอนุมัติเงินทุนให้แก่เกษตรกรเป็นรายคน เพื่อใช้ในการของเกษตรกรแต่ละรายโดยไม่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งขาดหลักประกันของความสำเร็จในการดำเนินงาน เช่น การให้สินเชื่อให้กับกลุ่ม/องค์กร เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอุตสาหกรรม/โครงการ ๑ ตำบล ๑ เอสเอ็มอี เกษตร ซึ่งดำเนินงานครบวงจรตั้งแต่ การผลิต แปรรูป จนถึงการตลาด หรือ การสนับสนุนเงินทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักรกลการเกษตรสำหรับเกษตรกรในกลุ่ม/องค์กร ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

(๖) พิจารณาศึกษาหารูปแบบ และดำเนินการจัดตั้งหน่วยงาน/องค์กรกลางที่เหมาะสม อาศัยอยู่ในรูปคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนเกษตรกร และภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ฝ่ายละเท่าๆ กัน เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล และบูรณาการการดำเนินการของกองทุนต่างๆ ให้เป็นไปในกรอบทิศทางเดียวกัน มีรูปแบบแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม สอดประสานเกื้อหนุนกัน ช่วยให้เกษตรกรได้รับการแก้ไขปัญหาความต้องการด้านเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

(๗) นอกจากนี้ ควรพิจารณาหาแนวทางเพิ่มปริมาณเงินทุนของกองทุนต่างๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรให้มากขึ้น อาทิ การจูงใจให้ภาคเอกชนบริจาคเงินให้กับกองทุนโดยสามารถนำไปหักลดหย่อนภาษีได้ และการเก็บภาษีนำเข้าสารเคมีทางการเกษตรจัดส่งเข้ากองทุน

๒. การพัฒนาแหล่งทุนขนาดย่อมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ยกกระต๊อปเป็น “กองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรกร” ในแต่ละชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

การสร้างควมเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรกร” ก่อนที่จะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน ตลอดจนแหล่งที่มาของกองทุน เพื่อให้ได้กองทุนที่เป็นประโยชน์กับเกษตรกร และไม่ซ้ำซ้อนกับกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน

ดำเนินการพัฒนาแหล่งทุนขนาดย่อมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนชนบท เพื่อยกระดับเป็น “กองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรกร” เป็นแหล่งการเงินของเกษตรกรและคนในชุมชนชนบท ซึ่งบริหารจัดการโดยเกษตรกรและคนในชุมชนชนบท เพื่อเกษตรกรและคนในชุมชนชนบท โดยมีศักยภาพในการให้บริการเกษตรกรและคนในชุมชนชนบท อย่างครอบคลุม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ขั้นที่ ๑ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒) จัดทำโครงการนำร่องใน ๔ ภูมิภาค (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้) ภูมิภาคละอย่างน้อย ๑ แห่ง

วิธีดำเนินงาน

(๑) ประชุมหารือเกษตรกร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินควมพร้อม และความต้องการพัฒนากระต๊อปแหล่งทุนขนาดย่อมต่างๆ ในชุมชนชนบท จัดตั้งเป็นกองทุนให้การช่วยเหลือเกษตรกรในแต่ละชุมชน โดยอาจเรียกชื่อว่า “กองทุนพัฒนาเกษตรกรชุมชน.....” หรือ “กองทุนพัฒนาเกษตรกรกรชุมชน.....”

(๒) พัฒนาเงื่อนไขควมพร้อมบุคลากรและระบบการทำงานของแหล่งทุนขนาดย่อมต่างๆ ในชุมชนชนบท อาทิ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์เครดิตยูเนียน เพื่อสร้างควมพร้อมในการยกระดับเป็น “กองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรกร” ในแต่ละชุมชน” ที่จะเป็นการระดมทุนของเกษตรกรและคนในชุมชน เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลพัฒนาเกษตรกรและคนในชุมชน เพิ่มการพึ่งตนเอง สร้างควมเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและคนในชุมชนชนบท

๓) พัฒนารูปแบบโครงสร้างการองค์กร ขอบเขตการดำเนินงาน ระบบการบริหารจัดการ การกำกับดูแล และที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนา ศักยภาพความพร้อมของเกษตรกรและคนในชุมชนชนบทที่จะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงานของกองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรรมที่จะจัดตั้งขึ้นในชุมชน

(๔) ตรากฎหมายรองรับการจัดตั้ง และการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรรมที่จะจัดตั้งขึ้นในระดับชุมชน

(๕) ดำเนินการทดลองจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรรม” ในชุมชนที่มีความพร้อม และมีความพร้อม เป็นการนำร่อง ตามรูปแบบ และวิธีการที่กำหนด จำนวน ๔ ภูมิภาค (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและเหนือ และภาคใต้) ภูมิภาคละอย่างน้อย ๑ แห่ง

(๖) ทั้งนี้ ในเบื้องต้นภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรจะต้องให้การช่วยเหลือในการช่วยเหลือนำ กำกับดูแลการบริหารจัดการกองทุนพัฒนา เกษตรกร/เกษตรกรรมที่จะจัดตั้งขึ้นโดยใกล้ชิด รวมทั้งควรพิจารณาหาแนวทางเพิ่มปริมาณเงินทุนของกองทุน นอกเหนือจากการส่งเสริมเงินทุนของ เกษตรกรและคนในชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรให้มากขึ้น อาทิ การจูงใจให้ภาคเอกชนบริจาคเงินให้กับกองทุนโดยสามารถ นำไปหักลดหย่อนภาษีได้ และการเก็บภาษีนำเข้าสารเคมีทางการเกษตรจัดส่งเข้ากองทุน

ขั้นที่ ๒ (ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔) เผยแพร่ขยายผลการดำเนินงานจัดตั้งกองทุนพัฒนาเกษตรกร/เกษตรกรรมในชุมชนต่างๆ เพิ่มขึ้น

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง

หน่วยงานร่วมดำเนินการ ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย สภาเกษตรกรแห่งชาติ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ส่วนที่ ๕ การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล

เนื่องจากการจัดแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔๑ กำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งเชื่อมโยงกับแผนแม่บทระดับจังหวัด ซึ่งมีการดำเนินการจัดทำแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบล ประมวลเป็นแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมระดับอำเภอ และแผนแม่บทพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดตามลำดับ เป็นการสะท้อนปัญหาความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหามาจากเกษตรกร เสนอหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบปรับไปดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ดังนั้นจึงเสนอแนวทางการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมสู่การปฏิบัติ ดังนี้

๑. การผลักดันแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมให้เป็นนโยบาย

๑.๑ การผลักดันไปสู่นโยบายของรัฐบาล

ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔๒ ระบุว่า เมื่อสภาเกษตรกรแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทแล้ว ให้เสนอนายกรัฐมนตรีพิจารณา วิเคราะห์และกลั่นกรองเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป ซึ่งหากคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องนำเสนอแนวทางพัฒนาจากแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมไปดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายของกระทรวงเพื่อมอบหมายให้หน่วยงานระดับกรม และหน่วยงานในสังกัดในพื้นที่ดำเนินการ

๑.๒ การผลักดันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศ

๑.๒.๑ นำเสนอแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อขอให้พิจารณานำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ - พ.ศ. ๒๕๖๔ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

๑.๒.๒ นำเสนอแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อขอให้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พิจารณานำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๕๙-พ.ศ. ๒๕๖๔ เข้าเป็นส่วนที่สำคัญของแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔)

นอกจากนี้ให้นำเสนอแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๐ - พ.ศ. ๒๕๖๔) ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องพิจารณาสนับสนุนรับดำเนินงาน ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

๑.๓ ควรมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นเจ้าภาพหลัก ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น รับแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนที่จัดทำจากข้อเสนอระดับพื้นที่ไปสู่ระดับนโยบาย ไปบูรณาการร่วมกับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และแผนของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรของประเทศ มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายหลักในการทำให้ภาคเกษตรมีความเข้มแข็ง และเกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

๒. กลไกการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมสู่การปฏิบัติ

๒.๑ จัดตั้งคณะกรรมการบูรณาการขับเคลื่อนแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ส่วนกลาง โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมที่เกี่ยวข้องในกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ร่วมกับสภาเกษตรกรแห่งชาติเพื่อจัดทำแผนงาน โครงการ และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนตามกลยุทธ์ ภายใต้แผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการบูรณาการแผนงานระดับนโยบายจากส่วนกลาง ก่อนมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ดำเนินการ ทั้งนี้ ควรมีการกำหนดหน่วยงานหลักรับผิดชอบ และหน่วยงานร่วมดำเนินการแต่ละแผนงานหรือโครงการที่ชัดเจน

๒.๒ ใช้กลไกคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดเป็นอนุกรรมการ รวมทั้งประธานสภาเกษตรกรจังหวัดร่วมเป็นอนุกรรมการด้วย โดยมีเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นเลขานุการ พิจารณาให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ รับดำเนินโครงการที่ได้จากแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัด รวมทั้งร่วมกันจัดทำแผนงาน/โครงการตามความต้องการของเกษตรกร เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งอื่น เช่น จากงบบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการงบจากกลุ่มจังหวัด และจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

๒.๓ เครือข่ายสภาเกษตรกรระดับตำบล นำเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล โดยตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ มีโครงสร้างสภาเกษตรกร ๒ ระดับ ได้แก่ สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสภาเกษตรกรจังหวัด ต่อมาสภาเกษตรกรแห่งชาติจึงจัดตั้งคณะผู้ปฏิบัติงานสภาเกษตรกรอำเภอ และคณะผู้ปฏิบัติงานสภาเกษตรกรตำบล ซึ่งมีผู้แทนเกษตรกรหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลร่วมเป็นคณะผู้ปฏิบัติงาน เป็นกลไกในการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั่วถึงเกษตรกรทุกพื้นที่ ในการนี้จึงให้คณะผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายสภาเกษตรกรระดับตำบลประสานเสนอโครงการที่ได้จากแผนงานพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบล ส่งให้องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลในพื้นที่นั้นๆ พิจารณารับไปดำเนินการ

๓. การติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

ตามมาตรา ๔๓ ของพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้สภาเกษตรกรแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บท พร้อมทั้งรายงานปัญหาและอุปสรรคที่ไม่อาจดำเนินการตามแผนแม่บท และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมนั้น เป็นงานทางวิชาการต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ วิธีดำเนินการ ตรวจสอบ รวมทั้งหน่วยงานรับผิดชอบต้องเข้าใจให้ความร่วมมือด้วย จึงควรกำหนดแนวทางการติดตามและตรวจสอบฯ ดังนี้

๓.๑ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมส่วนกลาง โดยให้กระทรวงและกรมที่รับผิดชอบ แผนงาน/โครงการ ซึ่งเป็นเป้าหมายติดตามตรวจสอบ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับกระทรวงหรือกรม แล้วแต่กรณี ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานภายในของกรม กระทรวง ผู้แทนจากสถาบันการศึกษา สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล รวมทั้งประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติและเลขาธิการสภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นคณะกรรมการด้วย เพื่อทำหน้าที่

๓.๑.๑ กำหนด/คัดเลือกแผนงานหรือโครงการเป้าหมายที่จะดำเนินการติดตามตรวจสอบ

๓.๑.๒ กำหนดกรอบแนวทางการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการเป้าหมาย

๓.๑.๓ จัดอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจ วิธีดำเนินการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการ ตามแผนแม่บทฯ

๓.๑.๔ จัดทำคู่มือหรือเอกสารคำแนะนำแนวทางการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการ ตามแผนแม่บทฯ

๓.๑.๕ ติดตามความก้าวหน้าผลการติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงานฯ จากคณะอนุกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานฯ ตามแผนงานหรือโครงการ ตามแผนแม่บทฯ ระดับจังหวัด และให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาลุप्तรรค

๓.๑.๖ พิจารณารายงานสรุปผลการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานฯ จากจังหวัดต่างๆ เป็นภาพรวมแต่ละโครงการทั่วประเทศ เพื่อเสนอสภาเกษตรกรแห่งชาติ และนายกรัฐมนตรีต่อไป

๓.๒ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะอนุกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมในจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล รวมทั้งประธานสภาเกษตรกรจังหวัด และหัวหน้าสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดร่วมเป็นคณะอนุกรรมการด้วย เพื่อทำหน้าที่

๓.๒.๑ กำหนด/คัดเลือกแผนงานหรือโครงการเป้าหมายที่จะดำเนินการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงาน

๓.๒.๒ จัดทำโครงการติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงาน หรือโครงการเป้าหมาย

๓.๓.๓ ชี้แจง สร้างความเข้าใจวิธีการติดตามตรวจสอบ และการเตรียมการของหน่วยงานรับตรวจด้านเอกสารและการให้ข้อมูล

๓.๓.๔ ดำเนินการติดตามตรวจสอบ โดยจัดเก็บข้อมูลครอบคลุมทั้งผู้บริหาร แผนงาน/โครงการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเกษตรกร หรือกลุ่ม/องค์กรเกษตรกรเป้าหมาย

๓.๓.๕ จัดทำรายงานสรุปผลการติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงาน หรือโครงการตามแผนแม่บทเพื่อเสนอคณะกรรมการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมส่วนกลางต่อไป

๔. ขั้นตอนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์

ในส่วนของการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมนั้น คณะผู้จัดทำต้องติดตามและประเมินผลพร้อมทั้งจัดทำรายงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้งเพื่อติดตามผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม โดยการประเมินและติดตามผลดังกล่าวนี้ให้ประเมินและติดตามผลโดยวิธีการ ดังนี้

๑) ประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของเป้าประสงค์ทั้งหมดในแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม โดยการประเมินนั้นจะต้องมีเอกสารและหลักฐานที่ยืนยันผลการประเมินตามตัวชี้วัดนั้นๆ ซึ่งสามารถได้มาจากเอกสาร หลักฐานที่มีอยู่แล้ว หรือใช้การสำรวจ วิจัย ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ หรือวิธีอื่นๆ ที่สอดคล้องกับประเด็นเรื่องที่ต้องการวัดผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดนั้นๆ ในการยืนยันผลการดำเนินงานที่ถูกต้อง

๒) เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับค่าเป้าหมาย (Target) ของตัวชี้วัดทั้งหมดในแผนแม่บทการพัฒนาการเกษตร โดยถ้า

๒.๑) ผลการดำเนินงานสูงกว่าหรือเท่ากับค่าเป้าหมาย (Target) ของตัวชี้วัดในแผนแม่บทการพัฒนาการเกษตร ถือว่าผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดนั้นๆ บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์

๒.๒) ผลการดำเนินงานต่ำกว่าค่าเป้าหมาย (Target) ของตัวชี้วัดในแผนแม่บทการพัฒนาการเกษตร ถือว่าผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดนั้นๆ ไม่บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์

๓) ทบทวนผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม โดยการระดมสมองของคณะทำงานและผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ/แผนงาน/กิจกรรม ในแผนแม่บทฯ ซึ่งในส่วนนี้แบ่งเป็นในกรณี

๓.๑) ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดนั้นๆ บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ให้นำเสนอว่า “ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุผลนั้นว่าเกิดจากปัจจัยใด” และให้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาว่า “จะพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุผลต่อไปในอนาคตต้องดำเนินการอย่างไร”

๓.๒) ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดนั้นๆ ไม่บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ให้นำเสนอว่า “จุดอ่อนในการดำเนินงานนั้นว่าเกิดจากปัจจัยใด” และให้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาว่า “จะพัฒนา/ปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุผลในอนาคตต้องดำเนินการอย่างไร”

แบบติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม

ยุทธศาสตร์/ กลยุทธ์	เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงาน ตามตัวชี้วัด	การดำเนินงานโครงการ ตามยุทธศาสตร์	จุดแข็ง/จุดอ่อน ในการดำเนินงาน	แนวทางในการ พัฒนาในอนาคต
ยุทธศาสตร์ที่.....	เป้าหมายที่.....	ตัวชี้วัดที่.....	เชิงปริมาณ..... ☐ บรรลุผล ☐ ไม่บรรลุผล เชิงคุณภาพ..... ☐ บรรลุผล ☐ ไม่บรรลุผล	รายชื่อโครงการที่ ตอบสนองตัวชี้วัด ๑..... ๒..... ๓..... ๔..... ☐ ไม่ได้ดำเนินงาน ทุกโครงการ ☐ กำลังดำเนินงาน ☐ ดำเนินการแล้วเสร็จ ครบถ้วนทุกโครงการ	จุดแข็งในการดำเนินงาน จุดอ่อนในการดำเนินงาน	

